

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b28770791_0002

M. DCC. LXXXIII.

I N D E X

LIBRORUM ET CAPITUM, ALTERA HAC
PARTE CONTENTORUM.

L I B E R I.

Febres.

CAP. I. <i>D</i> E febribus continuis, earumque speciebus.	pag. 1
CAP. II. <i>De curatione febris continuæ simplicis.</i>	4
CAP. III. <i>Descriptio & curatio febris continuæ inflammatoriæ.</i>	9
CAP. IV. <i>Descriptio & curatio febris continuæ nervosæ.</i>	18
CAP. V. <i>Descriptio & curatio febris continuæ putridæ.</i>	25
<i>Febres continuæ mixtæ.</i>	33
CAP. VI. <i>Varietates singularum febris continuæ specierum.</i>	34
CAP. VII. <i>Historia & curatio februm intermittentium.</i>	45
CAP. VIII. <i>Varietates singularum febris intermittentis specierum.</i>	55
CAP. IX. <i>Februm remittentium descriptio, divisio in species, & curatio.</i>	59
CAP. X. <i>Varietates, utrique febris remittentis speciei subiectæ.</i>	64

CAP. XI. <i>Febris exanthematica, in species divi-</i> <i>sa.</i>	pag. 68
CAP. XII. <i>Variolarum descriptio & curatio.</i>	70
CAP. XIII. <i>Varietates variolarum.</i>	77
CAP. XIV. <i>Morbillorum descriptio, curatio &</i> <i>varietates.</i>	83
CAP. XV. <i>Febris scarlatinae descriptio, curatio</i> <i>& varietates.</i>	87
CAP. XVI. <i>Febris erysipelatosæ descriptio, cura-</i> <i>tio & varietates.</i>	90
CAP. XVII. <i>Febris miliaris descriptio, curatio</i> <i>& varietates.</i>	91
<i>Febris aphthosa.</i>	97
CAP. XVIII. <i>Febris vesicularis, ac pestilentia,</i> <i>descriptio & curatio.</i>	ibid.
CAP. XIX. <i>Febris hæctica descriptio, divisio in</i> <i>species, & therapia generalis.</i>	102
CAP. XX. <i>Phthiæcos descriptio & varietates, cum</i> <i>curationibus.</i>	104
CAP. XXI. <i>De tabe, ejusque varietatibus &</i> <i>curatione.</i>	109
<i>Synopsis februm.</i>	114
<i>Catalogus februm generalis.</i>	115

L I B E R II.

Inflammationes.

CAP. I. <i>Therapia generalis inflammationum.</i>	121
CAP. II. <i>Descriptio & curatio inflammationum</i> <i>externarum, sedem certam non habentium,</i>	

<i>phlegmones, erysipelatis, furunculi, carbunculi.</i>	pag. 130
CAP. III. <i>De ophthalmia, sive inflammatione oculorum.</i>	136
CAP. IV. <i>Descriptio & curatio varietatum angine.</i>	139
CAP. V. <i>Descriptio & curatio inflammationum internarum, phrenitidis, otitidis.</i>	145
CAP. VI. <i>De partium, thoracem investientium, vel replentium, inflammationibus, carditide, pleuritide, peripneumonia, paraphrenitide.</i>	148
CAP. VII. <i>Descriptio & curatio inflammationum, viscera abdominis occupantium.</i>	159
CAP. VIII. <i>Tabula inflammationum generalis.</i>	168

L I B E R III.

Profluvia.

CAP. I. <i>Profluviorum therapia generalis.</i>	170
CAP. II. <i>Alvi profluvia, in species divisa.</i>	172
<i>Descriptio & curatio cholerae.</i>	174
CAP. III. <i>Descriptio & curatio dysenteriae.</i>	177
CAP. IV. <i>Diarrhoeae, lienteriae, celiacae, hepatirrhoeae, melenae, descriptio & curatio.</i>	183
CAP. V. <i>Sanguinis profluvia, in species divisa, earumque curatio.</i>	189
CAP. VI. <i>Profluvia humorum, in species divisa, earumque curatio.</i>	198
<i>Tabula profluviorum generalis.</i>	200

L I B E R IV.

Dolores.

CAP. I. <i>Arthritidis descriptio, in species divisio,</i> <i>§ curatio.</i>	pag. 203
CAP. II. <i>Rheumatismi descriptio, divisio in species ac varietates, § curatio.</i>	215
CAP. III. <i>De osteocopo, ejusque speciebus.</i>	223
CAP. IV. <i>De capitis dolore, ejusque speciebus § curatione.</i>	225
<i>De otalgia speciebus § curatione.</i>	227
CAP. V. <i>Odontalgia divisio in species, § curatio.</i>	228
CAP. VI. <i>Pleurodynes divisio in species, § curatio.</i>	230
CAP. VII. <i>Ventriculi dolor, in species § varietes divisus, earumque curatio.</i>	231
CAP. VIII. <i>Colicæ divisio in species, § curatio.</i>	237
CAP. IX. <i>De lithiasi, sive calculo.</i>	249
CAP. X. <i>De ischuria, ejusque speciebus, varietatibus, § curationibus.</i>	255
CAP. XI. <i>De proctalgia, ejusque speciebus § curatione.</i>	260
<i>Tabula dolorum generalis.</i>	262

L I B E R V.

Spasmi.

CAP. I. <i>Tetani, catochi, § capistri, descriptio § curatio.</i>	268
---	-----

CAP. II. De hydrophobia , ejusque speciebus & curatione.	pag. 275
CAP. III. De convulsionis , epilepsia , eclampsia , & ἰσπᾶς νόσων , speciebus atque curationibus.	277
Tabula spasmodorum generalis.	283

L I B E R VI.

Debilitates & privationes.

CAP. I. De comatē , ejusque speciebus & curatione.	284
CAP. II. De paralyti , ejusque speciebus & curatione.	289
CAP. III. De animi defectione , ejusque speciebus & curatione.	291
Tabula debilitatum & privationum generalis.	296

L I B E R VII.

Anhelationes.

CAP. I. De dyspnæa , orthopnæa , & asthmatis , speciebus atque curationibus.	297
CAP. II. De hydrothorace & empyemate.	307
Tabula anhelationum generalis.	310

L I B E R VIII.

Mentis morbi.

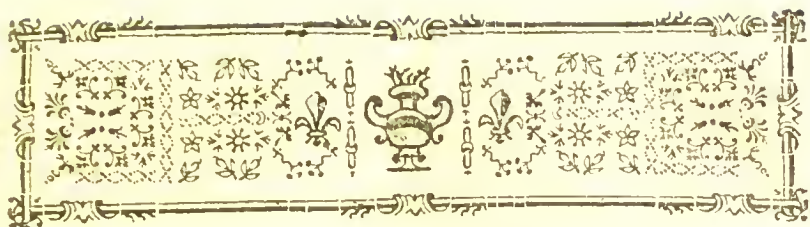
CAP. I. De mania & melancholia , earumque curatione.	311
--	-----

L I B E R I X.

Cachexiæ.

CAP. I. <i>De corpulentia , sive polysarcia.</i>	pag. 318
CAP. II. <i>De hydrope , ejusque speciebus & curatione.</i>	320
CAP. III. <i>De ictero , ejusque speciebus & curatione.</i>	329
CAP. IV. <i>De emphysemate , tympanite , physconia , atrophia , osteosarcosi , & sarcoctosi.</i>	333
CAP. V. <i>De sphacelo & necrosi.</i>	337
CAP. VI. <i>De scorbuto , ejusque curatione , cum nova scorbuto maritimo medendi methodo.</i>	340
CAP. VII. <i>De scrofula , ejusque curatione.</i>	348
CAP. VIII. <i>De cancro.</i>	351
CAP. IX. <i>De lue venerea , ejusque curatione.</i>	353
<i>Tabula cachexiarum generalis.</i>	364
<i>Appendix.</i>	365

INTRODUCTIONIS METHODICÆ

I N

PRAXIN MEDICINÆ

L I B E R I.

F E B R E S.

C A P U T I.

De febribus continuis , earumque speciëbus:

FEBRIUM naturam in universum Lectoribus nostris ex illarum descriptione & theoria , quam in priore hujus operis parte dedimus , satis cognitam esse , speramus. Idemque in memoriam sibi revocabunt, hunc morborum ordinem ex quinque constare generibus , quorum primum *febres continuæ* , alterum *intermittentes* , tertium *remittentes* , quartum *exanthematicæ* , quintum *hecticæ* , constituent.

Febres continuæ in quinque species dividi possunt;

- 1) In *febrem continuam simplicem* ;
- 2) In *febrem continuam inflammatoriam* ;
- 3) In *febrem continuam nervosam* ;
- 4) In *febrem continuam putridam* ;
- 5) In *febrem continuam mixtam*.

I. In *febre continua simplici* neque evidentia inflammationis signa, neque graviores systematis nervosi turbæ, neque manifesta humorum vitia, apparent. Calor talis est, qui nec vere inflammatorius, nec putridus, dici possit. Præcordiorum quoque oppressio, nausea, atque debilitas, non admodum magnæ sunt. Caput, quamvis plerumque vehementer doleat, haud magnopere tamen turbatur. Pulsus, etsi frequens, tamen æquabilis est, neque insignem duritiam exhibet.

Moveri solet hæc species ab erroribus, in victus ratione commissis, a perfrictionibus, ab exercitationibus nimium vehementibus, ab excretionibus naturalibus suppressis, a rebus acribus & noxiis, in canali cibali subsistentibus, vel ab injuriis externis. Incidunt autem hæ causæ in ea corpora, quorum solidæ juxta fluidæque partes in plenissima integritate ac sanitate constitutæ sunt.

II. At ubi febris continua in corporibus valde robustis movetur, quorum vasa magnam firmitatem habent, & sanguine denso, particulis rubris abundante, repleta sunt, hæ particulæ, a stimuli, cor ac systema arteriosum irritantis, vi in vehementissimos motus actæ, summum calorem & siccitatem excitant, crassioresque illarum, in canales, qui secundum naturam tenuiores tantum atque subtiliores humores transmittunt, intrusæ, vasa distendendo, fibrasque sensiles distrahendo, faciei & oculorum ruborem, cum capitis, aliarumque corporis partium, dolore violento, efficiunt. Huic febrium continuarum speciei pulsus pleni, validi, duri, rapidi, &, qui ipsam distinguit, calor manifesto immoderatus, *inflammatoriæ* cognomen fecerunt.

III. In contrariæ constitutionis corporibus, quorum humores vappidi ac tenues, nervique ad excipiendas impressiones valde opportuni sunt, si febris

movetur, raro insignis quidam calor accedit, pulsus nec pleni, nec validi, quamvis celeres & inordinati, sunt, neque sitis, quæ caloris magnitudini potissimum respondet, fere unquam tanta est, ut multum molestiæ exhibeat: sed, partibus solidis in universum præter naturam relaxatis, fluida, quæ subter cute sunt, maximam partem per hujus poros in sudorum glutinosorum speciem prorumpunt, virium infirmitas multo magis, quam in præcedente specie, conspicua, corporisque ad spasium & alia symptomata, ex perturbato systemate nervoso pendentia, proclivitas longe major est.

Ex quibus necessario consequitur, ut hæc febrium continuarum species, minus celeriter progrediatur, nec tam brevis atque acuta sit, quam præcedens, quoniam aucta fluidorum vis partium solidarum contextui tam cito, quam in febre inflammatoria, destruendo non sufficit. Atque ideo hæc species *febris continua lenta*, sive *nervosa*, appellatur.

IV. In tribus his febrium continuarum speciebus sanguinis crasis, saltem ante morbum, vel morbo incipiente, non magnopere vitari statuitur: in progressu autem febris, maximeque hujus quæ ingenti calore inflammatorio hominem adoritur, talia sæpe accedunt symptomata, quæ magnam corruptionem atque acrimoniam, & sanguinis crasin non mediocriter dissolutam significant, ut qui non raro per poros, in arteriarum, cuti subjectarum, tunicis hiantes, exsudans, aut fortasse, corrosis illis, erumpens, in telam cutis cellulosam effundatur, cuticulamque elevet, vel varii coloris maculas efficiat. Sed quarta febrium continuarum species est, in qua fluida, simul ac primum accedit, corrupta atque depravata apparent. Hæc ex evidente ad putredinem proclivitate *putride* cognomentum accepit, & in plures varietates dividi potest, quarum nonnullæ ab acrimonia qua-

dam specifica oriuntur, summamque alios inficiendi potestatem habent, aliæ certis anni temporibus grassantur, quas epidemicas vocant, aliæ certis regionibus propriæ, sive endemiæ, sunt.

V. Per sæpe autem vehementes febres continuæ occurrunt, quarum notæ tam parum distinctæ sunt, ut difficile dictu sit, num inflammatoriæ, an nervosæ, an putridæ, appellari debeant, quum symptomata, unicuique trium harum specierum propria, tam æquabiliter inter se commixta sint, vel unum in aliud gradatione tam obscura transeat, ut limites, qui ipsa discernant, præcise definire non liceat. Sic, exempli gratia, summa nausea, atque ultima virium imbecillitas, quæ febris putridæ symptomata characteristica sunt, non raro simul cum magno calore, pulsuque celeri, valido, & duro, quæ propria febris inflammatoriæ signa sunt, inveniuntur. Quare hanc febrium continuarum speciem *mixtam* cognominari oportet.

Quinque igitur in totum febrium continuarum species sunt.

C A P U T I I.

De curatione febris continuæ simplicis.

QUOMODO febris continua simplex hominem invadere soleat, speciatim exponi, necesse non est, siquidem hoc ex iis, quæ de febrium origine & progressu generatim a nobis dicta sunt, facile colligi potest. Nihil igitur aliud nunc superest, nisi ut doceamus, quid Medico agendum sit, ubi neque gravioris alicujus inflammationis indicia, neque insigniorem systematis nervosi perturbationem, neque conspicuam in putredinem proclivitatem animadvertit.

Si mitiora sunt symptomata, tota curatio sæpe naturæ committi potest, fatisque est, ægrotum ab iis, quæ ventriculum onerare, ac nauseam & systematis vascularis irritationem augere possent, abstinere, potionibus diluentibus liberalius uti, atque ad perspirationem promovendam in lecto se continere.

Sin autem graviora accedunt symptomata, sic, ut magna præcordiorum oppressio & magnus calor sentiatur, pulsusque plenus ac paulo durior sit, aliquot sanguinis uncix detrahendæ sunt. Quod si alvus adstricta est, mannam cum sale Glauberiano, vel seignettiano, in fero lactis vinoso leviori solutam, per partes assumi oportet, donec ter, vel quater, purgaverit. Quo facto, alienum non erit, ægroto sub noctem potionem paregoricam cum decem, vel quindecim, tincturæ thebaicæ, & triginta, vel quadraginta, spiritus nitri dulcis guttis exhibere, quæ strictionem spasmodicam non tantum laxet, sed etiam ad resolvendam illam faciat.

Postero die, si calorem ac præcordiorum oppressionem adhuc durare, cutem siccam manere, linguam sordidam esse, ægrumque non quievisse, invenias, id agendum est, ut, si fieri possit, febris progressus impediatur, exhibendis remediorum, e stibio paratorum, minutis portiunculis.

In his nullum est, cujus certiores sint effectus, quam tartari emetici, qui præterea etiam reliquis parabilior est, eamque ob causam tantum non semper adhibetur. Solvendus est in paucis unciis aquæ alicujus simplicis, sic, ut julepus inde conficiatur, vel cum medicamento aliquo testaceo, exiguoque sacchari pondere, conteri potest, ut in minutas dividatur portiunculas, in quarum singulis sexta, vel quarta, vel tertia, vel dimidia grani pars sit, prout ægrotantis ætas, vires, sensibilitas, postulaverint.

Si ventriculus saburra aliqua, quam ejici oportet,

præcipueque acida, oneratus est, vel minimum tartari emetici pondus vomitum provocabit, qui promovendus hic est, sic, ut æger aquam, quæ floribus chamæmeli, aut herbæ cardui benedicti, infusa fuit, vel aquam ad cruditatem, cum aqua calida vulgari mixtam, largius bibat, quoad, omnem faburram rejectam esse, appareat. Quo facto, ventriculo trium quatuorve horarum quies conceditur. Præterlapso autem hoc spatio, ad tartarum emeticum denuo revertendum, ejusque usus tertia quaque, vel quarta hora, repetendus est, data inter hæc opera, ut ægro potus aptus, velut aqua, ex qua hordeum decoctum est, aut serum lactis duplicis, suppeditetur.

Hæc curandi ratio, si mature adhibeatur, in ple-risque febribus continuis simplicibus symptomata molesta removet. Quæ si non remouentur, sed nausea & præcordiorum oppressio adhuc manent, calor, sitis, cutisque siccitas, augentur, capitis dolor ingra-vescit, nec ægri ullam partem quietis capiunt: in hoc statu, nisi vires prorsus dejectæ sint, venæque conciderint, sanguinis missio iteranda est, quæ, si caput nimis oneratum videatur, rectius in pede instituitur. Tartari emetici usus inter hæc continuari, sed portiones tam parvæ esse debent, ut neque vomitum vehementiorem moveant, neque alvum validius dejiciant. A quibus si venter nihil excernit, singulis diebus vesperi medicamentum aliquod molliens clystere per anum immitti oportet.

Si, adhibita hac curatione, molestiæ ante finem quarti, vel quinti diei, non conquiescunt, sed potius symptomata graviora evadunt, febris pro stabilitate haberi, eiq[ue] aliquot adhuc dierum spatium accessurum esse, prædici potest, quorum numerus pro rerum circumstantium diversitate diversus est. Neque tamen hæc, nisi perraro, etiam ab expertissimis Medicis ita perspicui possunt, ut morbi vel eventum, vel spatium,

certo præſagire liceat. Quare prognostica nunquam non dubitanter proponenda sunt. Etiamſi enim res ægrotantis eo loco ſint, ut, quæ præſens denuntient periculum, ſigna non appareant: tamen, quamdiu febris manet, ſemper cavendum nobis eſt, ne in tuto illum eſſe pronunticemus, ſiquidem sæpe accidit, ut morbi facies repente mutetur, & ſymptomata maxime terribilia atque funeſta accedant, de quibus ſecuriſſimi fuimus.

Febres continuæ ſimplices raro ultra quartum decimum diem porriguntur: intra quod temporis ſpatium operam dare oportet, ut effrenatos illarum impetus modcremur. Suſtinendus igitur æger eſt potu, acrimoniam involvente, vel ſubacido, ciboque tenuitali, qui a ventriculo commode perſeratur, nec guſtui injucundus ſit. Quod ad medicamenta attinet, potio quædam (*), cui pauxillum tartari emetici

(*) Qualis hæc eſt:

*R. Succ. limon. recent. unc. j.
Paulatim adjice ſal. abſinth. q. ſ. ad
perfectam ſaturationem. Dein affunde
Aq. menth. vulg. ſimpl. unc. vij.*

& adde

*Sacch. puriſs. dr. ij.
Tart. emet. gr. j.*

Sumat cochlearia duo, tertia quaque hora.

In Hibernia potiones ſex octove unciarum meſura exhiberi ſolent, ut unum alterumque cochlearium inde ſumatur, non ſingulæ potiones ſeorſim, ut cum ſingulis bolis & pulveribus capiantur, quemadmodum in Anglia moris eſt.

adjectum est, alvum fore liberam servat, cutisque poros idoneos reddit, qui sudoribus, quum venturi sunt, exitum concedant. Si caput vehementer afficitur, ejusque dolor gravis est, vesicatoria, inter scapulas, vel cervicibus, admota, pedumque balnea & fomenta, levamen promittunt, ac placidam quietem invitant.

Quod si, canalem cibalem saburra acida repletum esse, apparet, utile est, unam alteramve magnesiæ albæ, aut medicamenti alicujus testacei, drachmam cum potione salina miscere. Alias autem terrena ista non multum proderunt. Sub finem febrium si arteriarum pulsus languescere incipiunt, necessitasque naturam aliquantum excitari jubet, non alienum est, potionum, in principio febris sumptarum, loco, serum lactis vinosum, vinum, aqua dilutum, vel interdum meracum, exhibere. Atque in hoc statu potioni salinæ spiritus aliquis alkalinus volatilis addi, vel apta confectionis cardiacæ portio cum ipsa misceri potest (*).

(*) Potioni, octo unciarum pondus habenti, spiritus volatilis aromatici guttæ sexaginta usque ad centum, & confectionis aromaticæ drachma una, vel duæ, adjiciuntur.

Felicem morbi exitum expectare non sine causa licet, si copiosum in urina sedimentum apparet, eodemque tempore sudores largi per totum corpus oriuntur, si pulsus plenus, mollis, æquabilis, & minus frequens sit, ægroque post somnum sensus redeunt.

Quamvis autem omnia symptomata plurimum remittantur, ægrotus tamen in vado salutis esse prius videri non debet, quam, quæ in febre fuit, pulsum frequentia ita imminuatur, ut infra eam, quæ in sano esse consueverat, etiam subsistat. Evacuationes

enim criticæ febris semel prorsus tollendæ raro sufficiunt, sed vis morbi primum solutione imperfecta frangitur, quæ fere circa diem undecimum contingit, atque ab hoc die usque ad quartum decimum gradatim elanguescit, quaternis quinive quotidie ictibus intra sexagesimam horæ partem de pulsum summa decedentibus, donec tam rari evadunt, ut in ipsa sanitate frequentiores esse soleant.

Morbo feliciter superato, in more positum, ac prorsus necessarium est, ut convalescentes semel bisve leniori quodam medicamento utantur, quod alvum purget, & tum denuo ad pristinam vivendi rationem redeant.

Febris continua, quatuordecim amplius diebus manens, raro ad simplices referri potest, quoniam symptomata terribiliora fere atque vehementiora sunt, quam ut mollior hæc appellatio cum ipsis congruat.

C A P U T III.

Descriptio & curatio febris continuæ inflammatoriæ.

FEBRIS continua inflammatoria hominem repente summo frigore atque horrore corripit. Notæ, veram ejus naturam demonstrantes, hæ sunt: major, quam in quavis alia febrium specie, pulsus duritia, vehementia, ac plenitudo; calor acerrimus, cujus hæc proprietas est, ut manum, cuti ægrotantis admotam, primum quidem validissime afficiat, quo diutius autem tactionem continues, eo minus asper fieri videatur; sitis ardentissima, cum linguæ orisque interni siccitate; cibi cupiditas penitus sublata; saporum odorumque intellectus abolitus, capitis, & plerumque etiam dorfi, qua gracilius est, dolores vehementissi-

mi, tota facies æstuens atque extumescens, cum oculis rubore suffusis, lucisque impatientibus; respiratio velox ac laboriosa, quam sæpe tussis sicca comitatur, frequentes pavores, quum ægri ad somnum se componunt, quem ipsum raro capiunt, aut, si maxime quieti jacent, & dormire videntur, tamen inde non juvantur. Insomnia hæc corporisque jactatio cito delirium affert, quod, crescente febre, plerumque tam violentum evadit, ut æger non, nisi vix ægreque, in lecto contineri possit. Cutis plerumque sicca, lotium valde coloratum, acre, atque exiguum est, alvus parum, aut nihil, excernit.

Symptomata hæc ostendunt, in febre inflammatoria vera systema vasculare vehementer irritari, cor a centro magnam vim exserere, validumque ipsi obicem a stricture spasmodica in peripheria opponi.

Ex quibus, quid curanti agendum sit, facile apparet. Removenda quippe est irritatio, deprimenda vis cordis, solvenda stricture spasmodica, ut, vasis in peripheria apertis, sanguinis circuitus pristinae æqualitati & libertati restituatur.

In casum omnes conatus nostri caderent, quibus in corrigenda, vel eliminanda, materia illa morbifica, quæ irritationem systematis vascularis fovere statuitur, laboraremus, siquidem cum humoribus tam arte commixta est, ut, nisi per processum quemdam naturæ, qui arti inimitabilis adhuc fuit, separari atque expelli non possit. Cordis autem vim minuere, ac stricturem spasmodicam laxare, interdum nobis licet: quo ipso id consequimur, ut febrem progressu prius arceamus, quam tempus ipsi suppetat, sanguinis crasi, solidorumve contextui, damnum aliquod insignius inferendi.

Sub ipsis igitur morbi principiis arcessiti, nihil prius habere debemus, quam ut consecuturis molestiis sanguinis missione larga & repetita occurramus.

Sanguinis detrahendi mensura ex vi atque vehementia symptomatum definienda est. Sed nonnunquam contingit, ut vasa nimio humorum pondere opprimantur, plenitudoque tanta sit, ut vim illorum vincat. Ex quo falsa quædam debilitatis species oritur, &, nisi æquilibrium, sanguine missò, cito restituatur, summum stagnationis mortiferæ periculum impendet.

Sanguinis missio in febrium inflammatoriarum initiis nunquam omitti potest. Nihil enim est, quod eam, tunc neglectam, in sequentibus morbi stadiis pensare possit. Ipsa natura hoc evacuationis genus ad refrenandum sanguinis impetum, laxandamque stricturam spasmodicam, aptissimum esse significat. Sæpe enim hanc febrium speciem sanguinis e naribus profusione, sponte nata, finire videmus, magisque, si sanguinis detractionem, incipiente morbo, quod tempus opportunissimum est, aliquis neglexit, aut ei non satis institit. Febre enim ultra tertium vel quartum diem progressa, id auxilii haud æque vel utiliter, vel tuto, adhiberi censetur, quod metuendum sit, ne materiæ morbificæ concoctio atque separatio, a natura jam cœpta, agitatæ confusisque per sanguinis missionem humoribus, turbetur, quum, si crisis locum habeat, humor vitiosus commodissime sudationibus, urinis, vel alvi dejectionibus, non sanguinis profluviis, ex corpore ejiciatur. Nonnunquam tamen hæc evacuatio ulterioribus etiam morbi temporibus repetenda est, præsertim in hominibus, fervido sanguine abundantibus, ac virium pollente robore præditis, ubi, ne pulmones inflammatione afficiantur, periculum est, quod præcordiorum oppressio ingensque spirandi difficultas minantur, aut ubi, ne nimia sanguinis copia cerebrum cœret, metus subest; quem vehemens capitis dolor, cum gravi delirio, cui coma succedit, merito incutit. Hic quodvis morbi tempus sanguinis detractioni idoneum est,

ægrotoque verisimile ab ea levamentum expectare licet.

Ad repetendam sanguinis missionem & anni tempus, & corporis habitus, & victus ratio, & sexus, & ætas, & corporis moles pondusque, considerari debent. Sic vere atque hieme, itemque in regionibus ad aquilonem propius conversis, sanguinis detractio facilis, quam æstate atque autumnus, aut sub cœli plaga calidiore, sustinetur. Corpus musculosum, durioresque labores consuetos habens, plus sanguinis mitti patitur ac desiderat, quam id, quod contrarii habitus est. Pueri & senes sanguinis detractio-
nem minus facile perferunt. Eademque observatio fere in feminis constat.

Veteres Medici sub his casibus sanguinem, donec æger etiam animo linqueretur, effundere consueverunt. Sed recentioribus tam profusæ evacuationes non placent. Primam nihilominus tantam esse oportet, quantam, quæ modo diximus, momenta commode admittere videantur. Quod si, sex octove post horis, pulsus parum, aut omnino non, mollitus, eandemque symptomatum febrilium gravitatem, invenias, sanguis iterum, at parcius tamen restrictiusque, &, si symptomata etiam nunc urgeant, tertium mittendus est.

Iuxta evacuationem per sanguinis detractio-
nem facta, proximum est, ut, quid exiguæ tartari emetici portiones, eo, quo supra præcepimus, modo exhibitæ, possint, experiamur. Quod si ex ægrotantis examine, vel peculiaribus quibusdam symptomatibus, cognoscimus, primas vias aut acerbis inconfectisque ciborum reliquiis, aut bile accumulata, oneratas esse, consultum est, tartari emetici vim eo usque intendere, ut & vomitus & dejectio inde moveatur. Sin talis saburra non apparet, levio-
rem vomitionem, vel nauseam, concitasse sufficit. Promovenda autem potius perspira-

tio est, sic, ut potiones aquosæ, moderate calefactæ, liberalius bibantur, cruraque & femora pannis laneis, ex aqua calida expressis, subinde foveantur.

Si, quæ commendavimus, auxilia exoptatos in mitiganda symptomatum vehementia effectus edunt, felicem morbi exitum sperare licet. Nihilo tamen minus in usu tartari emetici pergendum est. Qui si alvum non satis apertam servat, serum lactis, cremore tartari paratum, decoctio tamarindorum, vel parvæ salis polychresti portiones, in subsidium vocandæ sunt.

Si effici non potest, ut febris progressus impediatur, aut si serius ad ægrum vocati sumus, quam ut id tentare liceat, operam dare debemus, ut naturæ conatus, prout iusto validiores debilioresque sunt, ita vel moderemur, vel intendamus, crisinque lactam expectemus, quæ in graviere febre inflammatoria septimo fere, vel nono die, contingit. Interdum vero tanta est symptomatum violentia, ut febris quarto jam, vel quinto die, ægrotum tollat, aut copiosis sudoribus finiatur.

Dum crisis illa in expectatione est, eas potiones eaque medicamenta imperari oportet, quæ refrigerent, diluant, aperiant, & cuivis acrimoniæ, quæ systematis vascularis irritationem fovere posset, corrigendæ idonea sint. Semper autem curandum est, ut utrumque auxiliorum genus, quantum res patitur, laborantium gustui gratum atque jucundum reddatur.

Potionum probatiores hæc fere sunt: aqua, ex qua hordeum decoctum est; serum lactis duplex, serum vinosum minorum virium, cum aqua Sciterana mixtum, aqua, in qua graminis canini radices leviter maduerunt, limonada. Roob ribium, in aqua dissolutum, suavissimam potionem exhibet. Idem facit aqua, quam lujulæ foliis, vel malis, minutatim con-

cifis, aliquis affudit. A quacumque autem potione æger fastidio quodam ac satietate alienatur, ejus in vicem alia danda est.

Solidioris victus ægrotantes plerumque ne minimo quidem desiderio tanguntur. Quem si forte concupiscant, nihil exhiberi ipsis commode potest, præter panem, ex aqua leviter decoctum, & succo quodam acido conditum, avenæ, vel hordei, ptisanam, pomaque tosta, cum eo, ut sciamus, nunquam illos ad hæc assumenda esse cogendos.

Ægrotus conclavi obscuro ac frigido tenendus est. Aërem aqua & aceto, per illud disperso, humidum effici, foribusque ac fenestris caute, ne flatus decumbentem directo feriat, apertis, subinde renovari oportet.

Vulgaris consuetudo, cubicula ægrorum excalefaciendi, eosque multis stragulis obruendi, sudationem promovere propositum habuit. Sed, quidquid calorem auget, id diaphoresin impedit. Quam ob rem decumbens admodum levibus tantum vestimentis operiendus est. Alienumque est, vela ante lectum obtendere, nisi quum somnus sollicitat. Multo alienius autem est, cum perpetuo in lecto, tamquam in carcere aliquo, inclusum continere, siquidem hoc vires exhaurit, somnum magis etiam adimit, capitisque dolorem ac delirium auget.

Quamdiu symptomata gravia manent, medicamenta ex potionibus salinis potissimum constare debent, ita concinnandis, ut laborantium palato sapiant, quibus vel tartari emetici, vel vini antimonialis, pauxillum recte adjicitur. Non inusitatum est, iisdem potionibus quædam ex testaceis addere, quoniam medicamenta hæc absorbentia ad acrimoniam corrigendam, & diaphoresin promovendam, utilia esse creduntur. Fuerunt etiam, qui exiguas nitri portiones, cum terris absorbentibus miscendas, ægrif-

que per totum morbi vigorem exhibendas, commendarent. Sed a nitro, nisi liberaliore manu detur, parum commodi sperari posse, supra dictum est.

Camphoram quoque in febribus inflammatoriis magnifice collaudarunt. Immerito. Nam exigua ejus portio nihil efficit: scrupuli autem pondere, vel majori, data, singularia symptomata, iis, quæ a venenis mentem turbantibus oriuntur, similia, concitat.

Nec minore fama radix fenega celebrata est, quamdiu theoria illa inter Medicos dominabatur, quæ febres inflammatorias a lentore derivandas esse statuebat.

Nimium frequens vulgo est, si, sanguine bis terve detracto, pulsuum tamen duritia & plenitudo, manet, deliriumque accedit, ægroto vesicatoria imponere. Sed, quæ a turbato systemate nervoso dependent symptomata, nunquam ab iis non ingravescent, ac, si scævo consilio simul magna medicamentorum calefacientium farrago ingeritur, æger tam raro ex illa flamma evolat, ut, si quando auditum sit, miraculi simile merito numeretur. Summa igitur cura providendum est, ne vesicatoria justo citius, dum fibræ tentæ & rigidæ sunt, calorque immoderatus, ac pulsus plenus, vehemens, atque velox est, adhibeantur. Eadem vero, ubi pulsus vel per evacuationes; vel posterioribus febris temporibus, remollitus est, maximopere profunt, utique, si circa statum morbi laborantes in stuporem atque lethargum incidunt.

Vulgo vesicatoria primum inter scapulas, deinde cruribus, nec raro capiti, si magna cerebri appareat oppressio, imponuntur. Crurum balnea & fomenta effectum, quem vesicatoria in capite relevando præstant, insigniter adjuvant, eamque ob causam nunquam omittenda sunt. Neque alvus justo diutius

clausa esse debet, sed subinde per clysteres referenda est, magisque etiam, si sanguinis detractio neglecta fuit.

Hæ febres tantum non semper temporibus vespertinis exasperantur: sed, ubi ad summum venerunt, crisisque in propinquo est, natura totis viribus ad excutiendam materiam noxiam accingi videtur: quo fit, ut omnia symptomata vehementiora atque molestiora evadant.

Primum felicitis exitus indicium urina præbet, in qua alba quædam subsidunt. Simul cutis ac lingua humescunt, brevique post sudor copiosus prorumpit. Quæ si critico quodam die contingant, & sanus ægrum somnus complectatur, qui corpus manifesto recreet, eodemque tempore sensibus lux redeat, sistis importuna sedetur, crustæque, linguam obtegentes, resolvantur, confidere licet, morbum ex voto terminatum iri, tametsi fieri possit, ut aliquot adhuc intercedant dies, dum symptomata ex toto conquiescant, arteriæque tardius etiam, quam in secunda valetudine solebant, moveantur. Nam talis demum pulsus plenam timoris vacuitatem affert, ac febrem prorsus finitam pronuntiari permittit.

Naturæ, in depellendo morbo lucantis, conatus recte plerumque remedio aliquo cardiaco adjuvantur. Nihil autem quidquam in pharmacopolio invenias, quod æque hic, ac vinum, valeat. Itaque, prout res poscit, vel serum lactis vinosum, magis minusve potens, vel vinum ipsum, dilutius meraciusve, exhibendum est. Quum vero ægrotantes fere majorem fiduciam in medicamentis collocent, vel potio, cui confectio cardiaca adjecta sit, dari, vel potionibus salinis paulum spiritus volatilis aromatici admisceri potest.

Solent vero nonnunquam nihil omnia, quæ hactenus vel in principio, vel in progressu febris, proposuimus,

proposuimus, auxilia proficere, ac nihilominus nulla crifeos bonæ spes sub his affulgere. Inter quæ committendum non est, ut ægrum in perditis jam & depositis numeremus, atque deseramus. Exstant enim exempla, in quibus, quum febris omnia, quæcumque excogitari potuerunt, remedia vicisset, ægerque ultimum spiritum jam jam redditurus videretur, natura, inexpectato conatu in morbum insurgens, salutem restituerit, vitamque ex fuga quasi retraxerit. Quam ob rem, præcepti LANGRISHIANI memores, nunquam ægrotum pro mortuo relinquere debemus, nisi animam vere efflaverit.

Vulgo sub finem februm inflammatoriarum, quum spes in angusto est, ad vesicatoria, variasque compositiones, ex confectione cardiaca, salibus volatilibus alkalinis, camphora, & moscho paratas, decurrunt. Ac moschus quidem, cum aqua, in qua valerianæ radices maduerunt, mixtus, in valentissimis remediis antispasmodicis ponitur, neque ad tendines subsultantes, aliosve hujus generis motus, tum temporis ingruentes, nunquam prodest.

Fuerunt etiam, qui in tam certa desperatione medicamenta, alvum purgantia, adhibere auderent. Neque desunt exempla, ex quibus, ægros, quos sui jam conclamaverant, hac via servatos fuisse, apparet. Fere vero præceptum illud, de naturæ conatibus in excernenda materia morbifica non turbandis, cautiore Medicorum a dejectionibus sub istud tempus moliendis absterret.

Si cutis sicca manet, febrisque ad stadium periculosum processit, non alienum est, balneum calidum experiri, siquidem & hoc lætam crisin interdum attulit. Sed quia vasis, ad hunc usum aptis, destituimur, hominesque adulti, in vigore febris, non, nisi maxima cum difficultate, e lecto eximi possunt, eo sit, ut Medici raro de periclitando hoc auxilii genere

cogitent. Vapores autem, qui eandem, vel majorem etiam, quam balnea, utilitatem pollicentur, ad ægroti, in lecto jacentis, corpus admitti possunt (*).

(*) Cl. DENMAN peculiari quodam schediafmate faciliem vapores adhibendi modum tradidit, sub quo, cubantes extra lectum collocari, necesse non est.

Hæc generalis febribus continuis inflammatoriis medendi methodus est, quum ad summum vehementiæ gradum ascenderunt. Si leviora sunt, quæ ipsas comitantur, symptomata, sanguinis etiam detractio-nes, quibus ad vim febris infringendam potissimum utimur, pro illorum ratione parciores esse debent.

C A P U T IV.

Descriptio & curatio febris continuæ nervosæ.

FEBRES continuæ nervosæ, sive lentæ, non raro, si tempestas calida, atque humida præcessit, epidemicæ sunt, præcipueque in locis humilibus & uliginosis grassantur. Homines, largiori vino utentes, minime omnium his febribus opportuni sunt, quas Medici, præsentis sæculo antiquiores, ignorarunt.

Febris nervosa hominem non tam subito corripit, quam inflammatoria. Ægrotus in principio languescit & sibi met displicet, leviterque inalgescit atque intremittit, cum calore fugaci vago, ac lassitudine, ei simili, quæ ab acriore corporis exercitatione sentitur. Quibus symptomatibus constanter & perpetuo se adjungunt animi debilitas atque abjectio, cum majori minorive capitis dolore ac vertigine: quæ cito sequitur nausea, omniumque rerum fastidium, sine

ulla tamen insigniore siti. Hæc nausea nonnunquam ad ipsos vomendi conatus evalescit, quibus nihil, nisi phlegma insipidum, rejicitur. Sub vesperam molestiæ exasperantur, capitis gravitas increfcit, pulsus celerior fit, cum respiratione oppressa, crebrisque suspiriis.

Et hic quidem rerum status sæpius per quinque, vel sex dies, manet : in quo morbi stadio pulsus celer, debilis, atque inæqualis est, interdum tremulus, mox rursus languidus & intermittens. Æque incerti sunt calores horroresque. Genæ nonnunquam repente exardescunt, ac rubore florido perfunduntur, nasi apice atque auriculis interea frigentibus, & priore capitis parte fortasse sudoris guttis irrorata. Urina plerumque pallida est, sæpe limpida, nec nunquam serum lactis, vel cerevisiam secundariam vappidam refert, in eaque corpuscula quædam, fursuri tenuiori similia, dispersa fursum ac deorsum feruntur, sed ad fundum matulæ non subsidunt.

Lingua inter initia raro sicca, aut fœdi coloris est, nonnunquam vero mucro tenui albido obtegitur : febre autem stabilita, & per aliquot jam dies continuata, siccescit, rubescit, rimas agit. Sed quantalibet linguæ labiorumque siccitas esse videatur, laborantis sensus obtusior est, quam ut de siti queratur.

Septem octove post dies, quam æger lecto affixus fuit, capitis dolor ac gravitas molestiores atque vehementiores evadunt, cum sonitu & tinnitu aurium, qui cubantem valde exercet, deliriumque prænuntiat. Cæterum is raro in violentiam ac rabiem effertur, sed potius perpetuo secum mussat, linguaque hæsitat, & voce absonus est, quæ, procedente febre, ita depravatur, ut nihil significet : imo nonnunquam facultas verba exprimendi prorsus perit.

Circiter diem duodecimum sæpe sudor copiosus

uno prorumpit impetu, qui, tantum abest ut levationem afferat, ut contra corpus magis magisque debilitet. Sub idem tempus non raro aqua largiter per fellas dejicitur: unde, quidquid virium superest, cito exhauritur. Observationibus compertum est, febrem nervosam fere quarto decimo die, quam æger decubuit, interimere: ad vicesimum autem diem, vel circiter, protractam, raro mortiferam esse.

Sed exitii metus subest, si circa hoc tempus vires deficient, æger, in lecto se erigere connitens, animo linquttur, partes extremæ frigent, ungues pallore aut livore decolorantur, pulsusque tam celer est, ut arteriæ tremor potius & trepidatio, quam ictus, dici possit. Haud multo post ægrotum, qui summa hyperæsthesia ante laboraverat, timorisque plenus, & ad levissimos etiam sonos pavidus fuerat, tantus stupor opprimit, ut, quamvis stentorea voce inclamatus, vix excitetur, ac ne fulgentissimis quidem lucis radiis afficiatur.

Delirium nunc in continuum soporem¹ desinit, alvus, urina, lacrimæ, sine voluntate fluunt, totumque corpus spasmiis agitur, qui tragœdiæ clausulam imponunt.

In his febribus sæpe numero magnus exanthematum miliarium proventus per cervicem, dorsum, & pectus, a profusis sudoribus erumpit, qui vero nequaquam pro salutari, sive critico, habendus est, quum raro vim febris molliat, aut ejus spatio aliquid demat. Fere enim febres nervosæ neque exanthematibus, neque evacuationibus, judicari consueverunt, quandoquidem hi, qui ex morbo emergunt, eum quasi per somnum depellere videntur, febrisque paulatim, sine sudore, sine urinæ mutatione, aliave qua crisi, in sensus incurrente, finitur.

Nonnunquam hæc febres mirum quantum longinquæ sunt, atque in sextam usque hebdomadam por-

riguntur. Quod si accidit, plerumque tarditas quædam animi & stupiditas relinquitur, quæ, per aliquot menses permanens, non, nisi viribus in integrum restitutis, prorsus desinit.

Ex hac descriptione verum febris nervosæ ingenium facile cognoscitur, quæ, sicut apparet, magis in systematis nervosi perturbatione, quam in motu systematis vascularis intento, quemadmodum febris inflammatoria, consistit.

In levioribus illis febris nervosæ varietatibus, a saburra, in primis viis subsistente, oriundis, symptomata periculosa interdum lenioribus medicamentis vomitoriis, vel parvis rhei barbarici portionibus, mature exhibitis, præcavere licet. At si morbus ab evacuatione profusa, vel immoderata quadam intemperantia, solidorum vivorum tonum labefactante, nascitur, progressu illum arcere frustra conaberis. Ubi enim semel confirmatus est, etiamsi omnia facias, tamen, quominus decursum suum absolvat, prohibere non poteris. Summa igitur curationis huc redit, ut vires ægroti sustineamus, symptomatibusque gravioribus & periculosioribus occurramus.

Si febres nervosæ epidemicæ sunt, in principio ea nonnunquam accedunt symptomata, quæ cum febrium inflammatarum symptomatibus non ita magnam dissimilitudinem habeant. Quod si accidat, sanguinemque superesse invenias, paucae ejus unciae detrahi possunt. In universum autem hanc constitui oportet regulam, ut sanguinis missio nunquam iteretur. Ex omnibus enim morbis nullus est, qui minus, quam febris nervosa, illam perferat. Ubi sanguinem copiosius ad caput ruere apparet, commo- dum omnino est, hirudines temporis admove- re, aut cucurbitulas occipitio, scarifata ante cute, im- ponere.

Primam febris nervosæ accessionem tanta interdum

præcordiorum oppressio ac spirandi difficultas comitatur, ut quis facile decipi, morbumque pro pulmonum inflammatione habere possit. Qui quidem error ægroto funestus foret, si Medicus imprudens largiore sanguinis detractioe morbum levare aggrediretur. Sed, quæ pulmonum inflammationem comitatur spiritus difficultas, ab ea, quæ in febribus nervosis est, facile distinguitur. In illa spiritus, qui redditur, calet, tussisque, ac dolor, nunc gravior, nunc levior, accedunt: in his autem nec calor, nec dolor est, pulsus parvi & contracti sunt, partesque extremæ frigent.

In principio leviora medicamenta vomitoria proficiunt, quæ morbus non solum commode fert, sed etiam desiderat, ut saburra viscida ex ventriculo ejiciatur. Hic vero exiguum radicis ipecacuanhæ pondus magis idoneum est, quam tartarus emeticus, quum metus sit, ne hic nimis violenter agat, & systema nervosum magis etiam turbet.

Intestinorum quoque canalis expurgari debet, ideoque, si medicamentum vomitorium alvum toties non dejicit, ut, quæ illum onerat, saburra ejiciatur, insequente die minuta rhei barbarici portio exhibeatur, quam aphtharum, in progressu morbi sæpe accedentium, eruptioni occursuram esse, verisimile est.

Quum spatium harum febrium tam longe exporrigatur, necesse est, laborantis viribus victu subvenire. Igitur, quamquam raro de siti queritur, neque cibum appetit, nihilominus curandum est, ut frequenti potu utatur, non tamen tanto, quantum febris inflammatoria desiderat. Vinum concedi potest, quod ad vim corporis sustinendam plurimum valet. Aptum hic in primis est melioris notæ vinum rubrum vetustum, ex quo vel serum lactis conficies, vel illud aqua dilues, prout pulsus aliæque morbi conditiones potum magis, vel minus meracum, postulaverint. Tenuius

pulli, vel carnis bubulæ juscum, panis, ex aqua decoctus, cui succus aliquis acidus adjectus est, gelatinæque leviores, tuto assumuntur.

Si a vino pulsum mollem plenumque fieri invenias, haud modica ejus potio indulgeri potest. Cognitum est, delirium in his febribus ab eo imminui, somnumque ægroto conciliari. Neque defuerunt, qui viginti quatuor horarum spatio aliquot sextarios optimo cum successu epotarent. Usus vini tam liberalem pulsus molles ac depressi, deliriumque, cum sopore conjunctum, suadent.

Non infrequens est, febre nervosa affectos flagrantissime aquam frigidam concupiscere. Cui desiderio obsequi licet, quum a frigida potione non, nisi in singularum partium inflammationibus, periculum timendum sit.

Præcipuum autem levamentum vesicatoria promittunt. Quæ quanto maturius adhibentur, quum morbus nondum eo usque invaluit, ut ægrum lecto affigat, tanto potentius juvant. Sin autem expectamus, dum magna systematis nervosi perturbatio ingruat, sensusque audiendi, tangendi, & videndi, præter naturam exacuantur, vesicatoria stimulum intendunt, ac molestiam augent. Igitur, nisi initio ad ea decursum sit, prius adhiberi non debent, quam anæsthesia quædam ægrotum occupaverit. Imponantur autem primum cruribus, neque diutius ibi relinquantur, quam ad vesicas excitandas necesse est. Quibus discissis, neque cuticula detrahatur, neque emplastra acria superdantur. Si stupor & sopor vesicatoria desiderant, capiti admoveantur. Interdum autem hæc symptomata a sinapismis levantur. Sed si stimulus horum auxiliorum nimis acer est, quem pedes, a jacente identidem reducti, indicant, removeri illa, eorumque in vicem pulles, ex pane & lacte confectas, imponi oportet.

Si febrem, postquam per hebdomadam, vel ultra, tenuit, remitti appareat, cortex peruvianus in primis utilis est, qui commodissime sic exhibetur, ut ex vino rubro, vel meraco, vel cum æquali aquæ portione mixto, maceratus sit. Divinum hoc medicamentum proclivitati ad gangrænam arcendæ idoneum est, quam sæpius sub finem harum febrium iis in locis, quibus vesicatoria imposita fuerunt, vel in partibus, a diuturniori decubitu compressis, observare licet. Idem sudores immodicos, quibus corpus digeritur, prohibet. Quod si ventriculus parum continet, per clysteria immitti potest.

Ubi spasmi accedunt, præcipuum remedium moschus est, qui tamen sic juvat, si singulæ portiones ex scrupulo dimidio, vel integro, constant. Commodissime ex aqua, in qua radix valerianæ maduit, assumitur. Crocum, ob virtutem cardiacam alias tantopere prædicatum, vix quidquam hîc valet, quum, si recentioribus experimentis fidem habere liceat, duæ ipsius drachmæ devorari possint, neque ulla tamen manifestior pulsum mutatio contingat.

Alvi profluvium, quod symptoma perfrequens est, & ægrum plerumque absunit, si fieri potest, reprimi oportet. Raro autem hoc efficere possumus. Decoctum album, quod vocant, cum idonea vini rubri, ex portu Callensi advecti, portione mixtum, recte hîc potui datur. Licetque periclitari, quid pulvis e bolo compositus cum aqua cinnamomi valeat.

Aphthis, si apparent, non raro exulcerationes in interiore faucium parte accedunt, ad quas repurgandas, cibique ac potionis transitum expediendum, sicorum decoctione, cui mel rosaceum & exiguum tincturæ myrrhæ adjectum sit, gargarizare oportet. Si fauces a pituita glutinosa eo usque oppletæ sunt, ut nihil fere capiant, ad eas liberandas levior vom-

tus ipecacuanha, aut, si per hanc parum proficitur, minutis tartari emetici portionibus provocandus est. }

C A P U T V.

Descriptio & curatio febris continuæ putridæ.

QUARTA febrium continuarum species cognomen a statu humorum vitiato obtinuit, qui vel ante morbum jam corrupti fuerunt, vel cito putredinem contrahunt.

Ante LANGRISHII tempora hæc species cum febre continua nervosa confundi consueverat. Sed, quamquam sub febrium continuarum, tum nervosarum, tum inflammatoriarum, finem, sanguinis crasis sæpe destructa apparet: eas tamen a putridis distinguere debemus, in quibus a primo statim initio singularis quædam acrimonia est, quæ vinculum, particulas insensiles connectens, dissolvit, hasque in mixta, sanguinis sani naturæ blandæ atque emollienti contraria, coire patitur. Sanguis, ita dissolutus, sæpe per vasa exsudat, ortisque veri nominis hæmorrhagiis, excernitur, vel cum limpha mucoque permiscetur.

Materia febrium putridarum nonnunquam paulatim intra corpus generatur, ac pro victus animalis corrupti, cui necessaria vegetabilium salubrium, putredini adversantium, copia non adjicitur, subole habetur.

Alias febres putridæ per infectionem a materiis illis subtilissimis, quas miasmata appellant, nascuntur: quæ quidem miasmata variis modis generantur, atque ad loca, magno intervallo inter se distantia, transferri possunt.

Supra jam observavimus, materiarum illarum, quæ tum febres, tum alios quosdam morbos generant, naturam intimam profus a nobis ignorari. Neque modum, quo sanus sanguinis status ab his miasmatis mutatur, probabilius explicare possumus, quam ut ea cum fermentis comparemus, quæ varios motus intestinos in humorum, quibuscum mixta sunt, particulis insensilibus excitent.

Symptomata, febrem putridam distinguunt, sunt debilitas, præcordiorum oppressio, & nausea, quæ vel a prima accessione, vel minimo post, longe evidentius, quam in quavis alia febrium specie, apparent. Ultimam istam subitamque corporis infirmitatem fere æque insignis animi abjectio, aut, quæ magis etiam terrere nos debet, inusitata quædam anæsthesia, & mentis deminutio; comitatur.

Et si febres putridæ interdum pedetentim ac gradatim cum languore, anorexia, nausea, capitisque dolore obtuso, accedunt: primus tamen illarum impetus semper vehementior magisque repentinus, quam nervosarum, est, tametsi raro hominem tam violenter tamque subito, quam inflammatoriæ, invadant.

Febres putridæ, hominem repente corripientes, a frigore atque horrore incipiunt, cui nausea & vomitus, vertigo, capitisque confusio accedunt. Frigus istud, quemadmodum supra explicuimus, statim in calorem convertitur: sed hic inter initia tantus non est, quantus in febribus inflammatoriis, quamvis in dies increseat, digitosque, cutem ægroti tangentes, dolore urente afficiat.

Sæpe numero febres putridæ in principio inflammationem mentiuntur, propterea quod pulsus plenus & validus est. Sed is brevi, præsertim post sanguinem detractum, mutatur, atque interdum ita deprimatur, ut nunquam postea erigi possit. Ob hoc in omnibus febribus, in quibus vires a prima accessione

ita deficiunt, ut æger corpori sustinendo impar sit, magna circumspeditione opus est, ne nimium sanguinem effundamus. Insolita enim ista debilitas certissimum diatheseos putridæ argumentum est.

Præter vertiginem, capitisque confusionem non raro vehemens dolor in altero, vel utroque supercilio, & in fundo orbitæ oculorum, est. Oculi ipsi eodem tempore pleni, graves, ac velut inflammati, apparent. Qui vero rubor potius ad limpham, a sanguine dissoluto tinctam, quam ad distentionem vasorum inflammatoriam, referendus est. Alias oculis flavent; qui color non a bile resorpta, ut in morbo regio, sed ab eadem sanguinis dissolutione, oritur.

Lingua in principio quidem albida atque humida est, sed in dies obscuriorem colorem nanciscitur, magisque siccescit, donec tandem fere penitus nigrescat. Neque hic color etiam aliquot a crisi læta diebus ex toto evanescit. Sitis inter initia tantum modo mediocris est, sed cum febris incremento pariter in dies increfcit. Nullum potionis genus placet, sed omnia vel amara, vel insipida, videntur. In pejori morbi statu ægrotus sitim plane non sentit, tametsi lingua cum labiis ac dentibus exusta, sordibusque nigricantibus obfessa sit.

Nausea & præcordiorum oppressio nunquam imminuuntur, ægerque sæpius gravia suspiria alte petere solet, ac quasi anhelitus fatigatos trahere videtur.

Pulsus admodum variat, maximeque, ubi febris ab infectione proficiscitur. Materia enim morbifica, prout homines, athletice valentes, & sanguine abundantes, aut enervatos atque exsanguies, occupat, ita ratione valde diversa systema vasculare perturbat.

Urina, æque ut pulsus, variat: quæ quidem varietates pariter a diverso corporum habitu dependent. In magna putredine lotium crudum est, nec raro foetidissimum odorem spargit.

Si febris inflammationis symptomata exhibet, alvus initio morbi adstricta est: sed, ubi sanguinis dissolutio a primo magna est, cito alvi dejectiones, pessime olentes, accedunt.

Sub fine in febrium putridarum, interdum multo citius, non parum sæpe maculæ rubicundæ, purpureæ, lividæve, variam magnitudinem habentes, in cute erumpunt, quæ raro, aut potius nunquam, præcordiorum oppressionem, nauseam, aliaque symptomata molesta, relevant. Quo propius hæ maculæ ad colorem lividum, vel nigrum, accedunt, eo terribiliores sunt: & contra, quo rubicundiores manent, eo majorem salutis spem ostendunt.

Miliaria quoque exanthemata sæpius circiter duodecimum, vel quartum decimum diem, apparent, atque sudoribus profusis, circa hoc morbi stadium frequentibus, succedunt. Raro hæc petechiis salutaria sunt.

Aphthæ linguam partemque oris internam obsident, ac paulo post, quam eruperunt, fere ulcera magis minusve putrida in faucibus nascuntur, præcipueque tonsillas infestant. Quæ quidem ulcera nonnunquam tam mala sunt, ut æger nihil devorare possit, ejusque fatum hac via præcipitetur.

Quamvis, quæ hætenus commemorata sunt, exanthemata in benignorum numero haberi nequeant: observationes tamen docuerunt, scabiem, circa nasum, labia, orisque angulos, apparentem, bonum signum esse, quod redituræ sanitatis spem faciat.

Dolorem, gravitatem & confusionem capitis, quæ in primis symptomatibus sunt, cito delirium, in aliis levius, aliis gravius, excipit. In nonnullis perpetua corporis jactatio atque insomnia: in aliis somnolentia & proclivitas ad lethargum accedit. Atque in posteriori statu animadvertendum est, pulsus interdum neque celeriores, neque debiliores, neque inordi-

natiorem esse, quam in sanitate absoluta consueverat.

Spatia, in quæ febres putridæ porriguntur, vehementer differunt. Si pessimæ notæ sunt, haud raro intra primam hebdomadam necant: frequentius autem usque ad secundæ finem trahuntur. Tertiam si transierunt, ægrotus fere convalescit. Neque febrium putridarum, ad sex hebdomadas protractarum, exempla defunt. Sed in his humores non a prima statim accessione putridos fuisse, necesse est.

Felicis exitus spem concipere licet, si pulsus validior atque æquabilior sit, si sensibus lux redit, si sudores calidi, non immoderati, oriuntur, ægerque sub his neque corpus jactat, neque aliena loquitur, si eodem tempore signa coctionis in urina apparent, sic, ut alba in ea subsidant.

At si pulsus deprimitur, & celerior evadit, simulque intermittit, si tendines subsiliunt, si lingua titubat, si habitus oris lineamentaue mutantur, si æger supinus jacet, sopore oppressus, si deorsum ad pedes delabitur, si manibus perpetuo gesticulatur, & in stragulis floccos legit, si sudores frigidi glutinosi prorumpunt, lotiumque ac fæces alvinæ sine voluntate profluunt, si hypochondria intenta sunt, partesque extremæ frigent, rem pro conclamata habere licet.

Si inter principia statim ad ægrotum vocamur, omni conatu id moliri debemus, ut, ne febris stabilatur, efficiamus. Igitur, ubi corpus valens, atque ad inflammationem proclive observatur, aliquot sanguinis uncix detrahendæ sunt. Quibus detractis, minutam tartari emetici portionem exhiberi, & altera quaque hora repeti oportet, donec aut vomitum provocet, aut alvum purget, aut largos sudores moveat. Sin autem magnæ debilitatis signa a primo apparent, ægrique status is est, qui sanguinis missionem non ferat, ad solum tartarum emeticum decurrere debemus, hac tamen cautione adhibita, ne nimium

ejus pondus detur, quod cubantem præcipitare possit.

Si minutæ illæ tartari emetici portiones materiam non deorsum dejiciunt, commode lene aliquod medicamentum exhibetur, quod alvum solvat.

In remediorum, sudorem ejicientium, usu admodum circumspecti esse, neque protinus ad stimulantia, velut contrayervæ & serpentariæ virginianæ radices, aut sales spiritusque alkalinos volatiles, festinare debemus. HUXHAMUS a posterioribus oleum camino addi, putridamque diathesin augeri opinatur: Illustrissimus autem JOH. PRINGLIUS eos minus reformidat, quoniam, factis experimentis, vim illorum antisepticam didicit. Fortasse tantas quidem noxas non inferunt, quantas HUXHAMUS ab iis metuit: at certe tamen multum veræ utilitatis, criseosque accelerationem, ab usu eorum frustra expectes.

Vesicatoria in initio febrium putridarum rarissime idonea sunt, tametsi in nervosis febribus hoc stadium illud sit, in quo utilissime adhiberi censentur. At posterioribus morbi temporibus, quum laborantes in soporem ac stuporem decidunt, sæpe felicissimo cum successu imponuntur.

Est vero remedium, quod ad hominum, febribus putridis affectorum, sanitatem restituendam plurimum omnino confert: idque cortex peruvianus exhibet. Observationibus compertum est, hujus ope tales etiam ægros servatos fuisse, quorum sanguis adeo dissolutus fuerit, ut per tunicas arteriarum penetraret, atque ex variis corporis partibus excerneretur. Duplicem autem usum præstat, tum solida debilitata corroborando, tum fluidorum putredinem corrigendo.

In multis aliis febribus, sicut infra videbimus, intermissio quædam, saltem remissio, ante expectanda est, quam corticem peruvianum exhibere audeamus. Sed in malignis his summeque putridis febri-

bus illud observandum non est, sed statim ad eum confugiendum, simul ac numerosæ petechiæ, aut hæmorrhagiæ, sanguinis dissolutionem extra dubium ponunt.

In his hæmorrhagiis acidum vitrioli cum cortice peruviano conjungi solet. Quo remedio si sanguis non supprimitur, octo decemve aluminis grana, cum duobus tribusve nucis myristicæ contritæ granis mixta, quarta quaque, vel sexta hora, tentari possunt.

Inter hæc ægri vires labantes vino fulciri, eumque, si quid cibi appetat, avenæ ptisana, aut decoctione panis, fructuum horæorum subacidorum succis condita, ali oportet. Ipsi hi fructus etiam, si parari possunt, nec anni tempus alienum est, concedantur.

Potus in universum acidulus sit atque antisepticus. Limonada, vinum rhenanum, vinum rubrum vetus, aqua mixtum, optime conveniunt, aut, si ægrotantes horum satietas capiat, varia feri lactis vinosi genera.

Aër loci, in quo ægrotus decumbit, quoad res patitur, purus fervetur, ac subinde renovetur. Pavimentum aceto irroretur, herbæque aromaticæ per illud dispergantur. Depulso morbo, ad abolendas materiæ inficientis reliquias nihil efficacius est, quam cubiculum sulfuris fumo lustrare.

Hæc communia febrium putridarum auxilia sunt. Sed variare illa, & diverso laborantium statui accommodare, idque agere Medicum oportet, ut vires sustineat, naturamque in subigenda, vel expellenda materia morbifica, adjuvet. Sub expulsionem hac interdum abscessus in partibus glandulosis, velut glandulis parotidibus, axillaribus, vel inguinalibus, oriuntur. Alias materia quædam summe acris & caustica in orura se inclinât, subitamque his gangrænam indu-

cit : quæ nonnunquam etiam circa os sacrum incidit, ubi partes a continuo decubitu irritantur, humorisque acris cursum sollicitant, unde cita tegumentorum gangræna nascitur, crustæque crassæ existunt, quæ abscedentes ulcera profunda ac serpentina relinquunt. Sed hoc quidem frequentius in noloconiis, quam extra illa, contingit.

Hoc in casu ad partium emortuarum separationem promovendam nihil potentius est cortice peruviano.

In decursu harum febrium sæpe alia quoque mala accedunt, quæ propriam curationem desiderant.

Si dejectiones profusæ, virium resolutionem minitantes, superveniunt, repentina illarum suppressio non est molienda : quæ, etiamsi effici posset, temere atque inconsiderate tentaretur. Commodissimum est, minimas ipecacuanhæ portiones tertia quaque, vel quarta hora, exhibere, quæ, diaphoresin promovendo, humores, ad intestina ruentes, divertant.

Ad reprimendas vomitiones vehementiores sal ab-sinthii, aut alius quis sal alkalinus fixus blandior, cum succo limoniorum mixtus, adhiberi potest, sic, ut potio inter spumandum devoretur (*). Vocatur mixtura antemetica, & colluvionem, in ventriculo atque intestini duodeni flexu subsistentem, corrigere creditur, adeoque ad causam febris ex parte tollendam prodesse potest. Igitur, ubi gravis nausea urget, aliaque saburræ putridæ signa apparent, potio ista antemetica, si quarta quaque, vel sexta hora, sumatur, bonam spem facit, spatium morbi minus diuturnum fore.

(*) Singulis salis scrupulis succus cochlearii mensura adjicitur.

Qui ex febribus putridis emergunt, non raro in hydropem incidunt, aut pedum œdemata nanciscuntur.

rut. Quales ægros medicamentis roborantibus, non, ut alios hydropicos, catharticis, curari oportet. Qui corticem peruvianum liberaliore manu sumpserunt, raro tumoribus istis affligi solent.

Si febris ex toto desit, alvus semel atque iterum leniori quodam medicamento utiliter purgatur. ne qua materia vitiosa in primis viis de integro accumuletur, morbiq; recidivi periculum faciat. Curandum quoque est, ut viscerum tonus victu leviori, quem ventriculus facile concoquat, restituatur, sic, ut singulis mensis modicum ejus apponatur. Bene etiam faciunt medicamenta aromatica amara, velut radices calami aromatici, cortices malorum aureorum, flores chamæmeli, ex quibus, in aqua maceratis, potiones fiunt. Recteque cum his aquarum ferratarum usus conjungitur.

FEBRES CONTINUÆ MIXTÆ.

Exposuimus itaque illas febris continuæ species, quas notæ tam evidentes distinguunt, ut certis nominibus insigniri possint. Sed, quemadmodum supra observavimus, vehementes febres occurrunt, quarum symptomata implicita inter se & ita confusa sunt, ut, cujus potissimum speciei sint, non facile dici possit, adeoque mixtæ appellari debeant.

Febres mixtæ, prout ad inflammatorias, aut nervosas, aut putridas, proxime accedunt, ita curandæ sunt. Igitur, ubi inflammatio maxime conspicua est, remediis antiphlogisticis, ubi systema nervosum in primis perturbetur, roborantibus & antispasmodicis, ubi putrida diathesis prævalet, roborantibus & antisepticis potissimum pugnandum est.

C A P U T VI.

Varietates singularum febris continuæ specierum.

SI omnes, qui februm historias dare aggressi sunt, eandem in describendis iis accuratorem, quam SYDENHAMUS, adhibuissent, oculisque æque intentis minuta illa momenta, quæ faciem morbi variant, contemplati essent, fortasse jam nunc singulæ varietates ad suam quæque speciem referri possent. Sed quum paucis eorum, qui magnum illum Virum secuti sunt, contingerit, ut observationes suas pari ingenii felicitate litteris consignarent, februm historia manca adhuc atque imperfecta est. Nemo sane, si unum SAUVAGESIUM excipias, ad hanc usque memoriam repertus est, qui SYDENHAMI vestigia impleverit. Perfectam igitur atque absolutam morborum historiam tam diu desiderabimus, dum systematica divisionis methodus ab omnibus Medicis recepta fuerit.

Varietates febris continuæ simplicis sunt :

I. *Febris plethorica*, quæ a nimia plenitudine atque intemperantia nascitur.

II. *Febris a frigore*, quæ a perspiratione suppressa oritur, & perfrictio febrilis vulgo appellatur. Tussis, fereque raucitas, ac tenuis pituitæ per nares profluvium accedunt.

III. *Febris a calore*, quam exercitationes immodicæ, cubacula nimis calida, vel insolatio, faciunt.

IV. *Febris a dolore*, quæ injuriis externis, vehementes dolores moventibus, velut vulneribus, ossibus fractis, vel loco motis, &c. succedit.

V. *Febris catarrhalis*, quæ fere epidemica, & cer-

tis quidem anni temporibus tam perspicue epidemica est, ut progressum ipsius ex regione in regionem persequi liceat.

Plures febres catarrhales a pluribus auctoribus descriptæ sunt. Quæ, anno hujus sæculi sexagesimo secundo, Dublini, locisque circa Dublinum, grassabatur, medio circiter Majo incipiebat a lassitudine, dolore & gravitate capitis, præcipueque dolore, superciliis transverse insidente, tussi acri, faucium pectorisque aspritudine, copiosa pituitæ tenuis per nares destillatione, interdum delacrimatione, anorexia, sed calore, naturalem non multum excedente. Hoc modo plerisque adoriebatur: in aliis autem calor valde ingravescerebat, sitisque & agrypnia vehementer urgebat. In his, quorum febris tanta erat, morbus a frigore atque horrore incipiebat. Pulsus plerumque nec velox, nec validus, sed tardior potius ac debilior erat, quam in sanis esse consueverat. Plerique facile insudabant, sudore singulis noctibus sic redeunte, ut symptomata febrilia exacerbarentur. In his, qui levius ægrotabant, sudores, sero aliquo lactis cornuque cervini spiritu sumpto elicit, febrem uno fere aut altero die profligabant.

In compluribus hæc febris veram intermissionem: in plerisque remissionem tantum habebat. In multis respiratio insigniter oppressa erat, quam sanguis missus relevabat. Sanguis raro glutinosus erat: si quam autem crustam habebat, ea coloris flavi, serumque turbidum ac subflavum erat.

In plerisque morbum sudores critici; in quibusdam exanthemata rubra, morbillorum speciem præsentantia; in paucioribus alvi dejectiones tollerant.

In his, qui negligentius curabantur, symptomata per integram hebdomadam, interdum diutius, manebant, ac plerisque, etiam finita febre, insignis

languor per aliquot adhuc dies occupabat. Qui priori aliquo morbo jam debilitati fuerant, aut pulmones infirmos habebant, tardissime in plenam cum sanitate gratiam redibant.

Simillimi ingenii febris Dublini annis hujus sæculi undetricesimo, tricesimo secundo, tricesimo tertio, tricesimo septimo, & quadragesimo tertio, grassata fuerat. Ea, quam modo descripsimus, Hafniæ mense ante fuerat, quam Londinum perveniret, ac Londinenses ferme mense ante infestaverat, quam per urbem agrumque Dublinensem vulgaretur. Alsatiam quoque & Flandriam peragraverat.

Febris catarrhalis, anno hujus sæculi sexagesimo septimo grassata, Dublini primum, incunte fere Julio, apparebat. Medio circiter mense aliquot militum centurias, in casis habitantes, paucorum dierum spatio corripiebat. Viceesimo die totam urbem pervaserat, pauleque post per singulas regni provincias vulgabatur, ita tamen, ut & angustioribus finibus contineretur, & mitioris indolis esset, quam ea, quæ quinquennio ante grassata fuerat. Neminem perimebat, si paucos senes atque imbecillos excipias, quos inter Dominus Bowes, Hiberniæ Cancellarius, fuit. Primam ejus accessionem lassitudo, horror, capitis dolor, & sæpe spirandi difficultas, comitabatur. Ubi humor per nares destillare incipiebat, symptomata febrilia levabantur, sudorque multus succedens morbum finiebat, sed insignis debilitas ac languor relinquebatur. Febris decursus a tertio die ad septimum absolvi solebat (*).

(*) Quam supra dedimus febris catarrhalis Dublinensis historiam, Cl. RUTTY, Medico Dublinensi, acceptam referimus.

Varietates febris continuæ inflammatorię sunt :

I. Febris inflammatoria cephalalgica. Huic, præter

symptomata, febribus inflammatoriis communia, acerrimus capitis dolor accedit. Ad quem levandum caput ad cutem tondere, acetoque levare, pedibus fomenta calida, cruribus vesicatoria, & plantis sinapismos admoveere oportet.

II. *Febris inflammatoria soporosa*. Cognoscitur ex stupore ac sopore continuo, & vesicatoriis, capiti imponendis, curari debet.

III. *Febris inflammatoria pleuritica*. Hanc dolor lateris pungens distinguit, qui mitior est, minusque alte insidit, quam in vera pleuritide. Spiritus etiam facilius ducitur, abestque & tussis, & anacatharsis. Dolorem levant vesicatoria super latus affectum imposita.

IV. *Febris inflammatoria rheumatismatica*. Hæc præcedenti valde affinis est, excepto, quod dolores latius patent, articulosque, artus, & partes corporis carnosas afficiunt. Nitro, liberalius exhibito, citam levationem afferri, observationibus comperitum est. Lotium, in hac febre redditum, nonnunquam salibus adeo scatet, ut in crystallos coëant, matulæque lateribus adhærescant, aut summæ urinæ innatent.

V. *Febris inflammatoria dysenterica*. Febris hæc cum torminibus ficcis, quam SYDENHAMUS descripsit, certis anni temporibus, quibus dysenteria sæviebat, perfrequens fuit. Curatio huc rediit, ut humoris irritantis excretio blande sollicitaretur, isque per selas dejiceretur.

Febris continue nervosæ varietates, quas subjiciamus, non habemus. Quotquot enim de illa litteris aliquid prodiderunt, fere solam speciem descripserunt. Nemo autem, in artis exercitio versatus, non facile perspicit, aliquas ejus varietates esse, quæ observatorem tam acutum, quam SYDENHAMUS fuit, non fugissent, si febris nervosa ipsi curanda obtigisset.

In primis morbus ille, quem celeberrimus WHYT-TIUS sub nomine *hydropis ventriculorum cerebri* tam accurate descripsit, manifesto febris nervosa est, rectiusque *febris hydrocephalica* nominata fuisset, quoniam hydrops appellatio morbum longum innuit. Igitur tamquam *febris nervosæ communis* varietas considerari potest. Nullum fortasse morbum febrilem invenias, qui hoc fallacior sit. Quam ob rem omnibus, qui medicinam faciunt, attentiores descriptionis WHYT-TIANÆ lectionem studiosissime commendamus. Alias tamquam attoniti obstupescant, quum ægrum, in quo nihil prorsus, unde funestus morbi exitus prædici potuisset, abservarant, paucis post horis convulsam atque expirantem videbunt. Pulsus, qui parvus, durus, & frequens fuerat, repente plenus, mollis, rarusque fit, sed intermittit. Atque hæc intermissio mortem in proximo esse denuntiat. Cætera, quæ in ægrotantibus apparent, ita comparata sunt, ut Medicum de illis securum esse jubeant. Parum enim doloris, aut molestiæ, sentire videntur; non delirant; haud magnopere sitiunt; calor naturalem non multum excedit; a præcordiorum oppressione ac ventriculi ægritudine tam immunes sunt, ut non defuerint, qui paucas ante horas, quam convulsionibus correpti de medio tollerentur, non tantum hilarius loquerentur, sed ipsos etiam cibos avidius caperent. Infantes atque adolescentulæ febre hydrocephalicæ in primis patent.

Febris putride varietates numerosiores sunt. Plures enim a pluribus scriptoribus observatas descriptasque accepimus. Quarum præcipuæ sunt:

I. *Febris carceraria*, quam Illustrissimus JOH. PRINGLIUS tam accurate descripsit. Dominatur hæc febris in carceribus, aliisque locis, in quibus magna hominum turba conclusa est, aëremque non renovatum noxii vapores, a variarum sordium congerie exspi-

rati, coinquinant. Morbus in principio difficillime cognoscitur, siquidem, præter manuum tremorem, nihil est, quod ipsum a vulgari aliqua febre distinguat. In progressu febris ægri de ingenti lassitudine, nausea, dolore dorsi, & capitis confusione queruntur, tuncque insignis quædam animi abjectio in iis observatur. Hoc tempore pulsus non depressus, sed velox est, eodemque die, tum, quod ad robur, tum, quod ad plenitudinem attinet, sæpius variat. Sanguine incaute detracto, pulsus adeo deprimitur, ut nulla ope posthac excitari possit. Semper tamen, etiamsi nulla facta est evacuatio, citius feriusve deprimitur, certamque morbi maligni notam exhibet.

Quæ prosperiores eventus habuit, curatio, talis fuit, ut in principio minutæ tartari emetici portiones, consistente autem morbo, ac sub finem, cortex peruvianus cum vino, & radix serpentariæ virginianæ, liberaliore manu darentur. Hæc febris, sicut tristis experientia sæpe docuit, summa inficiendi facultate pollet.

II. *Febris maligna Hungarica*. Febris prorsus internecina, inter copias, in solo paludoso castra habentes, exorta. Præcipuum symptoma fuit ultima virium infirmitas, cui accefferunt calor corporis tam parum auctus, ut vix persiperetur, pulsus summe velox, inæqualis, tamque exiguus, ut tactum præne effugeret, respiratio constricta atque oppressa, os siccum, sed cum siti parva, urina varia, sedimenti expers, magna agrypnia, anxietas, & delirium.

III. *Febris maligna Ægyptiorum*, a PROSPERO ALPINO descripta. Incipit a vomitu, ventriculi dolore, atque anxietate, quibus dejectiones fædi odoris succedunt: calor corporis naturalem non exsuperat: lingua aspera, sicca, nigra est, sine siti: pulsus & urina, quales sanorum, sunt.

IV. *Febris icterodes Carolinensis*, sive *febris flava*,

quam Cl. LINING descripsit. Epidemica fuit in Carolina meridionali ab Augusto anni 1748, usque in Octobrem. In febre hac summe putrida sanguis ita dissolutus erat, ut per omnia ossia naturalia efflueret. Si primo triduo, vel quatrinduo, non mortifera fuerat, sine ulla evacuatione critica decedebat, ægrumque per totum corpus flaventem; & robore prorsus despoliatum relinquebat, cum pulsu tam debili, ut a levissimo corporis motu evanesceret. Servi Nigritæ ab hoc morbo immunes manebant, qui solos albos, maximeque peregrinos, ex regionibus septentrionalibus advenas, gravissime afficiebat.

V. *Febris icterodes Canadensis*, quam nautæ, ab expugnato Quebeco reduces, ex Canada retulerunt, & Cl. LINDIUS descripsit. In hac febre flava sanguis tenax ac glutinosus, serum flavum atque amarum erat, quasi fuliginem aliquis cum eo miscuisset. Utiles repertæ sunt potiones salinæ, cum cortice peruviano & radice serpentariæ virginianæ, sicut etiam vesicatoria, quæ manifestam levationem afferre videbantur.

Quamquam aliæ febris continuæ putridæ varietates sunt: hæc tamen huc non pertinent, utpote remittentes, adeoque deinceps considerandæ.

In Anglia & Hibernia febres continuæ, si epidemicas illas, quæ certis anni temporibus dominantur, exceperis, fere aut *simplices*, aut *mixtæ* sunt. Prioris speciei varietates jam proposuimus: sub posteriore sunt:

I. *Febris depuratoria* SYDENHAMI. Hanc febrem SYDENHAMUS pro ea habuit, quæ propter methodum uniformem, qua natura ad materiam morbificam præfinito tempore digerendam utatur, cum HIPPOCRATICIS de coctione & crisi præceptis in primis confipiret.

Præter symptomata febrium communia, hanc pro-

prie comitabantur sequentia: Æger plerumque animam tantum non agebat, vomitionibus corripiebatur, lingua arebat & nigrescebat, vires subito prosternebantur, partes externæ siccæ erant. Urina constanter vel crassa, vel tenuis, reddebatur. Inclinato morbo, alvi profluvium, nisi Medicus principio obstitisset, accedebat, unde morbus longinquior atque pervicacior reddebatur. Fere, quatuordecim dierum spatio, sudore, vel leni madore, finiebatur, signis coctionis tum demum, non antea, in lotio apparentibus. Morbo, curatione perversa exasperato, alia superveniebant symptomata, magis terrentia, graviusque periculum denuntiantia. Fatetur SYDENHAMUS, sibi, quum observationes suas facere primum cœperit, nondum innotuisse, aliam aliquam febris speciem in rerum natura inveniri. Febrem hanc Vir summus ita curabat, ut sanguinis commotionem finibus suis contineret, ne aut hinc plus æquo glisceret, aut illinc nimium torperet: quo pacto vel materiæ morbificæ excretio impediretur, vel naturæ conatus, ad eam sanguini similem reddendam suscepti, in cassum caderent. Quæ quidem curatio mirifice cum ipsius opinione consentiebat, qua febrem a natura excitari statuebat, vel ut noxia quædam atque heterogenea materia scerneretur, vel ut sanguis in novum quemdam statum immutaretur.

II. *Febris sudatoria*, quæ ab anno superioris sæculi sexagesimo quinto usque ad sexagesimum septimum epidemica fuit, ab eodemque auctore descripta est. Hanc febrem vehementiores ac diuturniores, quam præcedentem, vomitiones, cum acriori capitis dolore, comitabantur. Sanguis glutinosus erat, crisis maturius contingebat, morbumque sudatio larga terminabat.

III. *Febris comatosa*, quæ annis superioris sæculi, septuagesimo tertio, septuagesimo quarto, & septua-

gesimo quinto, epidemica fuit. Incipiebat a calore & frigore, alterna vice accedentibus, dolore capitis dorsique fatis atroci, stupore, doloribus articulorum artuumque, rheumatismo similibus, sed mitioribus. Sitis non nimis vehemens, ac lingua humida erat. Lotium, in principio sanorum urinam colore non excedens, procedente morbo, valde rubescebat. Præcipuum autem, quod hanc febrem distinguebat, symptoma erat inexpugnabilis pæne dormiendi necessitas. Ægri, continuo sopore oppressi, non nisi validis clamoribus expergesceri poterant, oculisque vix apertis, & devorato, quod oblatum ipsis fuerat, in eundem soporem recidebant. Febris hæc nonnunquam in viginti octo, vel triginta dies, exporrigebatur.

Repetita sanguinis detractio nocebat: frequentior autem alvi ductio & largiora vesicatoria multum proderant. Qui singulis diebus per unam alteramque horam lecto se abstinabant, longe melius habere consueverant.

IV. *Febris variolosa* SYDENHAMI, ideo sic appellata, quod symptomata quædam cum variolis, quæ annis superioris sæculi, sexagesimo septimo, sexagesimo octavo, & sexagesimo nono, sævierunt, communia habuit.

Dolor erat in regione, cordis scrobiculo subjecta, nec ægri sustinebant, ut manu illa premeretur: quod idem symptoma variolas illorum annorum comitabatur. Capitis dolor, calor totius corporis, itemque petechiæ, fatis manifesto indicio se prodebant. Sitis interim non urgebat. Lingua sanorum similis erat, rarissime sicca, interdum albida, sed nunquam nigra. Ægrotus inter initia profusis sudoribus sua sponte perfluebat, qui morbum adeo non mitigabant, ut potius, regimine, calorem movente, similisque naturæ medicamentis elicitis, delirii periculum facerent, pete-

chiarum numerum augerent, omniaque reliqua symptomata efflerent. Urinæ separatio, quæ a principio ad finem fatis laudabilis videbatur, spem salutis faciebat: neque tamen plus levamenti, quam sudores, de quibus diximus, afferebat.

Perperam curata hæc febris plerumque pertinaciter inhærebat, sic, ut neque per crisin aliquam, neque sponte, more aliarum febrium, desineret, sed ad sex octove hebdomadas, nisi mors intercederet, continuaretur. Sed, si nulla insignior evacuatio præcesserat, ægroque potiones refrigerantes imperatæ fuerant, interdum pyelismus fatis copiosus sub finem oriebatur, qui morbum contra, quam expectari poterat, feliciter finiebat, ita tamen, si neque evacuationibus, neque medicamentorum, calorem moventium, usu, erat interceptus. Quum pyelismus hic naturalem febris crisin exhiberet, SYDENHAMUS ejus curationem sic instituebat, ne progressum morbi interromperet. Non licebat ægris assidue in lecto decumbere, sed quotidie per aliquot horas illo abstinere jubebantur. Qua re efficiebatur, ut sudores profusi cohiberentur, ac petechiarum multiplicatio præpediretur.

V. *Febris hiemalis.* Febris catarrhalis sporadica, quæ ab ineunte hieme usque ad ver adultum sæpe occurrit.

Incipit a doloribus capitis atque artuum, inquietudine totius corporis, alternisque caloris & frigoris accessionibus. Lingua alba, pulsus sanorum pulsui non admodum absimilis, urina turbida ac valde rubicunda est. Sanguis, ægro detractus, pleuriticorum sanguinem æmulatur. Tussis fere accedit, sed nec pectus magnopere constringitur, nec spiritus difficulter reciprocatur.

Sanguinis missio & repetitæ alvi purgationes febrem tollunt. At ubi æger lecto includitur, ac medicamentis

calefacientibus ad sudores eliciendos vexatur, delirium, lethargus, pulsus debilis atque inordinatus, lingua arida, exanthemata rubra, vel livida, plerumque consequuntur. Quum enim proclivitas in inflammationem permagna sit, fieri omnino non potest, quin omnia, quæ calorem movent, ac stimuli vice funguntur, assiduusque in lecto decubitus, febrem magis etiam incendiant, materiamque morbosam in ipsum fortasse cerebrum impellant.

VI. *Febris verminosa*. Nullæ febres naturæ tam mixtæ sunt, tantamque symptomatum varietatem exhibent, quam quæ a vermibus moventur. Anomala illarum symptomata sere nervosa sunt, adeoque maximam partem pro febris continuæ nervosæ varietate haberi possent.

Infantes, secundum inter & decimum ætatis annum constituti, maxime huic feбри opportuni sunt. Urina albida, anima foetens, alvus nunc adstricta, nunc soluta, cum torminibus, ac dejectionibus mucosis, stridor dentium in dormientibus, pruritus narium in vigilantibus, si addas appetentiam ciborum inconstantem atque incertam, satis evidentes vermium indices sunt. Ad quos expellendos, aut mucum, in quo nidulantur, ejiciendum, nihil tutius, nec valentius est, quam mercurius dulcis sexies sublimatus, sæpius exhibitus, sic, ut rheum barbaricum, quod ipsum per fellas deiciat, subjungatur. Igitur in febribus infantum, ubi iusta vermium suspicio est, his potissimum remediis insistendum, neque aliis rebus, quæ vulgo ad febres adhiberi solent, multum tribuendum est. Expurgatis intestinis, febris plerumque statim conquiescit. Quod nisi eveniat, minutæ tartari emetici portiones exhibendæ sunt, ut quæ rarissime morbum non tollant, vel certe insigniter mitigent. Ægri, in sanitatem restituti, valetudinem nihil magis confirmat, a novisque tentationibus tu-

ciorem præstat, quam levior hieræ, picræ, aut rhei barbarici, tinctura, ex aqua calcis vivæ quotidie hoc modo sumenda, ut alvus inde leviter solvatur.

C A P U T VII.

Historia & curatio febrium intermittentium.

FEBRES *intermittentes* regionibus, quarum solum uliginosum est, endemiæ sunt, ubi constanter quovis vere atque auctumno ingruunt: aliis in locis raro, nisi epidemicæ, certis dumtaxat anni temporibus, apparent.

Victus, cujus maximam partem vegetabilia cruda atque aquosa constituunt, animi abjectio, evacuationes profusæ, quidquid denique sanguinem vappidum reddit; partiumque solidarum tonum relaxat, eam corporum diathesin morbificam parit, quæ generationi febrium intermittentium faveat. Quæ ratio est, cur pauperes iis magis, quam divites, opportuni sint.

Observationibus compertum quoque est, has febres ruri, atque in villis, vehementiores esse, quam in pagis minoribus, vel oppidis, ubi pravos aëris noxii effectus fumi, a tot focus accensis surgentes, quodam modo corrigunt. Ac sunt, qui his anni temporibus, quibus febres intermittentes grassantur, focum, assiduo igne lucentem, magnum sanitatis tuendæ præsidium esse perhibeant.

Accessio febris intermittens in tria stadia dividenda est, unum frigoris, alterum caloris, tertium sudoris.

Frigus incipit ab oscitatione, pandiculatione, & ingrato quodam sensu in dorso, qua gracilius est, summisque manuum digitis. Mox frigus vehemens

accedit, cum horrore, qui tam validus nonnunquam est, ut ipsum lectum, in quo æger jacet, concutiat. Nihilominus thermometrum hoc tempore verum sanguinis calorem auctum potius, quam imminutum, ostendit. Nimio huic frigori difficultas spirandi, magna præcordiorum oppressio, nausea, sæpe vomitus, se adjungunt. Inter hæc sanguis a labiis genisque refugit, unguis livent, atque universa cutis ita corrugatur & contrahitur, ut, qui ante frigus digitis arcte infederant annuli, nunc elabantur. Pulsus debilis, sed celer, urina, si qua redditur, pallida ac limpida est.

Spatium frigoris incertum est, nonnunquam quatuor, vel quinque horarum; alias horæ tantum dimidiæ. Plerumque tamen unius, vel duarum horarum, esse observatur. Fere vero, quo diutius frigus durat, hoc acrior calor succedit. Sed nec hoc perpetuum est. Ubi enim febris intermittenti longius spatium accessit, frigoris sensus gradatim minuitur.

Si febris intermittens mortifera evadit, id quod raro tamen accidit, æger sub frigore mori vulgo dicitur. Pro certoque affirmarunt, incisus mortuorum corporibus, patuisse, proximam mortis causam fuisse sanguinem, in corde & circa illud accumulatum, qui vasa majora in centro oppresserit, nimiumque distenderit, sic, ut ventriculi atque auriculæ cordis una cum sinibus venosis, ac duæ illæ arteriæ majores, sanguine concreto oppletæ repertæ sint. Quæ mortis ætiologia mirifice cum theoria illa febrium intermittentium conspirat, quæ frigus a sanguinis circuitu, in finibus arteriarum minimarum impedito, derivat, siue causa ejus humorum lentor, siue partium solidarum strictura spasmodica sit. Sed Cel. LINDIUS, qui sexcentas febres intermittentes curavit, neminem unum vidisse se testatur, qui sub frigore extinctus sit, at nonnullos tamen sub calore diem supremum

obiisse. Unde pro certo exploratoque ponit, in caloris stadio non tantum vitam ægrotantis in periculum adduci, sed etiam, illo diutius durante, universum corporis habitum debilitari atque infirmari.

Fluida per stadium frigoris continuatum in centro accumulari, dubio caret: sed brevi tempore cor ipsum satis virium recipit, ut onus istud excutiat. In principio caloris anxietas, nausea, & spirandi difficultas, remanent, sed paulatim eadem ratione, qua pulsus plenior ac validior fit, imminuuntur. Calori, qui fere, dum tenet, major est, quam in plerisque febribus continuis, ingens sitis, vehemens capitis dolor, sæpe delirium, vel, in statu deteriori, stupor, aliquis, aut coma, accedunt: respiratio velox, sed expedita, pulsus validus, plenus ac rapidus, urina rubra, vel valde tincta, est.

Spatium caloris incertum est, atque a variis rebus aut contrahitur, aut extenditur, sed fere constanter profusus sudor succedit, quo accessio terminatur.

Post ἀναμνησιν, sive integritatis intervallum, cujus spatium, propter febris intermittens specierum differentiam, longius breviusve est, eadem frigoris & caloris accessiones iterum atque iterum revertuntur, donec aut febris per se desinat, quod sæpe in iis evenit, quæ initio æstatis dominantur, aut Medici intercessio morbum ulterius progredi vetet.

Quandoquidem inter principia scire non licet, num febris continua, an remittens, an intermittens, futura sit, semper aliquot dies ante præterlapsi sint, necesse est, quam vera ejus forma certo definiri possit. Quo temporis intervallo, si auxilium morbus desideret, pulsusque & cætera sanguinis detractionem postulent, huc decurrendum; si vomitione opus esse videatur, emeticum, aut, si hoc alvum non solvat, idoneum aliquod catharticum exhibendum est. Per sæpe hæc auxilia tollendis symptomatibus febrilibus

sufficere invenias. Sin id minus præstent, parvas tartari emetici portiones, ut supra præcepimus, adhiberi oportet.

Hæc curandi ratio ad febrem, qualiscumque futura est, congruit. Quæ si aliquot diebus post intermittentem se esse ostendit, nec naturali aliqua crisi facile finitum iri videatur, ad corticem peruvianum confugere debemus.

Palmarium hoc remedium, prout conditiones adjunctæ, quæ sæpe non, nisi coram, intelligi possunt, variant, ita varia etiam ratione exhibendum est. Ex his enim definiri oportet, num in potione, an electuario, an bolo, an pilulis, an decoctus, an maceratus, devorari debeat.

Efficacissima corticem peruvianum exhibendi ratio, si quidem ægrotantes eam admittant, SYDENHAMIANA est, qua is contritus vino rubro, vel aqua aliqua stillaticia simplici, cui spiritus vini, aliufve cujus ardentis, paulum adjectum est, miscetur, atque ex lagena, prius accurate concussa, hauritur. Tantum autem hujus remedii pondus, dum intermissio est, sumi oportet, quanto ad reversionem accessionis arcedendam opus est. Adulti fere sex octove drachmis indigent. Quibus intervallis sumendum sit, apyrexiae spatium definit. Si febris intermittens *quotidiana* est, quæ singulis diebus accedit, integritatis tempus tam breve est, ut, justam corticis peruviani portionem altera quaque hora sumi, necesse sit. Si *tertiana* est, quæ viginti quatuor horas minimum intermittit, tertia quaque, vel etiam quarta hora, illam sumpsisse satis est. Sed, quandoquidem observationes docuerunt, corticis peruviani effectus certiores non esse, quam si omnis ejus copia tunc jam ingesta est, quum frigoris accessio expectatur: idcirco in his febribus intermittentibus, quarum intermissio longius spatium habet, portiones ita exhibendæ sunt, ut necessaria
remedii

remedii copia in ventriculo tunc remaneat, quum in primis efficax est. Sic in febre intermittente *quartana*, quæ corpus per quadraginta octo horas integrum relinquit, primo intermissionis die nihil corticis peruviani adhibendum, insequente autem, portiones altera quaque tertiave hora ingerendæ sunt.

Si, una vel duabus corticis peruviani uncis devoratis, febris non revertatur: ab usu tamen illius non statim desistere, sed potius, per biduum triduumve, aliquam ejus portionem, quinta quaque sextave hora, exhibere debemus, quo certius recidiva præcaveatur. Postea per hebdomadem bis tantum in die, per alteram semel, exhiberi potest. Quamdiu æger cortice peruviano utitur, corpus frigori vespertino ne exponat, omnique victu refrigerante, inflante, & aquoso, se abstineat.

Discessus in loca, ubi aer purior hauritur, ac modica corporis exercitatio, maximeque equitatio, ad plenam valetudinis confirmationem permultum conferunt. Victum leviolem, sed talem esse oportet, qui corpus nutriat. Carnibus vesci licet. Vinum, præcipueque id, quod adstringit, aptum est. Cerevisia autem ægri plerumque interdiciuntur. Sub frigore strictura spasmodica universi corporis ingentem sitim facit: at omnis humor tunc temporis alienus est, ideoque magnæ potiones nunquam indulgeri debent. Calore accedente, aquam, in qua salvia maduit, serum lactis duplicis, vel serum vinosum, quod minimarum virium sit, liberalius potui dari possunt.

Febrem intermittentem quotidianam, vel tertianem cortex peruvianus rarissime non abigit: in quartana autem nonnunquam frustra adhibetur.

In tertia hac febris intermittentis specie & frigus & calor breviora mitioraque sunt, quam in duabus prioribus. Tota enim accessio raro ultra quatuor horas prorogatur. Ea qui laborant, sæpius voraces

sunt, quum e contrario in quotidiana tertianaque ciborum appetentia per totum morbi decursum insigniter diminuta sit.

In febre quartana materia morbifica lentioris indolis, visceribusque altius impacta, quam in duabus reliquis speciebus, esse statuitur. Quam ob rem in cura illius non raro æque ad medicamenta aperientia, & obstructions removentia, atque ad corticem peruvianum, confugere cogimur. Quumque morbus diutissime interdum durare soleat, fieri vix potest, quin ægrotantes ab illo remedio, quacumque forma id exhibeas, tandem fastidio quodam ac satietate abalienentur. Id quod medentibus remedia mutandi, & aliud atque aliud experiendi, necessitatem imponit. Nullus autem facile morbus est, ad quem tanta medicamentorum empiricorum varietate, quanta ad febres intermittentes, instructi simus. Cel. LINDIUS hoc negotium in se suscepit, ut complura ex illis in unum colligeret, quæ in nota subjecta exhibemus (*). Ipse prosperos eventus, quos opium in curatione febrium intermittentium habuerit, prædicat.

- (*) Sub frigore, vel proxime ante id, sumuntur,
 1) spiritus vini cyathus usque ad libram dimidiam per se; 2) spiritus vini cyathus cum nuce myristica rafa, vel 3) cum sulfuris semuncia, vel 4) cum testarum ostreorum contritarum pondere pari; 5) spiritus frumenti, vel baccarum juniperi, quantum quartam libræ partem æquat, cum pipere, cochlearii minimi mensura; 6) aquæ vitæ, quam Hiberni *usquebaugh* vocant, cyathus, cum succo limoniorum, cochlearii mensura; 7) vini libra per se; 8) vini cyathus cum albo ovi, vel 9) cum sedi majoris succo, cochlearii mensura, vel 10) cum succi plantaginis æquali portione; 11) spiritus tere-

binthinæ, cochlearii mensura; 12) succi rutæ, quantum quatuor cochlearia capiunt; 13) succi urticæ, vel 14) erigerontis, libra dimidia; 15) par pondus decoctionis saturatoris pentaphylli ex aqua, vel 16) menthæ vulgaris ex lacte; 17) libra decoctionis saturatoris radicum raphani silvestris ex cerevisia vetere; 18) æquale pondus cerevisiæ generosioris, in qua ampullarum vitrearum, vel silicum, fragmenta, igne candefacta, aliquis exstinxit & decoxit; 19) limonium integrum; 20) vomitorium ex aqua marina; 21) myxa candelæ cum nuce myristica.

Intermissionis tempore sumuntur, 1) lauri folia siccata, contrita, drachmæ pondere, ter in die; 2) corticis fraxini interioris drachma dimidia, usque ad integram, cum salis absinthii scrupulo, quater in die; 3) cortex interior ulmi, prope radicem detractus, drachmæ pondere, ter in die; 4) radicis pruni silvestris drachma dimidia, ter in die; 5) sulfuris semuncia ex cerevisiæ generosioris cyatho, per tres dies continuos mane; 6) feminis sinapeos idem pondus ex spiritus frumenti, vel baccarum juniperi, libra dimidia, eodem modo; 7) aranea vulgaris, leviter contusa, uvæque passæ involuta, vel sub frigore, vel per tres dies continuos mane; 8) telarum araneæ grana quinque, cum mica panis mixta, bis in die.

Extrinfecus adhibentur 1) ovum durum, medium divisum, calidumque super carpos datum; 2) camphora & crocus, in sacculo inclusa, cordis scrobiculo appensa; 3) araneæ contusæ & herba nicotiana carpis alligatæ; 4) oleum petræ, vel iisdem locis, vel pedibus, inunctum; 5) millefolium, pedibus admotum; 6) ruta cum caprifolii, rubi vulgaris, sambucique gemmis.

carpiſ pèdibuſve impoſita; 7) pilofella cum aceto ac. fale, vel 8) ſedum vermiculare, vel 9) burſa paſtoris, vel 10) verbena, iifdem locis hora circiter ante acceſſionem admota. Vid. ejus *Effay on diſeaſes incidental to Europeans in hot climates*, pag. 297.

Quæ quidem curandi ratio haud prorfus nova eſt, tametſi LINDIUM ignorafſe appareat, eamdem antea jam tentatam fuiſſe. Nec quiſquam notus eſt, qui tantæ ægrorum multitudini eam adhibuerit.

Obſervavit, opium, tempore integritatis ſumptum, nihil quidquam neque ad præcavendam, neque ad molliendam acceſſionem proximam, profeciſſe. Sub frigore exhibitum, ſemel biſve illud ſuſtulifſe viſum eſt; dimidia autem hora poſt initium caloris datum, nunquam fere præſens levamentum non attulit.

In ſingulis portionibus quindecim, vel viginti, tincturæ thebaicæ guttæ cum ſirubi e meconio drachmis duabus fuerunt, quas in potione exhibuit, quæ acceſſionem breviorẽ ac leviorẽ effecit, morbumque certius, quam corticis peruviani uncia integra, ſuſtulit. In plerisque caput manifeſto levavit, multumque ſudorem elicit, qui pro ingrato illo ſenſu urente, quo ægrotus, ſub calore inſudans, alias afficitur, gratam cuti mollitiem impertivit, & ſemper longe uberior fuit, quam in his, qui opium non ſumpſerunt, eſſe conſuevit. Idem remedium sæpe numero ſomni placidum, ægroſque, a febris acceſſionibus defatigatoſ & conſectioſ, mirifice reſcientem, arceſſivit, quo, ſudoribus, per totum corpus ortis, perfuſi, omniumque pæne moleſtiarum immunes, ſoluti ſunt.

Ubi opium febris ſymptomata non imminuit, vim tamen illorum non auxit. Ipſum delirium, etiam ſi non ſuſtulit, certe tamen non intendit. Opium quo-

que in hoc morbo corpus omnium optime ad corticis peruviani usum præparare videtur, fereque, ut minor ejus copia necessaria sit, efficit. Si æger, cui cortex peruvianus statim ab exantlata accessione exhibendus est, alvo adstricta laborat, tincturæ thebaicæ aptam tincturæ sacrae portionem adjici oportet, quæ non tantum intestinorum canalem expurgabit, sed accessionis etiam spatium contrahet. LINDIUS hoc remedio corporis habitum contra omnem injuriam, a febribus pertimescendam, tam valide muniri affirmat, ut, ex quo opium in cura febrium intermittentium adhibuerit, ægrotos neque in hydropem, neque in morbum regium, incidisse viderit.

Nec vero opii magis, quam corticis peruviani, tum usum tutum, tum efficaciam, testatur, eumque a criminatione, qua novis morbis opportunum corpus reddere insinulatur, liberat. Quamquam enim intra triennium supra quadringentas & viginti illius libras ægrotis exhibuerit: in nullo tamen, præterquam in duobus, primum aliquod symptoma incidisse, quod ejus usui jure meritoque adscribi possit. Prior ægro-tantium femina juvenis fuit, in qua menstruorum, ter statò tempore non fluentium, culpa penes illum fuisse credita est: posterior asthmate laboraverat, in quo cortex peruvianus molestissimam orthopnoeam excitavit, tam diu urgentem, dum vomitu rejectus esset. Scire autem licet, habitum corporis, anhelationi obnoxium, hunc esse, a quo remedium illud vel maxime alienum sit.

Ex his omnibus LINDIUS colligit, corticem peruvianum bonæ notæ, sapienter & considerate adhibitum, febribus intermittentibus (addimus: pluribusque aliis morbis) optimo ac tutissimo esse remedio.

Corticis peruviani in tollendis febribus intermittentibus inertia plerumque ab una quapiam pluribusve trium harum causarum dependet: 1) quod non satis

diu, 2) quod portionibus nimium parvis, 3) quod forma minus congruente, fumitur. Neque enim ignorare oportet, aliquid momenti in forma situm esse. LINDIUS quidem potiones bolis atque electuariis præfert, quod non solum corticis contriti drachmæ sex, ex potione, cui aqua aliqua calefaciens adjecta sit, exhibitæ, idem, atque uncia integra, ex electuario sumpta, efficiant, sed stomachus etiam medicamentum, illa ratione ingestum, minus respuat.

In his, qui necessariam corticis peruviani copiam devorare non possunt, vel quorum ventriculus eam vere non sustinet, per anum ingerendus est. Quem in finem LINDIUS tale clyisma parari jubet, ut extracti corticis peruviani semunciae, in aquæ calidæ unciis quatuor dissolutæ, olei olivarum semuncia, & sex octove tincturæ thebaicæ guttæ addantur: idque quarta quaque hora, vel, pro re nata, sæpius immitteri vult.

In infantibus & extracti, & tincturæ, pondus, pro rata portione, deminuendum est. In corporibus tam teneris febres intermittentes ita sanatæ sunt, ut subucula, cortice peruviano contrito facta, induerentur. Encathismata etiam in aqua, ex qua cortex peruvianus decoctus fuit, vel frictiones, spinæ dorsi ex tincturæ thebaicæ, & linimenti saponacei, paribus ponderibus mixtis adhibitæ, morbum depulerunt.

Ubi febribus intermittentibus nimia spatii longinquitas accedit, quod in quartana in primis incidere consuevit, sæpe in morbum regium, vel hydropem, transeunt, nonnunquam in universi corporis emaciationem desinunt. E diverso eadem febres tussim gravem, ab jecinoris vitio natam, morbum comitialem, malum hypochondriacum, arthritidem, profligasse observatæ sunt.

Febres quartanæ diuturnæ atque pertinaces ab hæmorrhoidum profluvio debellatæ sunt, aut variolis, aliæ cui febris acutæ, cesserunt.

C A P U T VIII.

Varietates singularum febris intermittentis specierum.

FEBRIBUS intermittentibus fere ad unam omnibus ea, quam laudavimus, methòdo medendum est. At tamen, quum accuratiores singularum specierum descriptiones non tantum delectent, sed ad indicandam curandi rationem vere etiam prosint, has, quæ magis vulgares sunt, subjiciemus.

Ex iis, quæ supra diximus, Lectores nostri notarum, quibus tres illæ febris intermittentis species, *quotidiana*, *tertiana*, *quartana*, distinguuntur, ignari esse non possunt. Sub singulis autem speciebus varietates quædam sunt, quæ seorsim proponi merentur.

Febris intermittentis quotidiane varietates sunt:

I. *Quotidiana simplex.* Hujus accessiones tempore matutino ingruunt, & constanter eadem hora posttridie revertuntur. Neque frigus, neque calor, vehementis est, omniaque reliqua symptomata mitiora sunt. Plerumque vere nascitur, ac juniores potissimum, teneriori corporis habitu præditos, invadit.

Quotidiana simplex morbus non admodum vulgaris est. Quamquam enim sæpe numero febres occurrunt, quæ quotidie accedant: plures tamen ex his ad tertianas duplices, quas Pathologi vocant, pertinent, quarum accessiones singulis quidem diebus, sed non eadem hora, redeunt. Nam, si hodie tempore vespertino accesserunt, cras matutino accedent: atque ita accessiones alternis diebus inter se congruunt. Super hæc tertianæ duplicis accessiones in vicem altero die leniores, altero vehementiores

sunt, sic, ut vehementior in tempus vespertinum, levior in matutinum incidat. Contra quotidianæ simplicis legitimæ accessiones eadem fere, non hora tantum, sed vehementia quoque, revertuntur.

Sunt etiam quotidianæ duplices, ideoque altera quotidianæ varietas est.

II. *Quotidiana duplicata*, quæ viginti quatuor horarum spatio bis accedit. Sed in hac fere aliquantum quidem minuitur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquæ remanent, donec altera accessio accedat. Quare, nisi sic desinat, ut ex toto sequatur integritas, ad remittentes potius, quam intermittentes, referenda est.

III. *Quotidiana hysterica*. Sæpe observatur in feminis, temperamento hysterico præditis. Symptomata febrilia admodum mitia sunt. Urina limpida est. Accedit tempore vespertino, cum oscitatione, levique horrore, subsequente leni calore, sed sudore vix conspicuo.

IV. *Quotidiana cephalalgica*. Hujus symptoma præcipuum capitis dolor est. Mulieres potissimum & puellas adoritur, atque interdum bis accedit.

Febris intermittens tertianæ varietates sunt:

I. *Tertiana legitima*. Quotidiana legitima hora circiter septima matutina: tertiana autem legitima fere nonam inter & undecimam accedit. Accessio ipsa ultra duodecim horas non producit. Descriptionem ejus atque curationem iterum hic proponere, nihil attinet.

II. *Tertiana spuria, subcontinua, seu extensa*. Hæc ad febres remittentes potius referenda est, quum accessiones tantum spatii occupent, ut vera intermissio vix, aut ne vix quidem, appareat. SYDENHAMUS, quo magis febris intermittens in continuæ vicinia constiterat, hoc majorem corticis peruviani copiam exhibere consuevit.

III. *Tertiana pleuritica*, quam dolor lateris acute pungens comitatur. Grassabatur hic morbus Monspe-
lii anno hujus sæculi sexagesimò. Auxilio erant repe-
titæ sanguinis missiones, cum interpositis alvi pur-
gationibus. Cel. LINDIUS in hoc casu sanguinem misit,
corticem peruvianum liberalius exhibuit, locoque
dolenti vesicatorium admovit.

IV. *Tertiana asthmatica*. Cujus accessionem magna
spirandi difficultas comitatur. Vid. MORTONI *Histó-
ria XIII, & XXI*.

V. *Tertiana carotica*. Tertia quartave accessione,
æger, horroris & frigoris loco, anæsthesia corripit-
tur, atque apoplexia tactus concidit. Quo in casu
vesicatorium amplum imponi, ac, quum corpus in-
tegrum factum est, unam alteramque corticis peru-
viani unciam ingeri oportet, ne comatis reversio
ægrotum de medio tollat. Hic morbus, anno hujus
sæculi sexagesimo octavo, Dublini visus est, notatus
a Cel. LINDIO pag. 292 memceratus ab SYDENHAMO
Epistola ad Brady, observatus quoque a MORTONO
Historia XXV, & XXVI.

VI. *Tertiana cardialgica*. Virginem nobilem prima
accessione vehemens ventriculi dolor corripuit, quem
sublequentes accessiones ita auxerunt, ut tandem ferri
non posset. Nihil neque vesicatoria, neque tincturæ
thebaicæ usus externus, profuerunt: cessit autem
duabus corticis peruviani unciis, sub intermissione
devoratis. Vid. LINDIUS pag. 293. Similis observatio
exstat apud MORTONUM *Histor. XVI*.

VII. *Tertiana duplex*. Hæc, uti jam diximus, sæpe
pro quotidiana habetur, nec raro accessiones ita jun-
guntur, ut remittens evadat.

VIII. *Tertiana duplicata*. Hujus binæ accessiones
alternis diebus sunt.

IX. *Tertiana urticata*. Sub accessione cutis aspredo
quædam fit, similis iis pustulis, quæ ex urtica nas-
cuntur, cum magna prurigine.

X. *Tertianā cholericā*. Accessiones vehemens bilis vomitus & coli dolores comitantur. Potiones antemetice ex sale absinthii ac limoniorum succo per accessionem subinde exhibendæ sunt. Vid. MORTONUS *Histor. III, IV, V, & VII.*

XI. *Tertiana epileptica*. Et

XII. *Tertiana hemiplegica*. Observatæ sunt tertianæ, cum universi corporis convulsione accedentes. Aliarum accessiones resolutio artuum alterius lateris comitata est.

XIII. *Tertiana rheumatismatica, vel arthritica*. Huic acres artuum, vel articulorum, dolores accedunt.

Febris intermittentis quartanæ varietates præcipuæ sunt :

I. *Quartana legitima*. Auctumni suboles est. Accedit tempore pomeridiano. Frigus levius est, quam in tertiana legitima, sed longius, per unam alteramque horam interdum durans, sine gravi tamen nausea, aut vomitu. Calor sine insigni aliqua evacuatione decedit.

II. *Quartana splenetica*. Quum lienis obstructio, aut moles aucta, apparet, quæ febrem fovere creditur.

III. *Quartana hepatica*. Quum jecur eodem modo affectum est. Multum in his nonnunquam profunt exiguæ tartari emetici portiones, & flores salis ammoniaci martiales, cum gummi ammoniaco, galbano, myrrha, conjuncti.

IV. *Quartana metastatica*. Quum materia morbifica manifesto in partem aliquam transfertur, sicut Monspelii in juvene quodam observatum fuit, quem quartana, quoties oculorum inflammatione correptus est, reliquit; quoties vero oculi melius habuerunt, reversa est. Cujus quidem metastaseos reversiones tam frequentes fuerunt, ut de materia quartanæ in ocu-

los translata dubitari non posset. Duo similis metastaseos exempla MORTONUS commemorat.

In omnibus his varietatibus accessiones eundem, quem quartana legitima, typum fervare, biduique intermissionem laborantibus præstare ponuntur. Sed sunt quartanæ, quæ modo tam ordinato non redeant, quas *quartanas duplices*, *quartanas duplicatas*, *quartanas triplices*, & *quartanas triplicatas*, appellarunt. Neque tamen, memoriam his nominibus onerari, necesse est, siquidem omnes febres intermittentes, quæ legitimum typum non servant, rectius *erraticæ*, sive *vagæ*, nominantur.

Febres intermittentes *quintanæ*, *sextanæ*, *septanæ*, &c. quæ quinto quoque, vel sexto, vel septimo die revertuntur, non, nisi rarissime, observatæ sunt, sed, quandoque occurrerunt, similiter, ut omnes reliquæ febrium intermittentium varietates, cortici peruviano cesserunt.

C A P U T IX.

*Febrium remittentium descriptio, divisio in species,
& curatio.*

FEBRES remittentes mediam continuas inter & intermittentes naturam habent. In decursu continuis sæpe tam similes sunt, ut, nisi acerrima attentione adhibita, ab iis distingui non possint: in curatione autem cum intermittentibus congruunt, siquidem a nulla re certius, quam a cortice peruviano, debellantur.

Hoc febrium genus endemium est in omnibus regionibus calidis, ubi solum paludosum est, cum aquis stagnantibus, quarum auræ putridæ aërem replent,

nec raro exercitus, qui in talibus locis castra habere coacti fuerunt, ingenti cæde prostravit. Quæ ratio est, cur optimam febribus remittentibus medendi methodum ii Medici proposuerint, quibus nosocomiorum militarium cura demandata fuerat.

Febres remittentes in Europa atque America septentrionali sub finem auctumni frequentissimæ observatæ sunt. Maximam partem eodem modo, quo intermittentes, incipiunt, ab oscitatione, pandiculatione, nausea, vel bilis vomitu, vertigine, præcordiorum oppressione, ac frigoris sensu; sed leviori breviorique, quam in febrium intermittentium principio. Frigori succedit calor acerrimus, sitis, capitis, dorsi, ventriculi dolor, agrypnia, spirandi difficultas, & plerumque delirium. Pulsus nunc durus est, raro tamen valde plenus. Lingua alba, humida, est. Album oculorum flavet: idemque color interdum per totam cutis universitatem diffunditur.

Hæc symptomata per duos fere tresve, nonnunquam per quatuor, quinque, vel sex etiam dies, manent, donec sudor tandem prorumpit, qui ægrum servat, & quietiores aliquot horas præstat. Sed post hanc remissionem febris iterum, interdum novo cum frigore, alias sine eo, accenditur.

Novus hic fervor, per aliquot horarum spatium, quod propter laborantium differentiam longius, vel brevius est, continuatus, ita paulatim intepescit, ut novæ remissioni locum faciat, quam tertia calor, aliorumque adjunctorum symptomatum, accessio excipit.

Hunc in modum febris procedit, dum mors sequitur, nisi morbum aut vis naturæ, materiam morbificam sanis humoribus similem reddens, vel separans atque expellens, devincat, aut artis auxilia ulteriori progressu arceant.

Hæc de generis descriptione sufficiant, quod in

plures, quam duas species, *inflammatoriam* & *putridam*, diduci, necesse non est.

I. In *febris remittentibus inflammatoriis* calor, sitis, dolor, vehementiores sunt, cum cute arida, pulsuque valido, pleno ac duro.

II. In *febris remittentibus putridis* nausea, vomitus, præcordiorum oppressio, ultima corporis infirmitas, animi abjectio, cum cutis decoloratione, pulsusque debilitate, diathesin putridam clarissime ostendunt.

Hæc febrium remittentium divisio eo commodior est, quod ad efficacissimam curandi rationem nos ducit, quum contra, si eas ita, ut intermittentes, secundum dies, quibus remissio observatur, dividamus, nihil, quod ad sanandas illas vere faciat, polliceri nobis possimus.

Color flavus, cutem albumque oculorum inficiens, cum bilis vomitu, inter initia febrium remittentium tam frequenti, plures Pathologorum induxit, ut ex bile, quam nimis abundare atque exsuperare opinati sunt, *febrium biliosarum* cognomentum iis inderent. Istam autem coloris mutationem, non a bile resorpta, ut in morbo regio, sed ab elementorum sanguinis resolutione putrida, repetendam esse, manifestum est.

Curatio febrium remittentium ad specierum ingenium accommodanda est.

In iis febribus remittentibus, in quibus inflammationis symptomata prævalent, secundum sanguinis detractionem, & catarthica refrigerantia, minutæ tartari emetici portiones exhibendæ sunt, ut vis febris infringatur, progressusque vel supprimatur, vel remittatur.

Quibus præmissis, luculentisque remissionis notis apparentibus, accessionum reversiones attente observari, ægrotique conditionem curiose explorari oportet, ut, quid porro agendum sit, cognoscamus. Igi-

tur, si tertiæ febris accessioni nec spatium longius; nec minaciora symptomata, quam alteri accedunt; si ægrum vires non deferunt; si morbum is facile fert; si lotium coctionis signa exhibet: tum totam curationem naturæ relinquere licet, febrisque, circiter quartam quintamve accessionem, fere naturali aliqua evacuatione, velut sudoribus profusis, urina turbida, alvi dejectionibus biliosis, copioso salivæ fluxu, vel materiæ subflavæ exscreatione, finietur. Sin autem quinti diei accessio diuturnior etiam vehementiorque, quam præcedentium dierum, est; si omnia symptomata ingravescent; si æger debilis & languidus sit: in hoc statu, sine ulla cunctatione, eadem adhuc vespera, simul atque sudores remissionem aliquam attulerunt, corticis peruviani drachma, vel scrupuli duo, altera quaque, vel tertia hora, dari debent, sic, ut ante proximi diei medium quinque, vel sex drachmæ, devorari possint, ne, elapso hoc intervallo, opportunitate careamus necessariam remediî copiam exhibendi, quum accessiones sub hoc tempus duplicari, febrisque in continuam transire soleat.

Quamquam non semper evenit, ut cortex peruvianus febris progressum illico reprimat: novum tamen corpori vigorem addit, symptomatibus periculosioribus occurrit, crisinque & maturiorem, & minus molestam affert, quam si omnia soli naturæ reliquantur. Tantum enim abest, ut cortex peruvianus, quod nonnulli criminantur, evacuationes naturales supprimat, ut contra usum ipsius evidenter laudabilis separatio in urina, cum sudoribus calidis, per totum corpus ubertim orientibus, copiosisque dejectionibus biliosis, sequatur. Prorsus tamen intempestivos illos atque colliquantes sudores, qui tum huic, tum intermittentium generi, tam familiares sunt, prohibet.

Hac febribus remittentibus medendi methodo usus est Cl. CLEGHORNIVS in insula Minorca, dum medi-

cinam ibi fecit. Primis quidem annis, quam habitatum illuc concesserat, ab auctorum & professorum systematicorum turba, febris curam naturæ relinquentem, crisinque ab hac expectandam esse, clamitante, deterritus, corticem peruvianum in his febribus, quarum intermissiones tam breves atque imperfectæ fuerant, exhibere ausus non est. Sed, quod ipse ingenue fatetur, hæc cautionis exsuperantia pluribus laborantium funesta fuit. Ubi vero, excussa timiditate, corticem peruvianum liberalius dare cœpit, quum vires nondum penitus dejectæ essent, vix unum alterumque amplius amisit, quoque magis remedii illius indolem experiundo cognovit, hoc certior de ejus quum innocentia, tum efficacia, factus est.

Illustrissimus JOH. PRINGLIUS, dum Medici castrensis munere functus est, febres remittentes eadem propemodum ratione curavit. Pleræque inflammatoriae fuerunt, sanguinisque detractionem, pro symptomatum vehementia, semel, vel iterum, vel sæpius, desiderarunt. Statim a detracto sanguine alvum purgavit, ac postridie mane parvas tartari emetici portiones exhibere cœpit. Quæ quidem evacuationes, si febrem non ex toto profligarunt, certe vim ejus haud parum molliverunt, corticisque peruviani usum, ubi necessarius esse visus est, tutum atque efficacem reddiderunt. Febres enim remittentes inflammatoriae, nisi, vasis satis exinanitis, intestinisque exoneratis, vis morbi infracta ante sit, quam cortex peruvianus adhibeatur, facile in continuas inflammatorias vertuntur.

CL. HUCKIUS, Nosocomiorum militarium superiori bello Americano Ephorus, eadem principia secutus, febres remittentes felici fere cum successu curavit. In America septentrionali nunquam valde arduum ipsi fuit, febrem cortice peruviano debellare: sed in India occidentali, nisi cortice peruviano sub

prima statim remissione, quantumvis imperfecta, exhibito, febris remittens facile in continuam degeneravit.

In regionibus calidis febres remittentes fere putridæ, & valde quidem putridæ, sunt. Nullæ in his evacuationes tutæ sunt, nisi quæ a manna soluta, tartaro solubili, sale polychresto, tartaroque emetico, petuntur. Sanguinis detractionem nocere, observationibus compertum est. Et quamvis febris ab iis symptomatibus incipiat, quæ illam imperent: maximo tamen cavendum est opere, ne nimia sanguinis copia detrahatur. Quum summa nausea & vomitus præcipua febrium remittentium putridarum symptomata sint, tum ad has molestias levandas, tum etiam ad diathesin putridam quodam modo corrigendam, saburræque, in ventriculo atque intestini duodeni flexu hærentis, acrimoniam mitigandam, nihil valentius repertum est potionibus antemeticiis, subinde haustis: quibus subjunctus liberalior corticis peruviani usus curationem absolvit. Cujus quidem remedii eximia in sanandis febribus remittentibus putridis efficacia concordibus Medicorum, qui superiori bello variis in locis militum valetudinem curarunt, testimoniis confirmata est.

C A P U T X.

Varietates, utrique febris remittentis speciei subjeetæ.

FEBRES remittentes quum non uno eodemque, sed vario & multiplici modo, accedant, merito in varietates diducuntur.

SAUVAGESIUS, tempora remissionum spectans, febres remittentes in *amphimerinas*, *tritæophyas*, & *tetartophyas*,

tetartophyas, dividit, prorsus ita, prout hæ *quartanarum*, istæ *tertianarum*, illæ *quotidianarum* typo respondent. Sed hæc divisio, uti jam monuimus, non utilissima est. Quare eas tantum aut tamquam inflammatorias, aut tamquam putridas, considerabimus.

Febris remittentis inflammatoriæ varietates sunt:

I. *Febris remittens catarrhalis*. Eadem huic accedunt symptomata, quæ supra in febre catarrhali continua descripsimus, nisi quod remissiones locum habent. Curatio quoque nulla in re discrepat, præterquam quod morbus, remediis, in initio adhibitis, non cedens, cortice peruviano oppugnandus est.

II. *Febris remittens peripneumonica*. Anno hujus sæculi quinquagesimo septimo in Provincia Galliæ epidemica fuit. Incepit a tussi importuna, lateris dolore, spiritus difficultate, sputis cruentis. Biduo tri-duove exacto, materiæ glutinosæ amaræ vomitio successit. Remissiones singulis diebus: in morbo autem letali die quinto, vel septimo, fuerunt. Feliciter curata est moderata sanguinis detractiōe, paucisque tartari emetici granis, cassiæ & tamarindorum decoctioni adjectis: quod remedium humorem vitiosum supra infraque expulit.

III. *Febris remittens ardens*, sive *causus*. Ardentis cognomen a summo æstu atque siccitate accepit. Sitis flagrantissima accedit, nullus autem neque vomitus, neque ventris fluxus, nisi sub finem morbi: quo tempore non raro alvus profluit. Alternis diebus remittitur, tertianæ typo respondens. Auxilia sunt sanguinis missio, pro virium ratione repetenda, medicamenta cathartica salina, minutæque tartari emetici portiones. Hæc febris adolescentes robustos, soli torrenti per æstatem diu multumque expositos, invadit.

IV. *Febris remittens biliosa*. Hanc varietatem a præcedente bilis vomitio potissimum distinguit. Nam

& caloris, & fitis, vehementia in utraque par est. Sed præterea febris biliosæ sæpe numero alvi profluvium ac sudores profusi accedunt. Frequens militum, in castris degentium, morbus est, qui mense Augusto oritur, ingruente autem frigore brumali, mitescit: quo tempore tussis doloresque rheumatistici accedunt. Incipiens evacuationes desiderat, quæ vim febris ante infringant, quam corticem peruvianum tuto exhibere liceat.

Febrium remittentium putridarum præcipua maximeque pernicialis *febris flava* regionum calidarum est, cui scriptores varia nomina indiderunt. A SAUVAGESIO *tritæophya Americana* appellatur. Accuratam ejus descriptionem dedit Cl. JACOBUS MAKITTRIK in disputatione inaugurali, quæ *de febre maligna flava Indiæ occidentalis* inscribitur. Initium morbi summæ inflammationis notas exhibet: perpaucos autem post dies hæ symptomatibus, a magna putredine & dissolutione sanguinis nascentibus, decedunt. Invadit potissimum juvenes robustos, qui nuper ex orbe nostro in Americam advenerunt, quorumque vasa sanguine denso referta sunt. Sanguinis detractio, quamvis initium morbi ipsam desideret, summa cum cautione institui debet. Chirurghi, militum valdeudinem curantes, in principio salibus catharticiis & manna, quibus intestinorum canalem expurgarent, minutisque tartari emetici portionibus, usi sunt: post quæ remedia statim ad corticem peruvianum confugerunt, eumque manu liberaliore, atque ex intervallis brevioribus, exhibuerunt.

II. *Febris remittens anginosa maligna*. Hæc nonnunquam in variis Europæ regionibus epidemica est, infantibus quam maxime funesta, ac fere exanthemate scarlatino stipata. Unice hanc sanat cortex peruvianus, cum eo tamen, ut ejus usui cathartica blandiora, minutæque tartari emetici portiones,

præmittantur. Confer, quæ infra *Cap. XV. in febre scarlatina maligna* dicemus.

III. *Febris remittens paludosa*, egregie ab Illustrissimo JOH. PRINGLIO descripta. Frequens est post æstatem calidam in regionibus humilibus paludosis, quas expirationes putridæ replent. Multi sanguinis detractionem non fert, sed præcipuum auxilium a cortice peruviano petendum est, nisi minutæ tartari emetici portiones morbum inter initia sustulerint.

Hæ *februm remittentium putridarum* varietates notabiliores sunt. Sed, præter illas, aliæ a scriptoribus commemorantur, quæ a symptomate aliquo molestiori, vel prævalente, nomen trahunt. Quales sunt :

IV. *Febris epiala*, in qua interior pars corporis frigore intremittit, quum tamen in exteriori non frigus, sed calor unus æquabilisque, tactu deprehendatur.

V. *Febris phricodes*, in qua tum interiora, tum externa, summe frigent.

VI. *Febris lipyria*, in qua partes summæ externæque frigore perhorrescunt, centrum autem corporis & interna æstu torrentur.

VII. *Febris asodes*, cui tam intolerabilis præcordiorum oppressio atque anxietas accedit, ut laborantes ne minimo quidem momento temporis eundem situm retinere possint.

VIII. *Febris helodes*, in qua corpus immodico sudore continenter perfluit.

IX. *Febris syncopalis*, sive *cardiaca*, cujus præcipua symptomata sunt animi defectio, & ingratus quidam in præcordiis sensus.

X. *Febris carotica*, in qua æger sopore oppressus jacet.

C A P U T X I.

Febris exanthematica, in species divisa.

FEBRES *exanthematicæ* suo jure molimina dici possunt, quibus natura materiam morbificam expellere, sanitatemque hoc modo restituere conetur. Etenim ad hoc genus omnes illas febres referimus, in quibus perspicue aliquid separatur, separatumque ex corpore eliminatur, quod, quamdiu cum humorum, per vasa circumeuntium, universitate permixtum manet, plurima symptomata molesta creat, quæ, simul atque illud ad summam cutem ejectum est, fere mitiora evadunt, vel ex toto conquiescunt.

Plures sub hoc genere species sunt, quæ, prout naturam faciemque propriam habent, ita propriis nominibus distinguuntur. Plures quoque singularum specierum varietates sunt, a variis symptomatibus, materiæ morbificæ separationem atque expulsionem vel præcedentibus, vel comitantibus, repetitæ.

Febris *exanthematicæ* species sunt:

I. *Variolæ*. In hac, prægressis symptomatibus febrilibus, pustulæ inflammatoriæ prorumpunt, quæ in pus vertuntur, ac sæpius tam numerosæ sunt, ut totam faciem, maximamque summi corporis partem, contegant.

II. *Morbilli*. In hac, post validam trium quatuorve dierum febrem. tussi, delacrimatione, pituitæque e naribus cursu stipatam, faciem & totam corporis summi universitatem exanthemata rubicunda contegunt, partim ex papulis exiguis, quæ non, ut variolæ, in pus vertuntur, partim ex maculis latioribus, quæ tandem evanescunt, exsiccataque, in

furfurum, vel squamarum speciem, decidunt, constantia.

III. *Febris scarlatina*. In hac exanthemata morbilis, in maculas latiores diffusis, similia sunt, sed neque tussis, neque alia symptomata catarrhalia, accedunt.

IV. *Febris erysipelatoſa*. In hac summa cutis in inflammatione est, cui sæpe numero papulæ ardentes, vel vesiculæ parvæ, cutisque exulcerationes, succedunt. Exanthema hoc non, nisi singulas partes, maximeque faciem, occupat.

V. *Febris miliaris*. In hac cuticula in innumeras densissimasque vesiculas exiguas, milii semina fere magnitudinem non excedentes, elevatur, quæ, interdum albæ, tantum limpha pellucida repletæ sunt, alias rubræ, serum tinctum continent.

VI. *Febris aphthosa*. In hac febre, quæ miliari non raro supervenit, interdum autem per se existit, os internum pustulis albidis obsessum est, quibus sæpe faucium ulcera, uvam tonsillasque infestantia, accedunt.

VII. *Febris vesicularis*. In hac, una cum febris putridæ malignissimæ symptomatibus, plurimæ vesicæ, nucis avellanæ magnitudinem æquant, vel superantes, sero acerrimo plenæ, in variis corporis partibus prorumpunt.

VIII. *Pestilentia*; peculiaris febris exanthematicæ species, in qua æger nonnunquam vehementissimo maximeque pernicioso symptomatum concursu relevatur, materia morbifica ad cutem ejecta, ibique in glandulis lymphaticis, nominatim inguinalibus, axillaribus, atque parotidibus, deposita.

Octo has febris exanthematicæ species primum singulatim describemus, tum uniuscujusque curationem probatissimam proponemus, varietates denique notatu digniores subjiciemus.

C A P U T XII.

Variolarum descriptio & curatio.

VARIOLÆ, sicut pleræque febres, ab horrore nimique frigoris sensu, magna præcordiorum oppressione, ac nausea, vel vomitu, incipiunt. Paulo post calor immodicus, capitis dorsique dolor, præcordiorum strictura, magna ad somnum proclivitas, vel nonnunquam delirium, atque in tenerioribus spasmi, accedunt. Pulsus hoc tempore, si ægri robustiores sunt, & sanguine abundant, frequens, plenus, durus, est. Oculi rubent ac splendent. Cutis humida atque mollis est.

Hic fere rerum status per duos, tres, quatuor, vel, si gravior aliquis dolor accessit, per plures etiam dies, manet. Plerumque autem tertio die exiguae maculae rubrae, iis, quæ ex pulicum morsionculis nascuntur, similes, primum in facie, mox in manibus & primoribus brachiis, tum in cervicibus, ac superiore pectoris parte, apparent. Quas si digitis premas, cutis duritia quædam sentitur, variolas ab aliis exanthematibus, nominatim a morbillis distinguens, ut qui raro inter initia digitis tangentibus duritiæ sensum imprimant, cuticulam quippe non elevantes.

In morbo mitiori & benigniori, simul atque exanthemata prodire incipiunt, symptomata molesta, dolor, nausea, præcordiorum oppressio, statim levantur, ac post unum alterumve diem ex toto desinunt: inter hæc autem cutis calida & humida manet, exanthemata iis in locis, in quibus primum eruperunt, in horas multiplicantur, novaque in dorso, lateribus,

ventre, femoribus, cruribus, pedibus, nec nunquam in ipsis plantis, subolescunt.

Ex levatis, vel desinentibus, his symptomatibus febrilibus potius, quam ex numero exanthematum, de futuro morbi exitu judicandum est. Quod si enim, facta eruptione, præcordiorum oppressio, dolor, agrypnia, sitis, nausea, parum tantum, vel nihil prorsus, minuuntur, summum laboranti periculum jure metuimus. Liquido enim hinc patet, materiam morbificam non satis idoneam esse, quæ ab humorum universitate separetur. Ex quo necessario consequitur, ut cum hac permixta maneat, atque ita irritationem & stricturem spasmodicam foveat. At si post eruptionem febris magna ex parte, vel ex toto, conquiescit, quamvis numerosæ pustulæ, quominus felicem morbi exitum sperare liceat, non prohibent.

A sexto fere die, quam morbus primum accessit, pustulæ intumescere, incallescere, atque indolescere incipiunt, &, quæ circum cas cutis est, floridum ruborem exhibet. Paulo post universa facies, præcipueque palpebræ, turgescunt, sic, ut oculi sæpe claudantur, totusque vultus ita mutetur atque inflectur, ut vix ulla cum lineamentis naturalibus similitudo relinquatur.

Per hoc inflammationis stadium symptomata febrilia, calor immodicus, sitis, agrypnia, recrudescunt, atque ad nonum usque, decimum, vel undecimum diem, prout morbus levior graviore, numerosque exanthematum minor majorve est, continenter crescunt.

Pustulæ, quarum complures in pisi magnitudinem assurrexerunt, plenamque maturitatem assecutæ, & pure subflavo refertæ sunt, nunc colorem obscurum induere, primumque in facie, proxime in cervice, pectore, ac corporis trunco, novissime in manibus pedibusque, exsiccari incipiunt.

Tumor faciei, prout pustulæ exsiccantur, minuitur. Sed, facie detumescente, pedes manusque intumescunt, nec ante quartum decimum diem penitus subsidunt: quo tempore decursus morbi plerumque absolutus est.

Hic consuetus variolarum legitimarum & benignarum progressus est. At in iis, quorum universa cutis quodam modo pustulis contacta est, si in crustam continuam hæc indurescunt, sanguinem, partim ex pure resorpto, partim ex saburra, in primis viis subsistente, partim ex materia perspirationis, exitu per cutis poros prohibita, iterum acrimonia quadam morbifica infici apparet, unde nova febris accenditur, quæ sæpe omnibus remediis, ad propulsandum periculum adhibitis, valentior, ægrum interimit.

Videmus itaque, quatuor esse variolarum stadia, quæ constanti lege inter se succedant. Primum febris primæ, sive eruptionis, stadium est, quod fere ad tres, vel quinque dies, excurrit. Alterum remissionis stadium est, in quo æger, propter materiam morificam separatam atque expulsam, symptomatibus molestioribus relevatur, & omnia tranquillantur. Hoc plerumque ad triduum producit. Tertium suppurationis stadium est, in quo pustulæ maturescunt, quod in variolis benignis ultra decimum, vel undecimum diem, non prorogatur. Quartum febris secundæ stadium est, quæ febris sæpius pustularum exsiccationi succedit, ac, nisi mortifera est, brevi ad remissionem perducitur.

Exhibita hæcenus est variolarum descriptio. Nunc ad curationem veniemus. Cujus quidem perpetua constansque ratio proponi non potest, quum in nullo morbo earumdem causarum morbificarum, diversa corpora afficientium, effectus magis luculente inter se discrepent, quam in variolis.

Quum febres exanthematicæ in universum. vario-

læque nominatim, eodem modo, quo febres, quibus nulla junguntur exanthemata, incipiant, manifestum est, nullum dari posse signum, ex quo inter initia certo prædicere liceat, utrum morbus in variolas, an in aliam quam febrem, evasurus sit. Verum quidem est, ægros de insigni quadam præcordiorum oppressione ac strictione conqueri: sed prius tamen, quam exanthemata prodierint, illos infectos esse, probabiliter suspicari non possumus, nisi si variolæ forte eodem tempore frequentes grassantur, atque in vicinis domibus sunt, qui ex iis decumbant. Quam ob rem in primo morbi stadio curatio semper ad naturam & vehementiam symptomatum febrilium accommodanda est, quæ, propter corporum differentiam, non in omnibus eadem sunt, sæpiusque alia quædam, febribus tunc epidemicis propria, admixta habent. Igitur tempestatibus antecedentis ac præsentis ratio habeatur, necesse est. Ubi enim aer diu frigidus siccusque fuit, qui tonum fibrarum auget, sanguinemque densum ac glutinosum efficit, laborantes sanguinis missionem facilius sustinent, & magis etiam desiderant, quam ubi aer calidus humidusque est, qui partes solidas relaxat. Iidemque, priore tempestate, potionibus, cibis, medicamentis, diluentibus, emollientibus, antiphlogisticis: posteriore contra cardiacis, leviter adstringentibus, antisepticis, potius indigent.

Variolæ interdum tam mites sunt, febrisque a prima accessione tam parum terret, ut Medici auxilium neque necessarium sit, neque petatur, nisi forte sub finem morbi: quo tempore alvum semel iterumve purgare, alienum non est, ut materiæ acris & noxiæ, quæ per morbi decursum in canali cibali accumulari potuit, reliquæ ex corpore eliminantur.

Alias e diverso sæpe accidit, ut variolæ in morbum longe periculosissimum evadant, tantaque symp-

tomatum varietate stipentur, quæ Medicum, summa solertia acerrimoque judicio præditum, requirat.

Primum enim, si morbus hominem, cujus vasa robusta, ac sanguine denso, particulisque rubris divite, repleta sunt, corripit, febris facile eo usque increfcit, ut cerebrum, vel fauces, vel pulmones, afficiat, atque illic delirium, isthic strangulationem, hic magnam spiritus difficultatem, pariat. Quo in statu, si pulsus velox, plenus, durus, respiratio fervens, brevis, laboriosa, calor immoderatus, sitis ingens, urina valde tincta, capitis, dorsi, vel lumborum, dolor peracutus est, larga sanguinis detractio instituenda, &, si symptomatum vehementia nihil ab ea minuatur, iteranda est. Eodemque tempore minutas tartari emetici portiones, cum nitro, ac potionibus refrigerantibus subacidis, exhiberi, alvumque duci oportet. Tantum enim abest, ut sanguis missus necessariam exanthematum eruptionem hic impediat, ut contra, motuum vitalium moderationem & libertatem quodam modo restituens, naturali materiæ morbificæ separationi expulsionique tempus atque opportunitatem præbeat. Qua in re quantum momenti situm sit, nemo ignorare potest, qui, constans morbi levamentum non aliunde, nisi ab expulsionem illa, exspectari posse, cognoverit. Ubi caput vehementer affectum esse apparet, commodissimum est, sanguinem e pedis vena mittere, quum hac ratione luculentissima a superioribus corporis partibus derivatio fiat. Eodemque utile est, crura aquæ calidæ immergere, pedesque pultibus calidis involvere. Sæpe enim his auxiliis effectum est, ut delirium imminueretur, pectusque levaretur, siquidem numerum exanthematum in artubus inferioribus augere, in facie autem & thorace diminuere dicuntur.

At si variolæ homines, contraria corporis temperatura præditos, invadunt, qui morbis prægressis

exhausti sunt, vel fibras debiles & laxas cum sanguine vappido ac tenui habent, morbusque lente, febris nervosæ more, progreditur; si vultus palidus, pulsus languidus & tremulus, urina cruda, aquosa, sitis nulla, calor perexiguus, continua vertigo, capitique gravitas, ac perpetua nausea, cum summa debilitate, animique abjectione, est: in hoc statu Medici est, operam dare, ut motus animales torpidos excitet, potui dando vinum calidum, vel serum lactis vino, sum meracius, sic, ut in singulas portiones aliquot spiritus volatilis aromatici guttæ instillatæ sint. Maxime autem cavere debet, ne qua ratione induci se patiatur, ut de sanguinis copia aliquid detrahat, aut alvi dejectiones moliatur. Commode tamen leve aliquod vomitorium exhibetur, ut quod non solum eruptionem promoveat, sed etiam, exonerando ventriculo, gravem illam nauseam tollere, atque anxietatem, sive præcordiorum oppressionem, levare possit.

Æque aliena est sanguinis missio, ubi humores in putredinem ruere, vel febrem putridam cum variolarum materia conjunctam esse, deprehendimus.

Ubicunque variolæ tam confertæ atque constipatæ sunt, ut, oclusis cutis meatibus, perspirationem impendant, humores, quos hac via ex corpore eliminari oportebat, in morbi vigore, alia itinera ingredi coacti, vel largo urinæ profluvio, vel copiosis aquæ dejectionibus, vel profuso salivæ fluxu, excernuntur: inter quæ magna illorum pars in artuum tela cellulosa deponitur, sic, ut manus pedesque, tamquam in hydrope, intumescant. Ad quas partes levandas magnum in eo momentum positum est, ut per hoc temporis spatium urinæ excretio promoveatur. Quam ob rem, inde a consummata eruptione usque ad morbi decrementum, spiritus nitri dulcis subinde parva portione exhibendus est, qui, quum urinam citet, eo ipso partes illas, quæ ab aquæ, in corpore

subsistentis, onere opprimi possent, liberat. Quam excretionem si quando supprimi videas, nec manus pedesque ita intumescant, ut, aquam superfluentem ab iis receptam esse, appareat, ægrum tantum non in perditis ac desperatis habere licet. Unicum, quod aliquam salutis speculam ostendat, auxilium est, humores istos per vesicatoria evacuare. Quæ quidem aptius hic in epithemate, quam in emplastro, adhibentur. Danda autem sunt super carpos & talos, ut, si fieri possit, cursus humorum ad partes extremas invitetur, atque ab organis vitalibus devertatur.

Variolæ, ad suppurationis stadium progredientes, in dies magis indolescunt, somnus exsulat, neque ullum symptoma febrile non ingravescit. Igitur per hoc temporis spatium quotidie vesperi opium dari, necesse est, quod corporum varietati, differentięque ætatum & sexuum, accommodari, ac minimo pondere singulis horis ad eum finem ingeri debet, quoad conspicuum effectum exhibeat. Frequens etiam in hoc morbi stadio est alvus adstricta, quam diutius durare perpetiendum non est. Alvus itaque aperta servetur blandioribus catharticis, ex potione datis, vel clysmatibus emollientibus vulgaribus, semel minimum in die immixtis, usque ad summum morbi vigorem, quum pustulæ exarescere incipiunt, faciesque crusta quadam obducitur.

Crusta hac nata, lene aliquod catharticum exhibendum est, quod alvum bis terve dejiciat, siquidem fieri potest, ut hac ratione feбри secundæ occurratur. Hoc tempore lintea quoque mutari debent, quorum fordes resorptæ vel per se novæ symptomatum febrilium turbæ arcessendæ sufficere possunt.

At si febris secunda nihilominus moveatur, atque invalescat, cum acri capitis dolore, magna præcordiorum oppressione, spiritusque difficultate, illico aliquot sanguinis uncias detrahi oportet, ut, si fieri

possit, remissio afferatur. Quam ut primum consecuti sumus, morbus ita, ut febris remittens, curandus est, sic, ut corticis peruviani tantum ingeramus, quantum laborantis ætas, cæteræque res adjunctæ, postulabunt.

In variolis legitimis, inde ab eruptionis tempore usque ad pustularum exsiccationem, aliis, quam quæ diximus, remediis non egemus. Victum leviolem esse oportet, & qui calorem non moveat. Aër cubiculorum, in quibus æger jacet, frigidus fervari, crebroque mutari debet. Neque continens in lecto decubitus indulgendus, sed cubantes, si vires patiuntur, singulis diebus per aliquot minimum horas illo abstinendi sunt. Morbo exantlato, alvum semel iterumque purgari oportet, ut, si quid humoris vitiosi in corpore resideat, expellatur.

C A P U T X I I I.

Varietates variolarum.

EX iis, quæ de variolis generatim atque universe diximus, facile apparet, quam necessarium sit, ut varietates illarum observemus.

Commodissimum est, eas hac ratione distinguere, ut variolæ, vel tamquam *simplices*, vel tamquam cum alia quadam febris specie *complicatæ*, spectentur.

Variolarum simplicium varietates sunt :

I. *Variolæ simplices discretæ*. Quamvis symptomata febrilia ante eruptionem sæpe gravissima sint, ipsæque convulsiones, quæ in hoc morbi stadio nihil periculi portendere censentur, nonnunquam præcedant : simul tamen, atque eruptio facta est, vel insigniter levantur, vel ex toto desinunt. Pustulæ

inflammationis stadium legitime decurrunt, placide in pus vertuntur, grandes & prominulæ sunt, pure flavo referatæ. Nusquam, si faciei, in qua semper maximus exanthematum numerus prodit, locum unum alterumque excipias, confluunt, sed aliæ ab aliis sejunctæ ac diversæ, tamquam totidem parvi abscessus, existant. Exsiccata stigmata non relinquunt. Febre secunda vacant. Nullo indigent medicamento, nisi forte, qui per suppurationis stadium urgent dolores, anodynum aliquod, quo laboranti quies concilietur, desiderent.

II. *Variolæ simplices confluentes*. Hæc varietas a priore solo exanthematum numero differt, qui si magnus est, pustulæ necessario confluunt. Sed si post eruptionem pulsus validus atque æquabilis manet, nec insignis quædam virium jactura, aut nausea continua, aut ponderis opprimentis sensus est, quantumvis numerosæ confluentes pustulæ terrere neminem debent. Dolorem atque agrypniam in suppurationis progressu exiguum abscessuum ardentium numero respondere oportet. Liberalis igitur opii usus per universum hoc stadium requiritur, quod minimum ad undecimum diem excurrit, quo demum omnes pustulæ plenam maturitatem assecutæ sunt.

III. *Variolæ simplices crystalline*, quarum pustulas, puris loco, serum replet. Morbum, qui *varicella*, *variola volatica*, ab Anglis lingua vernacula *chicken-pock*, appellatur, scriptores, nominatim MORTONUS & SAUVAGESIUS, perperam ad variolarum varietates referunt, siquidem hi, qui eum experti sunt, a veris variolis corripì consueverunt. Nihilominus hic commemorari potest, etiamsi medentis auxilio rarissime indigeat. Febris enim, eruptionem præcedens, fere tantilla est, ut perparum molestiæ afferat, pustulæque circiter septimum diem subsidunt atque exarescunt, sine subsequente præcordiorum oppres-

sione, aut nausea. Ad quæ momenta si attendas, hunc morbum a veris variolis facile distingues. Nam pustularum, plene eruptarum, forma sæpe talis est, ut vel expertissimos Medicorum decipiat.

Variolarum verarum pustulæ, sive discretæ, sive confluentes, puris blandi, flavi, in vicem sero acri repletæ, mali morbi testimonium sunt. Neque enim dubitare nos sinunt, quin humores a sanitate desciverint. Semper igitur variolas has crystallinas pro suspectis habere, neque ullo morbi tempore, etiam si symptomata earum terreant, de futuro exitu non dubitanter pronuntiare debemus.

Ejusdem notæ sunt :

IV. *Variolæ verrucosæ*, quarum pustulæ nullo humore replentur, sed, in verrucarum speciem, duræ aridæque manent.

Variolæ insitivæ ad unam vel alteram ex præcedentibus varietatibus referendæ, &, si in morbi progressu auxilia medica desiderent, eadem, quam proposuimus, ratione curandæ sunt.

Variolæ complicatæ sunt, in quibus symptomata, febribus inflammatoriis, vel nervosis, vel putridis, aut dysentericæ, propria, manifesto apparent, si anni tempus, corporumque constitutio, morborum illorum generationi præcipue faveant.

Quarum varietates, a Pathologis observatæ, sunt :

I. *Variolæ complicatæ inflammatoriæ*. In primo morbi stadio calor immoderatus est, cutis aret, tendines rigent, oculi rubent, prominent, splendent. Evidens est arteriarum carotidum pulsatio, cum magno capitis, dorsique gracilioris, dolore. Universæ corporis vires dejectæ sunt. Facta eruptione, si quidem morbus tamdiu trahat (sæpissime enim febris tam violenta est, ut ægrotos ante septimum vel octavum diem necet), aliquantum quidem ex dolorum vehementia minuitur, sed febris nihilominus remanet, alternis-

que diebus exacerbatur, accedentibus delirio, anxietate, somnolentia continua. Per sæpe sanguis e naribus fluit, ac petechiæ in pustularum interstitiis prorumpunt: interdum erysipelas caput & faciem occupat, monstrosamque inflammationem ac tumorem excitat. Si neque ars, neque natura vincit, pustulæ, ubi ad ultima ventum est, nigrescunt, & gangræna afficiuntur, æger sopore opprimitur, stupidusque ac mentis expers jacet, tandem convulsiones accedunt, & vita immenso morbi oneri succumbit.

Curatio eadem esse debet, quam in febribus inflammatoriis proposuimus.

II. *Variolæ complicatæ crystallinæ*. In his, quæ prioribus contrariæ sunt, humores tam vappidi, vasæque tam parum firma sunt, ut neque exanthemata plene erumpant, neque pustulæ justam maturitatem assequantur, sed planæ depressæque maneant, parvo stigmate nigro in apicis medio notatæ, & aqua tantum refertæ. Ubi exanthemata copiosa sunt, atque confluunt, facies non intumescit, sed similem speciem repræsentat, ac si seivum super ipsam inductum esset. Corporis debilitas animique abjectio inde a principio perspicue apparent, febris obscura est, sed nausea & præcordiorum oppressio permagnæ sunt. Haud raro alvi profluvium supervenit, quod vitam exhaurit, aut, si id non accedit, convulsiones ægrum jugulant.

Auxilium a vesicatoriorum vinique usu liberaliori in primis petendum est, siquidem morbus non dissimilem, quam febres nervosæ, medendi rationem poscit.

III. *Variolæ complicatæ nigræ, sive sanguineæ, sive hæmatodes*. Si variolæ ea invadunt corpora, in quibus acrimonia aliqua putrida sanguinis crasin destruxit, dissolutus hic humor non solum cum fero, pustulas replente, commiscetur, sed ingentes etiam
vesicas

vesicas excitat, nec nunquam cum urina profluit, aut in cute, vibicum, vel petechiarum specie, depouitur. In deplorato hoc statu, nisi cortex peruvianus, aliaque remedia antiseptica valentiora, de quibus in febre putrida, cuius notas hic iterari nihil attinet; diximus, diathesin putridam in ipso morbi initio correxerint, exigua, vel potius nulla, salutis spes relinquitur.

IV. *Variolæ complicatæ dysentericæ*, quibuscum dysenteria, vel diarrhœa, conjuncta est.

Diarrhœa perfrequens variolarum symptoma est, ubi humores acrimonia putrida infecti sunt. Quo in casu nullum fortasse remedium prodest. Eadem autem etiam in minus misero ægrotantium statu accedit. Tentari potest, quid valeat decoctum album, in potus consueti vicem datum, eique, si venæ multum coniderunt, vinum rubrum, ex portu Callensi apportatum, admisceri. Eodemque tempore exhibendæ sunt potiones, quibus pulvis e bolo compositus, vel cum, vel sine opio, prout adjuncta rei momenta postulabunt, adjectus sit.

Sed quum ventris fluor nonnunquam criticus sit, quod ex pulsu resurgente, nauseaque & anxietatis levatione, ab ægro percepta, intelligitur, reprimentibus cautissime utendum est.

Quod si præter has, quas recensuimus, varietates, aliæ occurrant, quarum signa obscuriora sint, quam ut eas aut ad febres inflammatorias, aut ad nervosas, aut ad putridas, referre liceat, omnia huc redeunt, ut, sicut in febribus mixtis, ita hic quoque, curatio symptomatibus maxime urgentibus, & vel remedia antiphlogistica, vel cardiaca, vel antiseptica, potissimum desiderantibus, accommodetur.

Peiores, magisque complicatæ variolarum varietates haud parum sæpe noxas quasdam inferunt, quarum mentio ex professo fieri debet.

Febris secunda, quamvis vulgo puri resorpto, vel rebus noxiis, in canali cibali subsistentibus, adscripta, rectius tamen fortassis a materia variolarum minus plene separata atque expulsa repetitur. Ab imperfecta separatione etiam oriuntur nausea, ciborumque fastidium, calores hectici, oculorum inflammationes, manuum pedumque oedemata, abscessus, & ulcera contumacia, præsertim in his, qui scrofularum viro infecti sunt, amentia, vel delirium quoddam, febris expers, tussis, aliaque phthiseos symptomata.

Quorum malorum certius remedium non est, quam cortex peruvianus, qui, quum simul & partes solidas corroboret, & putredini resistat, acrimoniamque corrigat, vires mirifice instaurare ac redintegrare reperitur. Sed cum usu ipsius commoda victus ratio, cœli mutatio, prudensque catharticonum interpositio conjungi debet. MORTONUS, ne cutis ab acri pustularum humore erodatur, atque hinc indecoræ illæ cicatrices, vultum toties tam turpiter defœdantes, nascantur, nulla re efficacius, quam cortice peruviano, præcaveri observat, auctorque est, ut, ubicumque insignis quædam puris acrimonia appareat, statim a pustularum exsiccatione divinum illud remedium adhibeatur. Si ægri infantes sunt, a quibus impetrari non potest, ut necessariam ejus copiam devorent, vel hanc clysterio per anum immitti, vel illos aqua, ex qua cortex peruvianus decoctus est, lavari oportet.

C A P U T XIV.

Morbillorum descriptio, curatio, & varietates.

MORBILLI, secundum variolas, ea febrium exanthematicarum species sunt, quæ frequentissime occurrunt, atque interdum iis junguntur, sicut præcipue anno hujus sæculi sexagesimo nono Dublini in nosocomio infantum expositiciorum observatum est. Pluribus infantibus insitæ fuerant variolæ, quum interea a morbillis corriperebantur. Utraque exanthemata prorsus fuerunt distincta. Cæterum omnes convalescerunt.

Morbum hunc in iisdem regionibus, quibus variolæ, primum exortum esse, hinc apparet, quod, qui primi variolarum mentionem fecerunt, Medici Arabes, primi quoque morbillos descripserunt.

Interdum morbilli per quosdam quasi gradus, cum tussi crebra siccaque, sine alio quo symptomate molesto, ingrediuntur: tantum autem non semper ab universi corporis ægritudine, horroribus & caloribus alternatis, vehemente capitis dolore in adultis, gravitate in infantibus, fauciumque asperitate, incipiunt. Accedit, quod præcipuum morbi ingruentis signum est, oculorum inflammatio, calorque insignis, cum delacrimatione acris, sensuque tam acuto, ut lucem sustinere non possint, quin indolescant. Qui lacrimarum fluor, in nasum transiens, sternutamenta movet, ejusdemque humoris acris per nares destillationem provocat. Calor, cum cæteris symptomatibus febrilibus, celeriter increfcit acceduntque tussis crebra & sicca, anhelitus obstructio, magna præcordiorum oppressio, nec raro vomendi conatus, cum

- violento lumborum dolore, atque interdum alvi profluvio, sub quo vomitiones minus affligunt: alias profusi sudores sunt, lingua sordida & alba, sitis ingens, denique febris gravior, quam in benignioris notæ variolis simplicibus.

Tandem, circiter diem quartum, quintumve, nonnunquam tertii finem, exanthemata subito confertoque agmine erumpunt, maxime circa faciem, quæ paucas intra horas a papulis, quarum singulæ his, quæ a pulicum morsiuiculis nascuntur, similes sunt, contegitur. Quarum plures illico conjunguntur, atque in maculas rubras, magis minusve latas, coalescunt, quæ cutem inflammant, faciemque extentam ita tumefaciunt, ut oculi interdum haud secus, quam in variolis, claudantur. Singulæ papulæ paulum super cutem eminent, nominatim in facie, ubi manifesto tactu percipiuntur. In artubus corporisque trunco eminentia ista vix aliter, quam cutis asperitate, deprehendi potest.

A facie, quam primam occupant, hæc papulæ sensim per pectus, dorsum, brachia, coxas, & crura, diffunduntur. Fere vero densiores per pectus dorsumque disseminantur, nec nunquam maculæ rubræ prius in pectore apparent, quam ulla exanthemata in facie prodierunt.

In morbo benigniori, sicut in variolis simplicibus, pleraque omnia symptomata post eruptionem mitigantur. Fere tamen hæc rerum in melius mutatio non ita conspicua est. Quamquam enim calor acer, lumborum dolor, vomitusque conquiescunt: tussis tamen, & capitis dolor, cum febre satis luculenta, remanent.

Tertio quartove a prima eruptione die, rubor deminuitur, maculæ, vel papulæ exiguæ, siccescunt, ac, quasi squamulæ, decidunt. Cuticula a cute resolvitur, & nova succrescit. Nono die, si progressus

morbi celerior fuit, ſin tardior, undecimo, nullum ruboris veſtigium amplius conſpicitur, cutisque in priſtinam ſpeciem redit. Cave autem, res ægri in ſalutis vado jam eſſe, tibi perſuadeas. Niſi enim, aut per morbi decurſum, aut proxime ab eo, inſignis quædam evacuatio, ſive per dejectiones, ſive per ſudores, ſive per diureſin, ſive per vomitum, contigerit, vires non recuperantur, ſed tuſſis manet, febrisque, vi nova revertens, plurimum moleſtiæ ac periculi aſſert.

Morbilloꝝ curatio ab ea, quam ſupra in variolis poſuimus, vix quidquam differt. Oportet, ſi febris magna, pulſus durus, & præcordioꝝ oppreſſio gravis eſt, omniaque ſymptomata vehementer urgent, ſanguinem ſemel, vel fortalſe bis, detrahère, minutaſque tartari emetici portiones, ſexta quaque, vel octava hora, ingerere: potui hordei, vel avenæ, ptifanam tenuiorem, ſucco quodam acido conditam, largiter dare: alvum, ſi minus reſpondet, minimum ſemel in die ducere: ſi caput pectusque valde affecta ſunt, pedes aquæ calidæ immergere, ſanguinemque ex pedis potius, quam brachii, venis mittere. Tuſſi fauciumque aſperitati levandæ bene faciunt aquæ calidæ vapores, in pulmones inſpirati. Per progreſſum morbi medicamentis paucis, aut nullis, opus eſt, præter eclegmata emollientia, vel potiones oleoſas, quæ tuſſim deleniant. Nihil aliud agendum eſt, niſi ut obſervemus, curioſeque animadvertamus, utram per viam, alvum, an cutis meatus, natura criſin moliri videatur. Simul; atque exanthemata pal- leſcunt, atque emori incipiunt, lene catharticum exhiberi, interpoſitoque bidui, vel tridui, ſpatio, iterari debet. Ac tunc demum ægro licebit, omiſſa hac victus ratione, eo tranſire, ut arbitrio ſuo vivat.

At ſi, ſub finem morbi, febris recrudeſcit, præſensque ſuffocationis periculum inſtat, ſanguinem,

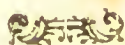
pro virium ratione, detrahi, & vesicatoria adhiberi, oportet, ne ab humorum mole pulmones obruantur: in quibus si insidat inflammatio, spes in angusto est. Nam, etiamsi præsens periculum forte propulsetur, neque illico mors sequatur: tamen, si abscessus generetur, febris hectica accenditur, laborantem paucos intra menses consumptura.

Morbillorum varietates eodem modo, quo variolarum, distinguendæ sunt, sic, ut illos, vel tamquam *simplices*, vel tamquam cum alia qua febris specie *complicatos*, spectemus.

I. *Morbilli simplices, sive regulares.* Quorum, prout anno superioris sæculi septuagesimo publice grassati sunt, descriptionem accuratam SYDENHAMUS dedit, quam potissimum nostram fecimus.

II. *Morbilli complicati, sive anomali.* Qui, anno superioris sæculi septuagesimo quarto epidemici, æqueque, ac priores, a SYDENHAMO descripti, complura veræ inflammationis symptomata exhibuerunt. Interdum autem morbillis febris nervosa, interdum putrida, accedit, ad quas illorum curatio accommodari debet.

III. *Morbilli variolosi.* Exanthemata super cutem eminent, facies valde intumescit, multæque papulæ, variolarum more, in pus vertuntur. Morbus hic Parisinis familiaris esse dicitur. Tussis, aliaque catarrhi symptomata, cum a variolis distinguunt.

C A P U T X V.

Febris scarlatinae descriptio, curatio, & varietates.

FEBRIS *scarlatina* ab horrore & frigore incipit, succedente calore ac siti, sine magna tamen nausea, aut tussi illa continua, quæ morbillos comitatur. Paulo post universa cutis maculis rubris numerosioribus, latioribus, magisque rubentibus, sed minus æqualibus, quam in eo, quem diximus, morbo, contegitur. Post biduum triduumve, quam apparuerunt, exanthemata evanescent, cuticulaque a cute secedit, remanentibus squamis furfurosis, per totum corpus dispersis, quæ nonnunquam binis trinisve vicibus decidunt, & rursus succrescunt.

Morbus, tam placide decurrens, ope medica vix, aut omnino non, indiget. Nam, sicut, febrem sanguinis detractione, aliisque evacuationibus, debilitare, alienum foret: ita e diverso, medicamentis stimulantibus illam incitare, nulla necessitas subigit. Igitur tota curatio naturæ potissimum relinquenda est, quæ, potionibus diluentibus, ptisanis levioribus, ac lecti calore, moderate relaxante, adjuncta, materiam morbificam separare, atque ex corpore eliminare, consuevit. Cæterum, sub finem morbi, alvi purgatione opus est, bis terve ante repetenda, quam ægro ad pristinam vivendi rationem redire liceat.

Præter benignam autem hanc febrem scarlatinam, ex qua tam parum periculi impendet, proximis annis maligna quædam observata est, quæ fere ægrotos occidit. In hac febre, quæ summe putrida est, atque inflammatione stipatur, materię morbificę vis præsertim in glandulas circa fauces se inclinât, easdem

que exulcerat, & gangræna afficit. Nunquam mortifera non est, si inter initia pro inflammatione simplici habetur, huicque errori convenienter, crebriore sanguinis missione, alvi purgatione, medicamentis refrigerantibus, curatur. Qua de causa febris scarlatinæ varietates distingui, necesse est.

I. *Febris scarlatina benigna*, quam supra descripsimus.

II. *Febris scarlatina urticata*, sive *febris effersa*. In qua exanthematibus rubris papulæ prurientes, iis, quæ ex urtica nascuntur, similes, intermixtæ sunt. Febris in hac fere nec vehementior, nec molestior, quam in benigna, est, adeoque pauca, vel nulla, desiderantur auxilia.

Si febris in alterutra nimium increfcit, vim ejus sanguine detracto infringi oportet. Si caput in primis afficitur, &, quod in junioribus nonnunquam contingit, coma spasmiq; accedunt, vesicatoria adhibenda, artusque inferiores aquæ calidæ immergendi sunt.

III. *Febris scarlatina maligna*. Incipit ab horrore, languore, & ingenti præcordiorum oppressione. Succedunt calor immodicus, nausea, ac vomitus, cum asperitate faucium. Pulsus parvus depressusque, sed quam maxime celer; respiratio frequens & laboriosa; cutis summe calida, nec plane tamen sicca; lingua humida, maximeque radicem versus muco molli albido, cremoris speciem repræsentante, obducta est. Si fauces inspicias, tonsillæ inflammatae atque exulceratae, nec multum tamen tumefactæ, apparent. Tertio die exanthemata prorumpunt, sed sine levamine: quin contra præcordiorum oppressio, spiritus difficultas, ac nausea, non raro increfcunt, alviq; profluvium accedit. Æger, delirare nunc incipiens, aut corpus continenter per lectum jactat, aut sopore oppressus jacet. Vires, usque adhuc supra, quam

expectari poterat, conservatæ; nunc penitus deficient, respiratio magis laboriosa evadit, ingestaque difficilius devorantur. Sexto die nondum exacto, æger suffocatus perit. Decem, vel duodecim, a morte horis, corpus mirum in modum intumescit, cruor-que dissolutus ex ore & naribus ebullit.

Hæc ex funestissimis febris varietatibus est, quum putredinis atque inflammationis mixtura tam dissimilia, imo prorsus contraria, medicamenta desideret, ut ægroto parum opis afferre liceat. Neque sanguinis detractio, neque vesicatoria, etiamsi præcordiorum oppressionem spiritusque difficultatem ad horas aliquot fortasse relevent, constantem utilitatem præstant. Tum prius auxilium iterari nequit. Tartari emetici quamvis minimæ portiones facile nimias purgationes excitant. Progressusque morbi rapidior est, quam ut a cortice peruviano, serpentariæ virginianæ radice, aliisque remediis antisepticis, multum sperare liceat. At hæc tamen præsidia illa sunt, quæ commendantur. Verique simile est, benignioris notæ morbum ab iis superatum iri.

Notabile est, iis anni temporibus, quæ febrem scarlatinam malignam exhibent, ex aliis febribus paucas esse, quibus aliqua anginae symptomata non accedant. Ex professo hunc morbum descripsit, &, quam prosperos eventus præ cæteris habuisse reperit, curandi rationem proposuit Cel. HUXHAMUS in commentario *de angina maligna*, quorsum Lectores nostros remittimus. Confer, quæ infra in *febre aphthosa* dicemus.

C A P U T X V I.

Febris erysipelatosæ descriptio, curatio, & varietates.

FEBRIS *erysipelatosa*, ab inflammatione cutis externæ, ipsam comitante, nomen trahens, plerumque a frigore atque horrore incipit, cui calor, sitis, aliaque febrium symptomata communia succedunt. Facies si inflammatione corripitur, repente, magno cum dolore, ac rubore splendido, intumescit. Numerosissimæ pustulæ exiguæ apparent, quæ sæpe in parvas exsurgunt vesiculas, lateque per totum caput serpunt, palpebris interim a tumoris mole clausis. Dolor, ab inflammatione motus, febrem fovet, donec utrumque malum aptis remediis sublatum est.

Quandoquidem in hac febre humor quidam acer, a sanguine separatus, in vasis cutis inflammatis manifesto deponitur, e quibus ipsum exsudare oportet: sollicitè cavendum est, ne febris evacuationibus profusis nimium debilitetur, neve materiæ morbificæ excretio frigidis, vel reprimentibus, imprudenter admotis, impediatur.

Utrum sanguis mittendus, alvusque purganda sit, nec ne, ex pulsu ac symptomatibus febrilibus dijudicari debet. Oportet corpus in blanda diaphoresi servare, atque epithemata & fomenta lenientia, vel mollientia, super partem affectam dare. Si tumor subito subsidit, humoremque vitiosum ad interiora relabi, ex ingruente præcordiorum oppressione, pulsuque languescente, apparet, vesicatoria imponere, vinum liberaliter potui dare, & confectionem cardiacam, vel sales spiritusque alkalinos volatiles, prout res postulat, exhibere.

Febris erysipelatosa, quam communia tantum modo febrium symptomata præcedunt, vel comitantur, *benigna* appellanda est. Ea vero, cui insolita atque gravia symptomata, velut asthenia, magna nausea, præcordiorum oppressio, ac vehementes dolores in aliis, quam quæ inflammatione laborant, partibus, accedunt, *malignæ*, sive *pestilentis*, cognomentum meretur.

Talis febris, anno post Christum natum millesimo centesimo tricesimo, in Gallia sæviit, magnamque hominum multitudinem depopulata est. Similis fuit, quæ, anno hujus sæculi decimo sexto, Tholosæ grassata est. Maligna hæc febris erysipelatosa summam cum peste affinitatem habet, ejusque more sæpissime parotidum, aliarumque glandularum limphaticarum, tumoribus terminatur.

C A P U T XVII.

Febris miliaris descriptio, curatio, & varietates.

De febre aphthosa.

FEBRIS *miliaris*, quod quidem memoriæ proditum sit, anno superioris sæculi quinquagesimo Lipsiæ primum observata est, ex quo tempore in plerisque Germaniæ partibus, Sabaudia, Helvetia, & Longobardia æque, atque in insulis nostris, frequens fuit. In Gallia tamen, SAUVAGESIO teste, rarior est.

Duplex exanthematum miliarium genus est, unum *album*, alterum *rubrum*, prout pustulæ minutæ vel limpha pellucida, vel sero tincto, refertæ apparent. Prius *purpura alba*, posterius *purpura rubra*, vulgo a Pathologis nominatur. Sæpe alterum pariter cum altero prodit. In utroque autem humor vitiosus odo-

rem acidum ingratum exspirat, saporisque valde acris esse dicitur.

Fuerunt, qui exanthemata miliaria semper symptomata esse, neque ab acrimonia aliqua specifica, qualem in variolis, aliisque febribus exanthematicis, nemo non agnoscit, oriri, contenderent. Sed perspicacissimi expertissimique Angliæ Medici omnes, & complures exterorum, prorsus contrarie sentiunt, ac febrem miliarem pro distincta specie habent, cum febribus petechialibus, quæ febris putridæ varietates tantum sunt, non confundenda.

Materia morbifica hîc æque, atque in variolis & morbillis, non raro cum febre, vel inflammatoria, vel nervosa, vel putrida, conjuncta est: unde febris miliaris varietates constituuntur.

Febris miliaris, cui symptomata, febrem inflammatoriam, vel nervosam, vel putridam, distinguentia, non accedunt, vocanda est:

I. *Febris miliaris simplex, sive benigna.* Quæ exanthematum eruptionem præcedunt symptomata febrilia, neque vehementissima, neque molestissima sunt. Calor, sitis, nausea, non magnopere urgent. Pulsus depressus atque duriusculus est. Gradatim tamen hæc symptomata increscunt usque ad diem tertium, vel quartum, quo exanthemata, in cervice potissimum, dorso, ac pectore, prorumpunt, præcedentibus sudoribus profusis, odoris aciduli, punctationibus in cute, digitorum maxime, perceptis, locorumque, in quibus pustulæ confertiores sunt, prurigine. Post triginta circiter horas omnia exanthemata prodierunt, seroque repleta sunt, cum leviori inflammatione, exiguas illas vesiculas circumcingente, cutisque plenitudinem ac distentionem efficiente. Symptomata febrilia nunc conquiescunt, æger sudore adhuc perfluit, urinamque valde tinctam reddit, pulsus paulatim plenior, mollior, atque æquabilior evadit, &

sub finem hebdomadis, exanthematibus exsiccatis, cuticula squamarum in modum decidit.

Curatio huc redit, ut symptomata febrilia, si ad nimiam vehementiam ascendant, magnamque molestiam ac præcordiorum oppressionem pariant, coërseantur. Sanguinem igitur in principio, quum exanthemata nondum prodierunt, detrahi, sæpius necesse est, ea quidem mensura, quam laborantis ætas, sexus, vires, definient. A sanguinis missione, potio quædam salina, cui pauxillum tartari emetici, vinive antimonialis, adjectum sit, ad febrem moderandam, materiæque morbificæ expulsionem promovendam, in primis idonea est. Nec vero ejus utilitas hic consistit, sed latius etiam patet. Nam si ventriculus saburra quadam forte oneratus est, nunquam vomitum non excitat, atque ita nauseam & præcordiorum oppressionem tollit. Sin e contrario febrem languidiorem esse, ac remedium aliquod cardiacum desiderari, apparet, serum vinosum potui dari potest, cum potionibus, quibus confectio cardiaca, spiritusve aliquis alkalinos volatilis, justo pondere admixtus sit. Medicamenta autem hæc calefacientia non, nisi summa cum cautione atque moderatione exhiberi, ægrumque neque in cubiculo nimis calido contineri, neque in lecto decumbentem pluribus, quam quibus sanus assueverat, stragulis tegi oportet.

Si præcordia valde oppressa sunt, vel ex delirio & comate, caput graviter laborare, apparet, vesicatoria imponi debent, quæ in nulla febre majores, quam in miliari, effectus præstant.

Febres miliares complicatas cognoscere, atque a simplicibus, siue benignis, distinguere facile licet, quod ab exanthematum eruptione symptomata febrilia non modo non conquiescunt, sed numerosiora etiam ac molestiora fiunt.

Febres miliares complicatæ fere epidemicæ sunt.

Ea, quam anni, supra millesimum sexcentessimum, octogesimi quinti tempus vernum exhibuit, & SYDENHAMUS in *Schedula monitoria de novæ febris ingressu* descripsit, vocari potest

II. *Febris miliaris catarrhalis*. Ægri per vices calore ac frigore tentabantur, caput, artus, cervix, fauces, dolebant, pulsus per omne hoc tempus sanorum pulsi non multum absimilis erat, sanguis autem detractus pleuriticorum sanguinem æmulabatur. Quo febris die exanthemata prima apparuerint, memoriæ proditum non est. SYDENHAMUS, licet, ea sua nonnunquam sponte ingruisse, haud negaverit: sæpius tamen lecti calore, medicamentisque cardiacis, extorta fuisse censuit.

Curandi rationem talem adhibuit. Primo loco sanguinem misit, sed semel tantum, nisi tussis spiritusque difficultas ejus iterum mittendi necessitatem imponerent, siquidem hanc febris indolem esse observarat, quæ repetitam sanguinis detractionem non facile toleraret. Vesicatoria autem alvique purgationes optime responderunt. Itaque, postquam aliquot sanguinis uncias detraxerat, vesicatorium inter scapulas admovit, &, sequente aurora, potionem catharticam exhibuit, quam alternis diebus repeti jussit, donec tertium assumpta esset, singulis purgationibus hora somni paregoricum aliquod subjungens. Medicamenta, sudorem moventia, studiose vitavit, neque ægros in cubiculis nimium calidis collocari, aut assidue in lecto decumbere passus est. Similis febris, anno hujus sæculi quinquagesimo septimo, in Britannia Galliæ epidemica fuit.

III. *Febris miliaris inflammatoria*. In hac symptomata febrilia post eruptionem increescere pergunt, pulsus celer ac durus perstat, urina pallida & limpida manet, cutis maximopere incalescit, siccescit, atque asperatur, lingua albescit ac siccescit, facies turgescit.

caputque vehementissimo dolore interno excruciatum, cum delirio, continua corporis jactatione, atque insomnia.

Quo copiosiora sunt exanthemata, quoque maturius prodeunt, eo plus periculi laborantibus metuendum esse, observationes testantur.

IV. *Febris miliaris serosa*. Quemadmodum præcedens febris miliaris varietas cum febre inflammatoria conjuncta est, hominesque robustos ac bene valentes, quorum vasa sanguine denso repleta sunt, corripit: ita hæc e diverso febrem lentam, sive nervosam, adjunctam habet, hominesque, teneriori corporis habitu præditos, & humorum tenuitate atque acrimonia laborantes, invadit.

In hac varietate symptomata febrilia paulo obscuriora sunt, omnesque istæ anomalix, quæ febrem lentam distinguunt, apparent, nominatim pulsus debilis, celer, inæqualis; urina interdum turbida, alias limpida; vox tremula; tendines subsultantes; caput confusum; sudores glutinosi, mali odoris. Exanthemata nunquam plene emicant, sed intra cutem delitescere videntur, sine ullo inflammationis signo, aut calore insigniori.

Hæc febris minimum ad tres hebdomadas excurrit, constatque observationibus, homines, illam semel expertos, facile in eandem recidere, maximeque puerperas.

Præcipua auxilia a liberaliori vini usu & vesicatoriis petenda sunt.

V. Quinta febris miliaris varietas *febris miliaris putrida*, sive *petechialis*, appellari potest, quæ cum febre putrida conjuncta est, atque interdum petechias, pustulis miliaribus intermixtas, exhibet.

Frequens est hic morbus, ubi febris putridæ miasma per homines, ex nosocomiis, carceribus, navibus bellicis, similibusque locis clausis, venientes, vul-

gatur. Signa ejus & curationem ex descriptione februm putridarum jam proposita petere licet. Vesicatoria parum auxilii pollicentur. Si quid proficere potest, id cortex peruvianus cum vino est.

Febribus miliaribus sæpe numero alvi profluvium accedit, in quo curando magna cautione opus est. Quod si enim intempestive medicamentis adstringentibus supprimatur, symptomata febrilia certissime exacerbantur. Vires labantes hic remediis cardiacis vinosis, exiguisque radicis ipecacuanhæ portionibus, per apta intervalla exhibitis, fulciendæ sunt.

Animadversione dignum est, homines robustos, ac sanguine abundantes, qui victu lauto atque opiparo utuntur, vel quorum humores acrimonia aliqua contaminati sunt, a febre miliari frequentius extinguui, quam hos, qui fibras laxas, humoresque aquosos, habent, & cibus minus nutrientibus vescuntur.

Mortis, aut salutis, præfagia in hoc morbo iisdem principiis, atque in quavis alia febre exanthematica, nituntur. Si vesiculæ illæ minutæ rite elevantur ac replentur, eodemque tempore anxietas, sive præcordiorum oppressio, minuitur, sensibus lux redit, capitis dolor conquiescit, pulsusque mollis & æquabilis redditur, bona exitus felicitis spes ostenditur. Sin autem anxietas ingravescit, pulsus debilis ac durus manet, deliriumque furiosum, continua corporis jactatio, vel spasmi, cum urina pallida, sudoribus glutinosis frigidis, & pustulis subsidentibus, accedunt, certa fere desperatio est. Neque tamen deferendus æger, sed tentandum est, num, vesicatoriis admotis, ac vino, aliisque remediis cardiacis, larga manu exhibitis, materiam morbificam ad cutem externam expellere liceat.

De febre miliari, proprie puerperas exercente, in tertia morborum classe dicemus.

F E B R I S A P H T H O S A.

In complurium febrium miliarium decursu aphthæ oris, & faucium exulcerationes, tonsillas uvamque infestantes, frequentes sunt. Sed interdum aphthæ etiam per se, sine exanthematibus miliaribus, existunt, febrisque inde *aphthosæ* cognomentum accipit. Hæc tamen fere non, nisi in tenerrimis infantibus, incidit, adeoque in morbis infantilibus a nobis exponetur.

In adultis aphthæ fauciumque ulcera medicamentorum detergentium & mollientium usum desiderant. Ergo gargarizare oportet ex decoctione ficuum, cui mel rosaceum, cum exiguo aceto, tincturæque myrrhæ pauxillum adjectum sit. Cl. PENROSE, qui de hoc morbo ex professo egit, semper vitro antimonii cerato usus est, idque in angina hac putrida utile reperit, quam ulcerum facies ab angina illa maligna, in gangrænam transeunte, folique cortici peruviano cedente, facile distinguit. In illa enim ulcera crustas albas habent: in hac autem oræ eorum rubent & calent, cum crustis in medio nigris, ac rubore splendido, per totas fauces diffuso.

In febre aphthosa mortifera plerumque alvi fluor ægrotum ex numero viventium exturbat.

C A P U T X V I I I.

Febris vesicularis, ac pestilentiae, descriptio & curatio.

SEPTENTRIONALES Europæ regiones hac quoque parte salubritatem habent, quod a duabus his febris exanthematicæ speciebus raro infestantur.

FEBRIS VESICULARIS.

Hæc febris, quam vesicæ, per cutem sparſæ, distinguunt, anno hujus sæculi tricesimo sexto (*) Pragæ, & quinquagesimo secundo in pago quodam Helvetiæ epidemica fuit. Utraque summam alios inficiendi vim habuit, ac plerosque omnes, quos invaserat, de medio sustulit.

Similis morbus, ut relatum nobis est, anno hujus sæculi sexagesimo sexto, in Comitatu Wickloviensi, qui viginti circiter leucis a Dublino abest, apparuit, sed solos infantes corripuit, quorum plurimi perierunt, donec medentibus cortex peruvianus in mentem venit, cujus hic eandem, quam in angina maligna, invenerunt efficaciam.

Apud Helvetos vesicæ non solum in partibus corporis externis, sed in ore quoque in faucibus apparuerunt. In multis collum cum glandulis parotidibus inflammatione affectum, nec nunquam abscessus natus est, quo mature aperto, copiosoque humore effuso, ægri servati sunt. Et in quibus omne serum acre ex faucibus in cutis superficiem protrusum est, iis nihil periculi timendum fuit. Abscessusque, in glandulis inguinalibus, vel axillaribus, exorti, laborantes salvos fore denuntiarunt.

Medici Helveti, sanguine semel iterumve largiter detracto, capiti vesicatoria imposuerunt, collo cataplasmata circumdederunt, sudoresque medicamentis convenientibus elicere studuerunt. In Bohemia nulum remedium profuit, præter acetum bezoardicum, quod qui sumpserunt, omnes servati sunt, ex reliquis, auxilium aliunde petentibus, vix uno mortem evadente.

(*) Per typothetæ errorem apud Nostrum annus 1756, pro 1736, positus est.

P E S T I L E N T I A.

Pestilentia vocabulum, sensu latiori acceptum, significando cuivis morbo epidemico internecino adhiberi potest. Sed hanc significationem sub illa in præfenti non subjicimus. Per pestilentiam enim tantum eam febris exanthematicæ speciem intelligimus, cujus crîsis salutaris glandularum parotidum, axillarium, vel inguinalium, tumore inflammatorio absolvitur.

Pestilentia propinqua affinitate febrem vesicularem attingit, summaque alios inficiendi vi pollet. Multas imperii Turcici partes sexto quoque, vel septimo anno, depopulatur: septentrionales autem Europæ regiones non, nisi raro, infestat.

Anno hujus sæculi vicesimo, in Galliæ parte meridiana sæviit: insulæ autem nostræ ultra sæculum jam ab ea immunes fuerunt.

Quæ, anno superioris sæculi sexagesimo quinto, Londini grassata est, teste MORTONO, quadraginta hominum millia contrucidavit. SYDENHAMUS memoriæ prodidit, in summo ejus vigore circiter æquinoctium auctumnale unius hebdomadis spatio octo millia extincta esse, tametsi minimum duæ tertiæ civium partes ob periculi metum se rus subduxissent.

Si pavor ille, quo pestilentia omnium animos percellit, præcaveri, vulgoque persuaderi posset, ut in hoc morbo æque intrepidam, atque in quavis alia febre, laborantium curam haberent, dubium non est, multo pauciora funera ex illo in Libitinæ rationem ventura, nec plures fortasse, quam ex multis aliis morbis, tantum terroris non incutientibus, perituros esse. Fac enim, certo quodam anni tempore, quo febrium epidemiarum mitissima, minimeque periculosa, *catarrhalis*, grassatur, omnium animos

conterreri, neminique persuasum non esse, se, morbo hoc correptum, inevitabili fato extinctum iri, neque Medicos tantum, sed consanguineos etiam & familiares, ægrotantium curam adeo abjicere, ut eos ne visum quidem ire audeant, misellamque hanc turbam, a domiciliis suis vi abstractam, in nosocomia invisa detrudi atque compingi, quid inde, quæso, accidet? Dubitari profecto non potest, quin multa millia, vel propter timorem, vel propter victus opifque medicæ inopiam, interitura sint.

At quanto luctuosiores rerum statum esse oportet, ubi morbum, per se jam satis periculosum, non modo incredibilis ille pavor, quem vel solum ejus nomen incutit, sed magis etiam modi illi violenti, qui ad impediendum mali progressum adhibentur, exasperant!

Magistratus igitur vel maxime caveant, ne, ingruente morbo aliquo epidemico, qui pestilentiae appellationem mereatur, cives suos ullo modo perterrefaciant: Medici autem, in eminentiori dignitatis, vel auctoritatis, gradu collocati, tum scriptis, tum quavis alia ratione, pro virili connitantur, ne pavor, multitudini injectus, latius vulgetur.

Pestilentia Londinensis, quam SYDENHAMUS descripsit, a rigore & horrore, quemadmodum febrium intermittentium accessiones, inceptit. Succedere mox vomitus vehementes, pectoris dolor atque oppressio, ac febris ardens, consuetis symptomatibus stipata, quæ magis magisque increvit, donec aut mors ipsa, aut benigna bubonis, vel parotidis, eruptio, materiam morbificam eliminans, ægrum periculo liberavit.

Quæ Massiliæ, & circa Massiliam, sæviit pestilentia, a Medicis, aulæ Gallicæ jussu illuc profectis, accuratius descripta est, sed manifesto eadem, quæ Londinensis, fuit. Inceptit a capitis stupore, ut correpti ebriorum speciem præberent, cum tanta virium reso-

lutione, ut artus dimovere non valerent, animoque tam abjecto, ut a prima statim accessione salutis suæ desperarent. Altero die vomitiones atque dejectiones biliosæ acceſſerunt, quibus ingens vermium, ascaridibus similium, numerus excretus est. Quæ quidem evacuationes quo copiosiores, hoc magis salutare fuerunt. Parum enim qui vomuerant, vel dejecerant, morbi gravitate oppressi, ante diem quartum perierunt, universo corpore maculis lividis ac petechiis decolorato. Quo major præceſſerat evacuatio, eo majores etiam bubones, glandularumque parotidum abscessus, eruperunt. Facta eruptione, ægri surrexerunt, obambularunt, nec parum esuriverunt, calor sitisque conquieverunt, sed facies atque oculi palluerunt ac languerunt, pulsus durus & frequens fuit. Sexto, septimo, vel octavo die, suppuratione suppressa, tumoribusque ad interiora relapsis, præcordiorum oppressio, spiritus difficultas, delirium furiosum, ac spasmi acceſſerunt, quos mors secuta est.

SYDENHAMUS largam repetitamque sanguinis de tractionem commendat, morbum quippe pro febre summe inflammatoria habens, & exempla aliquot refert, in quibus sanguis missus periculum propulſasse visus est. Eodem auxilii genere inter prima morbi initia Galli quoque usi sunt, idque, pro virium ratione, repetierunt. Nihil autem utilius fuit, quam ipecacuanhæ radice vomitiones, magnaque potionum involventium ac diluentium copia dejectiones promovere.

Bubones medicamentis acerbis, vel causticis, aut ferro, aperire, alienum fuit. Melius soli naturæ committi, vel medicamentis emollientibus curati sunt. Ex iis, qui graviter ægrotarunt, nemo, nisi materia morbifica in glandulis parotidibus, axillaribus, vel inguinalibus, deposita, & tumoribus istis in plenam suppurationem conversis, mortem effugit. In pluri-

mis bubones, nullo symptomate febrili prægresso, apparuerunt, qui in paucis resoluti sunt, in aliis in scirrhum transierunt. Optimum autem fuit, eos in pus verti. Aliquot millia hominum, Massiliæ hoc modo affecta, urbem, quasi sani, perambularunt, bubonesque suos remediis vulgaribus nutriverunt.

Qui anthraces cum crustis nigricantibus, gangrænæ indicibus, vel solos, vel glandularum tumoribus stipatos, in variis corporis partibus exhibuerunt, plerique omnes extincti sunt.

C A P U T XIX.

Febris hectica descriptio, divisio in species, & therapia generalis.

FEBREM hecticam MORTONUS lenti progressus atque longinquitatis nomine omnibus reliquis generibus opponit. Et id quidem non improprie, ut nostra fert opinio. Neque enim solum in decursu morbi insignis quædam differentia obtinet, sed proprium aliquod momentum accedit, quo febris hectica a continua, intermittente, remittente, præcipueque exanthematica, distinguitur. In omnibus his, quas diximus, febribus materia morbifica ita disposita est, ut solius naturæ moliminibus subigi, sanisve humoribus similis reddi, aut separari, atque ex corpore eliminari, possit; quo ipso ægroti sæpe sanitatem recuperant: sed febris hecticæ eventum tam felicem a solis viribus naturalibus frustra expectaveris. Quamvis enim in hoc genere evacuationes humoris vitiosi per varia corporis ostia certis intervallis & abundanter contingant: nullam tamen criticam esse, apparet, siquidem, nisi vel materiam morbificam, systema

vasculare irritantem, corrigere, vel ejus scaturiginem obstruere, ac, quominus subinde resorbeatur, impedire liceat, febris, cum quotidianis exasperationibus, in sudores profusos desinentibus, ad eum finem continuatur, quoad corpus penitus emacuit, omnesque vires exhaustæ sunt.

Supra diximus, systema nervosum in febre hectica parum turbari, & morbum in sola sanguinis agitatione, cordisque ac systematis vascularis irritatione, consistere videri. Acrimoniam irritantem, atque intenti hujus motus effectricem, interdum cum humorum universitate intime permixtam esse, hinc patet, quod febris assidue urget, alias autem, ubi febris remissiones, vel plenæ intermissiones sunt, nata occasione, ex variis cavis & receptaculis, in quibus per accessionum intervalla jaceat, resorberi videtur. Quæ ratio est, cur quidam Pathologi, nominatim CULLENIVS, febrem hecticam non tamquam morbum primarium, sed duntaxat tamquam symptomaticum sive secundarium, considerent.

Quandoquidem naturæ vires in febre hectica parum, aut nihil opis, pollicentur, curatio ab artis auxiliis, sed, quum morbus tamdiu trahat, magis a victus ratione, quam a medicamentis, petenda est. Serum lactis caprini, lac asininum, lac, a quo butyrum recens ablatum est, cum aquis Selteranis; Bristolienfibus, Malloviensibus, plerumque suadentur, sic, ut usus horum remediorum per aliquod temporis spatium continuetur. Sæpe cortex peruvianus cum fructu exhibetur, qui sudores moderari, gravioribusque febris accessionibus occurrere repertus est. Nihil autem ad sanitatem recuperandam plus confert, quam aër purus rusticanus, sodalitium jucundum, equitatio, vel, quæ præstat, navigatio.

Ultimum hoc auxilium, quod veteres Methodici, ut ex CÆLIO AURELIANO patet, in primis amarunt,

nuper denuo in usum revocari cœpit, & prosperos sæpe eventus habuit. Nec dubium est, illo mature, hoc est, quum morbus nondum altiores radices egit, adhibito, multorum, febrem hecticam sibi timentium, aut ea quam maxime laborantium, vitam protractum iri.

Atque hæc quidem pæne perpetua sunt. Propriam vero animadversionem desiderant & novæ res, quæ morbo accedunt, & singulæ ejusdem species.

Duæ sub febre hectica species sunt, *phthisis* & *tabes*.

Quamquam sunt, qui phthisin tabemque non discernant, sed pro synonymis habeant, quibus, quam *consumptionem* vulgo nominant, significant: rectius tamen duo hi morbi distinguuntur, sic, ut per *phthisin* febris hectica, tussis, aliisque symptomatibus, pulmones male affectos indicantibus, stipata, per *tabem* autem omnes reliquæ varietates, symptomatum istorum expertes, intelligantur.

C A P U T XX.

Phthitiseos descriptio & varietates cum curationibus.

PHTHISIS in universum cognoscitur tussi pertinaci, per noctem molestiore, interdum sicca, sæpius humida, cui nifus ad vomendum, pectoris oppressio, spiritusque difficultas, accedunt, in primis tum, quum corpus incedendo, vel properantius exsurgendo, dimovetur. Febris assidua est, quæ ab assumptis cibis invalescit, cum æstu faciei fugaci, & genarum rubore circumscripto, reliquo vultu pallente, marcante, similemque speciem præbente, ac si sordes ejusablutæ non essent. Pulsus nunquam frequens non est, sed noctu durus atque celerrimus fit, unde calor

acer peculiaris generis, cutisque siccitas, maxime in manuum volis, & pedum plantis, oritur, cum siti atque agrypnia. Sub diei ortum sudor prorumpit, quo symptomata febrilia remittuntur. Tandem alvi fluor supervenit, sputa minuuntur, mucumque, vel pus, per fellas dejici apparet, totum corpus emacescit, oculi concavi fiunt, pedes intumescunt, ungues recurvantur, capilli defluunt, morsque non intellecta ægro exhausto obrepit, qui ad extremum usque anhelitum mente constat, atque interdum in hoc ipso inani protrahendæ vitæ misellæ spei indulget.

Phthisis in plerisque insularum nostrarum partibus tam frequens est, ut pro morbo endemio haberi possit. Sæpissime etiam semina ejus a parentibus ad liberos transeunt, sic, ut integras familias veluti quodam hereditario jure infestet.

Signa, quæ corpus phthisi opportunum prænuntiant, sunt vox exilis & stridula, levissimis de causis irraucescens, insignis ad tussim mucique excreationem matutinam proclivitas, pectus angustum, scapulæ prominentes, collum longum, cutis alba, mollis, per quam venæ cæruleæ perspicue pellucunt, rubor genarum roseus circumscriptus, frequens sanguinis per nares eruptio, pulsus, qui facile incitatur, ac respiratio, quæ facile turbatur. Quorum igitur corpora sic disposita sunt, ut omnia hæc, vel pleraque signa, exhibeant, ii, nisi valetudinem suam diligentissime curent, ea ætate, quæ anno decimo sexto & tricesimo intercedit, in phthisin fere incidere consueverunt. Sin autem, temperata atque curiosa vitæ ratione utentes, aëremque puriorem in locis, ab urbium celebriorum fumo remotis, haurientes, annum tricesimum sextum superaverint, eos per reliquam vitam ab hoc morbo satis tutos fore, verisimile est.

Phthisis vel *primaria* est, vel *secundaria*, a præcedente aliquo morbo nata.

Phthiſeos primariae varietates ſunt :

I. *Phthiſis ſicca*, in qua tuſſi, quamvis moleſtiſſimæ, nulla tamen neque muci decoloris, neque puris, exſcretio ſuccedit. Quidquid extuſſitur, uſque ſub finem, nihil, niſi phlegma album, ſpumans, eſt, idque exiguum. Aperta cadavera glandulas mucoſas & limphaticas, quarum ingens numerus per totum pulmonem diſperſus eſt, tumidas atque induratas oſtendunt, quæ vel aliqua, tamquam ex terra concreta, continent, vel, quaſi racemi, conjunctæ hærent. Hæ nunquam in pus vertuntur, ſed duræ manent, lividi, aut nigricantis coloris. Ex inciſis mucus craſſus purulentus, ſanguisſque concretus, exit. Morbum a tuſſi vulgari, vel dyſpnœa, ſudores nocturni, corpus emaciantes, &, quæ ſupra deſcripſimus, ſymptomata febrilia, diſtinguunt.

Phthiſis ſicca per gradus tam tardos atque obſcuros obrepiſcit, glandulæque tam lente indureſcunt, ut raro penitus ſanctur, quoniam remedia propulſando periculo vix unquam ſatis mature quæruntur.

In principio morbi, quum glandulæ nondum induruerunt, ægris quibuſdam conducere poteſt uſus diuturnior lactis caprini cum medicamentis aperientibus, velut gummi ammoniaco, cum ſapone, & floribus ſalis ammoniaci martialibus. Alios juvant aquæ Selteranæ, vel fontes ſulſurati, quales apud Harrowgate, Moſſat, Lucan, vel Suwadlinbar, ſcaturiunt. Quibus remediis equitationem ſi jungunt, temperantiamque in victus ratione accurate obſervant, præcavere fortassis licebit, ne limpha in glandulis bronchialibus craſſeſcat & ſtagnet. Sed quum fere hæc remedia tam mature non adhibeantur, ut morbi generationem præpedire poſſint, ad ea poſtmodum hoc conſilio decurrere cogimur, ut vitam ægrotorum protrahamus, vel ſymptomata urgentia mitigemus.

Setacea, vel fonticuli, adversus hanc phthisin proficiunt, quod cujuscumque plethoræ, quæ in corpore existere potest, effectibus sinistris occurrunt. Eandemque ob causam sanguinis missione sæpe numero opus est ad gravem spiritum expediendum, & punctiones, quæ ægrotos vexant, relevandas.

II. *Phthisis mucosa*, sive *catarrhalis*, in qua tussim sputa copiosa comitantur, quæ initio odore carent, mucumque glutinosum, coloris expertem, exhibent, promovente autem morbo, male olent, flavescent^a, canescunt, vel viridescent, gustuique interdum dulcia, interdum falsa sunt.

Phthisin catarrhalem a perversa secretionem oriri apparet, qua nimia lymphæ mucique copia ad glandulas bronchiales defertur, quæ tandem sic molliuntur & colliquefcent, ut, incisis mortuorum corporibus, totus pulmo visui tactuique massam quam tam mollem, repræsentet, in qua nullum pæne contextus organici vestigium invenias. Curantis igitur consilium eo dirigi debet, ut secretionem in universum restaurentur, totumque corpus corroboretur.

Quorsum nihil magis idoneum est, quam cortex peruvianus, cum gummi vel balsamis roborantibus conjunctus, elixirioque vitrioli acido, aquis ferratis, aëre puro, corporis exercitatione moderata, & sodalio hilari, adjutus.

His auxiliis, mature adhibitis, ægrotus persanari, quin etiam, in morbo confirmato, per aliquot adhuc annos trahi potest.

Blanda emetica in hoc morbo sæpe necessaria sunt, atque insignem usum præstant, siquidem non tantum anacatharsin promovent, mucumque glutinosum, pulmones inferientem, excutiunt, sed etiam exercitationis vice funguntur, ac pulmones corroborant. Easdemque ob causas navigatio ad mali curationem, certe levationem, magnam partem conferre reperitur.

III. *Phthisis hæmoptoica*. Omnibus quidem phthi-
feos varietatibus commune est, nonnunquam cruen-
tum aliquid per tussim excreari: sed interdum san-
guis ex pulmonum vasis tam abundanter & crebro
erumpit, ut notam morbi characteristicam consti-
tuat.

Crebra ista sanguinis sputa magnam vasorum pul-
monalium debilitatem, atque insignem humorum acri-
moniam significant. Præcipuam igitur opem polli-
centur cortex peruvianus, & aquæ Bristolenses, vel
Mallovienses, sic, ut his remediis, prout hæmop-
tyfeos reversiones exigunt, sanguinis detractio opium-
que interponatur.

Nulla phthi-feos varietas est, quæ aërem purum
atque constantem magis desideret, & in qua omnium
rerum moderatio studiosius adhibenda sit, quam
hæmoptoica.

Atque hæ sunt phthi-feos primariæ varietates. Se-
cundariæ varietatibus appellationem characteremque
indit morbus, cui superveniunt. Unde

IV. *Phthisis scrofulosa*.

V. *Phthisis scorbutica*.

VI. *Phthisis asthmatica*.

VII. *Phthisis syphilitica*.

VIII. *Phthisis arthritica*.

IX. *Phthisis hypochondriaca*.

X. *Phthisis chlorotica*.

Propriam harum varietatum curationem, morbi,
quocum phthi-feos symptomata conjuncta sunt, in-
genio accommodandam, nisi scrofulæ, scorbuti,
asthmatis, syphilidis, arthritidis, hypochondriaseos,
chloroseos, descriptione atque curatione exhibita,
proponere non possumus. Neque etiam phthi-feos,
a peripneumonia, aut a vomica, ortæ, naturam an-

te intelligere licet, quam peripneumoniam, &, quæ hanc interdum sequitur, pulmonis suppurationem, explicatum iverimus.

C A P U T XXI.

De tabe, ejusque varietatibus, & curatione.

NON opus est, ut in altera hac febris hæcticæ speciei multi simus, quum plures varietatum appellationes in hac æque, atque in phthisi secundaria, a morbo, cui tabes supervenit, repetantur. Unde tabes scrofulosa, syphilitica, &c. Sed sunt varietates, quæ specialiter exponi mereantur, velut:

I. *Tabes hepatica*, quæ obstructioni, vel suppurationi, jecinoris succedit. Jecinoris male affecti signa sunt cutis color luridus, vel flavus, flava, vel subfusca, in lotio subsidencia, dolor obtusus, vel sensus gravitatis ac plenitudinis in hypochondrio dextro, quibus sæpissime tussis accedit, ob quam morbus nonnunquam ad phthisin referri, & *phthisis hepatica* appellari potest.

II. *Tabes mesenterica*, quæ obstructionem, vel suppurationem, glandularum mesentericarum sequitur. Signa ejus ambigua sunt, sed pro satis certis habere licet tumorem abdominis intentum, alvi fluorem crebriorem, sic, ut communia febris hæcticæ symptomata accedant.

Curationem hujus ac præcedentis varietatis aggredi oportet gummi aperientibus, cum sapone & medicamentis, e ferro paratis. Sub quorum usu serum lactis caprini, si anni tempus patietur, vel aquæ minerales, alkali fossili abundantes, cum lacte asinino mixtæ, per aliquod tempus recte bibuntur.

III. *Tabes dorsalis*, quæ a Veneris immoderatione nascitur. Distinguunt hanc varietatem continuus muci ac liquoris spermatici ex urethra fluxus, frequentesque seminis per somnum profusiones, dolor dorſi, qua gracilius est, cum ſenſu formicarum, ſecundum ſpinam decurrentium, alvus adſtricta, & difficultas mingendi, cum communibus tabis ſymptomatibus. Hic morbus proprie ſexualis eſt, adeoque ad tertiam morborum claſſem pertinet. Cæterum interea obſervare poſſumus, tabem hanc raro perſanari. Fere enim ægroti neque Medicum ſatis mature arceſſunt, neque, ſi opem ejus petunt, a ſe impetrare poſſunt, ut ab immoderatione illa, quæ morbum primum effecit, abſtineant. Sine hac autem abſtinentia fieri omnino non poteſt, ut malum tollatur.

Si Medicus prius arceſſitur, quam ſymptomata febrilia accedunt, lac aſininum cum aquis ferratis, ac balnea frigida, tentari poſſunt, ſic, ut uſus eorum aliquamdiu continuetur. At ſi calores hecſtici, ſudoresque, quos vocant, colliquantes, jam urgent, ſpes in anguſto eſt.

IV. *Tabes ab apoſtemate, ſive ulcerofa*. Si pus, in abſceſſibus contentum, vel materia ulcerum in parte quadam corporis reſorbetur, fieri non poteſt, quin febris hecſtica accendatur.

Oportet, ſi res patitur, cauſam remove, ſic, ut abſceſſus aperiantur, & fiſtulæ, pus concludentes, dilatentur, atque etiam interdum tota illa pars, quæ ſomittem purulentum ſuppeditat, exſtirpetur.

At ſi fontem mali his remediis obſtruere non licet, operam dare oportet, ut acris & putrida materiæ natura liberali corticis peruviani uſu corrigatur, quocum communia auxilia diætetica, in omni tabe neceſſaria, conjungenda ſunt.

V. *Tabes verminofa*. Vermes, in canali cibali hæ-

tentes, frequentissimi tabis, maxime infantum, auctores sunt.

Vermium, corpus humanum frequentius occupantium, quatuor sunt genera:

- 1) longi & teretes, lumbricis terrestribus similes;
- 2) breviores, candidi, & ad speciem seminum cucurbitæ lati;
- 3) longi, lati, articulis distincti, tænias vocant, quorum frusta, aliquot ulnas longa, nonnunquam descendunt;
- 4) exigui, tenues, simulque teretes, candidi, cum capitulis mucronatis, qui *ἀσχαρίδες* græce dicuntur, atque in ima parte intestini recti indulantur.

Communia vermium signa sunt venter flatibus tumens, cibi cupiditas incerta atque inæqualis, nunc pæne inexplebilis, nunc plane deficiens, pulsus inordinatus, anima fœtens, lotium albidum & limosum, calor alterius genæ fugax, cum macula rubicunda circumscripta, crebri narium pruritus, dentiumque in dormientibus stridor. Quæ si apparent, remedia anthelminthica merito adhibentur.

Præter communes has notas, proprie lumbricos teretes subita tormina, circa umbilicum ingruentia, significant: tænias sensus ponderis in ventre, quasi globus per eum circumvolutetur, prodit, magisque, si vermes, quos cucurbitinos nominant, subinde deji-ciuntur: ascaridas multus in ano pruritus, cum assidua desidendi cupiditate indicat.

Tria priora vermium genera, quæ intestina tenuiora occupant, vel in colo nidulantur, medicamentis, ex argento vivo confectis, vel stanno rasō, in pulverem tenuissimum trito, expellenda sunt, sic, ut horum usui validum aliquod catharticum subjungatur, cujus pondus ex ægroti ætate viribusque definiri de-

bet. Postmodum levis tinctura hieræ picræ , ne nova vermium progenies nascatur , utiliter exhibetur. Eodemque valent fantonici semina , cum rheo barbarico & senæ foliis in vino , vel cerevisia , macerata , sic , ut vini hujus , vel cerevisiæ , singulis diebus tantum sumatur , quantum ad alvum apertam servandam satis est.

Ex singulis tæniæ articulis oscula prominent , quorum ope intestinis adhærere creditur , atque idcirco tam difficile est , eam expellere. In Guiana remedio quodam utuntur , quod prima specie pro periculoso haberi possit. Siliquæ hirsutæ spicula , cum sacchari recremento , vel melle , mixta , in electuarium tenuius rediguntur , ex quo adulti per tres dies continuos mane jejuni sumunt , quantum duo cochlearia minora capiunt , dieque quarto alvum rheo barbarico purgant.

In Suecia experimentis cognitum est , congiis aliquot aquæ frigidissimæ intra horam , vel brevius temporis spatium , epotis , largaque cathartici validioris portione protinus superingesta (*) , longuas tænias expulsas esse. Oportet autem ægros frigidæ potioni assuescere , sic , ut minorem ejus mensuram per aliquot dies prius hauriant , quam majorem illam bibant , quæ ad tæniam ab intestinis , quibus adhæret , disjungendam necessaria est. Hoc enim modo copiosa illa frigida , subito ingesta , in vermem agere creditur , qui , ab intestinis sejunctus , humorum , vi cathartici in canalem cibalem corrivatorum , diluvio subsequente facile abripiatur.

Veri simile est , largam potationem aquarum mineralium catharticarum , quales Cheltenhamenses &

(*) Noster hîc ὄρετον πρότερον committit. Neque enim aqua frigida cathartico præmittitur , sed hoc prius sumitur , eique , dum alvum movere incipit , illa demum super ingritur. Vid. *Acta Acad. reg. Suecic. Anno 1760. Trimestr. III. Art. I.*

Epſonienſes ſunt, vel eæ, quas fontes nonnulli in urbe Dublinenſi ſuppeditant, melius etiam, quam Suecorum methodum, reſponſuram eſſe, minorique cum periculo conjunctam fore. Niſi enim catharticum cito alvum moveat, tanta aquæ frigidæ moles, corpori ingeſta, malos effectus habere poteſt.

Nulla ex his methodis adverſus aſcaridas valet, quas oleo, in quo abſinthium & ruta decocta ſunt, parumque aloës diſſolutum eſt, in alvum ſubter dato, enecari atque expelli oportet. Idem efficacius etiam certiusque præſtat herbæ nicotianæ fumus, commodo inſtrumento in inteſtinum rectum impuſus.

Ubi tabis ſymptomata a vermibus proficiſcuntur, ſanitas, his expulſis, cito redit, ſi pituita glutinoſa, inteſtina onerans, vermiumque generationi favens, removetur, novaque ejus accumulatio præpeditur. Oportet igitur ægros per aliquot hebdomadas aquam calcis vivæ bibere, ac medicamentis roborantibus amaris uti, quibus remedia, ex ferro parata, recte adjiciuntur.

Animadvertendum eſt, in omnibus tabis variatibus maciem, debilitatem, anorexiam, ſæpe multo ante apparere, quam ſymptomata febrilia ſe oſtendant. At quum febris hectica conſtanter & perpetuo ſuperveniat, alienum eſt, phthiſin ac tabem alia ratione, quam ut ſpecies hujus februm generis, ſpectare, vel cum SAUVAGESIO in alio morborum ordine collocare.

Duas hîc ſubjicimus tabulas, quarum prior februm genera & ſpecies, poſterior varietates ſub uno aſpectu ponit.

T A B U L A I.

S Y N O P S I S F E B R I U M.

G E N E R A.

S P E C I E S.

I. Febris continua.

1. Febris continua simplex.
2. Febris continua inflammatoria.
3. Febris continua nervosa.
4. Febris continua putrida.
5. Febris continua mixta.

II. Febris intermittens.

1. Febris intermittens quotidiana.
2. Febris intermittens tertiana.
3. Febris intermittens quartana.
4. Febris intermittens erratica.

III. Febris remittens.

1. Febris remittens inflammatoria.
2. Febris remittens putrida.

IV. Febris exanthematica.

1. Variolæ.
2. Morbilli.
3. Febris scarlatina.
4. Febris erysipelatoſa.
5. Febris miliaris.

F E B R E S. III

GENERA. SPECIES.

V. Febris hectica.	<p>6. Febris aphthosa.
7. Febris vesicularis.
8. Pestilentia.</p>
	<p>1. Phthisis.
2. Tabes.</p>
-

T A B U L A II.

CATALOGUS FEBRIUM GENERALIS.

GENERA.	SPECIES.	VARIETATES.
I. Febris continua.	1. Febris continua simplex.	<p>1. plethorica.
2. a frigore.
3. a calore.
4. a dolore.
5. catarrhalis.</p>
	2. Febris continua inflammatoria.	<p>1. cephalalgica.
2. soporosa.
3. pleuritica.
4. rheumatismatica.
5. dysenterica.</p>
	3. Febris continua nervosa.	<p>1. communis, si-
ve febricula.
2. hydrocephalica.</p>

GENERA.

SPECIES.

VARIETATES.

4. Febris continua putrida.

1. carcerum.
2. maligna Hungarica.
3. maligna Ægyptiorum.
4. icterodes Carolinensis.
5. icterodes Canadensis.

5. Febris continua mixta.

1. depuratoria.
2. sudatoria.
3. comatosa.
4. variolosa.
5. hiemalis.
6. verminosa.

II. Febris intermittens.

1. Febris intermittens quotidiana.

1. simplex.
2. duplicata.
3. hysterica.
4. cephalalgica.

2. Febris intermittens tertiana.

1. legitima.
2. spuria.
3. pleuritica.
4. asthmatica.
5. carotica.
6. cardialgica.

GENERA.	SPECIES.	VARIETATES.
---------	----------	-------------

- 7. duplex.
- 8. duplicata.
- 9. urticata.
- 10. hemiplegica.
- 11. rheumatif-
matica.

3. Febris inter-
mittens quar-
tana.

- 1. legitima.
- 2. splenetica.
- 3. hepatica.
- 4. metastatica.

4. Febris inter-
mittens er-
ratica, five
vaga.

- 1. quintana.
- 2. sextana, &c.

III. Febris remit-
tens.

1. Febris remit-
tens inflam-
matoria.

- 1. catarrhalis.
- 2. peripneumo-
nica.
- 3. ardens.

2. Febris remit-
tens putrida.

- 1. biliosa.
- 2. anginosa ma-
ligna.
- 3. paludosa.

GENERA.

SPECIES.

VARIETATES.

IV. Febris exanthematica.

1. Variolæ.

1. simplices discretæ.
2. simplices confluentes.
3. simplices crystallinæ.
4. simplices verrucosæ.
5. complicatæ inflammatoriæ.
6. complicatæ crystallinæ.
7. complicatæ nigrae, sive *sanguineæ*.
8. complicatæ dysentericæ.

2. Morbilli.

1. regulares.
2. anomali.
3. variolosi.

3. Febris scarlatina.

1. benigna.
2. maligna.

4. Febris erysipelatoſa.

5. Febris miliaris.

1. simplex.

GENERA.

SPECIES.

VARIETATES.

2. catarrhalis.
3. inflammatoria.
4. ferosa.
5. putrida, si-
ve *petechia-*
lis.

6. Febris aph-
thosa.
7. Febris vesi-
cularis.
8. Pestilentia.

V. Febris hectica.

1. Phthisis.

1. sicca.
2. mucosa.
3. hæmoptoi-
ca.
4. scrofulosa.
5. scorbutica.
6. asthmatica.
7. syphilitica.
8. arthritica.
9. hypochon-
driaca.
10. chlorotica.

2. Tabes.

1. hepatica.
2. mesenterica.
3. dorsalis.
4. scrofulosa.
5. scorbutica.
6. asthmatica.

GENERA.	SPECIES.	VARIETATES.
		7. syphilitica.
		8. arthritica.
		9. hypochondriaca.
		10. chlorotica.
		11. ulcerosa.
		12. verminosa.

INTRODUCTIONIS METHODICÆ
I N
PRAXIN MEDICINÆ
L I B E R II.

I N F L A M M A T I O N E S.

C A P U T I.

Therapia generalis inflammationum.

DIXIMUS de febrium curatione: nunc de hac dicemus, quam inflammationes desiderant.

Quamquam inflammationum curatio, tum propter sedis, quam occupant, differentiam, tum propter alia, ipsis adjuncta, momenta, interdum varianda est: tamen, in quacumque corporis parte inciderunt, communis quædam iis medendi methodus obtinet, quam singulis morbi stadiis accommodari oportet.

METHODUS RESOLUTIONEM PROMOVENDI.

Quum theoriam inflammationum in univcrsum proposuimus, varios illos modos, quibus terminantur, explicavimus. Primus resolutio est, quam, si fieri potest, semper moliri debemus, nisi si humor quidam acer, e sanguine per crisin aliquam expulsus, inflammationem excitavit.

Ad inhibendum inflammationis progressum in pri-

mis valet sanguinis detractio, quæ, si larga est, nunquam non efficit, ut motus, per totam systematis vascularis universitatem intenti, ad tempus aliquod remittantur, calorque immoderatus, necessario inde nascens, frangatur. Sed hoc auxilium non semper motum in singulis partibus intentum compescit, aut motum oscillantem vasorum, quibus inflammatio infedit, minuit. Igitur ex ipsis etiam partibus affectis sanguinem detrahimus, vel per hirudines, vel per cucurbitulas, cuti incisæ admotas. Quamvis autem exiguus tantum sanguis hoc modo detrahatur: inflammationem tamen multo citius levare videmus, quam si multæ sanguinis uncie ex brachio mittantur.

Fere vero inflammationem dejectiones alvi vehementiores certius, quam ipsa sanguinis detractio, infringunt, quum magna sic fiat derivatio, per quam vasa inflammata ad naturalem motus rationem redeunt, justumque roboris modum recuperant.

Nitrum, medicamentum summe refrigerans, sæpe, sed non semper cum successu, datur. Quamquam enim insigni vi pollet calorem totius corporis minuendi: parum tamen in illo, qui singulas partes afficit, valere videtur.

Inflammationes externæ, quarum auxilia a medicamentis topicis petere licet, emollientia atque sedantia desiderant, ubi præcipua morbi causa in motus oscillantis exsuperantia consistit.

At si inflammatio partes internas occupavit, ut remedia topica ipsi loco affecto adhibere non liceat, nihil ad illam resolvendam plus potest, quam vesicatoria, ipsi parti dolenti, aut certe quam proxime, imposita.

Si dolor levis est, ac vesicatoria remedium nimis acre censentur, pars affecta linimento volatili perfri-canda, vel facculis, sale calido repletis, velanda, vel

cataplasmate, ex rebus stimulantibus confecto, obtegenda est.

Fomenta discutientia in his potissimum inflammationibus proficiunt, quæ vulneribus, contusionibus, fracturis, similibusque injuriis, extrinsecus incidentibus, accedunt.

Neque tamen nulla in continuando illorum usu adhibenda est cautio. Justo enim diutius imposita nocent, quod fibras nimium relaxant, partisque, cui admota sunt, debilitatem, tumoremque contumacem, excitant.

Atque hæc auxilia illa sunt, a quibus inflammationis resolutionem sperare possumus, si magis a nimio motu oscillante, quam a vi resistendi deficiente, nata est. At si eam a relaxatione ac debilitate vasorum potius ortam esse apparet, parcius & sanguinem mitti, & alvum purgari oportet. Omittenda quoque sunt fomenta emollientia & calida: adhibenda autem medicamenta adstringentia, reprimentia, roborantia.

Roborantia etiam in his inflammationibus desiderantur, quas nimius motus oscillans excitavit, ut primum remediis, hætenus propositis, diminutæ sunt.

Medicamenta roborantia, quibus hic plerumque utimur, sunt vitriolum album, alumen, saccharum saturum, lapis calaminaris, tutia, quæ in aqua rosarum, vel plantaginis, solvuntur, varique inter se miscentur: item tinctura rosarum, & aqua, in qua mali punicæ flores, vel malorum granatorum cortices maduerunt. Fiunt ex his aquæ ophthalmicæ ac gargarismi ad eas ophthalmiæ, vel anginae species, quas a vasorum inflammatorum debilitate & relaxatione potissimum dependere, manifestum est. Hi morbi sæpe numero remedia roborantia interna desiderant, quorum princeps cortex peruvianus est, balneis frigidis adjuvandus.

Vesicatoria, quamvis non raro in his inflammationibus adhiberi soleant, tam citam tamen opem non præstant, quam in illis, quæ ab altera causa prognatæ sunt.

CURA EXSUDATIONIS.

Hactenus de curatione, inflammationi tum adhibenda, quum resolutionis spes est. Sed ex iis, quæ in priore operis nostri parte de inflammationum progressu diximus, facile intelligi potest, optabilem hunc morbi exitum, nisi Medico tam felici esse liceat, ut inter initia protinus eo potiatur, frustra serius expectari. Itaque, nisi levis sit inflammatio, atque a relaxatione præcipue dependeat, resolutionem primis quatuor, vel quinque duntaxat diebus moliri debemus. Quibus præteritis, si symptomata ingravescere etiam nunc pergant, commodissimum est ea curandi ratione uti, quæ exsudationi faveat, ubi sedes morbi partisque affectæ natura locum illi concedunt, hoc est, quemadmodum supra exposuimus, ubi inflammatio ea vasa occupavit, quæ in superficie partium discurrent, aut certe ab hac quam minime remota sunt.

Ex poris osculisque apertis superficiei, cui inflammatio insidet, multus humor purulentus exit, qui ex limpha, muco atque oleo, compositus esse videtur, quibus nonnunquam rubicundæ sanguinis particulæ perspicue admixtæ sunt.

Si pars inflammata ex earum numero est, quæ secundum naturam limpha & muco irrigantur, ut membranæ, ipsam operientes, humidæ servantur, tum plerumque insignis humorum copia exsudatur.

Qui incidendis mortuorum corporibus multum operæ dant, sæpe numero exsudati istius humoris colluvionem in abdomine inveniunt, ubi ex poris, in

peritonæi , vel viscerum inflammatorum superficie hiantibus, exiit. Eademque ratione in thoracis cavo ex pleura, vel pulmonum superficie, sine ulla, quæ quidem sub oculos cadat, partium solidarum rptione, exulceratione, aut dissolutione, exsudat.

Interdum tamen purulentus hic humor tantam acrimoniam contrahit, ut partes solidas colliquefaciat, earumque superficiem exulceret. Nec raro, subtiliore ipsius parte per evaporationem dissipata, crustæ albidæ, vel subflavæ, relinquuntur, quæ superficiei partis inflammatæ ad membranæ speciem adhærent.

Inflammationem exsudando terminari, certo cognoscere non licet, nisi ubi humorem effundi videamus. Quod si enim in thorace, aliove quo cavo, inclusus est, quid ibi contingat, dicere non possumus, donec nova symptomatum turba oriatur. Nam dolor, calor, & quæ his necessario accedunt, symptomata conquiescunt, simul atque vasa inflammata sic exonerantur, neque amplius distenduntur.

Raro autem accidit, ut res diu in ambiguo maneat, siquidem, quæ constanter succedit, febris hæctica formitem purulentum satis superque demonstrat.

Morbo hunc exitum habente, in solis inflammationibus externis momenti alicujus auxilia afferre licet. Oportet hic excretionem promovere, sic, ut humor purulentus ex toto effundatur, inflammationis vim residuam moderari, partiumque solidarum destructioni, vel exulcerationi, occurrere.

Eadem igitur remedia, quæ ad resolutionem proposuimus, etiam nunc aliquatenus continuanda sunt. Sanguinis detractio repeti, & medicamenta, alvum purgantia, exhiberi debent, ita tamen, ut semper ad inflammationis vehementiam, largioremque, vel parciolem, humorum ad partes affectas cursum, respiciatur.

Topica remedia hîc sunt lotiones, epithemata, cerata, unguenta, atque injectiones: quorum compositiones variare oportet, prout purgandi, vel sanandi, vel roborandi gratia, adhibentur.

CURA ABSCESSUS.

Proximum est, ut curam abscessus proponamus, qui locum habet, ubi inflammatio nec resolvi, nec, propter situm profundiorum, exsudari potest.

Quod si igitur ea rerum conditio est, ut abscessus non tantum vitari nequeat, sed etiam in voto sit, auxiliumque a medicamentis externis petere licet, curantium est, dissipationem per partis inflammatae poros impedire, humorumque, ibi accumulatorum, calorem augere, ut fermentatio promoveatur, & lamellæ solidæ eo efficacius colliquefiant. Quare recte ea adhibentur, quæ non solum tegumenta molliunt, sed poros quoque obstruunt, atque ad calorem augendum blande stimulant.

Materia abscessuum prout accumulatur, ita cavum, quo continetur, dilatat, maximeque in eo latere, quod minus resistit. Quæ ratio est, cur abscessus, in abdominis visceribus geniti, maximam partem foris promineant, quum hi, quos pulmonum morbi concitarunt, paucissimis exceptis, intus rumpantur, propterea quod thoracis latera resistunt. Abscessus, in partibus corporis carnosæ profunde situs, si aponeurosi tegitur, pus secundum interstitia musculorum decurrit, donec ad locum aliquem, parum resistantem, qui nonnunquam a prima inflammationis sede longissime remotus est, pervenit, ibique prorumpit.

Quæcumque hæcenus diximus, de iis abscessibus intelligenda sunt, qui ab inflammationibus, stadia sua legitime percurrentibus, gradatim nascuntur. Sed

alii tam subito apparent, ut pus, quo referti sunt, jam perfectum ab humorum, per vasa circumeuntium, universitate separari videatur. Hoc abscessuum genus fere febris præcedit. Salutare est, nisi si in parte quadam necessaria incidit.

Si qua corporis pars est, cujus vasa vel prægressa aliqua inflammatio, vel injuria quædam externa, debilitavit, abscessus criticus eo loco existere consuevit.

Quocumque modo abscessus existit, si satis maturuit, quod ex tumoris vertice mucronato, tegumentorum molitudine, humorisque contenti fluctuatione cognoscitur, aperiendus est, ne pus inclusum nimiam partium solidarum dissolutionem efficiat, aut ipsos fortasse nervos ac vasa sanguifera destruat, aut, periosleo penetrato, ossibus, si qua vicina sunt, cariem inducat, aut resorptum, sanguinique remixtum, febrem hæticam accendat.

CURA GANGRÆNÆ.

Hæc communis abscessuum curatio est. Sed in eo corporis habitu, in quo humores nimis acres sunt, visque inflammationis tam vehementis est, ut vasorum contextum destruat, non, ut in suppurationibus, horum pori dumtaxat dilatantur, sed gangræna oritur.

In suppurationibus, quemadmodum paulo ante demonstratum est, partes solidæ, quæ colliquefcunt, solæ inertes sunt, velut laminæ telæ cellulosæ, ac vesiculæ, adipem continentes: in gangræna autem nervorum vasorumque contextus penitus destruitur.

Methodus præcavendi, ne inflammatio in gangrænam transeat, pro prima morbi origine, corporis constitutione, & naturali vasorum robore, diversa est.

Si inflammationem injuria quædam externa concitavit, ægerque fibras valde robustas ac rigidas, universum sanguinem densum, pulsumque celerem, plenum & durum, cum insigni calore, dolore, ac siccitate, habet, sanguinis detractionem repeti, usumque medicamentorum antiphlogisticorum continuari oportet, etiamsi certo sciamus, nullam resolutionis spem esse, & minimum suppurationem excitatum iri. Per hæc enim auxilia fortasse nimiam sanguinis vim a partis inflammatae vasis avertere, ac, quominus ea rumpantur, impedire poterimus. Eodem tempore adhibenda sunt fomenta atque cataplasmata emollientia, quæ fibras laxent, humorumque per poros, in tunicis arteriarum inflammatarum hiantes, exsudationi faveant.

At si humores acres, vel putridi sunt, quod ex sanguinis detracti specie, qui non, prout fieri debebat, in serum cruoremque discedit, ex pulsus languore, virium resolutione, animi abiectione, & saniei foetentis exitu, apparet: in hoc igitur humorum statu probabilissima vel gangrænam præcavendi, vel partis emortuæ separationem promovendi, ratio eo redit, ut corticem peruvianum exhibeamus, sic, ut vel vinum, vel acida, cum eo misceantur, prout pulsus conditio, aliaque momenta, in ægroto occurrentia, postulaverint.

Nimis systematici sunt, qui gangrænam semper ab inflammatione prægressa exoriri statuunt, siquidem sæpius a peculiari quadam humorum corruptione excitatur, ac tunc pro distincto morborum genere habenda est. Quare curationem illius nunc non ultra persequemur, sed in librum nonum reservabimus.

Quemadmodum sæpe contingit, ut humor purulentus, vi naturæ ex fluidorum, per vasa circumeuntium, universitate ejectus, abscessum, quem vocant, criticum exhibeat: similiter nonnunquam,
maxime

maxime sub februm putridarum finem, humor quidam longe acerrimus in partis alicujus vasis repente deponitur, hisque corrosis, gangrænam, quam nominant, criticam constituit, quæ, si partibus, ad vitam necessariis, incumbit, inevitabili fato ægrotum jugulat. Sin autem humor iste causticus ad summam cutem ejicitur, vel in partibus corporis extremis deponitur, vita sic redimi potest, si pars emortua abscinditur.

Interdum quoque gangræna, stupendo exemplo, tam subito existit, ut, si qua febris, vel inflammatio, prægressa sit, neutra observari potuerit, sed æger morbum tum primum sentiat, quum pars affecta friget, sensu caret, ac livore, vel nigritie, decolorata est.

CURA SCIRRHI.

Supereſt, ut de scirrho, quo inflammationes nonnunquam terminantur, dicamus.

Imprudens justoque diuturnior fomentorum calidorum usus sæpe tam copiosum humorum cursum invitat, tantamque fibris laxitatem inducit, ut tumores exoriantur, qui medentibus multum negotii faciunt, nec, nisi difficillime, remonentur. Succedunt illi non raro fracturis, luxationibus, aliisve injuriis externis, quibus initio inflammatio accesserat. Sæpiusque in partibus glandulosis, in quibus humorum circuitus naturaliter languet, contingit, ut suppuratio aut non moveatur, aut, si movetur, parcior sit, quam quæ tantam partium solidarum dissolutionem efficiat, quanta ad removendum tumorem atque duritiam opus est. Cum his autem glandularum tumoribus interdum vel scrofularum, vel syphilidis, virus permixtum est, qui proinde propriam curationem, alterutrius morbi ingenio accommodandam, desiderant.

Ubi in feirrhis neutrum virus apparet, humoresque sani sunt, duritia autem tam insignis est, ut peculiarem attentionem mereri videatur, nullum auxilium valentius est, quam vapores calidi, apto instrumento conclusi, atque ad partem indurata[m] & rigentem directi.

Sin e contrario tumor mollis ac laxus est, quod œdema nominant, aqua frigida, ex loco superiore in partem affectam decidens, frictiones siccae, fasciæque commodæ, si locum inveniant, rerum in integrum restitutionem pollicentur.

C A P U T II.

Descriptio & curatio inflammationum externarum, sedem certam non habentium, phlegmones, erysipelatis, furunculi, carbunculi.

QUUM de inflammatione in universum egimus, duas tantum ejus species proposuimus, alteram *externam*, ubi pars inflammata oculis patet, vel ad ipsam pervenire licet, sic, ut remedia topica ei adhibere possint: alteram *internam*, cujus curatio ab evacuationibus totius corporis, remediorumque internorum usu, petenda est.

Sub ea inflammatione externa, quæ certam sedem non habet, sed unamquamque corporis summi partem indiscriminatim & promiscue occupat, quatuor species sunt, quæ per morbi naturam atque ambitum distinguuntur, ac *phlegmone*, *erysipelas*, *furunculus*, *carbunculus*, appellantur. Quæ singularum partium vasis insident, ab his ipsis partibus cognominantur: unde *ophthalmia*, sive oculorum inflammatio, *angina*, sive faucium inflammatio, *mastitis*, sive mammarum

inflammatio, *parotis*, five glandularum, juxta aures positarum, inflammatio, *bubo*, five glandularum axillarium, vel inguinalium, inflammatio, & *hernia humoralis*, five testiculorum inflammatio.

PHLEGMONE.

Inflammatio circumscripta, alteque in partis cujusdam carnosæ vasis sita, *phlegmone* nominatur, vocabulo, quo veteres Medici omnem inflammationem significarunt, sed quod nunc *erysipelati* opponimus, quæ est inflammatio, latius patens, nec, nisi summam cutem, occupans.

Phlegmonem igitur semper cognoscere licet ex circumscripto tumore & durtia, colore profunde rubro, magno dolore ac tentione, tumorisque pulsatione, five palpitatione.

Phlegmones non criticæ, sed a causis externis natæ, semper tentanda est resolutio. Oportet igitur sanguinem liberaliter, nec semel tantum, sed, pro ætatum, sexuum, corporumque differentia, iterum ac sæpius detrahare, eodemque tempore cathartica refrigerantia, de quibus supra diximus, exhibere. Cum internis autem his remediis jungenda sunt fomenta & cataplasmata, quæ humorum impactorum partim dissipationem, partim resorptionem, promoveant. Chirurghi hic fere utuntur fotu communi pharmacopœæ Londinensis, quem efficaciorē reddes, si singulis decoctionis congiis salis ammoniaci crudi unciam, acetique, & spiritus ardentis vulgaris, singulorum libram dimidiam adjeceris. Fomenta autem hæc nunquam calidiora ad noverī debent, quam ut sensum quemdam gratum excitent. Postquam pars inflammata satis fota est, eam, quousque inflammatio patet, pulte, ex vini rubri fæce ac furfuribus, ad firmitatem necessariam mixtis, composita, vel cata-

plasmate, ex farina fabarum & oxymelite simplici; cui olei rosacei, quantum ad molliendum satis est, aliquis adjecit, constante, operiri oportet. Inflammatione his auxiliis discussa, ad partem roborandam, vasque constringenda, paucos post dies, cataplasmatum in vicem, panni, aquæ calcis vivæ simplicis, aceti, spiritusque vini camphorati, singulorum menfuris paribus intincti, adhibendi sunt.

At si omnia auxilia, quibus ad resolutionem inflammationis promovendam usi sumus, nihil proficiunt, calorque & rubor, cum dolore ac tumore, nihilominus in dies increscunt, suppurationi expectari potest, quam ita adjuvari oportet, ut fomenta discutientia emollientibus, velut lacte, ex quo malvæ folia, linique semina contusa, decocta sunt, mutantur, vel cataplasmatum, ex furfuribus cum vini rubri fæce, aut ex fabarum farina, confectorum, loco, pulvis, ex mica panis & lacte concinnatæ, althææque unguento mollitæ, imponantur. Quibus, si minus efficaces esse videantur, recte vel farina seminum lini, liliorumque alborum radices, adduntur, vel cataplasma maturans pharmacopœæ Londinensis substituitur.

Continuatus horum remediorum usus plerumque blandam suppurationem concitat, abscessusque in tali fere loco prominet, quo commode aperiri possit. Modum aperiendi ex tumoris situ & magnitudine definiri oportet. In magnis abscessibus optimum est, frustum ovatum ex integumentis sic excidere, ne quid marginum laxorum relinquatur: minores autem simpliciter incidisse satis est.

Adaperti abscessus curatio primis diebus nihil desiderat, nisi linimenta sicca, molliter immissa, super impositis spleniis, unguento basilico flavo, vel terebinthina, cum ovi vitello mixta, imbutis. Quod si ulcus aliquot diebus post nondum purum est, lina-

mentis medicamentum, quod sordes, fundum illius replentes, abstergat, illinendum est. Cujus rei gratia Chirurghi fere mercurium præcipitatum rubrum, cum unguento basilico nigro, vel flavo, mixtum, vel unguentum basilicum viride per se, adhibent. Purgato ulcere, hoc est, quum fundus ipsius omni ex parte læte rubet, novaque carne impleri incipit, ad linamenta sicca revertendum est, quorum, fasciarumque aptarum, ope, natura plerumque cicatricem commode inducit.

In quibusdam corporibus tanta humorum acrimonia est, ut corticem peruvianum adhiberi necesse sit, quo blanda suppuratio excitetur, abscessusque apertus convescat. Acrimoniam autem istius testimonium est humor tenuis & acer, ex abscessu profluens, cui fere febris hæctica, gravior leviorve, accedit. Quæ ubi primum apparuerunt, protinus, nulla interposita cunctatione, corticem peruvianum modo ac pondere, ex rebus adjunctis definiendo, exhiberi oportet.

In aliis ad corrigendam humorum acrimoniam medicamenta, ex argento vivo parata, lignorumque edulcantium decoctiones, requiruntur.

ERYSIPELAS.

In *erysipelate* tumor circumscriptus non est, nec rubor tam obscurus, quam in phlegmone, sed roseus ac splendens. Pars inflammata, digito pressa, albescit: remoto digito, pauca post momenta, rubor reddit. Ex quibus, erysipelatis sedem in vasis, cuti subjectis, esse, perspicitur. Sed sæpissime phlegmone & erysipelas ita inter se implicantur, ut veteres Medici nominibus, ex utraque inflammatione compositis, uti sint, ac *phlegmonen erysipalatoden* eam inflammationem appellarint, in qua phlegmonem, ery-

*si*pelas autem *phlegmonodes* eam, in qua erysipelas prævalere apparuit.

Quum erysipelatis, febrem axanthematicam consequentis, curatio supra proposita sit, illud hic tantum ut inflammatio simplex, injuriæ cuidam externæ succedens, spectandum est.

Quandoquidem erysipelas verum simplex nunquam in pus vertitur, sed vel resolvitur, vel exsudatur, ejus generis remedia topica adhibenda sunt, quæ humorum per cutis poros expulsionem faveant. Igitur omnia pingua atque oleosa sollicitè vitari, nec, nisi ea epithemata & fomenta super partem inflammata dari debent, quæ humores digerant. Lini semina, ac papaveris albi capita, cum sambuci & chamæmeli floribus, decoctâ, quibus commoda linimenti saponacei portio adjicitur, idoneum fomentum exhibent, quamdiu cutis integra est. At ubi hæc papulis ardentibus, vel vesiculis exiguis, exasperatur, omnibus aliis remediis præferendum est unguentum tripharmacum pharmacopœæ Londinensis, linteo molliori illitum, atque ita impositum. Rectè etiam aquæ calicis vivæ simplicis, olei, aceti, spiritusque vini camphorati, pares portiones miscentur, & linteola mollia, in hanc mixturam demissa, super eam partem, quæ fovenda est, collocantur.

Antiqui sanguinis detractionem in erysipelate vehementer reformidarunt, quod illud ab humore bilioso, phlegmonem autem a sanguinis puri impetu excitari persuasum habuerunt. Nequè ex recentioribus Pathologis desunt, qui sanguinis missionem in hoc morbo dissuadeant, sed sine ratione probabili. Sanguinis enim detractio, & cathartica refrigerantia, haud rarius in erysipelate, quam in phlegmone, necessaria sunt, ita tamen, ut semper ægrotantis rerumque adjunctarum conditionibus accommodari debeant.

FURUNCULUS.

Furunculus est tumor cum inflammatione, magis etiam circumscriptus, magisque acutus, quam ipsa phlegmone, durissimus, atque insignem dolorem movens, omnes corporis partes promiscue infestans. Quem quum raro discutere liceat, nihil superest, nisi ut cataplasmata maturantia, vel interdum emplastra, ex emplastri e mucilaginibus, & emplastri diachylon cum gummi, æqualibus portionibus composita, adhibeantur, quibus in pus vertatur. Ubi maturuit, latiore plaga incidi debet, ut pus, quod hinc non plane fluidum est, sicut in abscessibus, sed massam quamdam firmiorem exhibet, satis exprimi possit. Neque enim, nisi pure satis expresso, ulcus consolidatur.

In quibus furunculi subinde renascuntur, vel tam copiosi prorumpunt, ut magnas molestias exhibeant, humores corrupti medicamentis, ex argento vivo paratis, lignorumque edulcantium decoctionibus, corrigendi sunt.

CARBUNCULUS.

Carbunculus, sive *anthrax*, magis livet, sed minorem dolorem movet, quam furunculus vulgaris. Nunquam in pus vertitur, sed vesiculas circum se excitat, gangrænam inducit, saniemque acerrimam & crustas nigras effundit. Carbunculi prorumpentes semper acrimoniam summe causticam atque perniciosam significant, adeoque constanter pessima quæque portendunt.

De his, qui in pestilentia oriuntur, jam diximus, sed nonnunquam accidit, ut sporadici sint, iisque temporibus appareant, quibus nulla febris pestilens vulgo grassatur.

Plerumque in cervice & circa scapulas incidunt. Si æger languet, atque infirmus est, cum præcordiorum oppressione, pulsuque debili ac raro, & perpetuo somno gravatur, mors in propinquo est. Medicamenta emollientia acribus in hoc morbo præferenda sunt. Sed fatendum est, interdum neque interna, neque externa remedia, quidquam proficere. Præcipuus, quem carbunculi descriptio pollicetur, usus huc redit, ne per errorem pro furunculo vulgari, id est, pro malo minime periculoso, habeatur.

C A P U T III.

De ophthalmia, sive inflammatione oculorum.

O*phthalmiam* in plures varietates dividere possemus, sed gradum inflammationis in primis considerare oportet, num *levis* sit, ubi sola tunicæ adnatæ & scleroticæ vasa affecta sunt; an *gravis*, ubi multus dolor accedit, atque inflammatio ad palpebras porrigitur; an *gravissima*, ubi vasa oculi interna in inflammatione sunt, quam febris vehemens, dolor intolerabilis, ac delirium, comitantur. Considerandum quoque est, num morbus ab injuria externa, an ab acrimonia humorum, an a vitio quodam aëris, profectus sit.

Levis ophthalmia sæpius sine sanguinis detractione, aliisve evacuationibus, solis remediis topicis sanatur. At ubi inflammatio paulo gravior est, dolorque magnus & febris accedunt, ad cathartica refrigerantia, victusque rationem antiphlogisticam, decurrendum est. Majorem inflammationis gradum nunquam sine larga ac repetita sanguinis missione curari oportet, sic, ut non solum venæ in locis consuetis aperiantur, sed

etiam hirudines superiori genarum parti, vel temporibus prope angulum oculi externum, admoveantur. Præter topicam hanc sanguinis detractionem, in malo contumaciori, utile est, vesicatoria, vel cucurbitulas cum scarificatione, secundum aures, vel occipitio, adhibere.

Auxilia topica, pro morbi varietate, variare debent.

Supra demonstravimus, inflammationem a duabus causis conjunctis, oriri, hoc est, a motu oscillante nimio, & a vi resistendi in tunicis vasorum deficiente. In quibusdam ophthalmiis nimium motum oscillantem prævalere, perspicue observare possumus. Qui ubi obtinet, quod ex calore magno, siccitate, ac dolore acutissimo, cognoscitur, multum ad mali levationem conferemus, si oculum lacte tepido, ex quo papaveris albi capita decocta sunt, fovebinus, fotoque pultem, ex hoc ipso lacte & mica panis confectam, ac linteolo mollissimo complicato inclusam, imponemus.

Sin autem ex laxa vasorum inflammatorum conditione, delacrimatione, caloreque & dolore mediocri, perspicitur, vim resistendi in tunicis vasorum deficientem prævalere, tum aquæ ophthalmicæ reprimentes, coagulumque aluminosum pharmacopœæ Londinensis inflammationem citissime removebunt.

In magna vasorum laxitate cortex peruvianus sæpe insignem usum præstat. Nonnunquam Chirurghi partem aliquam vasorum laxorum distentorum, quæ ex venis, albo oculorum superstratis, potissimum constant, rescare consueverunt. In his, qui scrofula laborant, curatio raro sine cortice peruviano perficitur. In iisdemque palpebræ tumidæ & exulceratæ sæpe manus auxilium desiderant, sic, ut sinus, ab ulcere ad ulcus pertinentes, aperiantur, atque ita humori acri exitus paretur. Præter communia auxilia ophthalmica, etiam ad linimenta confugiendum est, qua-

le est unguentum tutiæ, vel id, quod ab Illustrissimo IOH. PRINGLIO commendatum est, habetque unguenti albi drachmas quinque, sacchari saturni scrupulum, quibus, dum conteruntur, balsami traumatici scrupuli duo adjiciuntur. Solent etiam Chirurgi exulceratas has palpebras lapide infernali blande tangere, tactisque linimentum aliquod molliens & suppuratorium adhibere. Sed hoc auxilium pariter, ac vasorum resectio, manum exquisitam, & singularem quamdam circumspeditionem, requirit. In omni ophthalmia inveterata oculus curiose inspiciendus est, ut pateat, num inflammatio a pilis palpebrarum, intus ad oculum conversis, foveatur. Causa hæc sæpe negligitur, eamque morbi varietatem, quam *ophthalmiam trichiasin* vocant, constituit. Cognita facile tollitur, pilis perniciosis evulsis.

Si ophthalmia sanguinis detractio, medicamentis, alvum purgantibus, aptisque auxiliis topicis, non statim solvitur, oportet vesicatoria occipitio, vel secundum aures, imponere, ulcusque non, ut primum fieri potest, sanare, sed per aliquot hebdomadas trahere; aut fonticulos in brachiis excitare; aut setaceum in cervice posteriore collocare; aut, quod melius respondet, imas auriculas perforare, per easque fila serica, in setacei modum, trajicere, ut humor vitiosus continenter exeat.

Ophthalmiæ, sicut aliarum partium inflammationes, nonnunquam in pus vertuntur.

Si ophthalmia interna fuit, pusque intus in oculo natum est, videndi potentia sic amittitur, ut reparari non possit, siquidem pus, in oculo hærens, pelluciditatem humorum necessario tollit. Ipsæ quoque inflammationes externæ, si abscessus in parte corneæ pellucida inde exorti sunt, fere cicatrices relinquunt, quæ tunicam istam densant, lucis radios aditu prohibent, atque ita varios cæcitatibus gradus inducunt.

CAPUT IV.

Descriptio & curatio varietatum anginae.

Angina, sive *faucium inflammatio*, morbus vulgaris, nec raro epidemicus est. Si sporadicus est, eos fere corripit, qui corpus, nimis excalefactum, imprudenter aëri frigido exponunt, aut adversus ventum acrem siccum iter faciunt.

I. Maxime vulgaris varietas est *angina tonsillaris*, in qua inflammatio tonsillas, cum uva & palati velo, occupat. Initio plerumque tonsillarum altera dumtaxat afficitur, a qua malum transversim per palati velum ad alteram, e diverso sitam, procedit. Quamdiu altera tantum tonsillarum in inflammatione est, æger satis quidem, sed non sine insigni dolore, devorare potest. Sin autem utraque affecta est, cibi & potiones non, nisi difficillime, ac tanto fere cum dolore, devorantur, ut in tenetioribus spasmi incidunt.

Sæpe numero ægrotantes cibum facilius, quam potionem, devorant, siquidem ad hanc devorandam plurium fasciculorum muscularium, deglutitioni inservientium, actio requiritur. Quum saliva, propter lentorem, difficilius, quam potio, devoretur, ægri eam in faucibus accumulari patiuntur: unde sercatus illi continui, qui partium affectarum asperitatem intendunt, ac somnum prohibent.

Collum interdum intumescit, quod in bonis signis numeratur, quum minus sit suffocationis periculum. Fereque dolor hic sentitur, ad aurem internam tendens, quem inflammatio, ad ostium tubæ Eustachianæ porrecta, movet.

Angina aut resolvitur, aut in pus vetitur, sic, ut in tonsillarum altera, vel utraque, abscessus fiat. Raro accidit, ut in gangrænam abeat.

Periculosum est, inflammationem secundum musculos laryngis ita descendere, ut glottidis apertionem difficilem reddat, quum metus sit, ne æger strangulatu pereat. Æque terribile est, materiam morbificam ad cerebrum, vel pulmones, transferri atque illic vehementem capitis dolorem ac delirium, hic autem pectoris oppressionem, spiritusque difficultatem, existere. Bonum contra signum est, neque unquam levaminis spem non ostendit, materiam ab interiore parte ad exteriorem ferri: id quod ex colli rubore & dolore cognoscitur. Atque, ad promovendam hanc translationem, in morbo peiori, sæpius vesicatorium collo transversim imponi oportet. In malo leviori, linteolum, linimento volatili madens, collo circumdedit, ac pone aures collocasse, fatis est.

Angina vera inflammatoria largam & repetitam sanguinis detractionem, cum medicamentis salinis, alvum valide deicientibus, desiderat. Auxilia topica in his, quæ proxime diximus, atque in gargarizationibus, consistunt. Sed, ubi magna est inflammatio, medicamentum rectius per fistulam in fauces immittitur, quum agitatio partium inflammatarum, quam frequens gargarizatio requirit, malum facile aggravare possit.

Inter initia, dum suppurationis arcendæ spes est, bene facit gargarizatio ex aqua, in qua salviæ folia maduerunt, sic, ut exiguum acetum adjiciatur. Utiles etiam sunt vapores ex hoc ipso remedio, vel ex sambuci & chamæmeli floribus, in aquæ acetique mensura pari maceratis, in fauces recepti, qui, humorum impactorum exsudationi ac dissipationi faventes, magnam interdum levationem afferunt. At, ubi

vis inflammationis mollita est, fibrasque laxatas roborari atque constringi oportet, ex reprimentibus gargarizandum est, qualia sunt tinctura rosarum, vel vinum rubrum, aqua mixtum, cum exiguo alumine & melle.

Quod si evacuationes, cæteraque auxilia, ad resolvendam inflammationem adhibita, proficiunt, febris, capitis dolor, faucium calor, ac devorandi difficultas, a die tertio, quarto, vel quinto, conquiescunt, triduoque, vel quadriduo post, æger plerumque optime se habet, aut fortasse nihil, nisi levem quemdam dolorem inter devorandum, sed sine febre percipit.

At si inflammatio primis quatuor, vel quinque diebus, non solvitur, suppuratio exspectari debet, quam fieri, inde cognoscimus, quod symptomata febrilia, quamvis mitiora, manent, pulsus mollescit, rubor partium inflammatarum obscurior fit, dolorque facilius sustinetur, ægro interim leves horrores subinde sentiente.

Quem morbi exitum si prospicimus, ad eum promovendum pultes maturantes extrinsecus super colulum dare, in ipsas autem fauces decoctionem ficuum, vel aquam, in qua lini semina aliquis maceravit, per fistulam injicere debemus, cura habita, ut fauces quotidie inspiciamus, num abscessus appareat, quod quinto fere, vel sexto die, contingit.

Hi abscessus sæpe per se rumpuntur. Sed si eo loco sunt, quo sub aspectum veniant, tumorque albidus conspicitur, & fluctuatio apice digiti, in fauces immissi, tangitur, magna molestiæ parte ægrotum levabimus, si abscessum protinus aperiamus, ac gargarizationes detergentes, ex decoctione hordei, melle rosaceo, exiguo aceto, & tinctura myrrhæ, componendas, imperemus.

Nonnunquam abscessus tam alte descendit, ut nulli instrumento aditus ad ipsum pateat. Quo in casu patienter expectare debemus, dum sua sponte rumpatur. Quod si æger nihil devorare potest, unicum superest auxilium, carniū jusculis, per anum infusis, vitam ejus, quousque fieri licet, prorogare. Neque tamen interea vesicatoria, aut cataplasmata stimulantia, collo non sunt admovenda, quibus id, quod strangulat, evocetur. Quamquam autem hi casus merito terrent, magnamque & curandis, & curantibus, molestiam faciunt: parum tamen sæpe accidit, ut, facta suppuratione, mors consequatur.

Quæ de angina hætenus dicta a nobis sunt, de illa intelligi volumus, quæ in corporibus robustis ac bene valentibus incidit, ubi inflammatio a nimio motu oscillante potius, quam a vi resistendi in tunicis vasorum deficiente, proficiscitur. Sin inflammatio a posteriore causa nascitur, quam temperatura corporis contraria, calorisque, doloris, & ruboris, gradus minor, indicant: tum sanguis parcius detrahendus, auxiliumque a medicamentis, alvum deicientibus, ac vesicatoriis, præcipue petendum est. Gargarizationes in *pituitosa* hac *angina* adjectis raphani silvestris radicibus, vel sinapeos feminibus, acriores reddi oportet, ut partes solidas stimulent, & mucum, tonsillarum, aliarumque glandularum, circa fauces sitarum, folliculos obstruentem, attenuent.

In frigidis his corporibus tonsillæ inflammatae minus facile, quam in robustis, suppurant. Sin autem in pus vertuntur, eadem, quæ proposuimus, remedia adhiberi oportet. Partibus commoda gargarizatione fatis deterfis, non topica tantum medicamenta roborantia atque adstringentia, sed interna quoque, velut cortex peruvianus & ferrum, exhibenda sunt, quibus universum corpus pristinae firmitati restituatur.

II. Altera morbi nostri varietas est *angina trachealis*. In hac inflammatio præcipue musculos laryngis, vel membranas, superiorem asperæ arteriæ partem investientes, occupat. Spiritus summo cum dolore ac difficultate trahitur, vox acuta & cum sibilo editur, calor dolorque internus intolerabilem molestiam exhibent, sed neque in faucibus inflammatio, neque in partibus exterioribus tumor magnopere apparet.

Si malum usitatis maximeque vulgaribus remediis non vincitur, præsensque suffocationis periculum imminet, ad tracheotomen confugiendum est, num forte hoc auxilio ægrum servare liceat.

III. Tertiā anginae varietatem constituit *suffocatio stridula*, quā inter & præcedentem proxima intercedit affinitas. Singulari libello (*) descripta est a Cl. HOMIO, ex quo apparet, eam in membranæ, superiorem asperæ arteriæ partem investientis, inflammatione consistere. Membranam hanc, incisis mortuorum corporibus, crusta crassa, vias, per quas aër reciprocatur, tantum non plane obstruente, contactam reperit: quæ quidem crusta, ex muci, a partibus inflammatis exsudati, reliquiis conflata, contextum fibrosum, ac speciem membranæ, exhibuit.

(*) Inscribitur libellus: *An inquiry into the nature, cause, and cure, of the Croup, by FRANCIS HOME, M. D.*

Progressus morbi, qui certis temporibus in febris epidemicæ modum grassatur, solosque infantes corripit, tam rapidus est, ut exigua, vel nulla, curationis opportunitas esse videatur. Maxime probabile auxilium fortasse pollicentur vesicatoria, collo protinus circumdata.

Vox acuta & stridula, galli gallinacei cantum referens, cum tussi, sed sine magna in principio spirandi difficultate, signum mali diagnosticum constituit.

Angina ulcerosa maligna, quæ sæpe epidemica, ac, sicut suffocatio stridula, solis fere infantibus infesta est, proprie ad inflammationes haud pertinet, adeoque de illa supra jam in his febribus, quæ plerumque ipsi accedunt, velut in *remittente anginosa maligna*, *scarlatina maligna*, & *febre aphthosa*, diximus.

IV. *Angina maxillaris*. In hac, quæ sæpe epidemica est, inflammatio, a glandulis parotidibus atque maxillaribus procedens, musculisque ac ligamentis, maxillam inferiorem elevantibus, & cum superiore connectentibus, insidens, ne os, nisi summo cum dolore, aperiatur, efficit. Quamvis tumor plerumque ingens sit: raro tamen insignis aliqua febris accedit. Sanguis, semel bisve detractus, catharticum salinum efficacius, semel iterumve epotum, linteumque, linimento volatili madens, super partes affectas datum, fere malo tollendo sufficiunt.

Nonnunquam, faciei inflammatione subsidente, testiculorum tumor successisse observatus est.

Alias adhuc anginæ varietates commemorare possemus: sed has sufficere existimamus.

Mastitis, quum feminis propria sit, in tertiam morborum classem reservanda est.

Inflammationes glandularum parotidum maximam partem criticæ sunt, ac febres consequuntur. Curatio huc redit, ut suppurationem promoveamus, abscessuque aperto, ulcus ex artis præceptis nutriamus.

Bubonum quoque, qui feбри superveniunt, semper, si fieri potest, suppurationem promoveri oportet. Hoc autem, quos contagio venerea excitavit, melius tutiusque

tutiusque discuti, quam in pus converti, suo loco demonstratum ibimus.

Inflammatio alterius, vel utriusque, *testiculi* sæpe a contagione venerea, nec non etiam a contusionibus, aliisque injuriis externis, nascitur. Estque febris, *testicularis* a MORTONO appellata, quæ, anginae maxillaris in modum, materiam morbificam in testibus deponit.

Quamdiu iusta resolutionis spes est, remedia antiphlogistica, interna pariter, atque externa, omniaque reliqua auxilia, suppurationi arcendæ idonea, adhibenda sunt. Quæ si nihil proficiunt & nihilominus pus generatur, abscessum illico sine ulla mora aperiri oportet, ne testiculus, pure incluso maceratus, irreparabilem injuriam patiatur.

C A P U T V.

Descriptio & curatio inflammationum internarum, phrenitidis, otitidis.

PER inflammationes internas eas intelligimus, quæ in partibus, tria illa cava magna, cranium, thoracem, abdomen, investientibus, vel replentibus, incidunt.

Initium faciemus a capite, primumque *phrenitidis*, quæ membranarum, cerebrum operientium, inflammatio est, descriptionem & curationem exhibemus.

Signa *phrenitidis* diagnostica sunt delirium vehementissimum ac furiosum, capitis dolor atrox, oculorum rubor, cum pulsu celeri, duro, & plerumque parvo.

Cavendum est, ne delirium, quod vulgare maxi-

me febrium symptoma est, cum inflammatione meningum primitiva confundamus. Facile autem duo hi morbi inter se distinguuntur. In phrenitide delirium evidens ac violentum est ante, quam luculenta aliqua febris apparet: in vulgari autem delirio febrili febris prius per aliquot dies continuata est, quam æger delirare incipit. Deinde vulgaris delirii febrilis magnitudo febris magnitudini respondet: in phrenitide autem vera febris magnitudo delirio furioso non respondet, siquidem hoc ei, quod in mania vera occurrit, æquale est. Meningum enim inflammationem a mania vix alia re, quam spatii, quod illi accedit, brevitate, distinguere licet. Est quippe morbus longe acutissimus, qui perpauco intra dies alterutrum facit, aut exstinguitur, aut exstinguit.

Phrenitis primitiva, sive vera, apud nos, sub temperata cœli plaga ætatem agentes, rarissima est: sed in regionibus calidis, quarum incolæ sæpe numero soli expositi sunt, neque caput ab æstu torrente satis defendunt, vasa hujus partis non raro ita debilitantur atque irritantur, ut fluidorum impulsui cedant, in iisque inflammatio nascatur, quæ tantum non semper morte finitur: id quod nemini mirum videbitur, qui vasorum affectorum teneritudinem & necessitatem in animo secum pensitaverit.

In periculo tam præcipiti festinanter succurrendum, valentissimisque auxiliis ad resolvendam inflammationem utendum est. Oportet igitur, sine ulla cunctatione, sanguinem ad animi defectionem mittere, alvum valide purgare, artus inferiores aquæ calidæ immergere, caput radere, acetoque frigido lavare, vel aqua frigida perfundere, aut ipsam nivem ei imponere, interim autem largas nitri portiones ex brevibus intervallis exhibere, ut non solum impetus sanguinis a capite revocetur, sed simul etiam nimias ejus motus compescatur, ac vasa hujus partis corroborentur.

Si hæc auxilia primo quatrIduo nihil proficiunt, æger cito in stuporem & soporem delabitur, spasmique succedentes vitam brevi finiunt.

Si morbus, vel per auxilia propofita, vel per copiofum fanguinis enaribus fluxum, qui nonnunquam incidit, ad falutem tendit, deliriumque furiofum mature, hoc eft, ante quam vafa magnopere læfa funt, conquiefcit, laborantes paucorum dierum fpatio ad fanitatem redeunt, nec, nifi de capitis infirmitate & vertigine conqueruntur: quæ tamen ipfa paulatim evanefcit. Sin autem non fatis mature difpellitur, fic, ut nimia vaforum cerebri diftentio præcaveatur, æger, etiamfi ex illo emergat, fere tamen non ex toto refipit, fed mentis imminutæ quædam reliquiæ remanent.

SAUVAGESIUM, inflammationes in *membranaceas* & *parenchymatofas* dividentem, duo diftincta genera, *phrenitidem* & *cephalitidem* ponere oportuit, quas in viginti quatuor, non minus, fpecies diduxit, per *phrenitidem* meningum tantum, per *cephalitidem* autem ipfius cerebri atque cerebelli inflammationem intelligens. Sed minuta hæc diligentia ad curationem plane inutilis ac fupervacanea eft. Phrenitis enim & cephalitis non nifi duo diverfa ejufdem morbi ftadia funt, fiquidem illa plerumque ante ægroti obitum in hanc mutatur.

OTITIS.

Otitidi, five *auris internæ inflammationi*, dolor longe atrociffimus accedit, eo sæpe crefcens, ut vehementes delirium excitetur.

In hoc morbo, quantum univerfi corporis exinanitionibus, victus ratione antiphlogiftica & medicamentis, eodem valentibus, aflequi poffumus, id moliri debemus, ut impetum fanguinis a parte affecta

revocemus, unaque nimium motum compescamus. Sanguinem igitur semel iterumque ac sæpius liberali manu detrahere oportet, cathartica refrigerantia valida exhibere, cucurbitulas cum scarificatione, hiru-
dines, vesicatoria, occipitio, & pone aures, impo-
nere, artus denique aquæ calidæ immergere, ut,
si fieri possit, inflammatio resolvatur. At si omnia
hæc auxilia, per vices adhibita, malo vincuntur,
suppuratioque nascitur, nec ægrotus ante perit, quam
abscessus rumpitur, pusque ex meatu auditorio pro-
fluere incipit, auri medicamentum aliquod detergens,
quale est, quod ex decoctione hordei, melle rosa-
ceo, & tinctura myrrhæ, componitur, infundendum
est, ut ulcus purgetur, purisque exitus facilius red-
datur.

C A P U T VI.

*De partium, thoracem investientium, vel replentium,
inflammationibus, carditide, pleuritide, peripneu-
monia, paraphrenitide.*

MEMBRANÆ, thoracem investientes & dividen-
tes, æque ac pulmones, qui majorem cavi hujus
partem replent, inflammationi quam maxime patent.
Eandemque in corde etiam & pericardio incidere,
corpora mortuorum aperta demonstrarunt, in quibus
cor nonnunquam suppuratum, vel humore puru-
lento crustatum, repertum est.

Carditis hic morbus appellatur, qui, nisi inflam-
matio prorsus levicula est, ægrum necessario peri-
mit. Sed signa ejus tam dubia atque ambigua sunt,
ut ab aliis thoracis inflammationibus discerni aut
vix, aut nullo modo, possit. Semper itaque cum

pleuritide, vel *peripneumonia*, confunditur, quarum illa vasorum, per pleuram discurrentium, hæc ipsorum pulmonum inflammationem significat.

Sunt, qui pleuritidem a peripneumonia præter necessitatem distinguere existiment, propterea quod sexcenta cadavera incisa nunquam pleuram solam, sed semper una cum ea pulmones affectos demonstraverint. Sed hoc nihil aliud probat, nisi in his, quos pleuritis exstinguat, ante mortem pulmones quoque inflammari. Neutiquam vero colligere hinc licet, in iis, qui ex pleuritide convalescerunt, inflammationem in sola pleura non constituisse. Quapropter, in proponendis morborum historiis, distinctio illa merito retineri nobis videtur. *Pleuritidem* igitur appellamus eam thoracis inflammationem, in qua febris magna pulsusque durus est, quibus dolor, acutissime pungens, accedit, qui, quotiescumque thorax ad aërem pulmonibus recipiendum dilatatur, augetur, atque interdum in illo ipso, sed plerumque in latere dextro, sub parte mammæ carnosæ, sentitur, cum tussis importuna sicca, & spiritus difficultate. *Peripneumoniā* autem nominamus eam thoracis inflammationem, in qua tussis humida est, dolor obtusior ac profundior, pulsus minus plenus & durus, major autem spirandi difficultas, ac præcordiorum oppressio. Cæterum ad curationem parum momenti in hac distinctione situm est. Magis enim ad rem pertinet, morbi stadia observare, quam veram inflammationis sedem nosse. Quare pleuritidem & peripneumoniā non divellemus, sed, utrumque morbum complexi, primum ejus originem atque progressum describemus, tum, qua ratione curati debeat, generatim docēbimus.

Observationes, a quadraginta retro annis factæ, demonstrarunt, hos morbos in insulis nostris frequentissimos esse verno tempore, proximeque hiemali,

rarissimos autem æstate, vel auctumno. Fere apparent, ubi tempestas aliquamdiu frigida, sicca, & ventosa fuit, invaduntque homines, habitu corporis robusto ac pleno præditos, qui nihilominus levissima de causa tussim contrahunt.

Incipiunt plerumque ab horrore valido, quem cito insignis calor excipit, cum tussi, pectorisque oppressi, vel constricti, sensu, capitis dolore, & interdum vomendi cupiditate. Punctiones non a prima statim accessione, sed fere aliquot horis post, nec nunquam altero demum, tertiove die, sentiuntur.

Pulsus plerumque valde durus est, præterquam in morbo peiori, ubi profunde sita est inflammatio, atque, ipsos pulmonesprehendens, magnam visceris hujus partem occupat. Hic enim pulsus parvus, mollis, ac tardus est, propter difficilem sanguinis per arteriæ pulmonalis ramos transitum, qui ab humoribus, in vasa aërifera, telamque pulmonum cellulosam, exsudantibus, comprimuntur. Atque hinc etiam intolerabilis illa anxietas nascitur, qua ægroti agitantur, & ad situm corporis assidue mutandum compelluntur, ut, si fieri possit, paulo liberius respirent.

Si minus vehemens est inflammatio, nec tam late patet, pulsus celer, satis validus, ac modice plenus est, dolor in altero latere consistit, & tolerari potest: pectoris autem strictura, præcordiorumque oppressio, etiam nunc urgent, neque, nisi humorum circuitu plenæ libertati restituto, ex toto desinunt.

Humorum autem circuitum pristinæ libertati restituit vel ars, cursum sanguinis a vasis inflammatis revocans, quo revocato, tonum cito recuperant, vel crisis aliqua naturalis.

Curatio hujus inflammationis, sicut omnium reliquarum, a tempore, quo ad ægrum vocamur, dependet.

Quod si inter ipsa statim initia vocati sumus, vena protinus vulnere ampliori incidenda, tantumque sanguinis detrahendum est, quantum laborantis ætas, sexus, & constitutio, patiuntur. Juvenibus ac robustis quatuordecim minimum, vel sexdecim uncias, detrahi oportet. Tum potui danda est decoctio pectoralis, lac amygdalinum, vel aqua, in qua graminis canini radices cum glycyrrhiza maduerint, quæ paulatim sorbeantur, ut vapor calidus una cum aëre in pulmones recipiatur. Hac enim ratione pori, ab arteriis inflammatis in vesiculas pulmonales hiantes, laxantur atque liberantur, exsudatio promovetur, & anacatharsis, vasa sanguifera distenta exonerans, acceleratur. Eundem usum præstant spongiæ majores, aceto calido madentes, ori naribusque admotæ.

Si leve malum est, ac mature curatur, prima plerumque sanguinis missio aliquot horarum levamen affert: mox autem dolor & præcordiorum oppressio recrudescunt, quorum vehementiæ ut occurratur, venam iterum incidi, decemque, vel duodecim, sanguinis uncias detrahi oportet.

Hæ exinanitiones sæpe numero sufficiunt, quum vasa inflammata, per repentinam istam derivationem, onere suo levata, robur cito recuperent, humorumque circuitus pristinæ libertati restituantur.

At si, præterlapsis ab altera sanguinis missione decem duodecimve horis, symptomata majore cum vehementia recrudescunt, sanguis tertium detrahendus, locoque, quo dolor sentitur, vesicatorium imponendum est, præsertim, si is valde urget, atque inflammationem extra tendere apparet.

Sunt, qui protinus ad cathartica validiora confugiant, quibus resolutio inflammationis promoveatur, affirmantque, hanc curandi rationem melius respondere, quam si crisis naturalis per anacatharsin ex-

pectetur. Sed qui metuunt, ne naturæ molimina perturbent, & vetus illud præceptum, *concocta, non cruda, medicanda esse*, mordicus tenent, nitrum, parvis tartari emetici portionibus junctum, cum linctibus emollientibus ad tussim levandam, exhibuisse contenti sunt. Interdum etiam radice Seneka, quæ famam aliquam in his morbis adepta est, utuntur, decoctamque ex aqua, secundum formulam pharmacopœæ Edinburgensis, præbent. Radix ista humores glutinosos potentissime attenuare, atque eximios in promovenda anacatharsi effectus exhibere dicitur, quæ quidem anacatharsis, quum semel apparuit, omnem curantis attentionem desiderat. Si quando igitur suppressi videatur, lacte ammoniaco & oxymelite scillino resuscitanda est, sic, ut utriusque singulæ uncia singulis decoctionis pectoralis sextariis adjiciantur, ægrotusque, quantum tria, vel quatuor, cochlearia capiunt, tertia quaque, vel quarta hora, assumat.

In hac æque, atque in plerisque aliis inflammationibus, sanguis, e vena missus, crusta albida contigitur, quæ, quod toties in pleuritide apparet, pleuriticæ nomen obtinuit. In bonis signis numeratur, si, quoties sanguinis detractio repetitur, toties crustæ illius crassitudo & tenacitas imminuta conspicitur. Ideoque sunt, qui sanguinis missionem eo usque repeti suadeant, dum illa penitus evanuerit.

Prælagium, ab imminuta hac crusta, cujus naturam supra (*) explicuimus, petitur, plerumque ita verum est, si æger sub idem tempus luculentum morbi levamen sentit. Sed, si quis externæ sanguinis speciei unice crederet, is sæpe numero vehementer falleretur, siquidem inflammationes quædam nullum crustæ illius vestigium, sed sanguinem potius disso-

(*) In *Semiologia* Cap. VI.

lutum exhibent, in quibus sanguinis detractio æque, atque in febribus putridis, supra descriptis, nocet.

Quamdiu symptomata adhuc ingravescent, sanguinis missio repeti debet, etiamsi venam quater, vel quinquies incidi, necesse sit. Commonemus tamen, ne quis, nisi curandi viribus probe pensatis, id faciat.

At si quarto, vel quinto die, vis morbi molliri incipit, sic, ut ægrotus sub vespere melius, quam proxima nocte, se habeat, tussisque levior, anacatharsis liberior, sputum sanguine pariori tinctum, respiratio expeditior, caput minus affectum, ac lingua paulo humidior sit, sanguinis detractio non repetenda, sed remediorum diluentium atque anacathartorum usus continuandus, alvusque, non satis respondens, medicamento emolliente ducenda est.

Si anacatharsis copiosa & libera manet, morbus in horas mitescit, ægerque perpauca intra dies cum sanitate in gratiam redit. Sin autem repente supprimitur, neque alia in vicem ejus succedit excretio, præsentissimum instat periculum, ad quod propulsandum, venam, si vires ægrotantis patiuntur, incidere, vapores calidos cum aëre hausto in pulmones deducere, vesicatoria imponere, tartarique emetici, quantum ad vomitionem leviores provocandam satis est, exhibere debemus, ut, si fieri possit, anacatharsin revocemus, vasisque pulmonalibus partem aliquam oneris detrahamus. Hæc enim, nisi cito releventur, sanguinem non amplius transmittunt, ægerque, spiritu intercluso, moritur.

Si inflammatio in ipsos pulmones descendit, nec mature resoluta est, morbus haud alia ratione, quam anacatharsi copiosa & libera, feliciter finire potest. Sin autem tam alte non penetravit, sed in pleura tantummodo ac musculis intercostalibus constitit, sudor profusus, vel urina larga cum sedimento copioso, morbum sæpe numero solvit.

Si crisis perfecta fuit, tum dolor & præcordiorum oppressio cito desinunt, tussis paulatim conquiescit, ægerque pedetentim ad pristinam sanitatem revertitur.

At si sanguis justo parcius, vel non satis mature, missus est, aut, si, nimia ejus copia detracta, vires ægroti sic debilitatæ sunt, ut excretiones criticæ rite perfici non potuerint, aut, si errores, in victus ratione commissi, vel perversa curatio, excretiones illas turbarunt, vel interruperunt, tum vasa, quæ in inflammatione fuerunt, tonum antiquum non recuperant, humoresque, qui in telam cellulosam exsudant, ibi accumulati subsistunt, ac lanellas solidas dissolutas cito in pus convertunt.

Hoc pus interdum in cavo quodam inter pleuram & musculos intercostales colligitur: interdum in ipsis pulmonibus cystin, qua concludatur, format: alias per telam pulmonum cellulosam diffunditur: nonnunquam, per summam eorum partem exsudans, in vacuo thoracis spatio accumulatur, libereque per id discurrit. Quidquid est, ægroti in magno versantur periculo.

Sanationem sperare vix licet, nisi si pus vel cysti, vel cavo distincto, inclusum est.

Hujus generis abscessus *vomica* nominatur, quæ interdum satis diu latet, donec rumpitur. Ac si quando contingit, ut trunci vasorum pulmonalium majores leviter tantum comprimantur, cysteosque contextus paulo firmior sit, abscessus isti parum molestiæ exhibent, nec, nisi exiguam febrem hecticam concitant. Pure enim exiguo, aut nullo resorpto, exigua quoque, aut nulla febris hectica nascitur. At si vomica rumpitur, pusque, a vasis absorbentibus receptum, in humorum, per vasa circumeuntium, universitatem defertur, ægrum alterne frigus calorque invadunt: quæ febris profusos sudores movet,

æ tandem perniciem affert, nisi pus per sputa rejicitur.

Vomicam excitari cognoscimus, si post quatuordecim dies symptomata aliquantum quidem levata, sed non ex toto sublata sunt, si, quamvis dolor conquieverit, tussis tamen, spiritus difficultas, & præcordiorum oppressio, non dimittunt, pulsusque etiam nunc celer, sed debilior ac mollior est. Quum accessit id quoque, ut æger leves horrores sentiat, iisque calor succedat, dubitare non licet, quin suppurationi locum habeat. Ac si hæc symptomata in dies magis magisque ingravescent, si tussis ad levissimam corporis motionem exasperatur, si æger non, nisi in latus affectum, aut fortassis in neutrum, decumbere potest, si virium infirmitas corporisque emaciatio quotidie evidentiores fiunt, scire licet, pus collectum esse: sub quo casu spes in angusto est, nisi abscessus sic rumpitur, ut in asperæ arteriæ ramos ita pedetentim & gradatim se exoneret, ne ægrum suffocet, sed materiam purulentam minutatim extusfiri patiatur.

Atque hinc duæ *phthiseos* varietates nascuntur, quas in hunc locum reservavimus:

- 1) *Phthisis a peripneumonia.*
- 2) *Phthisis a vomica.*

In eo morbi statu, quem hæcenus descripsimus, tantum non omnia naturæ committenda esse, satis apparet, tametsi plerique vapores leniter stimulantibus & relaxantibus cum aëre hausto in pulmones deferri suadeant, quibus partes molliantur, abscessusque ruptio, vel plena cysteos separatio, atque una cum materia contenta rejectio promoveatur: id quod nonnunquam prospere successisse, observationibus compertum est. Eodemque consilio laborantem equo,

vel rheda, vehi, aut vomere jubent. Sed valde anceps & incertus horum auxiliorum eventus est, quum abscessus per illa tam subito rumpi possit, ut æger illico suffocetur.

Si vomica paulatim rumpitur, ac pus facile educitur, tussisque cum spiritus difficultate in singulos dies levior fit, aliquam salutis spem concipere licet, magisque, si sputa, quæ prodeunt, bonæ notæ, hoc est, alba, lævia, nec mali odoris, sunt.

Ad ulcus purgandum & sanandum adhibenda sunt balsamica, minimum stimulantia, sic, ut usus ipsorum per aliquod temporis spatium continetur. Commendati quoque sunt fumi ex balsamis, per tubum aptum in asperam arteriam & pulmonem recipiendi, itemque vapor ex medicamento quodam chemico arcano, quod spiritum vitrioli dulcem aquæ calidæ instillatum, esse apparet.

Aqua, in qua hedera terrestris, vel chærephyllum, maduit, idoneum potum exhibet, cujus quantum commodum est & lubet, bibatur. Recte etiam herba posterior contunditur, succusque expressus, cum fero lactis mixtus, liberaliore mensura hauritur. Neque alienum est, eandem ex carnium leviorum jusculis decoquere. Cætera eadem facienda sunt, quæ supra in phthisi præcepimus.

SAUVAGESIUS, pleuritidem & peripneumoniam in duo distincta genera diducere coactus, triginta duas, non minus, species iis subjecit, viginti pleuritidi, duodecim peripneumonix.

Quamvis minutæ hæ distinctiones, quod ad morborum descriptionem attinet, non spernendæ sint, auctorisque in compilandis iis industriam atque accuratorem merito admiremur & commendemus: per paucas tamen invenias, ad quas in curatione attendi oporteat.

Varietates, a loco, in quo dolor pungens senti-

tur, repetitæ, quibus adduci possumus, ut propriam inflammationis sedem definiamus, morbumque *pleuritidem dorsalem*, vel *pleuritidem mediastini*, vel *pleuritidem pericardii*, nominemus, vix sui mentionem merentur.

Ad rem præcipue pertinet nosse, utrum inflammatio vera & simplex sit, an febrem putridam, exanthematicam, aliamve quam epidemicam, conjunctam habeat. Igitur in memoriam nobis revocare debemus, *pleuritidis simplicis* notas esse pulsum durum, tentum, dolorem acute pungentem, ad costas veras, non ad spurias, pressu neque crescentem, neque remittentem, tussim siccam, sub qua dolor ita exasperatur, ut ægroti illam suppressere omni modo conentur, cruoremque, per venas detractum, corio albo crasso contextum.

Peripneumonia simplex, quæ homines, sanguine sano præditos, invadit, cognoscitur ex febre continua, calore ingenti, faciei rubore, pulsu pleno, molli, celeri, interdum inæquali, sputis, primum sanguine, saltem colore rubicundo, tinctis, post albescens, vel flavescens, glutinosis, nausea exigua, lingua parum fordida, anima non fœtente, corioque albo, crasso, cruorem, sicut in pleuritide, contegente.

At si hæ inflammationes eos corripunt, in quibus acrimonia aliqua putrida crasin sanguinis destruxit, vel si cum febribus, a miasmate quodam putrido excitatis, quales supra descripsimus, conjunguntur, tum dolori pectoris, tussi, præcordiorum oppressioni, spiritusque difficultati, summa corporis debilitas, animique dejectio, nausea, vomitus, petechiæ, & delirium, accedunt.

Tales autem pleuritides ac peripneumonix fere mortiferæ sunt, quoniam ultima virium infirmitas largiorem atque crebriorem sanguinis missionem, quæ sola inflammationem tollere potest, prohibet.

In carceribus, nosocomiis, navibusque bellicis, in quibus febres putridæ frequentes sunt, malignæ istæ peripneumonix non raro occurrunt, ut ex HUXHAMO *de febris* cognoscere licet.

Ædemque certis anni temporibus varias Europæ regiones depopulatæ sunt, quas ab acrimonia quadam summe caustica oriri apparet, quæ, pulmonibus insidens, brevi tempore gangrænam, neque arti, neque naturæ superabilem, excitat.

Descriptiones harum epidemiarum, a pluribus scriptoribus commemoratarum, collectæ sunt a SAUVAGESIO, ad quem Lectores nostros remittimus.

PARAPHRENITIS.

Paraphrenitis, sive *diaphragmatis inflammatio*, ex sede & natura doloris cognoscitur, qui, quotiescumque hic musculus in spiritu ducendo, vel tussi, movetur, immane quantum increscit. Accedit ingens thoracis strictura, quasi cingulo quodam arctissime circumligatus sit.

Plerique paraphrenitidi delirium furiosum, phrenitidi simile, accedere affirmant: nonnulli autem id negant, deliriumque cum simplici diaphragmatis inflammatione haud magis necessario, quam cum pleuritide, vel peripneumonia simplici, conjunctum esse contendunt. Illustri LIEUTAUD paraphrenitidis nomen prorsus ejicit, ut quod artis vocabula præter necessitatem ac sine usu multiplicet.

Controversia hæc nihil ad curationem pertinet. Neque enim diaphragmatis inflammationi alia adhiberi possunt auxilia, nisi quæ in pleuritide, vel peripneumonia, jam præcepimus.

Si jecinoris pars convexa, qua cum diaphragmate connectitur, inflammatione affecta est, malum facile ad partes, in thorace contentas, serpit, tantamque

tuffim ac fpiritus difficultate n̄ movet, ut pro inflammatione pulmonum primitiva haberi poffit.

C A P U T VII.

Descriptio & curatio inflammationum, viscera abdominis occupantium.

INFLAMMATIONES, viscera abdominis occupantes, funt :

- I. *Hepatitis, five jecinoris inflammatio.*
- II. *Splenitis, five lienis inflammatio.*
- III. *Epiploitis, five omenti inflammatio.*
- IV. *Gastritis, five ventriculi inflammatio.*
- V. *Enteritis, five intestinorum inflammatio.*
- VI. *Mesenteritis, five mesenterii inflammatio.*
- VII. *Nephritis, five renum inflammatio.*
- VIII. *Cystitis, five vesicæ inflammatio.*
- IX. *Hysteritis, five uteri inflammatio.*

H E P A T I T I S.

Jecur non tantum inflammationi primitivæ opportunum est, sed etiam, ubi vasa ipsius debilitata sunt, per materiæ morbificæ metastasin inflammari potest: id quod sæpe in febrium vehementiorum decursu accidit. Abscessus quoque jecinoris cranio fracto successisse observati sunt, quos a bilis secretionē, per systematis nervosi injuriam turbata, repetendos esse statuunt: cui sententiæ non mediocris veri similitudo inde accedit, quod, capite gravius læso, bilis vomitus constanter & perpetuo insequitur.

Primitiva jecinoris inflammatio morbus paulo rarior est, sed his signis cognoscitur:

Si inflammatio partem jecinoris superiorem atque convexam præcipue corripuit, dolor peracutus est, maximeque, dum diaphragma movetur, qui dolor secundum mediastinum ad jugulum usque & claviculam ascendit; accedit tussis sicca, vomitus, virium resolutio, pulsus celer; dolor, si ægri in latus sinistrum decumbere conantur, vehementer incrementum accipit; hypochondrium dextrum valde intentum est, tactuque indolescit.

Ubi in inferiore & cava jecinoris parte magis consistit inflammatio, corpus facilius convertitur, dolorque levior est, nec cum motu diaphragmatis incrementum accipit, sed ingens nausea movetur, ac vomitus, præcordia vehementius oppressa sunt, hypochondrium dextrum intentius tumet, cutis universa colore flavo defœdatur.

Si inter initia statim ad ægrum vocamur, operam dare, oportet, ut inflammationem hi sauxiliis, quæ in aliis inflammationibus proposita sunt, resolvamus, cum eo tamen, ut sciamus, in hepatitide ob propriam, tum vasorum sanguiferorum jecinoris dispositionem, tum ipsius visceris fabricam, a largiore & crebriore, sanguinis detractione tam citum levamen, quam in aliis inflammationibus, exspectari non posse. Certius proficiemus, si vesicatoria loco, in quo dolor est, imponemus, aquam tepidam frequentius per anum immitteremus, fomenta calida super ventrem dabimus, pedes aquæ calidæ immergemus, potionesque salinas cum exiguo tartaro emetico, exhibebimus, quibus tincturæ rhei barbarici, quantum ad alvum apertam servandam satis est, adjectum sit.

Si malum per hæc, discussum non est, suppuratio jecinoris insequitur, vel scirrhus, qui fere in auriginem, vel hydropem, desinit.

Abcessus

Abcessus jecinoris vel introrsus rumpitur, sic, ut cavum abdominis inundet, (qui casus, quum reliquorum viscerum superficies a pure acri corrodat, necessario letalis est) vel, extra tendens, tumorem prominentem excitat, qui scalpello aperiri possit.

Si jecur, quacumque in inflammatione fuit, peritoneo adhærescit, sic, ut pus velut sacco quodam contineatur, qui effusionem illius in abdominis cavum prohibeat, abcessus, vulnere latiori apertus, probabilem salutis spem facit. Sin autem jecinoris pars inflammata cum peritoneo non undique coaluit, pus ea parte, qua via patet, in abdomen erumpet: qui casus æque desperatus est, atque is, quum abcessus, sponte ruptus, pus in abdomen evomit.

Pus interdum per urinam, interdum per alvum descendit. Si per urinam descendit, scire licet, id a venæ cavæ ramis, per jecur distibutis, receptum, atque in humorum, per vasa circumeuntium, universalitatem delatum, hinc autem per renes secretum esse. Sin per alvum descendit, necessario aut in bilis meatus prorupit, atque ita per ductum communem in intestinum duodenum pervenit: aut abcessus, in parte jecinoris cava, qua colo contigua est, exortus, huic intestino adhæsit, in ejusque cavum se exonera- vit, unde pus repentino ac profuso alvi fluore, magnum subitumque ægro levamen afferente, excernitur.

Nato abcessu, morbus nomen mutat, & *tabes hepatica* appellatur, cujus curationem supra proposuimus.

SPLENITIS.

Splenitis, sive *lienis inflammatio*, cognoscitur ex dolore hypochondrii sinistri obtuso, locum non mutante, tactusque impatiente, cum sensu ponderis ac tensionis, cui febris obscura, plerumque remittens, accedit.

Splenitis primitiva morbus summe rarus est : sed in his, qui febribus, maximeque remittentibus, laborarunt, vis morbi sæpe in lienem se inclinat, unde durusejus sine sensu tumor nascitur, qui non raro diutissime permanet.

Interdum suppuratio in hoc viscere sic excitatur, ut neque molestia insignior, neque morbus manifestus, præcesserit. Abscessus tandem, subito semelque ruptus, abdominis visceribus pure inundatis, ægrotum paucos intra dies de medio tollit.

Vir mediæ ætatis, sanus visus, solitisque negotiis vacans, repente in plenam lotii suppressionem incidit, triduoque exacto, mortuus est. Inciso cadavere, omnia abdominis viscera puri immersa reperta sunt, quod ex liene profluxerat, qui prorsus consumptus fuit. Sed nullum, neque calculi, neque sabuli, vestigium aut in renibus, aut in vesica, apparuit. Summa puris acrimonia exteriorem vesicæ superficiem ita affecerat, ut in spatium angustissimum contracta esset.

EPIPLOITIS.

Omentum inflammatione corripitur, observationes docuerunt. Morbus, si quidem cognosci potest, cognoscendus est ex dolore acri, partem abdominis superiorem & priorem occupante, cum tumore, tensione, tactusque impatientia, cui communia inflammationis symptomata accedunt.

Epiplitis rarissime occurrit. At si quando occurrit, veri simile est, vesicatoriis, super partem affectam datis, cæterisque auxiliis, jam propositis, suppurationi occursum iri. Quæ si nihilominus oritur, nulla spes superest, quum, abscessu rupto, pus in abdominis cavum effundi, necesse sit.

GASTRITIS.

Signa *gastritidis* sunt dolor acutissimus, quem omnia, ventriculo ingesta, ne lenissimis quidem potionibus exceptis, intendunt; tensio in eo epigastrii loco, quem scrobiculum cordis vulgo appellant; anxietas ineffabilis; ingens æstus ardorque internus; ructus perpetui; singultus crebri; pulsus parvus, celer, intermittens.

Multum ad curationem pertinet, veram morbi originem nosse, quæ quotuplex est, totidem gastritidis varietates constituit.

I. *Gastritis exanthematica*. Humores acres, vel exanthemata febrilia, a summa cute in partes interiores repulsa, vel subito relapsa, interdum ventriculi inflammationem excitasse observata sunt, quam cita mors sequitur, nisi vesicatoria, illico admota, humores istos, vel exanthemata, revocaverint. In iis, qui hoc morbo perempti sunt, ventriculus pluribus locis gangræna affectus repertus est.

II. *Gastritis a veneno*. Si venenum quis devoraverit, in primis, quale id fuerit, explorandum est. Deinde, ubi temporis opportunitas nondum præterit, medicamentum vomitorium exhibere oportet, quod ventriculum omni materia noxia exoneret: tum universum canalem cibalem iis liquoribus implere, qui acria involvant. Lac novum, larga mensura epotum, vel butyrum recens liquatum, multos servavit, quibus arsenicum datum fuerat.

Mercurii sublimati corrosivi antidotum exhibent sales alkalini fixi mitiores, velut sal tartari, sal absinthii, vel vulgares cineres clavellati. Uncia circiter salis in aquæ congio solvitur, eaque potione ventriculus impletur, quæ, si nondum nata est inflammatio, eam præcavet, mercurium sublimatum in ele-

menta sua resolvendo. Acidum enim salis marini, mercurium deferens, cum sale alkalino se conjungit, atque ita mercurius facultate rodendi exiit.

III. *Gastritis traumatica*; a contusione, vel vulnere, nascens. Communia auxilia antiphlogistica, sanguinis detractionem, crebram alvi ductionem, fomenta, epigastrio imponenda, potiones emollientes, desiderat.

Gastritis, quum partem, sensu tam tenero præditam, afficiat, vix unquam sanari potest. Nisi enim initio protinus resolvatur, tantum non semper in gangrænam definit. Suppurationi vix locus est, quum tela ventriculi cellulosa parcior sit, quam ut hunc inflammationis exitum admittat.

ENTERITIS.

Idem de *enteritide*, sive *intestinorum inflammatione*, dici potest. Quamquam enim nihil frequentius est, quam Medicos de intestinorum inflammationibus, & de his persanatis, garrientes audire: merito tamen de historiarum istarum veritate dubitare nobis videmur. Quem pro enteritide venditant morbum, colica aliqua fuit, cui fortasse nihil prorsus inflammationis accesserat.

Tumor ventris intentus, magnus dolor internus, partiumque externarum circa umbilicum sensus tam acutus, ut tactum vix sustineant, sitis & calor, magna debilitas, pulsusque celer, sed parvus, certas enteritidis notas exhibent.

Quum variæ hujus inflammationis causæ sint, varietates illius distingui, necesse est.

I. *Enteritis dysenterica*. In dysenteria vehementiore intestina, ab humoribus acerrimis, continenter per ipsa descendentes, irritata, inflammationi, in gangrænam fere transeunti, quam maxime opportuna sunt.

II. *Enteritis ab hernia.* Herniæ frequentissimam enteritidis causam constituunt. Quam ob rem, si ad ægrum vocamur, in quo enteritidis signa deprehendimus, semper de hac causa cogitare, solliciteque in eam inquirere debemus, ut, si qua hernia inveniat, maturam ejus curam agamus, prolapsumque intestinum, si fieri possit, reponamus. Nisi enim cum celeritate quadam rapiantur auxilia, vomitus sæcum alvinarum insequitur, atque *enteritis iliaca*, sive *ileus*, existit.

Si intestina quavis alia de causa nihil transmittunt, inflammatio, omnesque ejus effectus necessarii, succedunt. Quare nihil agendum & moliendum non est, ut transitum per intestina liberum præstemus. Quibus autem auxiliis utendum sit, ex professo tum docebimus, quum colicæ curationes proponemus.

III. *Enteritis a veneno.* Enteritidi, quam venena, vel similia caustica, devorata, atque in intestinorum canalem delata, excitarunt, eadem, quæ gastritidi, ab eadem causa natæ, curatio adhibenda est.

Si auxilia, quibus ad enteritidis, a quacunque causa natæ, resolutionem utimur, perpaucarum horarum spatio nihil proficiunt, gangræna insequitur, ægrumque cito exstinguit. Qui ex gangræna intestinorum pereunt, decem duodecimve ante mortem horis nihil incommodi sentiunt, quum dolor eo tempore prorsus conquieverit, mensque & sensus ad extremum usque spiritum constant. Pulsus concidens, facies pallida, cadaverosa, sudores frigidi, glutinosi, signa sunt, ex quibus mortem prædicere possumus, quam ipse æger adeo non expectat, ut potius, propter dolorem sublatum, non dubitet, quin in vado salutis constitutus, brevique in plenam cum sanitate gratiam rediturus sit.

MESENTERITIS.

Mesenterium, glandulæque, per id dispersæ, sæpe numero, præsertim in his, qui scrofulis laborant, inflammatione corripiuntur, quæ non raro in suppurationem vertitur, tabemque excitat, pure a vasis absorbentibus recepto, & in humorum, per vasa circumeuntium, universitatem delato. Fere vero certo definiri non potest, num mesenterium ejusque glandulæ in inflammatione, vel suppuratione, sint, quum hæ partes & situm profundiorum, & sensum exiguum habeant.

NEPHRITIS.

Nephritis, sive *renum inflammatio*, cognoscitur ex dolore acuto atque ardore in dorso, qua gracilius est, urina valde tincta, & parca, ructibus, vomitu, alterius testiculi retractione, crurisque ac pedis stupore, quibus communia inflammationum symptomata accedunt. Distinguitur a lumborum dolore per vomitum, testiculi retractionem, stuporem, & quod æger sine magno dolore se erigere potest.

Frequentissima nephritidis causa calculus, vel sabulum, est. Dolor hic ab equi, vel currus, vestatione multum ingravescit, urina sæpius cruenta, arenosa, mucosa, redditur.

Auxilia sunt sanguinis detractio, medicamenta nitrofa, balnea calida, potiones lenes, oleosæ, clysmata emollientia, quibus terebinthina, in ovi vitello dissoluta, ac tincturæ thebaicæ guttæ aliquot, adjectæ sint. Quæ omnia hoc consilio adhibentur, ut fibras relaxent, calculique, vel arenularum, per ureterem in vesicam descensum promoveant: quo facto, dolor, & reliqua symptomata, saltem ad

tempus, conquiescunt. Plura infra in *lithiasi* dicemus.

Sed nephritis a calculo tam copiosam sanguinis distractionem non exigit, quam ea, quæ a vestatione acriore, corporis contentione nimia, aliave qua injuria externa, nata est. Hæc enim & largam, & crebram sanguinis missionem, cum iis, quæ proposuimus, remediis anodynis, relaxantibus, ac refrigerantibus, desiderat.

Sæpe in renibus suppuratio fit: idque hinc cognoscere licet, quod, quamvis remisso dolore, æger adhuc de sensu ponderis in regione lumborum conqueritur, simulque crebros horrores experitur, quos calor excipit, & lotium, antea rubrum, ac sedimenti expers, nunc album atque turbidum est.

Quum pus cito hic abluatur, & cum urina exeat, non tam facile absorbetur. Ex quo intelligitur, quæ factum sit, ut quidam renum exulceratione per plures annos laboraverint, nec luculenta tamen febre hectica affecti fuerint.

In renum ulcere nihil magis idoneum est, quam serum lactis caprini, aquæ minerales, alkali fossili gravidæ, cum balsamis temperatioribus, velut balsamo copaivæ, vel canadensi, sic, ut æger his remediis per aliquod tempus continenter utatur.

CYSTITIS.

Cystitis, sive *vesicæ inflammatio*, cognoscitur ex ingenti dolore ac tensione in regione pubis, urinæ difficultate, vel suppressione, quibus frequens descendendi cupiditas, sive tenesmus, & communia inflammationum symptomata, calor, sitis, &c. accedunt.

Excitatur vel a calculis asperis, tunicas vesicæ irritantibus, vel a cantharidibus assumptis, vel a cathetere, crebrius in vesicam immisso.

Curatio cystitidis eadem, quæ nephritidis, est.

Hysteritidem in tertiam morborum classem refer-
vamus.

Subjiciemus hîc tabulam, quæ species & varia-
tes inflammationum sub uno aspectu ponat.

TABULA INFLAMMATIONUM GENERALIS.

GENERA.	SPECIES.	VARIETATES.
I. Inflammationes externæ.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Phlegmone. 2. Erysipelas. 3. Furunculus. 4. Carbunculus. 5. Ophthalmia. 6. Angina. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Angina ton- sillaris. 2. Angina tra- chealis. 3. Suffocatio stridula. 4. Angina ma- xillaris.
II. Inflammatio- nes internæ.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Phrenitis. 2. Otitis. 3. Carditis. 4. Pleuritis. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pleuritis sim- plex. 2. Pleuritis com- plicata.

GENERA. SPECIES. VARIETATES.

5. Peripneumonia.

1. Peripneumonia simplex.
2. Peripneumonia complicata.

6. Paraphrenitis.

7. Hepatitis.

8. Splenitis.

9. Epiploitis.

10. Gastritis.

1. Gastritis exanthematica.
2. Gastritis a veneno.
3. Gastritis traumatica.

11. Enteritis.

1. Enteritis dysenterica.
2. Enteritis ab hernia.
3. Enteritis a veneno.

12. Mesenteritis.

13. Nephritis.

14. Cystitis.

INTRODUCTIONIS METHODICÆ

I N

PRAXIN MEDICINÆ

L I B E R III.

P R O F L U V I A.

C A P U T I.

Profluviorum therapia generalis.

QUEMADMODUM in inflammationibus, ita etiam in profluviis, curantis consilium ad generalia quædam, semota specierum ratione, dirigendum est.

Supra docuimus, profluvia morbosâ a duabus causis conjunctis dependere, quarum nunc prior, nunc posterior prævaleat.

Ubi ex pulsu pleno ac frequenti, nimioque calore & dolore, cognoscimus, causam profluvii prævalentem esse vim humorum, per vasa circumeuntium, nimis auctam, id in primis agere debemus, ut motum illum intentum compescamus.

Prius autem quam efficax aliquod auxilium adhibeamus, semper considerandum nobis est, an salutaria sint profluvia, quæ vel corpus nimis plenum exonerent, vel materiam aliquam noxiam, cujus retentio molestiorem atque periculosiorem morbum generare posset, inde ejicient.

Si observamus, quomodo ægri profluvia sustineant, & in causas eorum antecedentes inquirimus, plerum-

que definire nobis licebit, quando opportune reprimantur, quando tutius naturæ relinquantur.

Ubi commodum est, profluviiis obstare, vimque humorum, per vasa circumeuntium, infringendam esse, perspicue apparet, ad eadem fere confugiendum est auxilia, quæ in inflammationibus, resolutione tollendis, commendavimus, hæc est, ad sanguinis detractionem, victum tenuem, & medicamenta sedantia. Sed quum nullum sit profluvium activum, quin ab irratione proficiscatur, eodem tempore operanda est, ut quæ irritationem effecerunt soventque, acria, si fieri liceat, (licet autem sæpius in alvi profluviiis) e corpore expellamus, aut, si medicamentis emeticis, vel catharticis, expelli nequeant, eorum correctionem moliamur, aut, opio exhibito, solidorum vivorum sensum ita obtundamus, ut ab acribus istis non afficiantur.

In omnibus profluviiis, quibuscum strictura spasmodica conjuncta est, quam cutis siccitas, sitis, præcordiorum oppressio, urina parca, denuntiant, nisi humorum circuitu per totam systematis vascularis universitatem pristinæ æquabilitati ac libertati restituto, nunquam spes est, morbum superatum iri. Certissimam valentissimamque opem hic pollicentur medicamenta vomitoria, quæ, tam exigue adhibita, ut nauseam tantum, vel vomitionem leviolem, provocent, in humoribus ad cutem propellendis, eorumque circuitu æquabili reddendo, plurimum pollere, supra jam demonstravimus. Atque hæc ratio est, cur radix ipecacuanhæ, & vitrum antimonii ceratum, in dysentericiæ, pluriumque hæmorrhagiarum, curatione tot præcones invenerint.

Hæc communia profluvii cujuscumque auxilia sunt, quod ab humorum momento aucto potius, quam a partium solidarum contextu debilitato, vel destructo, dependere, exploratum atque perspectum habemus.

At ubi posterior causa prævalet, hoc est, ubi profluvia ex passivorum numero sunt, contrariam curationem adhiberi oportet, quæ fibras sphincteresque debilitatos ac relaxatos corroboret & constringat, partium autem solidarum contextum erosum divisumque reparet atque conglutinet.

Itaque, pro re nata, vel ad cibos nutrientes, cum usu vini temperato, corporisque exercitatione moderata, quibus medicamenta analeptica, & auster astringentia, adjiciantur, vel ad balsama, ac balnea frigida, decurrendum est.

C A P U T II.

Alvi profluvia, in species divisa. Descriptio & curatio cholerae.

TANTUM de communibus profluviorum auxiliis. Distinguemus nunc illorum species, propriamque singularum curationem proponemus.

Profluvia in tria genera dividuntur, quorum primum *profluvium alvi* constituit.

Totus canalis cibalis sensu tam exquisito præditus est, ut quælibet materia, quæ, in corpore subsistens, sanitati noceret, tunicis illius admota, statim sentiatur, ac natura, corporis conservandi studiosissima, eam vel sursum, vel deorsum, expellere conetur. Evacuationes igitur, quas insolita illa ventriculi atque intestinorum actio efficit, in morbis tum demum ponere licet, quum tanta earum vel vehementia, vel longinquitas, est, ut insignem dolorem, debilitatem, aliudve quod symptoma molestum, pariant.

Ubi is rerum status est, ut, evacuationem pro morbosa haberi, necesse sit, curationem ad speciem morbi accommodari oportet.

Alvi profluvium in septem species dividitur :

1. *cholera* ;
2. *dysenteriam* ;
3. *diarrhœam* ;
4. *lienteriam* ;
5. *cœliacam* ;
6. *hepatirrhœam* ;
7. *melœnam*.

I. *Cholera*. In hac biliosa, vel acria, simul & supra & infra erumpunt, acceduntque intestinorum tormenta, debilitas, ac per sæpe artuum inferiorum contractiones, quos crampos appellant.

II. *Dysenteria*. Est frequens stercoris liquidi atque mucosorum quorundam dejectio, cum qua sæpe numero simul cruor excernitur. Tormina vehementia, nausea, tenesmus, febrisque, modo levior, modo gravior, eam constanter & perpetuo comitantur.

III. *Diarrhœa*. In hac & liquida alvus, & sæpius, quam ex consuetudine, fertur, sed sine insigni dolore, aut nausea.

IV. *Lienteria*, sive *levitas intestinorum*. Est frequens stercoris liquidi dejectio, qua una cibus crudus, parumque ab organis, concoctioni inservientibus, mutatus, redditur.

V. *Cœliaca*, sive *diarrhœa alba*. Est frequens dejectio liquidorum alborum, quæ potissimum ex chylo constare creduntur.

VI. *Hepatirrhœa*, sive *fluxus hepaticus*. Est frequens dejectio feri cruenti, quod ex jecinore descendere statuitur, sine gravi dolore, magna nausea, aut subita virium resolutione.

VII. *Melœna*, sive *fluxus niger*. Est frequens dejectio liquidorum nigricantium, sine fœtore putrido, repentina debilitate, aut insigni dolore & nausea.

Quatuor species posteriores rarissimæ, sed tres priores maxime vulgares sunt, adeoque singularem considerationem merentur.

C H O L E R A.

Cholera auctumno, quam reliquis anni partibus, frequentior est, præsertim, si æstas, valde calida & sicca præcessit. Subito invadit, simulque & vomitus, & dejectiones vehementiores sunt, quas ægri plerumque cibo proxime assumpto, qui ventriculum offenderit, adscribunt. Quæ supra infraque exeunt, varii coloris sunt, flavi, viridis, fusci, interdum fere nigri. Ventriculus atque intestina mire torquentur, gravis urget nausea, pulsus initio plenus, validus, ac frequens est, sed mox languescit, corporis vires penitus collabuntur, æger animum despondet.

In vehementiore cholera ægri non raro quinque sexve horarum spatio alvum propemodum centies dejiciunt, tantaque hinc macie concidunt, ut vultum ex toto mutatum exhibeant, quem ne intimis quidem ac familiarissimis amicis agnoscere liceat. Sub hoc casu sæpe artus inferiores contrahuntur, singultusque, & totius corporis convulsiones, cum sudoribus frigidis, ac frequenti animi defectione, accedunt. Si morbus letalis est, ægrum vel syncope, vel spasmī, extinguunt.

Cholera vera, sponte nata, ab iis vomitionibus & dejectionibus distinguenda est, quas cruditas, aut venenum devoratum, excitat.

In cholerae curatione nihil prius habendum est, quam ut humores acres, canalem cibalem irritantes, largis & crebris potionibus diluantur, obtundantur, atque eluantur. Quorsum idonea sunt juscula pulli, vel bubulae, aut vervecinae, tenuiora, quibus omne pingue detractum sit: si ea non sunt, lac, aqua calida

mixtum, vel lac, butyro recens orbatum, si ad manum est, vel aqua, ex qua oryza, vel hordeum, coctum sit, vel, quæ cæteris præstat potio, aqua, in qua panis avenaceus tostus, maduit, aut aqua, ex qua farinam avenaceam, in fabarum coſſeæ modum tostam, aliquis decoxit. Hæc palato admodum grata est, fereque sub ea ventriculus consistit.

Si corpus laborantis succi plenum, pulsusque vehemens ac durus est, illico sanguinem detrahi oportet: quo solo auxilio vomitus nonnunquam supprimitur.

Si dolor ventriculi & ventris nimium gravis est, oportet, ad hunc levandum, ægrum balneo calido immittere, sic, ut aqua ad umbilicum usque pertineat, aut certe pannos laneos, ex fomentis spirituosis calidis expressos, super ventrem dare.

Si, ventriculum potionibus mollibus, acrimoniamque obvolventibus, subinde ingestis, ex toto elotum esse, apparet, ac nihilominus vomitus non conquiescit, exhibendæ sunt potiones antemeticæ, ex sale absinthii & succo limoniorum confectæ, vel radix columba, scrupuli dimidii pondere, cum aqua cinnamomi, vel nucis myristicæ, cochlearii mensura: admovenda carpis atque epigastrio, qua ventriculus subjectus est, cataplasmata, ex mithridatio, vel menthæ vulgaris foliis, in vino rubro decoctis, parata: potui danda aqua, in qua menthæ folia macerata sunt, aut caryophylli, vel cinnamonum, leviter maduerunt.

Post decem fere duodecimve horas ventriculus consistit, ac dejectiones rariores fiunt. Quod si evenit, recte medicamentum aliquod anodynum offertur, quod turbarum in systemate nervoso & vasculari reliquias tollat: qualis est tinctura thebaica, ex liquore grato atque idoneo assumenda, vel, si æger liquida fastidiat, extractum thebaicum, commodo pondere devorandum.

Somnus , ab opio inductus , plerumque omnia symptomata , præter nauseam ac debilitatem , removet.

Altero die , si vomitus & dejectio non repetunt , nullo medicamento , nisi opio , opus est. Tertio autem quartove , non alienum est , rheum barbaricum exhibere , eique , postquam alvum expurgavit , potionem paregoricam gratam subungere.

Post hæc ægro paulatim ad antiquam victus rationem reverti licet. Vires amissas cibi idonei , & equitatio , cito reparant.

Si ciborum appetentia tardius redit , multum proficit elixirum vitrioli acidum , cujus decem duodecimve guttæ ex aqua , in qua planta aliqua amara leviter macerata est , ante prandium capiuntur.

Cholera interdum cum febribus intermittentibus , tempore auctumnali grassantibus , connexa est , earumque inter symptomata caput tantum effert , ut *cholera intermittens* vocari meruerit.

Sanat illam cortex peruvianus , horis , a vomitu & dejectione vacantibus , liberaliter ingestus.

Nonnunquam vomitiones ac dejectiones vehementiores a vermibus excitantur , & *cholera verminosa* constituunt.

Similia symptomata ab humore arthritico repulso oriuntur : sub quo casu æger fere extinguitur. Celebrerrimum SYDENHAMUM ex hac *cholera arthritica* mortuum esse , SAUVAGESIUS memoriæ prodidit ; sed , quo auctore id fecerit , non liquet. Neque enim in vita SYDENHAM1 , quam operibus ipsius , in linguam anglicam a se translatis , præfixit Cl. SWANIUS , neque in illa , quæ a Cl. BIRCHIO scripta est , ulla hujus rei existat mentio.

CAPUT III.

Descriptio & curatio dysenteriae.

DYSENTERIA frequens morbus est, qui Hiberniæ endemius olim creditus fuit: sed per hoc, quod vivimus, sæculum regnum istud non frequentius, quam Angliam, infestavit.

Dysenteria facile in regionibus paludosis post calidam siccamque æstatem oritur. In tali enim solo per talem tempestatem copiosissimi vapores putridi ex tellure ascendunt, qui, quamdiu calor manet, in aëris, corpora nostra ambientis, partibus altioribus suspensi hærent: simul atque vero sub auctumnum frigora vespertina ingruunt, deorsum feruntur, & corporibus nostris illapsi, plures morbos generant.

Facile quoque dysenteria his annis epidemica fit, quibus fructus, quos tellus tulit, corrupti, aut non satis ad maturitatem perducti fuerunt: populusque panem ex frumento vitiato, vel farina prava, coquere, aut carnibus, vel piscibus semiputridis, vesci coactus fuit. Nec raro sicut febres malignæ, quas supra descripsimus, in locis clausis immundis, ubi magnus hominum numerus constipatus est, nascitur.

Illa dysenteriae varietas, quæ a summa putredine proficiscitur, atque hinc *dysenteria putrida* appellatur, vel maxime funesta est, celerrimeque vicinos contaminat.

Invadit cum frigore, totum corpus percurrente, quod per aliquot horas tenet. Sub hoc magna debilitas, nausea, & vertigo, accedunt. Æger pallet, ac prius, quam alvus fluere incipiat, subinde acres ventris dolores sentit, pulsu per omne hoc tempus

parvo, parumque, aut omnino non febrili. Primæ dejectiones sæpe tenues & flavæ sunt, sed brevi glutinosæ ac mucosæ evadunt, fereque una cruor manat. Qui si tamquam lineamenta quædam, illis intexta, exhibet, scire licet, cum ex vasis minimis extremi intestini recti hiantibus exire: sin autem exactius alvi excrementis miscetur, dubitari non potest, quin ex altiori loco descendat. Hæc hæmorrhagia, quamvis vel maxime terrere soleat, minime tamen timenda est, quum exiguus tantum sanguis profundatur. Raro enim vasis exesis, vel ruptis, sed fere poris osculisque ipsorum dilatatis & patefactis, exit.

Alvus in hoc morbo fœditate odoris similem alvum sani hominis multum excedit. Qui quidem odor quamquam nullo morbi tempore nares non offendit: inter principia tamen minus, quam sub finem, gravis est. In malo mortifero fœtor excrementorum ei, quem cadavera putrescência exhalant, similis, ac prorsus intolerandus est.

Dolor ante singulas dejectiones increfcit, quæ tam frequentes evadunt, ut unius horæ spatio decem, duodecim, vel etiam quindecim, numerentur. Accedit perpetuus tenesmus, intestinum rectum protrudens, quod sæpe gangræna afficitur, miserumque ægrotum præcipitat, qui alias diutius trahit, donec inflammatio supervenit, cito in gangrænam transiens, qua vita ista infelix finitur.

Haftenus dysenteriam putridam, ad summum vehementiæ gradum evectam, descripsimus. Sed ubi humorum corruptio minor est, debilitas etiam, nausea, animique abjectio, minores, & dejectiones tum rariores, tum leviori cum dolore conjunctæ, sunt.

Altera dysentericiæ varietas, quam *inflammatoriam* nominant, febris inflammatoriæ affinis est. Accedunt enim ingens calor ac sitis, acutique capitis, lumbo-

rum, & abdominis, dolores; pulsus celer, durus, plenus, est.

Dysentericæ curationem in universum a sanguinis detractiōe ordiri oportet, magisque, si inflammationis symptomata illam comitantur. Sed, nisi febrem inflammatio quædam, morbo non propria, foveat, sanguinis detractio non inutiliter tantum, sed etiam periculose, iteratur, atque, ubi habitus corporum laxior, & morbi indoles vere putrida est, prorsus omit-tenda est.

Sanguine detracto, adultis robustioribus radicis ipecacuanhæ grana duodecim, tartarique emetici grana tria, in tres portiones æquales divisa, exhiberi possunt, sic, ut unam portionem protinus, alteram duabus horis post, tertiam eodem temporis intervallo post alteram assumant, neque inter hæc quidquam potionis ingerant. Tertia portione devorata, carnis bubulæ, vel pulli, jusculum tenuius liberaliter haurire licet, quo medicamento assumpti vis incite-tur. Post hæc paregoricum dari, necesse est.

Quod si alvus a medicamento parum fluxit, proximo die alienum non est, bolum, ex rhei barbarici granis viginti, vel viginti quinque, ac duobus tribusve mercurii dulcis sexies sublimati granis, concinnatum, exhibere. At si radix ipecacuanhæ tartarusque emericus alvum satis valide dejecerunt, & ægrotus multum defatigatus videtur, proximo die rectius nihil medicamento offertur, præterquam sub vesperam: quo tempore bolum, ex opii grano uno, ac tribus quatuorve radicis ipecacuanhæ granis, confectum, dare opportunum est. Idem bolus exhibendus quoque est, si ægrotus secundo die rheum barbaricum cum mercurio dulci sexies sublimato assumpsit.

Si, humorem acrem his auxiliis probe expurgatum esse, apparet, dolorque, nausea, & sitis, non amplius vexant, tertio die nullo plane medicamento

opus est. Sin autem tormina atque dejectiones nondum conquieverunt, exiguae radices ipecacuanhæ portiones, ex uno alterove grano constantes, pro ætatum corporumque ratione, tertia quaque, vel quarta hora, devorandæ sunt.

Ubi hoc medicamentum tantam nauseam ciet, ut vomitus timeri possit, usus ejus intermittendus, nec, nisi, quum ventriculus constitit, repetendus est. Sub vesperam semper paregorico opus est. Ac si dejectiones insigniter mucosæ ac foedæ sunt, altero quoque, vel tertio die, commodam rhei barbarici portionem, cui unum alterumve mercurii dulcis sexies sublimati granum adjectum sit, exhiberi oportet. Quod quidem medicamentum, interpositis, dum intermittitur, paregoricis, minutisque radices ipecacuanhæ portionibus, tamdiu adhibendum est, donec humorum circuitum pristinae æquabilitati ac libertati restitutum, materiæque acris cursum ab intestinis revocatum esse, appareat: id quod tum ex pulsu tranquillo & æquabili, torminibusque ac tenesmo sublatis, tum ex ipsa dejectionum specie cognoscitur, quæ, quamvis liquidæ & frequentes, colorem tamen atque odorem magis naturalem exhibent, minusque mucosæ sunt.

At si, quum omnia faciamus, morbus tamen nihil levatur, sed dejectiones æque frequentes & mucosæ, atque initio, sunt, neque aut tormina, aut tenesmus, quidquam mitescunt, justus exitus funesti timor subest. Nihilominus laborantis cura non abjicienda, sed quidvis tentandum est, quo mollimentum aliquod atterri posse videatur. Oportet igitur fomenta super ventrem dare, & clysmata anodyna, ex lacte, vel jure carniū, vel decoctione feminum lini, parata, quibus apta amyli portio cum viginti, vel triginta, tincturæ thebaicæ guttis adjecta sit, per anum inmittere.

Dysenteriam, cum febre maligna putrida conjunc-

tam, fere certa mors sequitur. Tentandum tamen est, quid cortex peruvianus, & serpentariæ virginianæ radices, ex vino rubro maceratæ, quarum singulis portionibus aliquot tincturæ thebaicæ guttæ adjectæ sint, valeant. Fructibus quoque horæis maturis, velut uvis, ribesiiis, cerasis, aliisve subacidis, quos anni tempus largitur, ad satietatem vesci licet. Neque alienum est, succum, inde expressum, cum potione miscere. Et si enim fructus horæi male vulgo audiunt, nec noxii tantum in dysenteria, sed ejus omnino auctores habentur: observationes tamen, animo attentiori factæ, opinionem istam a veritate longe averfam esse, docuerunt.

Illustris TISSOTUS iis temporibus, quibus dysenteria frequens fuit, hanc victus rationem sequi consueverat, ut carnibus parce, fructibus autem horæis largiter uteretur, seque semper a morbo plane tutum, & alios quoque Medicos, sibi familiares, eadem prophylaxi adhibita, nunquam illo infectos fuisse, affirmat.

Idem refert, undecim ægrotos in eadem domo ex dysenteria decubuisse, quibus auctor fuerit, ut fructibus horæis vescerentur: novem huic consilio obtemperasse, commodeque convaluisse; aviam autem atque infantem, quem ipsa præ cæteris carum habuerit, & more suo, hoc est, vino ardente, oleo, atque aromatibus, curaverit, periisse.

Commemorat præterea, anno hujus sæculi quinquagesimo primo, quo dysenteria putrida Helvetiam misere depopulata est, in villa quadam prope Bernam, ex undecim hominibus, familiam constituentibus, decem fructus horæcos avidè comedisse, ac ne unum quidem morbo correptum fuisse: rhedarium autem, qui, præjudicata vulgi opinione abreptus, ab illis sollicitè abstinerit, in terribilem dysenteriam incidisse. Eodemque anno, quum in parte Galliæ

meridionali dysenteria, per populum grassans, legionem quamdam Helveticam non decimasset, sed prope ad internecionem delevisset, & præfecti militum tandem omnes uvæ, quas aliquot jugera vinearum protulerant, coémisset, ægrotique illuc deportati, his autem, qui deportari non potuerant, uvæ domum relatæ essent, ac sani nullo alio cibo uterentur, neminem unum amplius morbo non modo non extinctum, sed ne tentatum quidem fuisse.

Hæc exempla, quibus plura addere liceret, ideo protulimus, ut appareat, vegetabilium recentium, præcipueque fructuum horæorum subacidorum, usum liberaliorem tum, quum febres putridæ & dysenteria epidemicæ sunt, non solum non prohibendum, sed contra omni modo suadendum esse, siquidem & observatio, & experimenta, liquido comprobant, acrimoniam, hos morbos procreantem, a succis illis emendari atque subigi.

In dysenteria, quam putredo tam evidens ac gravis non comitatur, cibi potissimum esse debent aqua, ex qua oryza decocta est, gelatina oryzæ, salep, fago, decoctum album pharmacopœæ Londinensis, decoctum cretaceum pharmacopœæ Edinburgeris, interdum juscula pulli leviora, vel tenuius illud carnis bubulæ jusculum, quod theam bubulam vulgo nominant. Ubi flatus præcipue vexant, aqua, in qua flores chamæmeli maduerunt, vel cinnamomum, aut caryophylli aromatici leviter macerati sunt, levamen affert.

Vitrum antimonii ceratum, quod tantis quondam laudibus extulerunt, ideo obsolevit, quod effectus ejus nimium incerti sunt. Sed hoc vitium, si verum fateri volumus, omnibus medicamentis, ex antimonio paratis, commune est. Nihilominus, ubi, quæ proposuimus, remedia parum juvant, illud experiri, haud inutile fuerit. Fere vero parvæ radicis ipeca-

cuanhæ portiones, vel per se, vel adjecto exiguo tartaro emetico, mature exhibitæ, in morbo sanabili satis proficiunt. Sunt enim dysenterix epidemica, quæ ab acrimonia tam caustica nascuntur, ut nullum adhuc repertum sit auxilium, quo funestis illarum effectibus mederi liceat. Ultima omnium virium infirmitas, arteriæ collapsæ, abdomen tumidum, dejectiones nigrae, sudores frigidi, glutinosi, dubitare nos non sinunt, quin omnia, quibus ad ægrum servandum utimur, remedia ad irritum casura sint.

SAUVAGESIUS dysenterix viginti subjecit species, quarum descriptiones si legas, minutam istam diligentiam in hoc quidem morbo supervacaneam esse, aut usum non habere, facile intelliges. Omnia in dysenterix curatione huc redeunt, ut scias, utrum symptomata a putredine, an ab inflammatione, dependeant, adcoque medicamentis antisepticis, an antiphlogisticis, pugnandum sit.

Dysenteria & diarrhœa quum vel maxime affines sint, atque altera in alteram sæpe numero transeat, curatio proximo capite ulterius illustrabitur.

C A P U T IV.

Diarrhœa, lienteria, celiaca, hepaticæ, melænæ, descriptio & curatio.

D I A R R H Œ A.

QUAMQUAM in diarrhœa dejectiones sæpius frequentissimæ, multoque copiosiores, quam in dysenteria, sunt: minus tamen muci, nec cruorem, nisi rarissime, admixtum habent. Minor quoque est nau-

fea & debilitas, neque acuta illa intestinorum tormenta, ac tenesmus, quibus posterior morbus distinguitur, accedunt.

Diarrhœa primitiva, sponte nata, distinguenda est a *secundaria*, quæ febri, aliive cui morbo, supervenit.

Diarrhœæ primitivæ varietates sunt:

I. *Diarrhœa stercorosa*, qua excrementa potissimum dejiciuntur. Oritur, si quis vel nimium se replevit, vel cibus, concoctu difficilibus, & intestina irritantibus; ulus est. Vix in morbis numerari potest, nisi tam vehemens, aut tam longa sit, ut evidentem maciem atque debilitatem faciat. In hoc casu ægrum oportet jusculum tenuius, ex carne vitulina macra, vel capite ovillo, confectum, largius bibere, quod, quia plus gelatinæ, quam vervecinæ ac bubulæ, vel pulli, jusculum continet, acrimoniæ involvendæ atque eluendæ in primis aptum est.

Si copiosus jusculi potus iis, quæ intestina lacescunt, removendis non sufficit, commoda rhei barbarici portio, cui unum alterumve tartari emetici granum adjectum est, plerumque respondet.

At si ventris impetus non desinit, & tormina accedunt, metus est, ne diarrhœa in dysenteriam mutetur. Itaque parvæ radicis ipecacuanhæ portiones, ac sub noctem paregorica exhibenda sunt, quæ alvum per quietem comprimant.

Ubi acrimonia ex toto eluta esse videtur, si nihilominus alvus liquida est, ad eam contrahendam recte potui datur ligni campechensis decoctio, aut, si saburræ acidæ, in canali cibali subsistentis, notæ apparent, aqua calcis vivæ simplex cum creta præparata, cui tincturæ cinnamomi, quantum ad gratum odorem ac saporem conciliandum fatis est, adjectum sit.

II. *Diarrhœa biliosa*. Oritur a bilis redundantia,

atque ex flavo dejectionum colore cognosci potest. Accedunt huic varietati nausea, os amarum, lingua flava, sitis, tormina, & plerumque febricula. Fere post calores actiores, diu continuatos, incidit.

In curatione primum id agendum est, ut bilis acrimonia obtundatur, simulque excretio promoveatur. Commode igitur potui datur tenuis avenæ ptisana, vel aqua, ex qua oryza decocta est. Carnium juscula hic minus idonea sunt. Rectiusque alvus sale seignettiano, in aqua soluto, cui justa tartari emetici portio adjecta est, quam rheo barbarico, purgatur. Si ventris impetus manet, ad parvas radices ipecacuanhæ portiones, aliaque remedia, jam proposita, decurrendum est.

III. *Diarrhœa serosa*, qua aqua potissimum dejectur. Tormina & nausea minus, quam in biliosa, vexant.

Expurgatis intestinis (quorsum rheum barbaricum, cui justa tartari emetici portio adjecta sit, aptissimum est), si nihilominus alvus fluit, parvas radices ipecacuanhæ portiones, sicut in reliquis varietatibus præcepimus, exhiberi oportet. Quæ si non respondent, ægerque febre caret, nec torminum, aut nausæ, reliquias sentit, tuto adhibentur compri-
mentia.

Et serosa, & biliosa diarrhœa, sæpe secundarius tantum morbus est.

Dysenteria non raro in diarrhœam serosam mutatur, quæ interdum difficillime curari potest. Cœlum, vel loca, mutare, equo vehi, vel navigare, proficit. Multum enim hæc auxilia ad cursum humorum ab intestinis revocandum valent. Oportet eodem tempore corpus sollicite contra frigus munire, eaque medicamenta assumere, quæ perspirationi augendæ sint. Cui rei idoneum est opium, cum radice ipecacuanhæ conjunctum. Commonemus tamen, ne quis

hac compositione nimis frequenter utatur. Totum enim corpus debilius inde redditur. Quum ligni campechensis decoctio nonnunquam ad reprimendum haud satis valeat, ad potentiora remedia confugere cogimur. Famofum remedium empiricum est, quod habet gallarum, amyli, singulorum unciam, nucis myristicæ drachmam, quæ mixta conteruntur. Utiliter exhibetur, ubi reprimentium usus tutus est. Bis terve in die viginti, vel quadraginta, granorum pondere devoratur.

Lignum campechense & cinnamomum, in aqua calcis vivæ macerata, tincturam, quum gustui gratam, tum valide reprimentem, exhibent. Potui recte datur aqua calcis vivæ simplex, cum lacte mixta, quæ interdum per se, sine aliis remediis, alvo contrahendæ sufficit. Cibi vero esse debent oryza, ex lacte cocta, & cinnamomo condita, gelatina oryzæ, sago cum vino rubro, ex portu Callensi apportato, carnes leviores tostæ, sic, ut sine embammate pingui assumantur. Caseus concedi potest: sed olera cruda, vel infantia, vitanda sunt.

Diarrhœa serosa interdum apoplexiam & nonnullas paralyseos species, itemque hydropem, solvisse observata est. Eadem frequens est sub finem variolarum confluentium, maximeque in infantibus, quum in adultis ptyelismus copiosus humores, per cutem excernendos, effundat.

Diarrhœa biliosa nonnunquam febribus remittentibus, vel intermittentibus, supervenit, earumque fomitem expellit. Eadem in continuis, si curatio a vomitu non incepit, sæpe sub finem accedit.

Curatio diarrhœæ secundariæ ingenio morbi primitivi accommodanda est, cavendumque, ne intempestivo reprimentium usu salutaris ejus effectus impediatur.

Sæpe etiam vermes diarrhœam excitant, quæ *verminosa* appellatur. Fere infantes corripit, atque ex dejectionibus mucosis, quibus vermium mortuorum frustra permixta sunt, cognoscitur. Præcipuum ejus remedium est rheum barbaricum cum mercurio dulci sexies sublimato. Ejectis vermibus, ad intestina confirmanda, novamque illorum generationem prohibendam, plerumque proficit aqua calcis vivæ, vel per se, vel cum exiguo rheo barbarico, in ipsa macerato.

Quæ sub finem febrium hecticarum toties accedit diarrhœa (*colliquantem* nominant) omni arte potentior est. Lac, cui justa theriacæ Andromachi portio adjecta est, in alvum subter datum, nonnunquam alvum supprimit, morbumque, dumtaxat ad tempus, levat.

CŒLIACA & LIENTERIA.

Cæliacæ & lienteriae exempla, accurate descripta, tam pauca existant, ut merito non, nisi pro diarrhœæ inveteratæ varietatibus, haberi videantur. Neque, curationem illarum proponi, necesse est, quum ab ea, quam in diarrhœa, dysenteriae succedente, commendavimus, nihil differat.

HEPATIRRHŒA.

Dysenteriae putridæ interdum feri cruenti dejectio succedit, quæ, sublata etiam febre, finitisque torminibus, ac tenesmo, diu tamen permanet.

Curatio ab aqua calcis vivæ, ac tinctura ligni campechensis, vel a medicamento illo empirico, quod ex gallis atque amylo constare diximus, petenda est.

Idem alvi profluvium frequens est in scorbuto putrido obfirmato, ægrumque celeriter rapit. Febris quoque intermittens malignæ accessionem comitari observatum est: sub quo casu corticem peruvianum liberaliter ex vino rubro exhiberi oportet.

Nulli ex his alvi profluviis *hepatirrhææ* nomen competit: sed nonnunquam ferum cruentum, aut pus, vere ex jecinore fertur: id quod ex signis, viscus hoc affectum denotantibus, colligere licet.

In vera hac hepatirrhœa non alienum est, balsama mitiora cum reliquis remediis conjungere. Cætera eadem facienda sunt, quæ in tabe hepatica præcepimus.

In regionibus calidis interdum sanguis sincerus sine torminibus per alvum redditur, ex loco altiori, quam hæmorrhoides, descendens. Quod profluvium, nisi a vera sanguinis abundantia excitatur, difficillime curari potest. Si enim a sanguinis dissolutione proficiscitur, spes in angusto est. Cortex tamen peruvianus, cum acido vitrioli conjunctus, tentari debet.

M E L Æ N A.

Humor nigricans, cujus dejectio hanc speciem distinguit, e liene ferri creditur.

Dejectiones nigræ etiam a dissolutione sanguinis scorbutica excitantur: qui casus pro insanabili haberi potest. Sed ubi nec dissolutionis istius signa evidentia, nec scorbuti symptomata propria, apparent, morbum fortasse sanat tinctura rosarum, vel ligni campechensis decoctio, cum acido vitrioli conjuncta, interpositis subinde mediocribus rhei barbarici portionibus, quibus unum alterumve tartari emetici granum adjectum sit.

Dejectiones nigræ, dysentericæ, febribus putridis, vel inflammationibus internis, supervenientes,

mortis periculum denuntiant : sed odor , ei , quem cadavera putrescentia exhalant , similis , illas ab his , quas melæna exhibet , facile distinguit.

C A P U T V.

Sanguinis profluvia , in species divisa , earumque curatio.

SANGUIS sanus nativum quemdam lentorem habet , quo prohibetur , ne per poros , in tunicis arteriarum hiantes , oleumque & limpham transmittentes , elaboratur. Estque mucus , qui parti vasorum sanguiferorum internæ tam tenaciter adhærescit , ut multo post , quam sanguis elutus est , appareat. SAUVAGESIUS , qui experimentum instituit , fidem facit , *se decies eluantur vasa & viscera aqua purissima , continue renovata , ultimam loturam etiam viscidam esse , ut ex sapone dissoluto viscidior non sit.*

Quanto firmior contextus vasorum est , quantoque magis corpus exercitatur , tanto evidentior sanguis lentorem exhibet. Sed ea miasmatum atque acrium quorundam vis est , ut sanam hanc crasin destruat. Qua destructa , sanguis aut per poros exsudat , aut in vasa minora , naturaliter solam limpham pellucidam vehentia , transcurrit. Illud tamen ignorari non oportet , quamdiu inter vires , sanguinem moventes , & vasorum robur , vel sanguinis tenacitatem , justa æquatio obtineat , fieri non posse , ut sanguinis profluvium existat.

Ubi vires , sanguinem moventes , eo usque incrementum accipiunt , ut robur vasorum superent , sanguisque , iusta tenacitate præditus , effunditur , id sanguinis profluvium incidit , quod Pathologi *activum* nominant ,

Atque in hoc solo sanguis recte detrahitur. Sed ubi contextus vasorum solutus, vel nimium relaxatus est, aut sanguis justo lentore destituitur, sanguinis profluvium, inde natum, *passivum* appellatur.

Sanguinis profluvia, a causis internis orientia, fere sic, ut morbos febriles, universi corporis languor, ac præcordiorum oppressio, cum horrore, nimique frigoris sensu, præcedit. Quæ omnia stricturem spasmodicam demonstrant, qua sanguinis per arterias minores circuitus difficilis reddatur, humorumque universitas a peripheria ad centrum repellatur. Si stricture ista non solvitur, & vasa integra manent, febris moveri solet. Sin autem tunicæ vasorum alicubi tam debiles atque infirmæ sunt, ut vel rumpantur, vel pori, in ipsis hiantes, vasorumque ora supra modum dilatentur, non febris, sed sanguinis profluvium, excitatur.

Sanguinis profluvia, hoc loco considerata, in quinques species dividi possunt, quæ sunt:

- I. *Epistaxis*, sive sanguinis e naribus profluvium.
- II. *Hæmoptysis*, sive sanguinis sputum.
- III. *Hæmatemesis*, sive vomitus cruentus.
- IV. *Hæmaturia*, sive sanguinis ex urethra profluvium.
- V. *Hæmorrhoids*, sive sanguinis ex ano profluvium.

Menorrhagia & *abortus* ad morbos sexuales referendi sunt.

E P I S T A X I S.

Epistaxis frequentissime incidit, sed raro tam vehemens est, ut opem medicam desideret.

Si febribus inflammatoriis supervenit, de repri-

menda illa solliciti esse non debemus, nisi tam immodica, vel longinqua, sit, ut ægrum in vitæ periculum conjiciat. Interdum enim hoc febrium genus sanguinis e naribus cursu solvitur. Atque in universum epistaxis raro multum molestiæ exhibet, quamdiu pulsus validus ac plenus manet, genæ & labia ruborem nativum non amittunt, calorque animalis in partes corporis extremas diffunditur.

Sin autem pulsus languescit & concidit, genæ ac labia palleſcunt, partes extremæ refrigescunt, ægerque de virium debilitate & nausea conqueritur, sanguinis impetum prohiberi, necesse est.

Fere ejus rei gratia auxiliis topicis uti consueverunt. Sunt, qui pannum, aqua frigida madentem, cervicibus imponant: alii acetum, vel vitriolum album, in multa aqua solutum, naribus attrahi jubent: alii turundas, albumine ovi madefectas, & in bolo armenia contrita, cui aluminis, vel colcotharis, pauxillum adjectum est, pervolutas, in nares immittunt.

Si pulsus, aliæque res adjunctæ, sanguinis motum per totam vasorum universitatem incitatum, ac profluvium activum esse, significant, recte vena in brachio secatur, & nitrum exhibetur. Sin autem sanguinis profluvium a vasis debilibus, ac sanguine dissoluto, dependet, medicamentis roborantibus atque antisepticis, nominatim cortice peruviano, utendum est, sic, ut elixirium vitrioli acidum cum eo jungatur.

Si, quæ hactenus proposita sunt, auxilia vincuntur, ad ipecacuanhæ radicem, vel medicamenta, ex antimonio parata, confugiendum est, quæ eo pondere præbeantur, ut nauseam & vomitum leviores moveant.

Sanguine suppresso, necessaria sunt quies, securitas, silentium. Si alvus nihil excernit, ducenda est, posteaque exhibendum paregoricum.

Quæ per circuitus redit epistaxis, fere ab excretionem quadam naturali suppressa proficiscitur. Juvenes, sanguine abundantes, ac provectioris ætatis homines, victu pleno lautoque utentes, sæpe sanguinis e naribus profluvio obnoxii sunt, quod capitis dolor & gravitas, atque ad soporem proclivitas, præcedit. Opus his est perparce cœnare, caput levissime tegere, præcipuamque curam adhibere, ne alvus adstricta sit.

SAUVAGESIUS hoc sanguinis profluvium in septem species diduxit. Sed plures, quam tres, epistaxeos varietates poni, necesse non est. Quæ sunt:

- I. *Epistaxis critica*, quæ fere soli naturæ committi potest.
- II. *Epistaxis activa*, quæ sanguinis detractionem, victus rationem refrigerantem, & medicamenta sedantia, desiderat.
- III. *Epistaxis passiva*, quæ roborantibus, adstringentibus, vel antisepticis, curanda est.

H Æ M O P T Y S I S.

Hæmoptyseos vocabulo id tantum sanguinis sputum intelligimus, quod ex pulmone, sine febre inflammatoria, fertur, siquidem etiam hi, qui pleuritide, vel peripneumonia, laborant, sæpe sanguinem exspuunt.

Hæmoptysis facile distinguitur sanguinis rejecti specie, qui floridi coloris est, spumat, plenoque ore extuslitur. Qui ex faucium vasis exit sanguis, exiguus est, colorem obscurum habet, nec spumat. Qui ex ventriculo erumpit, cum nisu vomendi rejicitur.

Hæmoptysis nunquam leviter terrere debet. Atque idcirco varietates illius distingui, eo magis necessarium

rium est, quod curationes paulum diversas desiderant. Sunt autem quatuor.

I. *Hæmoptysis accidentalis*. Hæc in iis, qui sanguine abundant, a victus, vel exercitationis, immoderatione excitatur, neque a labe pulmonum hereditaria, aut acrimonia sanguinis, dependet.

II. *Hæmoptysis habitualis*, quam humorum acrimonia, pulmonumque debilitas nativa, vel contracta, arceſſunt, & febricula vel præcedit, vel comitatur. Hæc fere in phthisin definit.

III. *Hæmoptysis periodica*. Mensium, vel hæmorrhoidum, subsistentium vicem sanguinis sputa, per circuitus redeuntia, explevisse observata sunt.

IV. *Hæmoptysis traumatica*, quæ a vulnere, aliave qua injuria, extrinsecus incidente, proficiscitur.

In *hæmoptysi accidentali* sanguis mittendus est, & si nihilominus ex ore processit, iterum tertioque, hac mensura, atque his intervallis, quæ præſens rerum conditio postulabit. Cibi esse debent levissimi, sine carnibus solidis, sine jusculis earum valentioribus. Potui dandæ sunt emulsiones, quibus nitrum adjectum sit, serum lactis duplicis, aqua, in qua hordeum decoctum est, vel aqua Selterana cum lacte. Præter hæc necessaria sunt quies, securitas, silentium, siquidem sermo sanguinis sputum auget, vel revocat. Alvus quoque ducenda est, recteque, ad somnum conciliandum, minutæ opii portiones per intervalla idonea exhibentur.

At ubi hæmoptysis a sanguinis acrimonia, & pulmonum debilitate obfirmata, exoritur, sanguinis missio larga ac repetita minus prodest. sed probabilissimum sanguinis suppressendi auxilium ab exiguis radicis ipecacuanhæ, vitri antimonii cerati, vel tartari emetici, portionibus expectatur.

Ubi sanguis bene conquievit, neque amplius in vesiculas pulmonales effunditur; id quod ex sympto-

matibus, dolore, præcordiorum oppressione, tussi, ac spiritus difficultate, sublatis patet : tum vero ad usum medicamentorum roborantium progredi licet. Quorum potentissimum hîc, sicut fere ubique, ubi partes solidæ confirmandæ sunt, cortex peruvianus est. Commodissimum autem est, eum ex aqua decoquere, cum ejusque usu balsamum aliquod mitius, velut Tolutanum, conjungere.

Ubi vero nihil omnia auxilia proficiunt, ac nihilominus sub his sanguinis sputum manet, vel, suppressum etiam, aliquot post horas diesve recrudesceat, cum præcordiorum oppressione, & spiritus difficultate, siti importuna, pulsuque celeri ac duro, malus morbi exitus jure metuitur, siquidem tantum non semper phthisis supervenit. Quo in casu nullum aliud præsidium superest, quam quod a sero lactis caprini, si tempus anni opportunum est, ab aquis Bristolien-sibus, vel Malloviensibus, ab aqua Selterana cum lacte asinino, ab aëre puro rusticano, ab equitatione, atque navigatione, sperare licet.

Quæ per circuitus reverti solet hæmopthysis, nisi revocatis, quæ suppressæ fuerunt, excretionibus, sanari nequit.

Traumaticæ curatio ab ea, quam in accidentali proposuimus, non differt, præterquam quod injuriæ, quæ sanguinis sputum provocavit, ingenio accommodanda est.

SAUVAGESIUS plures etiamnum hæmoptyses varietates numerat : sed illæ, quas adduximus, ad artis exercitium quotidianum sufficiunt. In hæmoptysi enim, sicut in quovis alio sanguinis profluvio, caput illud est, ut profluvia activa & passiva distinguantur, quoniam, prout hæc, ita etiam curationes ipsorum, differunt.

Sanguinis ex gingivis, aliisque corporis partibus, profluvium, a diathesi putrida nascens, (*Stomacæcer*

nominant) scorbuti putridi symptoma est, adeoque ut species morbi distincta considerari non debet.

H Æ M A T E M E S I S.

Hæmatemesis in feminis frequentior est, quam in maribus, fereque a mensibus suppressis oritur. Si in maribus incidit, ab hæmorrhoidibus subsistentibus, vel jecinore, aut liene obstructo, excitatur.

Sanguinis missio larga in hoc morbo aliena est. Cito enim pulsus sub ea concidit. Itaque & parca esse, nec, nisi si res exigit, iterari debet.

Alvus ducenda, vel exiguis rhei barbarici portionibus, si ventriculus has continet, solvenda est. Potui commode dantur juscula carniū tenuiora, quibus planta aliqua grata, leniter reprimens, & vulnera glutinans, incocta sit, velut chærephyllum, hederæ terrestris, plantago. Prodestque tinctura rosarum infirmior, vel aqua simplex, cui spiritus vitrioli ad acorem, posteaque saccharum album ad dulcedinem adjectum est.

H Æ M A T U R I A.

Sanguis, quem urethra in maribus profundit, æque ex vesiculis spermaticis, glandularumque prostatarum vasis, atque ex renibus & vesica, ferri potest. Quare hæmaturia nonnunquam etiam post concubitum nimis frequentem exoritur. Cæteræ, maximeque vulgares ejus causæ, sunt calculi, vel arenæ, viarum, per quas urina descendit, vasa lacerantes, injuriæque externæ, sive ex alto aliquis cecidit, sive ictus est, sive grave onus levavit, sive equitatione acriore corpus concussit. Sed interdum hæmaturia etiam a sanguine dissoluto, motuve nimis incitato, in febribus summe inflammatoriis, nominatim variolis, pro-

ficiscitur : unde plures morbi varietates , quæ apud SAUVAGESIUM ad quindecim ascendunt.

In habitu corporis pleno , atque ad inflammationem proclivi , sanguinem semel iterumque deurahere , ventrem potionibus salinis mitioribus solvere , potuique emulsiones , quibus gummi arabicum adjectum sit , dare oportet. In diathesi autem putrida , sanguinisque statu dissoluto , corticis peruviani decoctio , vel ejusdem tinctura ex aqua calcis vivæ , tinctura rosarum , aut serum lactis aluminatum , ad impetum sanguinis prohibendum magis idonea sunt. Post quæ electuarium , ex cortice peruviano , terra japanica , balsamoque Tolutano , vel copaivæ , concinnatum , interpositis subinde justis rheï barbarici portionibus , ægrum , ne cito ab eadem imbecillitatem recidat , tuetur.

In hæmaturia , a calculo excitata , auxilio , dum sanguis exit , emulsiones lenientes atque involventes sunt. Ubi suppressus est , tentari potest , quid saponi & aqua calcis vivæ , vel lixivium saponariorum ex vitulinæ jusculo , vel radicum althææ decoctio , valeat. Sed de his remediis uberius tum agemus , ubi calculi curationem ex professo proponemus.

At si menses , vel hæmorrhoides suppressæ , hæmaturiam provocant , neque revocari possunt , in vicem istarum excretionum sanguis per intervalla opportuna detrahendus est. Ubique autem medicamenta validius reprimentia caute timideque exhibenda sunt , quoniam , viis repente constrictis , cruorem concretum facile retinent.

In *Actis Edinburgensibus* exemplum hæmaturix , a verme in vesica excitatæ , relatum legitur.

HÆMORRHOIS.

Sanguinis ex ano profluvia duorum generum sunt.

Unum cum dolore acutissimo, tenefimo, crebraque muci dejectione, conjunctum est: alterum molestis his symptomatibus vacat. Prior morbus dysenteriae, jam descriptae, varietas est: de posteriori, quæ proprie hæmorrhoids appellatur, nunc dicemus.

Hæmorrhoides, quas cæcas vocant, non semper vasorum hæmorrhoidalium varices, sed nonnunquam mariscæ, vel fungi, sunt, ex ani ambitu excrecentes, ac sæpe multum sanguinem profundentes. Est etiam, ubi magna sanguinis copia ex vasis, intra intestinum rectum collocatis, fertur. Neuter casus, dum medioere est profluvium, terrere nos debet. Sæpe enim natura hac via corpus nimio sanguine exonerat. Atque idcirco ope medica non opus est, nisi ubi profluvium tam vehemens, aut longum est, ut maciem & debilitatem faciat.

Ubi suppressenda est hæmorrhoids, panni, ex aqua frigida, vel aceto, expressi, super anum, vel lumbos, dari possunt. Qui si non protinus juvant, vomitus levior ipecacuanhæ radice, vel tartaro emetico, eliciendus, posteaque remedium paregoricum exhibendum est.

Quum vero sanguinis ex ano profluvia maximam partem a jecinoris obstructione, sanguinis per venam portarum circuitum impediante, proficiscantur, semper, nisi sublata illa obstructione, morbi recidivimetus est. Oportet itaque ad aquas minerales, quales Vahlenfes, vel Selteranæ sunt, decurrere, cum iisque saponis & gummi aperientium usum conjungere.

Mætor immoderatus ac diuturnus æque nimias hæmorrhoidas, ac profusum menstruorum fluorem, proritat. Nihil plus hic valet, quam peregrinatio, quæ quum novas semper res oculis objiciat, animum dejectum mirifice erigit. Nunquam igitur, ubicumque res patitur, commendanda non est.

Si vero etiam medicamenta desiderantur, tinctura

corticis peruviani ex aqua calcis vivæ, cui ad gratum odorem ac saporem conciliandum tinctura cinnamomi, & ad calorem movendum spiritus lavendulæ compositus adjectus est (*), plerumque eximium usum præstat.

(*) Formula hæc est :

℞. Corticis peruviani, crasse pulverati, uncias duas :

Affunde

Aquæ calcis simplicis libras duas :

Macerentur per triduum. Deinde tincturam cola,
& adde

Tincturæ cinnamomi unciam,

Spiritus lavendulæ compositi unciam dimidiam.

Capiat cochlearia quatuor ter quaterve de die.

C A P U T VI.

Profluvia humorum, in species divisa, earumque curatio.

DIXIMUS hætenus de sanguinis profluviiis. Nunc de tertio profluviorum genere dicemus, sub quo duæ tantum species sunt, *ephidrosis* & *diabetes*.

EPHIDROSIS.

Sudores profusi, hæcticæ, aliive cui feбри, accedentes, propriam curationem non desiderant. Nisi correcto enim, vel expulso fomite, constans aliqua sanatio sperari non potest. Sed nonnunquam obser-

vantur homines, qui sine febre, aliave qua causa evidente, sudoribus nocturnis sic diffluunt, ut corpus macie concidat, roburque & ciborum appetentia dejiciatur.

Remedio sunt alvi purgationes, ex opportunis intervallis repetendæ, aquæ ferratæ, medicamenta, ventriculum confirmantia, balnea frigida, corporis exercitatio moderata.

Qui in regionibus æstuosis ætatem agunt, totum corpus oleo perungunt, atque in balnea frigida descendunt. Neque dubitari potest, quin hæc auxilia multum ad sudorem prohibendum valeant.

In ephidrosi, quam sanguinis dissolutio putrida citat, succi plantarum, maximeque subacidarum, recens expressi, cum cortice peruviano conjuncti, profunt.

Ab iisdemque auxilium in ea ephidrosi petendum est, quæ colore præter naturam tincta est.

DIABETES.

Diabetes is morbus appellatur, quo urina, super potionum modum profluens, maciem, debilitatem, sitim, atque anorexiam, facit.

Malum curatu difficillimum est. MEADIVS serum aluminatum commendat, quod ex lactis, paululum cocti, libris quatuor, & aluminis drachmis tribus, conficitur, sic, ut quarta libræ pars ter minimum die bibatur. Aqua calcis vivæ, in qua justa corticis querni portio macerata fuerat, utilis reperta est. Alios aquæ Bristolienfes, alios ferratæ juverunt.

In *diabete vero* urinæ odor ac sapor perinde dulcis est, ac si mel, vel saccharum fuscum, in ea solutum sit. Lotium, super igne leni evaporatum, residuum relinquit, facto cocto simile, quod eundem odorem melleum servat. *Diabetes Anglicus* a SAUVAGESIO

nominatur, quod apud Anglos, qui strenui potores esse perhibentur, frequens sit. Idem alias etiam varietates commemorat, velut:

- 1) *diabeten hystericum*,
- 2) *diabeten arthriticum*,
- 3) *diabeten febricosum*.

Prima varietas his familiaris est, qui temperamento hysterico præditi sunt, atque in largo urinæ limpidæ profluvio consistit.

Altera varietas arthritidis inveteratæ symptoma est, sed extra accessiones. In ipsis enim accessionibus urina exigua & turbida redditur: sed extra illas copiosa & limpida profluit, quoniam perspiratio immittitur.

Tertia varietas febribus intermittentibus in proVectæ ætatis hominibus supervenit.

In cura harum varietatum id agendum est, ut, quæ per cutis meatus fit, excretio restituatur, atque ita humores aquosi, ad organa uropoëtica ruentes, devertantur. Ideoque corpus vestimentis, calorem foventibus, probe contegere, multum prodest.

More nostro tabulam hîc subjiciemus, quæ tertii morborum universalium ordinis genera, species, & varietates, sub uno aspectu ponat.

GENERA.	SPECIES.	VARIETATES.
I. Profluvia alvi.	1. Cholera.	1. Cholera spontanea. 2. Cholera verminosa. 3. Cholera arthritica.

· GENERA.	SPECIES.	VARIETATES.
-----------	----------	-------------

2. Dyſenteria.

1. Dyſenteria putrida.

2. Dyſenteria inflammatoria.

3. Diarrhœa.

1. Diarrhœa ſtercoroſa.

2. Diarrhœa bilioſa.

3. Diarrhœa ferroſa.

4. Diarrhœa verminoſa.

4. Lienteria.

5. Cœliaca.

6. Hepatirrhœa.

7. Melæna.

II. Profluvia ſanguinis.

1. Epiftaxis.

1. Epiftaxis critica.

2. Epiftaxis activa.

3. Epiftaxis paſſiva.

2. Hæmoptiſis.

1. Hæmoptiſis accidentalis.

2. Hæmoptiſis habitualis.

3. Hæmoptiſis periodica.

GENERA.

SPECIES.

VARIETATES.

4. Hæmoptysis
traumatica.3. Hæmateme-
sis.

4. Hæmaturia.

5. Hæmorrhoids.

III. Profluvia hu-
morum.

1. Ephidrosis.

2. Diabetes.

1. Diabetes ve-
rus.2. Diabetes hyf-
tericus.3. Diabetes ar-
thriticus.4. Diabetes fe-
bricofus.

INTRODUCTIONIS METHODICÆ
 I N
 PRAXIN MEDICINÆ
 L I B E R IV.
 D O L O R E S.

C A P U T . I.

Arthritidis descriptio, in species divisio, & curatio.

CL. LIGER, Medicinæ Doctor Parisinus, qui singularem librum de *arthritide* conscripsit, materiæ morbificæ glutinosam naturam tribuit: cui opinioni firmandæ ad cadavera arthriticorum incisa provocat, quorum articuli mucō tenaci, ad ligamenta capsularum, & vaginas tendinum, adhærente, oppleri fuerint. In urina quoque arthriticorum simile gluten subsidit, quam veteres *pituitam vitream* appellarunt. Sanguis denique, in morbi accessionibus detractus, crustam albidam, sicut in pleuritide, minus tamen compactam, exhibet.

Sed hæc omnia pro arthritidis effectibus, potius quam causis, habenda sunt, siquidem non, nisi in morbo obfirmato atque inveterascente, apparent. Illustrissimum Archiattrorum Comitem, SWIETENIUM, si audias, muci hujus glutinosi accumulatio crebris morbi accessionibus adscribenda est, quæ vasa, articulis circumjecta, sic mutant, ut particulæ terrestres, ossium nutritioni destinatæ, per illa transi

re nequeant, adeoque retentæ, unguen articulorum spissent, & in calcem concrecant. Cæterum Vir summus cum Præceptore BOERHAAVIO in eo consentit, quod, acrimoniam arthriticam pro materia subtilissima habet, quæ liquorem nerveum afficiat, vel in solum systema nervosum agat, frustra que in humoribus crassioribus quærat.

Acrimonia arthritica quia summam subtilitatem habet, neque ullum adhuc detectum est remedium, quinquab ea vincatur: idcirco nonnulli scriptores arthritidem ab aliis fontibus, quam a materia quadam morbifica, derivarunt. Fecit id in primis, qui nuper demum *de causis & curatione arthritidis* ex professo scripsit, Cl. CAVERHILL, morbum in arteriis minoribus occlusis ponens, doloremque in accessionibus a sanguine, illas per vim aperire conante, repetens.

Cl. LIGER a plerisque omnibus Pathologis in hoc discrepat, quod cerevisiam arthritidi generandæ magis, quam vinum, favere statuit. Vinum tamen, e pomorum succo confectum, cerevisia nocentius esse, existimat. Cujus sententiæ præsidia hinc arcessit, quod Campaniæ & Burgundiæ incolæ, qui nihil, nisi vinum bibant, ab arthritide immunes sint: Normandi autem ac Flandri, quorum potum vinum, e pomorum succo confectum, & cerevisia, potissimum constituent, vel maxime ab ea torqueantur.

MUSGRAVIUS, qui Exoniæ medicinam fecit, Damnoniis arthritidem persfamiliarem esse testatur: id quod sententiam LIGERIANAM de vini, ex pomorum succo confecti, noxa haud parum corroborat, siquidem Damnonii, vicinorumque aliquot Comitatum incolæ, nullo fere alio potu utuntur. Arthritidem autem magis a cerevisia, quam a vino, procreari, observationes neque inter nos, neque in Hollandia, testantur. Inter nos quidem, præter vini potores, vix unum alterumque arthritide laborantem invenias. De Hol-

Iandia autem SWIETENIUS refert, quamdiu potus communis sola cerevisia fuerit, paucissimos arthritide tentatos fuisse: simul atque vero vinorum usus increbuerit, ditioresque cerevisiam soli plebeculæ reliquerint, se plurimos isto morbo afflictos vidisse.

In universum pro certo ponere licet, victum opiparum, potum generosum copiosumque, & corporis exercitationem neglectam, generandæ acrimoniæ arthriticæ in primis favere, maximeque viros, ingenio acuto ac fecundo præditos, morbi illius accessioni-
bus patere, quum ætatem matura majorem adepti sint, vel potius superaverint. Arthritis tamen huic ætati non omnino propria est. Neque etiam solos ma-
res infestat. Nam & in pueris, & puellis, & mulie-
ribus, nonnunquam incidit.

Quum SYDENHAMUS in morborum, quos expo-
suit, descriptionibus a paucissimis superetur, arthri-
tidisque accessiones ultra triginta annos ipse expertus
fuerit, dubitari profecto non potest, quin morbum
istum accuratissime descripserit. Quam ob rem Lecto-
ribus nostris rem haud ingratam facturos nos esse
confidimus, si totum morbi decursum, qualis ab illo
propositus est, huc transcribamus.

*Quoties, inquit, regularis est podagra, hoc fere
modo ægrum aggreditur. Januario exeunte, aut inci-
piente Febuario, derepente, & nulla fere præsen-
sione antecedente, ingruit, nisi quod ventriculi crudi-
tate atque ~~anæmiæ~~ ad septimanas aliquot æger labora-
verit, corporis insuper intumescencia quasi ventosa, &
gravitate, quæ in dies augetur, donec tandem deto-
net paroxysmus, quem paucis diebus præit torpor, &
quasi flatuum descensus per femorum carnes, cum af-
fectione ~~πνευµατι~~, tum etiam pridie paroxysmi appe-
titus voracior, non tamen naturalis. Sanus lecto som-
noque cominititur: hora vero secunda post mediam noc-
tem excitatur a dolore, pollicem pedis ut plurimum
occupante, quandoque vero calcaneum, suram, aut
talum.*

Hic dolor eum refert, qui ossium dictorum dissociationem comitatur, cum sensu quasi aquæ tantum non frigidæ, partis affectæ membranis affusæ. Mox sequitur rigor cum horrore, & febricitatione aliquali. Dolor autem hic, primo remissior, gradatim intenditur, & pari passu rigor atque horror recedunt, idque in singulas horas, donec tandem sub noctem ad apicem pervenerit, sed ad varietatem ossiculorum tarfi & metatarsi, quorum ligamenta obsidet, perbelle se accommodans, nunc tensionem violentam, vel ligamentorum istorum dilacerationem, nunc morsum canis rodentis, quandoque pressuram & coarctationem, exprimens. Ad hæc ita vivum exquisitumque habet sensum pars affecta, ut nec linteorum superincumbentium pondus, nec cubiculi a fortiore ambulatione concussionem, ferre valeat. ——— Doloris sedatio non contingit ante horam secundam tertiamve matutinam, decurso scilicet nychthemeri spatio a primo appulsu paroxysmi. ——— Jam, leni madore perfusus, somno concedit, a quo evigilans, dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernit: quum solum antehac, quod in omnibus podagricorum paroxysmis sollemne est, insignior intumescencia venarum, membro vexato intertextarum, se in conspectum dederit. Sequenti die, forte etiam ad biduum triduumve, si materia, podagræ generandæ apta, fuerit copiosior, dolet non nihil pars affecta, idque vehementius, die jam advesperascente, levatur autem sub galli cantu. Intra paucos dies alter pes eodem dolore torquetur, quos is, qui prior doluit, vel, si prior iste jam dolore desierit, debilitas, quæ eum infirmaverat, mox evanescit, tam viribus, quam integra sanitate, isti pedi statim restitutis, perinde ac si nunquam laboraverit, si modo dolor pedem, nuper tentatum, ferocius lancinet.

Nihilominus easdem hic excitat tragædias, quas prius in altero pede, tam quoad doloris vehementiam, quam durationem. Quandoque etiam primis morbi diebus, quum materia peccans adeo exuberat, ut ei capiendæ pes unus impar sit, utrosque simul pari vehementia

fatigat. Sed ut plurimum pedes successive, uti diximus, aggreditur. Postquam utrumque pedem exercuerit, qui sequuntur paroxysmi, abnormes sunt, tum quoad tempus invasionis, tum etiam quoad durationem: hoc tamen ubique servant, quod dolor noctu recrudescat, mane vero remittatur.

Atque ex serie horum paroxysmulorum (sit verbo venia!) constat paroxysmus, qui dicitur podagræ, diuturnior breviorve, pro ægri ætate. Neque enim censendum est, quoties quis cum hoc morbo ad menses duos, vel tres, fuerit conflictatus, unum illum paroxysmum fuisse, sed seriem potius & catenam paroxysmulorum, quorum posterior quilibet priori & mitior fuit, & contraxior, donec tandem, materia peccante prorsus absumpta, æger pristinam obtinuerit sanitatem: quod in vegetioribus, & iis, quos podagra rarius invisit, diebus sæpe quatuordecim fit; in senioribus, atque iis, quos sæpius afflixit, duobus mensibus. Iis vero, qui vel annis, vel diuturniore morbi mora, fractiores jam sunt, non prius vale dicit, quam æstas jam adultior eam fugaverit.

Ad quatuordecim primos dies urina coloratior est, quæ post separationem sedimentum rubrum, & quasi arenulis refertum, deponit: nec æger ut plurimum, nisi tertiam potulentorum, quæ assumpsit, partem per vesicam reddit. Alvus item ad dictos primos dies fere constipata est.

Appetitus prostratio, rigor totius corporis sub vesperam, partium, etiam non affectarum, gravitas & molesta sensatio, integrum paroxysmum comitantur. Recedentem paroxysmum excipit pedis affecti pruritus vix ferendus, maxime inter digitos, unde decidunt furfures, & pedes ipsi, quasi ab epoto veneno, desquamantur.

Morbo jam discussso, ægri tum vigilia, tum appetitus redeunt, pro rata doloris, quo sæpebat paroxysmus nuper elapsus, & in eadem proportionem servata, vel acceleratur, vel differtur, sequens paroxysmus. Nam si hic ultimus ægrum pessime multaverit, sequens

*paroxysmus non , nisi anno ad idem punctum reverte-
tente , denuo accedet.*

Atque hoc se habet modo podagra regularis , phænomenis genuinis propriisque se ostendens. Quum vero vel ab indebita medicatione turbatur , vel , ob diuturniorem morbi pertinaciam , corporis substantia quasi in morbi fomitem pervertitur , neque par est natura eidem methodo consueta eliminando , phænomena multum sunt diversa à jam descriptis. Nam quum hætenus dolor pedibus tantum fuerit infestus , (qui peccantis materiæ sedes sunt genuina , quæ quum alias quasilibet partes occupat , certissimum est , vel morbi methodum inversam esse , vel corporis vigorem paulatim jam imminutum) jam itaque manus , carpos , cubitos , genua , aliasque regiones occupat , eas jam , sicut pedes olim solebat , discrucians. Quandoque enim , unum pluresve digitos distorquens , fasciculo radicum pastinacæ similes eos reddit , motu paulatim priyans , tandemque concretiones circa articulorum ligamenta tophaceas generans , cretam , vel oculos cancerorum æmulantes : (quæ concretiones tophacæ æque molles & friabiles , atque creta , vel oculi cancerorum , sunt , nec minus facile acidis dissolvuntur.) Nonnunquam materia , morbum committens , cubitis impacta , tumorem subalbum excitat , fere ad ovi magnitudinem , qui sensum inflammatur cum rubore. Est , ubi , femur occupans , sensum exhibet quasi ingentis ponderis appensi , sine dolore tamen notabili. At , genu exinde petens , id acrius urget. Artus jam habet æger fere undequaque contractos & impeditos , ita ut claudicet , & permolestè prorepat. Urina illam colore imitatur , quæ in diabete excernitur : dorsum , aliæque partes , molestè pruriunt , maxime sub horam somni.

Quum podagra antehac non , nisi exeunte hieme , soleret invadere , post duos tresve menses pro more recessura , jam per annum integrum vexat ægrum , dentis duobus , vel tribus , mensibus calidioribus , atque æstivis. Et , quod insuper est observandum , quemadmodum

dum paroxysmus major, sive generalis, jam protractior, quam olim fuerat, invenitur: ita etiam paroxysmi isti particulares, ex quibus generalis componitur, singuli diutius seviunt. ——— Primo ad hæc, aut secundo post appulsum die, æger, præter dolorem, aliqualem etiam ægritudinem patitur, atque simul omnimodam appetitus prostrationem. ———

Postremo, ubi quis ad multos annos podagra laboravit, & post multos dirosque cruciatus, dolor singulis paroxysmis gradatim imminuitur, tandemque ægritudine potius æger conficitur, quam dolore. Quem enim in his patitur dolorem, quamlibet sint productiores, vix ad decimam partem ejus assurgit doloris, quem pati solebat, quum viribus esset magis integris. —

Namque hoc in morbo dolor amarissimum est naturæ pharmacum, qui quo vehementior est, eo citius præterlabitur paroxysmus, atque insuper & longior erit intermissio, & magis perfecta.

Quandoquidem arthritidis accessiones molimini critica sunt, quibus natura materiam morbificam corpore expellere adlaborat, Medici prudentiores in earum cura admodum circumspecte agunt, summoque opere cavent, ne humor vitiosus repellatur, & partem aliquam necessariam occupet. Itaque, in summo accessionum vigore, vel maxime cunctabundi ac timidi sunt, præcipueque circa remedia topica, & opium, siquidem ægrorum impatientia, a præsentī dolore liberari ardentissime cupiens, facile ad illorum usum propelli potest. Super partem dolentem nihil tuto datur, nisi cataplasmata, ex mica panis, lacte, exiguo croco, vitellisque ovorum, confecta, vel sapo, in aqua calida solutus, vel panni, saporis mollito crassius illiti. Fere vero tutius est, ab hoc, vel simili auxiliorum genere, prorsus abstinere, nec quidquam amplius, quam partem affectam lanæ recens carminatæ, pel pannis mollissimis, involvere, ut, perspiratione aucta, materia morifica citius dissipetur.

Quod ad remedia interna, sub accessionibus adhibenda, attinet, non alienum est, inter initia aqua tepida, in qua flores chamæmeli, vel folia cardui benedicti, maduerunt, adjecto, si æger languet, exiguo vino rubro, levem vomitionem proritare, qua fordes, in ventriculo hærentes, exonerentur. Procedente tempore, si alvus nihil excernit, vel ducenda, vel solvenda est, sic, ut æger tincturam sacram, cochlearii mensura, additis aliquot spiritus volatilis aromatici guttis, hauriat, vel, si saburra acida in ventriculo subsistit, unam alteramve magnesiæ albæ drachmam devoret.

Sanguinis detractio in plenioribus tantum, atque in primo morbi impetu, commoda est: imbecillis autem, senibus, vel his, qui crebras accessiones experti sunt, nocet. SYDENHAMUS hoc auxilii genus non obscure in totum reformidavit.

Patet itaque, sub accessionibus, quamdiu materia morbifica in partibus, ipsi recipiendæ a natura destinatis, deposita manet, medicinæ locum vix esse: sin autem, relictis articulis, ad interiora relabitur, omni cura atque diligentia elaborandum est, ut antiquum in locum revocetur, in eoque figatur.

Humorem arthriticum in caput translatum esse, cognoscimus, si dolor in articulis conquiescit, tumorque subsidit, simul autem capitis dolor acerrimus, somnolentia, vertigo, tremor, spasmi, vel delirium, ingruunt. Si in pulmones irruit, magna præcordiorum oppressio, cum tussi, ac spiritus difficultate, consequitur. Si ventriculum invasit, vomitus cum nausea gravissima, anxietas, omnium virium dejectio, dolorque acutissimus in regione epigastrica, succedunt.

In his casibus, qui præsentissimum periculum minantur, neque ullam auxilii dilationem pati possunt, protinus id agendum est, ut partes internæ releventur, dolorque in artubus denuo figatur.

Oportet, si materia arthritica caput petiit, ægerque plenus est, sanguinem, pro plenitudinis ratione, detrahere, parti femorum crurumque internæ vesicatoria admove, pedem vino calente, vel fomentis spirituosus, in quibus raphani agrestis radix, recens rafa, decocta, salque communis dissolutus est, fovere, & , imposito sinapi, summam ejus cutem exasperare.

Si pulmones affecit, metusque est, ne spiritus intercludatur, eadem, quæ modo præcepimus, facienda sunt.

At si in ventriculum se inclinavit, potui dari debet vinum calidum, ex quo aromata decocta sunt, vel, qui in senibus maxime, strenuisque potoribus, præstat, spiritus vini, aromatum decoctione valentior redditus, vel, si ad manum est, aqua vitæ, quam Hiberni *usquebaugh* nominant. MEADIVS enim animadvertit, ventriculum, ab humore arthritico correptum, *quasi torpore quodam, & frigoris sensu, mirum in modum affici, ita, ut vinum sit pro aqua, & liquores calidissimos, quales sunt spiritus, quos vocant, ex vino elicit, is expetat, & facile ferat.*

Si ventriculus has potiones non continet, una cum iis sexdecim, vel viginti, tincturæ thebaicæ guttas, per apta intervalla, exhiberi oportet.

Hæc præcipua auxilia sunt, quibus sub arthritidis accessionibus opus est. Sed, ut reversiones illarum avertant, Medici prudentiores in hoc præcipue incumbunt, ut ventriculum confirment, & , quominus primæ vitæ saburra aliqua onerentur, impediant, quum satis evidens esse videatur, arthritidis principium ab humorum, digestionis infervientium, depravatione nasci. Atque hæc ratio est, cur a medicamentis aromaticis amaris morbi recidivi propulsationem potissimum expectare soleant.

Pulvis, qui Ducis Portlandiæ dicitur (*), magnamque olim famam habuit, plures ab arthritidis accessionibus tutos præstitisse observatus est. Sed nonnunquam manifesto nihil amplius, quam humoris vitiosi actionem, ut ita dicam, suffocavit, qui, hoc modo accumulatus, tandem, conduplicata vi erupit. Hujus enim pulveris, sicut omnium amarorum, usus, iusto longius protractus, organorum, digestionem infervientium, robur infirmit. Ubi ventriculum faburra glutinosa oneratum esse apparet, sales alkalini fixi, vel sapo, vel aqua calcis vivæ, in qua amara aromatica macerata sunt, utiliter exhibentur. Sapo præcipuum est remedium, quod Cl. LIGER commendat, ut quem muco, arthritidis genitori, dissolvendo sparem esse censeat. Idemque miris laudibus prædicatur ab alio quodam illustri Gallorum Medico LIEUTAUDIO. Conjungendus est cum amaris, velut extracto radices gentianæ, exiguoque thei barbarici, vel aloës, pondere.

(*) Constat ex radicibus gentianæ & aristolochiæ rotundæ, foliorum chamædryos & chamæpityos florumque centaurii minoris, portionibus æqualibus. Primis tribus mensibus, singulis diebus, tempore matutino, singulæ drachmæ sumuntur; sex proximis mensibus, scrupuli bini; reliquis tribus, grana tricena. Insensiente anno, tricena tantum grana alternis diebus devorantur.

Ubi acor ventriculum infestat, magnesia alba magno cum successu interponitur. At ubi intemperantia crebrior ciborum concoctionem vitiavit, nihil melius respondet, quam aquarum Bathoniensium potatio.

Sed veram arthritidis prophylaxin non, nisi ab exquisita victus ratione, sperare licet. Quamvis enim

ingentem medicamentorum farraginem vel Medici, vel Medicaſtri, hoc nomine laudaverint : nullum tamen adhuc repertum eſt, quod mutationem, ad ſemina morbi deſtruenda neceſſariam, in corporibus efficere potuerit. Quidam, quum, lacte & oleribus contenti, ab omni cibo animali, potuque fermentato, ſibi temperaſſent, in perpetuum hoc malum evaſerunt. Nemini autem, niſi juveni, & bene valenti, auctores ſumus, ut tale quid periclitetur. A ſenilibus enim corporibus, vel his, quorum robora crebriores arthritidis acceſſiones fregerunt, infirma iſta victus ratio ſuſtineri non poteſt. Exercitationes corporis validiores tam neceſſariæ ſunt, ut nihil magis. Neque, ad arcendas, vel levandas, acceſſiones, pedes pannis laneis perfricuiſſe, non eximie proſicit.

Quum vera arthritidis natura tam parum intelligatur, parum etiam ad rem pertinere videtur, ſpecies ac varietates illius diſtinguere. Sed hoc ipſo, ſi SYDENHAMUM audias, Medici ad notanda vel minima momenta acrius incitari debent, ſiquidem *nulla compendioſiore via cauſæ morbiſicæ, quibus obviam eundum eſt, deprehendantur.*

Arthritidi tres ſubjici poſſunt ſpecies :

I. *Arthritis podagra, regularis, ſimplex*, quæ maxime vulgaris eſt. Vere, vel auctumno, invadit, & eo, quem ſupra deſcripſimus, modo procedit. Acceſſiones fere ultra unum alterumve menſem non porriguntur, corpusque ab omni debilitate, præcordiorum oppreſſione, naſeaeque, liberum relinquunt. Dolor ac tumor, quamdiu acceſſiones manent, in pede conſiſtunt.

II. *Arthritis gonagra, ſive chiragra, irregularis, anomala.* Dolor vagus eſt, manuſque, genua, & cubitos, adoritur. Acceſſiones nonnunquam toto anno, exceptis tribus menſibus calidioribus atque æſtivis, durant, artuſque fere contractos ac debili-

tatos relinquunt. Ciborum quoque appetentia, sub accessionum intermissione, languet.

III. *Arthritis complicata*, in qua aliorum morborum symptomata cum symptomatibus, arthritidi propriis, conjuncta sunt. Unde

1. *Arthritis rheumatismatica*,
2. *Arthritis chlorotica*,
3. *Arthritis melancholica*,
4. *Arthritis scorbutica*,
5. *Arthritis syphilitica*,
6. *Arthritis asthmatica*,
7. *Arthritis rhachialgica*,
8. *Arthritis exanthematica*,
9. *Arthritis rhachitica*:

quæ omnes in *arthritidis complicatæ* varietatibus numerari possunt.

I. *Arthritis rheumatismatica* ea est, quæ cum acrimonia, rheumatismi genitrice, conjungitur.

II. *Arthritis chlorotica* ea est, quæ menstruis suppressis supervenit.

III. *Arthritis melancholica* ea est, quæ hypochondriacos, vel hystericos, invadit.

IV. *Arthritis scorbutica* ea est, in qua pustulæ calentes & prurientes (scorbuticas vulgo nominant) magnam humorum acrimoniam ostendentes, erumpunt.

V. *Arthritis syphilitica* ea est, in qua virus venereum, non satis extirpatum, cum eo, quod arthritidem generat, se commiscet, doloresque nocturnos sæviissimos excitat.

VI. *Arthritis asthmatica* ea est, in qua arthritidis & asthmatis accessiones vicem alternam servant.

VII. *Arthritis rhachialgica* ea est, quæ rachialgiæ, sive colicæ nervosæ, supervenit.

VIII. *Arthritis exanthematica* ea est, cujus accessiones exanthemata cutis, vel acuta, vel chronica, præcedunt.

IX. *Arthritis rhachitica* ea est, in qua ossa tam fragilia sunt, ut corporis pondus vix sustineant, quin frangantur.

C A P U T II.

Rheumatismi descriptio, divisio in species ac varietates, & curatio.

ARTHRITIDEM inter & *rheumatismum* tam propinqua intercedit affinitas, ut ab antiquis maxime scriptoribus pro uno eodemque morbo habeantur. Sed observatio attentior demonstrat, duo genera distincta ab iis constitui, acrimoniamque rheumatismaticam ab arthritica minimum tantum differre, quantum, quæ morbillos parit, materia morbifica ab ea diversa est, unde variolæ nascuntur.

Materia rheumatismi musculos, ipsorumque membranam communem, ac tendines: acrimonia autem arthritica ligamenta, articulos connectentia, occupat. Quid illud sit, quod alteram ab altera distinguat, & cur altera hic, altera illic, deponatur, explicare si coneris, operam luseris.

Originem rheumatismo plerumque præbent excretiones naturales suppressæ, locorum uliginosorum, domuumque, recens structarum, habitatio, corporis exercitationes neglectæ, exanthemata, a summa cute in partes internas relapsa. Fere vero perfrictio accessum e vestigio arcessit. Quæ ratio est, cur rheumatismi auctumno, primaque hieme, frequentiores sint.

Duæ rheumatismi species sunt. Alter *acutus* est, cui symptomata febrilia accedunt : alter *chronicus*, qui febre vacat.

Rheumatismus acutus, juvenes, ætate florentes, præ cæteris aggrediens, a rigore atque horrore incipit, quos statim excipiunt calor, agrypnia, sitis, & cætera, quæ febrem comitantur, symptomata. Uno alterove die præterlapso, nonnunquam citius, dolores acutissimi nunc hos, nunc illos artus, præsertim carpos, humeros, genua, omnesque brachiorum & crurum partes carnosas, infestant, qui, locum subinde mutant, ruborem tumoremque in partibus, novissime affectis, relinquunt. Interdum, una parte indolente, altera doloris expers est : alias plures partes eodem fere momento corripuntur : nonnunquam tota artuum universitas simul laborat. In hoc casu ægri status ærumnarum plenus est, siquidem neque per se, neque per alios, dimoveri potest. Ad levissimum enim tactum graviores dolores sentit, ac ne stragula quidem, corpori incumbentia, sustinet, quæ ad arcus similitudinem supra lectum tendenda sunt.

Sæpe autem morbus minus vehemens est, quum febris modica sit, &, simul ac dolor incessit, ex toto desinat. Dolor quoque non, nisi in uno alterove loco, incidit.

Curatio rheumatismi stadiis morbi accommodanda est. In recenti malo, & febre nondum finita, sanguinem mittere oportet, ac, si corpus cubantis plenum, ætasque viridis est, iterum, tertioque, & quarto, cum eo tamen, ut iusta interponantur spatia, pulsuumque ac febris ratio habeatur. Ad illorum enim conditionem, hujusque vehementiam, unice respicere debemus, non ad sanguinis detracti speciem. Is quippe in rheumatismo, sicut in pleuritide, aliave qua febre inflammatoria, crusta albida, quamvis minus glutinosa, obtectus est. Unde SYDENHAMUS,

aliique, rheumatismum pro vera inflammatione habuerunt, iisdemque, quibus morbos inflammatorios, auxiliis, hoc est, crebra potissimum sanguinis missione, curarunt. Nec defuere, qui sanguinem eo usque detrahi juberent, quoad nulla amplius crusta appareret. Sed supra iam monuimus, quousque sanguis mitti debeat, non ex crusta illa, sed ex pulsuum robore, atque ex levamento, quod sanguis detractus ægro afferre videatur, judicari oportere. Quod si igitur is, qui rheumatismo laborat, febre caret, vel corpore imbecilliori præditus est, pulsusque languescere incipit, etiamsi dolores ingravescant, a sanguinis missione abstinendum, atque ad alia auxilia confugiendum est.

A sanguine detracto, protinus, si athleticus est corporis habitus, recte nitrum datur, tanto pondere, quantum maximum ventriculus perferat. Cl. BROCKLESBYO teste, commodissime ex avenæ ptisana tenuiore assumitur, sic, ut in singulis hujus sextariis binæ illius drachmæ solutæ sint. Addi potest, si ægro libuerit, saccharum, quod saporem dulciorem efficiat. Ptisænæ hujus, quantum vasculum, ex quo thea bibitur, capit, altera quaque hora exhibetur. Si nitrum vomitu rejicitur, in vicem ejus potio quædam salina, palato grata, liberali manu præbenda est. Utrumque autem remedium, adjecta tartari emetici portione idonea, valentius redditur. Raro sub his contingit, ut alvus non respondeat. Sin autem nihilominus adstricta sit, ducenda, vel, si alvi ductione uti non liceat, tartari cremore, vel sale polychresto, vel sale Seignettiano cum manna, solvenda est.

Summus doloris vigor nihil extrinsecus adhiberi patitur. Sed, quandoque fieri potest, vapores calidi ad partes affectas admittendi sunt. Oleum, acetum, cornuque cervini spiritus, miscentur, &, quum jam homo pati potest, calida infricantur: post quæ

pars panno lanco contegitur. Balnea calida, quibus dimidium, vel totum corpus, immergitur, detracta necessaria sanguinis copia, atque exinanitis intestinis, sæpe magnum levamen afferunt. Sed sollicite cavendum est, ne unquam, nisi venis fatis exoneratis, hoc auxilii genere utamur.

Cibi inter hæc esse debent leviores ex oleribus, vel hordei ptisana, cui roob ribesiorum adjectum sit, vel poma cocta, & similia. Potionem gratam juxta peridoneamque exhibet serum lactis, recens paratum, vel serum lactis duplicis. At ubi febris conquiescere incipit, serum vinosum infirmius concedi potest, vel serum sinapinum, quod ex lactis paululum cocti sextario, & feminum sinapeos contritorum uncia, conficitur.

Dolores vehementiores fere sub vesperam urgent: id quod facile inducere aliquem potest, ut ad opium confugiat. Sed hoc, vigente febre, cautissime vitari debet, quum non, nisi ad exasperandum atque producendum morbum, valeat.

Materia rheumatismi commodissime per cutis meatus expellitur. Quam ob rem, quum omnia, quæ perspirationi augendæ sunt, præcipiantur, longe expeditior erit curatio, si corpus decumbentis laneis potius stragulis, quam linteis, cooperiatur.

Interdum vero morbus alvi profluvio solvitur, vel urina turbida, in qua multa subflava ad imum feruntur.

Accedit etiam, quamvis perraro, ut humor acer in cruribus deponatur, ibique innumeras vesiculas minutas excitet, unde ulcera fiunt, quæ non, ut primum fieri potest, sananda, sed in longinquum tempus trahenda sunt.

Ubi per hæc auxilia dolor ac febris fatis conquieverunt, ægrotis cibos ex firmiore materia apponi, & aquam, ex qua lignum guaiacinum cum ligno

saſſafras & glycyrrhiza decoctum ſit, mane vespereque in lecto jacentibus exhiberi oportet, quæ acrimoniæ rheumatismaticæ reliquias digerat.

Sæpe autem contingit, ut, quamvis finita febre, dolor tamen non solum maneat, sed etiam ingravescat, ægrumque per plures adhuc hebdomadas, imo menses, discruciet. Quo in casu ad ea decurrendum est, quæ materiam acrem, partium tendinosarum & carnosarum membranis insidentem, attenuent, attenuatamque dissipent. Ubi dolor tam vehemens est, ut somnum prohibeat, subinde opium dari oportet, quod illum ad tempus levet. Atque, ut eodem tempore, quo dolori occurrimus, ipsi etiam morbo medeamur, opium cum radice ipecacuanhæ, tartarove emetico, conjungendum est: quæ compositio ad sudores eliciendos plurimum potest.

Ubi dolor intermittit, sudoresque in principio morbi copiosius manarunt, & in urina quædam subfederunt, cortex peruvianus optime respondet, qui vel contritus, vel, si æger maluerit, ex aqua decoctus, dari potest. Sed ubi frigus, ac nimius lentor sanguinis, cum humorum per vasa circuitu remisso, apparet, ligni guaiacini resina eximium effectum præstat.

Vulgo tincturas hujus resinæ spirituofas, in pharmacopoliis prostantes, exhibent. Inepte, ut nostra quidem fert opinio. Simul atque enim tinctura liquore aquoso, ex quo sumenda est, diluitur, resina illico a spiritu discedit. Commodissimum igitur est, eam, scrupuli pondere, cum exiguo vitello ovi subigere, subactamque in una alterave uncia suavioris alicujus aquæ stillaticiæ dissolvere. Addi possunt spiritus volatilis aromatici guttæ triginta, vel quadraginta, cum una alterave drachma sirubi croci, vel corticum aurantiorum. Quam potionem æger, cubitum iturus, hauriat.

Elegantius etiam ligni guaiacini resina exhibetur,

fi, calce viva adjecta, in aqua calcis vivæ soluta est. Resinæ & calcis vivæ pondere paria, inter se mixta, conteruntur, contritisque aqua calcis vivæ affunditur. Ubi steterunt, donec fæces ad imum delatæ sunt, liquor tinctus separatur. Cui si spiritus volatilis aromatici portionem justam addas, elegantissimam habebis tincturam ligni guaiacini volatilem, quæ cum quolibet liquore aquoso se commiscet.

Tantum de rheumatismo acuto. *Chronicus* fere ætatem provectiorem invadit. Dolor non tot loca eodem tempore, quot in acuto, infestat, neque partes affectæ rubori, vel tumori, tam opportunæ sunt.

Sanguinem semel iterumque detrahere, in rheumatismo chronico alienum est. Sed vesicatoria sæpe multum juvant, & frequentes alvi purgationes, cum iis, quæ sudorem movent, necessariæ sunt. Catharticis resina ligni guaiacini utiliter adjicitur. Tutoque exhibetur opium, si tanta est doloris vehementia, ut nec eam somni mensuram, sine qua vita durare non potest, laboranti concedat. Ad morbum recidivum arcendum nihil plus valet, quam indusia lanea, cuti proxime admota, gestare, quæ nonnunquam etiam dolori levando, spatioque morbi contrahendo, idonea sunt.

In hac rheumatismi specie medicamenta topica interdum profunt. Recte igitur partes affectæ ex lini-menti volatilis & saponacei portionibus æqualibus perfricantur, locisque, quibus dolor penitus insedit, emplastrum, ex emplastro gummoso & saponaceo compositum, cui paulum emplastri vesicatorii adjectum sit, adhibetur. Rheumatismus pertinacior locorum mutationem, ac balnea naturalia calida, desiderat. In ætate minus provecta balnea frigida eximio ad morbi reversiones propulsandas auxilio sunt.

Utraque rheumatismi species cum aliis morbis con-

jungi potest: unde varietates quasdam distingui, necesse est.

I. *Rheumatismus dysentericus*. Nonnunquam materia morbifica intestina & partes corporis carnosas alternis afficit, sic, ut ibi tormina ac vehementissimas dejectiones, hic dolorem acutissimum excitet. Ventre bene habente, artus dolore excruciantur: quum primum autem hic conquiescere incipit, tormina & dejectiones recrudescent. Atque ita ægrotus per plures hebdomadas continuas torquetur & exhauritur. Cuidam, hoc morbo laboranti, exiguæ portiones radicis ipecacuanhæ cum opio, interpositis minutis rhei barbarici portionibus, profuerunt. Sed tarde is confirmatus est, nec prius in plenam cum sanitate gratiam rediit, quam mensium æstivorum calor medentis curam adjuvare cœpisset.

II. *Rheumatismus arthriticus*. In hoc dolores inter articulos partesque carnosas sic versantur, ut cujus potissimum partis morbus sit, non facile dici possit.

Hæc varietas balnea naturalia calida in primis desiderat, neque aliis facile remediis evincitur.

III. *Rheumatismus scorbuticus*. Eos infestat, qui scorbuto putrido laborarunt, diuque in præsidiis, vel navibus, conclusi fuerunt. Cognoscitur ex gingivis laxis, putridis, cruribus tumidis, maculisque lividis, per cutem dispersis. Probabilissima auxilia sunt serum lactis caprini, vel serum lactis vulgare, cui succi, ex herbis recentibus expressi, adjecti sint, aliquamdiu potatum, vel aqua, ex qua byne recens macerata est, eo, quem infra docebimus, modo assumpta, cum vaporibus calidis, ad partes ægras admissis.

IV. *Rheumatismus syphiliticus*. Ubi acrimoniæ syphiliticæ, cum rheumatismatica conjunctæ, iusta suspicio subest, vapores calidi, & medicamenta, ex argento vivo confecta, quibus idoneum aliquod, ex

antimonio paratum, adjectum sit, cum farsæ parillæ decoctione per longius temporis spatium continuata, materiæ morbificæ exstirpationem promittunt.

V. *Rheumatismus hystericus*. Eos, qui temperamento hystérico præditi sunt, aggreditur. Dolor præ cæteris partibus dorsum, qua gracilius est, vexat. Curatio partium solidarum contextum firmari, atque hyperæsthesiam imminui, postulat. Auxilia igitur in primis a balneis frigidis, corticisque peruviani, in aqua calcis vivæ ita, uti præcepimus, macerati, usu diuturniori, petenda sunt.

Supra rheumatismi, cum febre intermittente conjuncti, mentionem fecimus. Etiam in hoc, corticem peruvianum dari, necesse est.

Lumbago, sive dolor, regioni lumborum, insidens, & *ischias* (*sciaticam* barbari appellant), sive dolor, in coxis fixus, distincta genera non sunt, sed vel rheumatismi, vel arthritidis, species. Utraque varietates quasdam habet. SAUVAGESIUS lumbagini septemdecim, ischiadi undecim, subjecit.

L U M B A G O.

Lumbago nephritidem, vel nephralgiam, mentiri potest, in quarum priore dolor a renum inflammatione, in posteriore a calculo, renes occupante, excitatur. Sed utrique fere nausea, cum vomendi desiderio, crurisque torpor molestus, accedit: quibus symptomatibus lumbago vacat. In hac autem, quum corpus erigere aliquis nititur, dolor magis, quam in nephritide, vel nephralgia, increfcit.

Oportet, si lumbago rheumatismi acuti naturam participat, sanguinem semel iterumque detrahère, alvum salibus purgare, terebinthinam, in vitello ovi solutam, in anum immittere, nitrum, larga aquæ

copia dilutum, potui dare: si chronica est, emplastrum, quod calefaciat, super lumbos imponere, vel eosdem ex linimento volatili perfricare, balsamumque copaivæ, vel canadense, solutum exhibere.

I S C H I A S.

Ischias nonnunquam ad arthritidem potius, quam ad rheumatismum, pertinet: quo in casu dolores altius defixi sunt, quam ubi ab acrimonia rheumatismatica oritur. Prior *ischias arthritica*, posterior *ischias rheumatismatica* nominatur. Curationes ad ea, quæ in arthritide & rheumatismo præcepimus, accommodandæ sunt. Vesicatoria, femori imposita, aut fonticuli, loco idoneo, vel supra, vel infra genu, excitati, coxæ dolorem levasse reperti sunt.

In malo vetusto nonnunquam accidit, ut nimia humorum copia, in articulum se inclinans, ligamentum rotundum, quod femur cum acetabulo connectit, relaxaret: unde luxatio imperfecta, vel etiam perfecta, consecuta est.

Abscessus quoque in eodem loco exorti sunt. Et in puerperis, quarum mammæ lacte effusius affluunt, hoc repente suppresso, interdum dolor vehemens, in inguine incipiens, ad coxam protenditur, cum œdema cruris ac femoris. Sed hunc morbum suo loco exponemus.

C A P U T III.

De osteocopo, ejusque speciebus.

OSTEOCOPUS in plures species dividitur, quæ sunt:

I. *Spina ventosa*, in qua femorum, tibiæ, vel brachiorum, ossa periosteum internum erosum, medullamque corruptam, exhibent.

Dolor acutissimus, profundus, est, cum exostosi. Fere, qui scrofula laborant, hoc morbo corripiuntur. Unicum plerumque auxilium est, ut cætera pars corporis tuta sit, membrum affectum abscindere. Sed maturato opus est, ante quam febris hæctica, quæ perpetuo supervenit, vires laborantis exhauserit.

II. *Osteocopus cancræosus*, quum acrimonia cancræosa in periosteum, ossæ, vel medulla singularum partium deponitur. Curationem non recipit, nisi ubi membrum abscindi potest.

III. *Osteocopus syphiliticus*. Ex frequentissimis osteocopi causis virus venereum est. A reliquis speciebus hinc distinguitur, quod dolor noctu potissimum, quum corpus a lecto incaluit, excruciat. Curationem infra in lue venerea proponemus.

IV. *Osteocopus ab osteosarcomate*. Infrequens hic morbus, in quo ossa soliditatem naturalem amittunt, a doloribus substantiæ ossæ acutis, profundis, incipit. Nullum adhuc cognitum est remedium. Sed quum malum ab acore exsuperante originem trahere videatur, aqua calcis vivæ, aliæque, acori contraria, tentari possunt.

V. *Osteocopus scorbuticus*. Cognoscitur ex signis, scorbuto propriis, dolores profundos comitantibus. Si sanabilis est, probabilissimum auxilium ab his petitur, quæ in rheumatismo scorbutico præcepimus.

C A P U T IV.

*De capitis dolore , ejusque speciebus , & curatione.
Item de otalgia speciebus & curatione.*

CAPITIS DOLOR.

CAPITIS dolor , tamquam morbus primarius spectatus , in tres species dividi potest , quæ sunt :

I. *Cephalalgia* , in qua dolor obtusus est , cum gravitate conjunctus , quæ caput turgidum , vel nimis oneratum , refert.

II. *Cephalæa* , in qua dolor acutissimus est , cui tensio spasmodica , & dolor tegumentorum , accedit.

III. *Hemicrania* , in qua dolor singulas tantum capitatis partes , vel caput dimidium , occupat.

Hæ distinctiones ad curationem non admodum utiles sunt , in qua id præcipue animadvertendum est , num dolor a sanguinis redundantia , & proclivitate ad inflammationem , an ab acrimonia rheumatismatica , vel arthritica , an a febre intermittente , an a contagione venerea , an a ventriculo , nimis repleto , aliave qua nervorum , per canalem cibalem , distributorum , affectione oriatur.

Capitis dolor a sanguinis redundantia , quam pulsus plenus , facies florida , & capitis gravitas significant , dependens , fere sanguinis detractioe , alviqve purgatione , tollitur. Quibus si malum finitum non est , cucurbitulæ , incisa prius cute , cervici , vel occipitio , admoveri possunt.

Capitis dolores , ab humore rheumatismatico , vel arthritico , proficiscentes , qua sint ratione curandi , diximus , quum rheumatismi & arthritidis curationes persequeremur ,

In capitis dolore, quem febris intermittens reliquæ excitant, ad corticem peruvianum confugere debemus, sic, ut radicem valerianæ cum ipso conjungamus, ac subinde vomitoria interponamus.

Capitis dolorem, a contagione venerea natum, medicamenta, ex argento vivo confecta, curant.

At si capitis dolor mere nervosus est, & a saburra, aliisve causis, in canali cibali hærentibus, existit, præmissis blandis vomitoriis, ad medicamenta amara, ventriculum roborantia, decurrendum est, magna in primis cura habita, ne qua excretio imminuatur, siquidem capitis dolorem nihil magis, quam excretiones, nominatim alvinæ, suppressæ, intendit. Recte igitur, pro rerum adjunctarum corporumque varietate, vel pilula, ex aloë confecta, vel olei ricini, quantum cochleario capi potest, vel pauxillum electuarii lenitivi, vel aliquot grana rhei barbarici, subinde exhibentur. Menses, vel hæmorrhoides, subsistentes tantum non semper capitis dolorem movent, adeoque, si fieri potest, excretiones istæ revocandæ sunt.

Sed sæpe numero capitis dolor per circuitus redit, ægrumque per plures annos excruciat, cujus rationem certam, dum laborans in vivis est, reddere non licet.

Hi capitis dolores, qui per intervalla affligunt, cum præsentis periculo conjuncti non sunt: sed qui perpetui ac vehementes urgent, fere in apoplexiam, vel febrem mali moris, vel morbum spasmodicum, desinunt.

Hominum, quos capitis dolores diu multumque exercuerant, cadavera incisa ingentem causarum varietatem ostenderunt, quibus morbus adscribi potuit, quemadmodum observationes MORGAGNIANÆ & LIEUTAUDIANÆ testantur. In nonnullis futura cranii ita occlusæ fuerunt, ut vix ulla commissuræ

offium vestigia apparerent : in aliis dura meninx crassa facta atque indurata reperta est : in aliis eadem membrana quædam ex terra concreta exhibuit : in aliis quasi spinæ quædam e cranio excreverant, & cerebro ejusque membranis se insinuarant : in aliis, quod magis etiam notabile est, ventriculi cerebri, ac basis calvariæ, argentum vivum crudum conspectui subjecerunt, idque non iis tantum, qui unguentis, ex argento vivo paratis, perfricati fuerant, sed in his etiam, quos opificiorum ratio argenti vivi vaporibus exposuerat, nominatim in fabris, æs vel argentum inaurantibus.

Auxilia externa sæpe præsentissimum doloris levamentum afferunt. Essentiæ Wardianæ, vel ætheris Fröbeniani, guttæ aliquot, volæ manus instillatæ, frontique admotæ, cruciatus plerumque ad tempus tollunt. Qui huic morbo obnoxii sunt, iis opus est parce cœnare, caput in lecto sublime habere, nec nisi levissima veste, velare, pedibus calidis ac probe perfricatis, cubitum ire, summaque cura providere, ne alvus unquam dura sit.

O T A L G I A.

Otalgia, sive *aurium dolor*, maximis tormentis adnumerari potest. Quinque ejus sunt species.

I. *Otalgia inflammatoria*, in qua sanguinis redundantia, & proclivitas ad inflammationem est.

II. *Otalgia purulenta*, in qua auris interna exulcerata est, vel pus profundit, cum dolore atroci.

III. *Otalgia verminosa*, quam insecta, quæ in aurem irreperunt, excitant.

IV. *Otalgia ab intrusis*, quam corpora dura, in aurem compulsa, movent.

V. *Otalgia catarrhalis*, quæ a perfrictione nascitur,

In otalgia inflammatoria eadem facienda sunt, quæ supra in otitide præcepimus. Quæ in aurem irrepperunt infecta, cito facileque interficiuntur, si herbæ nicotianæ fumum in eam suffles, posteaque oleum calidum infundas. In otalgia spasmodica, vel a feri acris impetu oriunda, vesicatoria, vel cucurbitulæ, occipitio admetæ, doloris levationem pollicentur. Eodemque tempore turundas molles, oleo amygdalarum dulcium, cui olei succini & tincturæ thebaicæ pauxillum adjectum sit, imbutas, in aurem immitti oportet.

C A P U T V.

Odontalgie divisio in species, & curatio.

ODONTALGIA, sive *dentium dolor*, sæpe ab humoris acris impetu, sed sæpius a carie nascitur, quæ, vitream dentium materiam exedens, ut aër frigidus, vel escæ ac potiones, nervos, vasa sanguifera, ad partem dentis internam pertinentia, comitantes, vellicent, efficit. Nonnunquam tamen odontalgia tantum a consensu illo, quam *συμπάθεια* vocant, existit: eaque in ægris hysteriis, & mulieribus gravidis, frequens est.

Odontalgiam ab humoris acris impetu oriri, colligimus, si dentes universi sani sunt, si dolor non singulos dentes aggreditur, si gingiva in tumore atque inflammatione est.

Inter initia gingivarum scarificatio, vel admotæ iis hirudines, fortasse cursum humorum avertunt, aut, si nihil his proficitur, vesicatoria, secundum aurem imposita. At si dolor permanet, at gingiva magis magisque intumescit, suppuratio expectari potest, ad

quam promovendam ficus tostæ frustum inter gingivam & genam continendum est. Abscessum, ubi maturuit, aperiri, ulcusque linamentis, melle rosaceo, cui pauxillum tincturæ myrrhæ adjectum sit, imbutis, ac subinde mutatis, detergeri atque sanari oportet.

Dens, carie exesus, fere oculis patet. Sed certius etiam hanc labem cognoscere licet, si dentem suspectum instrumento aliquo duro leviter percutias. Quod si enim vehemens dolor hinc exoritur, dubitari non potest, quin dens male affectus sit.

Optimum auxilium est dentis putridi evulsio, siquidem ejus contactu sani etiam corrumpuntur. Sæpissime dens cariosus tumoribus atque exulcerationibus menti & genarum originem præbet. Nisi exempto autem illo, neque tumores resolvi, neque ulcera confanari possunt.

Odontalgia, a consensu nata, ita tantum finitur, si causa, quæ systema nervosum turbat, sublata est. Si mere hysterica est, eandem curationem desiderat, quam in rheumatismo hysterico proposuimus.

Odontalgiam gravidarum, sicut omnia reliqua mala, ex eodem fonte manantia, plerumque sanguis missus vel tollit, vel certe levat.

Species odontalgiae, a causis, rebusque adjunctis, cognominatae, sunt :

I. *Odontalgia catarrhalis*, quæ ab impetu humoris acris excitatur.

II. *Odontalgia cariosa*, quam dens, carie exesus, movet.

III. *Odontalgia scorbutica*.

IV. *Odontalgia arthritica*, quæ cum articulorum doloribus alternatur.

V. *Odontalgia hysterica*.

C A P U T VI.

Pleurodynes divisio in species, & curatio.

PLEURODYNE, sive *dolor lateris*, is pectoris dolor est, qui a pleuritide & peripneumonia in hoc differt, quod nulla symptomata febrilia ipsi accedunt. Huic plures subjiciuntur species, quarum frequentissimæ sunt:

I. *Pleurodyne plethorica*, sive *pleuritis spuria*. Est dolor lateris pungens, sed non profundus, solos musculos intercostales afficiens, cum tussi, spiritusque difficultate, sed sine præcordiorum oppressione, sive pulsuum perturbatione, aut calore febrili. Ejus initium fere ex perfrictione, vel ex menstruis suppressis, est. Remedio sunt sanguinis detractio, abstinencia, medicamenta, sudorem blande moventia, usufque externus linimenti volatilis, vel calidi alicujus cataplasmatismatis, aut, si hæc non statim juvant, vesicatoria, vel cucurbitulæ cum ferro, parti dolenti admotæ.

II. *Pleurodyne flatulenta*. In hac dolor acutissimus subito latus fodit, crampi & vehementiam, & spatium, referens. Plerumque enim prius solvitur, quam æger medica ope utendi opportunitatem habeat. Si tamdiu manet, ut auxilium aliquod desideret, panni calidi, linimento volatili inducti, vel facculi lanei, sale calido repleti, ad dolorem tollendum satis proficiunt. Una autem tincturam foetidam, vel tincturæ fuliginis & tincturæ valerianæ volatilis portiones æquales, ex liquore idoneo exhiberi oportet.

Hæc species a cruditate nascitur. Plena igitur omnibusque numeris absoluta curatio ab iis medicamen-

tis petenda est, quæ organa, digestioni inservientia, roborent, saburræque accumulationem præcaveant.

III. *Pleurodyne a spasmate*, quum dolor lateris a vehementi nisu oritur, velut, si grave onus aliquis levavit, & quæ sunt generis ejusdem. Remedio sunt sanguinis missio, litus emollientes, ac fomenta relaxantia, cum medicamentis, alvum blande solventibus.

IV. *Pleurodyne parapleuritica*. Dolor lateris chronicus, a pleuritide remanens, qui fere pulmonis cum pleura cohærentiæ tribuendus est.

V. *Pleurodyne verminosa*. Vermes, in intestinis nidulantes, nonnunquam lateris dolorem excitant. Cognoscitur hæc species ex signis, vermes proprie denotantibus, quæ pariter, ac rationem illis medendi, supra in tabe verminosa proposuimus.

Pleurodyne rheumatismatica, arthritica, syphilitica, & scorbutica, symptomaticæ sunt, atque ad morbos primarios referendæ.

C A P U T VII.

*Ventriculi dolor, in species 3 varietates divisus,
earumque curatio.*

*V*ENTRICULI dolor in tres species dividitur, quæ sunt:

I. *Pyrosis*, sive *ardor ventriculi*. Est sensus molestus ardoris, a ventriculo ad œsophagum, atque interdum in fauces ascendens.

II. *Cardialgia*. Sensus molestus, vel dolor, in regione epigastrica, cui præcordiorum oppressio, & proclivitas ad animi defectionem, accedunt.

III. *Gastrodynia*. Dolor acutissimus in regione ven-

triculi, quæ sæpe in tumorem elevatur, sine proclivitate ad animi defectionem, ut in cardialgia, & sine febre, ut in gastritide.

Unaquæque harum specierum in plures varietates diduci potest. Et sub

P Y R O S I

quidem sunt :

I. *Pyrosis a saburra*, sive *ardor ventriculi vulgaris*. Proficiscitur a saburra, vel acida, vel rancida, vel empyreumatica : quæ saburræ fere ab intemperantia in esca, vel potione, nascuntur. Curatio incipere debet a vomitu, post quem, si saburra acida est, magnesiâ albam exhiberi oportet. Pyrosis rancida, vel empyreumatica, raro sine aquarum mineralium ope perlanatur, ex quibus eæ sunt eligendæ, quæ ad ægri palatum & stomachum præ cæteris faciunt. Quæ vero aqua optime respondeat, pro certo definire vix licet, nisi periculo prius facto, quomodo ventriculus eam perferat. In omni pyrosi adhibendi sunt cibi simplices, concoctuque faciles : omnia pingua, ac nimium condita, removenda.

II. *Pyrosis biliosa*. Oritur a bile acri, vel redundante. In curatione prima sunt medicamenta vomitoria, quibus humor vitiosus rejiciatur. Ad prophylaxin nihil magis prodest, quam libram aquæ fontanæ frigidæ quotidie mane jejunum bibere. Plura infra in gastrodynia biliosa, & colica biliosa, præcipiimus.

III. *Pyrosis ulcerosa*. Ubi ventriculi peristroma abrasum, vel is exulceratus est, dolor pertinax urget, quem calida, vel acria, ingesta vehementissime exasperant. Optimum fortassis auxilium est, solo lacte victitare.

CARDIALGIÆ

varietates sunt:

I. *Cardialgia saburrealis*. Cognoscitur ex lingua for-
dida, crebris ructibus putridis, sensu ponderis in re-
gione ventriculi, atque anorexia. Eadem fere facienda
sunt, quæ in pyrosi vulgari præcepta sunt.

II. *Cardialgia a veneno*. Ubi cardialgiam a veneno
proficisci apparet, iisdem, quibus in gastritide a vene-
no, auxiliis utendum est. Provocandus vomitus, quo, si
fieri possit, venenum rejiciatur, & totus canalis ciba-
lis jusculis pulli, vel carnis vitulinæ, lacte, butyro
recenti liquato, vel oleo dulci, replendus, quæ tum
hauriantur, tum ex inferiore parte intus dentur.

III. *Cardialgia sputatoria*. Symptomatibus, cardial-
giæ propriis, accedit abundans excretio limphæ, ad
salivæ speciem limpida, interdum insipida, alias
acris, quæ per intervalla ex ventriculo ad libræ men-
suram, vel ultra, ascendit. Describitur hæc varietas
a LINNÆO tamquam morbus, incolis partium Sue-
ciæ septentrionalium perfamiliaris. Eadem in his quo-
que regionibus nota est, & in Scotia, & partibus Hi-
bernæ septentrionalibus. A vulgo *Water-Brash* voca-
tur. Probabilem opem tinctura corticis peruviani, per
aquam calcis vivæ extracta, pollicetur.

IV. *Cardialgia paralytica*, sive *bradypepta* (βρα-
δυπεπτος). In hac fibræ ventriculi musculares adeo re-
laxatæ sunt, ut alimenta propellere non valeant,
quæ ea de causa diutius, quam sanitatis ratio patitur,
in ventriculo, subsistunt. Hic morbus necessarius in-
temperantiæ effectus est, neque sanari potest, nisi
ægro ad temperatiorem victus rationem redeunte.
Vinum amarum, & elixirium vitrioli acidum, aut,
ubi acida aliena sunt, elixirium ejusdem dulce, fere
proficiunt. Si alvi duritia accedit, elixirium aloës, cum
elixirio vitrioli mixtum, commoda portione ex liquo-

re idoneo assumptum, levamentum promittit. Equo vehi multum prodest, plus autem navigare.

V. *Cardialgia arthritica*, quum arthritidis, partes extremas relinquens, ventriculum invadit. Quæ morbum relevent, auxilia, supra jam, ubi de arthritide ex professo egimus, proposita sunt.

VI. *Cardialgia verminosa*. Vermes, nominatim tæniæ, frequens cardialgiæ causa sunt. Signa vermium & curationem in tabe verminosa exposuimus.

GASTRODYNIE

varietates sunt:

I. *Gastrodynia ab ingluvie*. Cognoscitur ex iis, quæ morbum præeesserunt. Dolor tolerabilior est, quam in gastrodynia flatulenta. Protinus vomitus provocandus, ac ventriculus aqua, in qua chamæmeli flores maduerunt, largius potata, eluendus est. Vitriolum album citius vomitum proritat, quam ipecacuanhæ radix, aut tartarus emeticus. Igitur hoc in casu octo, vel sexdecim, ejus grana optime faciunt. Rejecta saburra, si nihilominus ventriculi imbecillitas remanet, elixirium vitrioli acidum, ex liquore apto assumptum, eiborum appetentiam revocat, fibrasque ventriculi nimium distentas, contrahit.

II. *Gastrodynia flatulenta*. Ubi flatus in ventriculo conelusi sunt, sic, ut fibras ejus sensiles nimium distendant atque distrahant, dolor acutissimus in regione epigastrica oritur, eum sensu ventriculi contracti: spiritus, nisi proclinato corpore, difficulter trahitur: pulsus parvus ac depressus est: artus frigescent: præcordia valide constriunguntur. Nihilominus epigastrium, manu pressum, non dolet: id quod hanc varietatem a gastritide, & gastrodynia biliosa, atque hysterica, distinguit. Flatus emissi dolorem protinus levant: unde alterum signum pathognomonicum nas-

citur. Aqua menthæ piperitidis fortissima, ad cyathi mensuram epota, vel, quæ melius facit, essentia hujus herbæ, commodo aquæ modo diluta, plerumque lenimentum affert. Sed quum alvi duritia fere accedat, nisi hac sublata, constans levamen expectari non potest. Statim igitur alvus medicamento acriori ducenda, &, si hoc non satis proficit, opium exhibendum est. Habitus corporis plenus sanguinis missionem desiderat. Ægris, ne cito ad eundem dolorem recidant, opus est, medicamenta amara, quæ ventriculum confirmant, assumere, omnia vegetabilia cruda atque infantia vitare, omnique cura providere, ne alvus unquam adstricta sit.

III. *Gastrodynia biliosa*. In hac varietate dolor a bile redundante, vel acri, excitari creditur. Longe acutissimus est, & cum vomitu humoris acris, viridis, conjunctus. Ultima accedit corporis infirmitas, ingensque animi abjectio. Epigastrii sensus tam tener est, ut ne levissimum quidem pressum sustineat. Hic symptomatum concursus sæpe in feminis occurrit, ac tunc fere pro morbo hysterico habetur.

Oportet vomitum jussulo pulli tenuiori, largius poto, promovere, donec ventriculus omnino exoneratus sit, posteaque opium exhibere, vel, si ventriculus id non continet, subter in alvum dare.

Quum hic morbus colicæ biliosæ, cujus curationem deinceps proponemus, valde affinis sit, plura hoc loco non dicemus.

IV. *Gastrodynia a veneno*. Iis, quæ de venenorum effectibus supra diximus, nonnullas adhuc animadversiones addemus, propterea, quod interdum difficultates oriuntur in testimoniis, quæ Magistratus à Medicis in causis hominum, veneficii accusatorum, requirere consueverunt.

Si venenum devoratum acerrimi generis fuit, velut mercurius sublimatus corrosivus, aut ex acidis

mineralibus validis, velut acidum vitrioli, vel nitri, vel falis communis, fieri non potest, quin fauces erosæ atque exulceratæ sint. Atque hæc signa veneficium extra omnem dubitationis & cavillationis aleam ponunt. At ubi externæ hæ notæ deficiunt, a iudicando sustinere nos debemus, ut neque negemus aliquid, neque aiamus, donec crimen illatum aliunde satis liqueat.

Si mors secuta est, ea, quæ, inciso cadavere, apparent, magnam partem ad verum iudicium ferendum conferunt. Sed etiam hic magna circumspeditione opus est. Neque ignorari oportet, tunicas ventriculi erosas, maculasque lividas, ac gangrænæ vestigia, ad probandum veneficium per se non sufficere, siquidem ab externis quoque causis oriri possunt. Necessarium igitur est, ut ea, quæ ventriculus continet, examinentur.

Sunt, qui frustum panis, liquori, ibi invento, immersum, cani devorandum præbeant, ex ejusque effectibus de veritate, aut falsitate criminis, judicent.

Si pulvis albus in ventriculo reperiatur, oportet eum duabus cupri laminis interjicere, hasque, igni impositas, percandefacere. Si cuprum exalbescit, pulverem interjectum arsenicum esse, demonstrat.

V. *Gastrodynia a xiphoide.* Apex cartilaginis xiphoïdis nonnunquam ita deprimitur, ut cardialgiæ, vel gastrodyniæ, symptomata excitet.

Commendatæ sunt cucurbitulæ sine ferro, quibus admotis cartilago elevaretur. Sed hæc curatio parum successus polliceri videtur.

VI. *Gastrodynia ab extraneis.* Corpora dura, insolubilia, devorata, atque in ventriculo subsistentia, plerumque, sed non semper, dolores, aliaque symptomata molesta, inferunt.

C A P U T VIII.

Colicæ divisio in species, & curatio.

DOLORES abdominis interni, præcipue circa umbilicum atque hypochondria, quibus plerumque alvi duritia accedit, generatim *colici* appellantur.

Quam partem dolores potissimum afficiant, per multiplices intestinorum amfractus, viscerumque abdominis confinium, raro exacte definire licet.

Quinque minimum *colicæ* species distinguendæ sunt.

I. *Colica flatulenta*, quam flatus, in parte quadam intestinorum conclusi, excitant, sine signis, inflammationem, aut bilis vitia, denotantibus.

II. *Colica inflammatoria*, quam cum inflammatione aliqua conjunctam esse, ex abdomine intento, tactusque impatiente, calore, siti, ac pulsu celeri, colligimus.

III. *Colica biliosa*, quam bilis vomitus comitatur, vel color cutis flavus sequitur.

IV. *Ileus*, in quo vomitiones, cum pertinaci alvi obstructione conjunctæ, tam diuturnæ, & quæ rejiciuntur, ejus modi sunt, ut exitum per intestina ex toto præclusum esse, haud falso suspicari liceat.

V. *Colica nervosa*, quæ consistit in atrocissimis doloribus, umbilici regionem occupantibus, & ad dorsum serpentibus, quibus alvus pertinacissime adstricta, atque umbilicus retractus; accedunt, artuumque inferiorum vel contractio, vel paralyxis, succedit.

C O L I C A F L A T U L E N T A.

Colica flatulenta his notis cognoscitur: spiritu, vel

stercore, infra transmissio, dolor semper levatur, qui fere instabilis & vagus est, ac tractum coli sequitur, adeoque inam ventriculi partem, cui intestinum hoc transversum incumbit, non raro afficit: unde facile induci aliquis potest, ut morbum pro gastrodynia^a habeat. Idem pressu non exacerbatur, sed potius mitescit, siquidem ventris frictiones flatuum stercorisque expulsionem nonnunquam promovent. Sitis haud valde urget, ac pulsus perparum turbatur.

Ventriculus atque intestina semper tantum vaporis elastici continent, quantum ad ipsorum distentionem opus est. Quamdiu vapor ille per totam canalis universitatem libere diffunditur, hæc distentio moderata est. Simul atque vero vel obstructiones, vel stricture spasmodicæ, æquabili flatuum diffusioni obstant, hi, sic inclusi, & coerciti, protinus se expandunt, fibræque sensiles cito supra modum distenduntur.

Nimia hæc distentio, præterquam, quod dolores movet, motum peristalticum impedit, vel fortassis ex toto cohibet. Impedito autem, vel cohibito hoc motu, necessarium est, ut ea, quæ in intestinis continentur, non eo, quo naturaliter debebant modo, propellantur: unde alvus adstricta, quæ coli doloribus constanter & perpetuo accedit. Est vero, ubi motus peristalticus plane invertitur, sic, ut ea, quæ tum in angustioribus, tum in laxioribus intestinis, subsistunt, sursum in ventriculum urgeantur, ex eoque vomitionibus violentissimis rejiciantur.

Quamquam unaquæque canalis cibalis pars obstructioni, vel stricture spasmodicæ, opportuna est: fere tamen flatus, quos diximus, circa os ventriculi superius, vel pylorum, vel intestini duodeni partem inferiorem, vel valvulam coli, vel ejusdem flexuram, qua sub costis spuriis lateris sinistri ascendit, hæerere consueverunt.

Obstructionis autem, vel stricture spasmodicæ;

causam in singulis casibus cognoscere, perdifficile est, quum utrique variam originem præbere possint. Qualia sunt bilis acris, saburra multiplex, ductus communis stricture spasmodica, vel obstructio a calculis felleis, stercora indurata, vermes, herniæ, ciborum non dissolutorum reliquæ, concreta terrena, vel calculosa, in intestinis latentia, intestinorum compressio a viscerum contiguorum tumoribus, vel susceptio, quem volvulum nominant, vel tunicæ, scirrho, aut cancro, crassescences, &c. Pleraque horum solis conjecturis noscuntur. Unde apparet, quantæ necessitatis sit, ut scrupulosissime inquiramus, quam corporis constitutionem æger habeat, quoque modo in usu rerum non naturalium, ante morbi accessionem, se gesserit.

Curatio omnium horum coli dolorum eo redit, ut stricture spasmodica resolvatur, &, quæ stercoris descensui obstant, removeantur. Ita enim intestina exinaniantur, vaporique elastico libertas se diffundendi restituitur.

In his qui sanguine abundant, fibrisque robustis præditi sunt, siue inflammationis signa apparuerunt, siue non, semper ad rem pertinet, venam incidere, quo minor illius metus sit. Proximum est, alvum ducere: quod in colica flatulenta leviori plerumque unam alteramque dejectionem movet, ac dolorem tollit. Si vero intestina non satis exonerantur, nec dolor discutitur, alvi ductio iteranda est, sic, ut medicamento immittendo sub finem coctionis non nihil senæ foliorum (*), vel colocynthidis, colatoque mel, oleum, & sal communis, vel, qui præstat, sal ammoniacus crudus, adjiciatur.

(*) Coctio, longius protracta, senæ folia vi cathartica exuit.

Si hæc parum proficiunt, ad medicamenta, alvum

solventia, decurrendum est. Oleum ricini, vino dulci generoso, vel spiritu vini, vel aqua spirituosâ grata, mixtum, fere alvum purgat, doloresque, etiam ante dejectionem, lenit. Dari in vicem ejus potest aqua, in qua mannam salemque feignettianum aliquis dissolvit, sic, ut oleum amygdalarum dulcium, & tinctura fenæ, vel sacra, adjiciantur. Si ventriculus medicamenta liquida non continet, pilulas, vel bolos, ex validiori aliquo cathartico confectos, exhiberi oportet. Plerumque respondet scammonium, in pilulas quinque, vel sex granorum, redactum, ita, si singulis horis singulæ devorantur pilulæ, donec desideratum effectum præsent.

Si doleres supra modum ingravescunt, cum medicamentis, alvum purgantibus, opium conjungi, ac ventrem foveri oportet, vel sacculos, sale communi, aut avena, calefactis repletos, super eum imponi. Ubi inflammationis suspicio est, sal catharticum amarum vulgare, in multa aqua calida solutum, & per vices epotum, ab Illustrissimo JOH. PRINGLIO omnibus reliquis medicamentis catharticis anteponitur.

Illud in omni dolore colico servandum est, ut præcipua quadam attentione in hernias inquiramus, si forte intestini strangulatus morbum excitaverit. In mulieribus, quæ sæpe pepererunt, intestinum in umbilicum, vel parietes abdominis, irrumpit: in aliis autem inguen fere is locus est, quo prolabitur.

COLICA INFLAMMATORIA.

Colica inflammatoria ab enteritide, de qua supra diximus, gradu tantum differt. Oportet, pro symptomatum gravitate, corporumque plenitudine, sanguinem semel, iterumque, ac tertio, detrahere, alvum ducere, cæterisque, ad alvum solvendam propositis, remediis uti. Quæ si non respondent, æger in balneum calidum demittendus est.

Si quod ex iis, quæ commendavimus, remediis dejectiones movet, has liberaliori jusculorum potu incitari oportet, recteque sub noctem opium datur. Sin ista alvum non solverunt, dolorque vehemens etiam nunc urget, medicamenta, propositis valentiora, exhibenda sunt. Probabilem opem pollicetur extractum catharticum, mercurii dulcis, sexies sublimati, opii-que justis portionibus junctum, atque in pilulas redactum, si una cum catharticiis liquidis assumitur. Si ne sic quidem alvus soluta est, vulgo magna argenti vivi crudi portiones (*) ingerere, aut globulos plumbeos devorare consueverunt, si forte per partem intestini constrictam, vel obstructam, pondere suo viam rumpant.

(*) Duæ tresve uncix ex jusculo exiguo altera quaque hora hauriri possunt.

Alia via est, ubi velis alvum solvere, ægri, e lecto sublati, pedibusque nudis super pavimento frigido stantis, artus inferiores aqua gelida perfundere. Idque bonum nonnunquam eventum habuit. In re desperata, etiam foliorum herbæ nicotianæ drachmam unam alteramve materiæ clysmatum vulgarium addiunt, vel eorundem fumum per instrumentum idoneum ex parte inferiore in alvum compellunt.

Ab alvo soluta, æger celeriter quidem, sed tamen non repente, convalescit. Quare opus ei est, per aliquot adhuc dies cathartica leniora, & sub noctem opium assumere, donec omni molestiæ, plenitudinis, ac tensionis sensu vacet, dejectionesque, quas hic semper inspicere oportet, nullas sæcum induratarum reliquias remansisse, alvique exitum prorsus liberum esse, testentur.

Ne malum repetat, nulla res magis efficit, quam equitatio. Magna autem cura vitari debent olera cru-

da, infantia, carnesque, concoctu difficiliores. Neque committendum est, ut alvus unquam moretur, sed, quodcumque natura segnius agit, medicamenta cathartica blandiora adhibenda sunt.

COLICA BILIOSA.

Colica biliosa in primis molesta est ob vomitum, qui sæpe numero difficillime supprimi potest. Oportet potiones antemeticas, quas supra proposuimus, periclitari, commodam portionem tincturæ thebaicæ, vel theriacæ Andromachi, vel mithridatii, subter in alvum dare, ægrum in balneum calidum demittere, in coque, quoad sine molestia fieri potest, relinquere, epigastrio mithridatium, in modum cataplasmatidis, imponere. Interdum, ubi plura auxilia nihil profuerant, folia menthæ vulgaris hortensis, ex vino rubro decocta, carpisque & epigastrio imposita, vomitum compresserunt.

Colica biliosa præ cæteris speciebus facillime revertitur, fereque prius evinci non potest, quam ægri ad aquas minerales, quales Bathonienses, Aquisgranenses, vel Baregianæ sunt, confugerint. Quibus salutare hos fontes adire non licet, ab iis tentanda est confectio, ex gummi aperientibus, sapone, floribus salis amoniaci martialibus, rheoque barbarico, constans, sic, ut cum ea usus aquarum Selteranarum, Vahlensium, vel sulfuratarum ac ferratarum, conjungatur. Confer, quæ infra in ictero dicturi sumus.

I L E U S.

Ileum SAUVAGESIUS tamquam genus a colica distinctum consideravit, atque inter *alvi profluvia* retulit. Satis improprie, ut nos quidem censemus. Quum enim ilei curatio eadem omnino, quæ colicæ statu-

Ientæ, inflammatoriæ, vel biliosæ, sit, facile apparet; eum, si genera morborum præter necessitatem multiplicanda non sint, proprie pro colicæ tantum specie haberi posse.

Stercoris per intestina descensus a variis causis prohiberi potest. Licet igitur, si libet; innumeras ileo varietates subicere. Sed quum vera obstructionum istarum natura in corporibus vivis raro detegi possit, manifestum est, has distinctiones ad morbum curandum parum, aut nihil, prodesse, adeoque merito omitti.

Quæcumque obstructionis causa primitiva est, nisi mature tollatur, inflammatio supervenit, quæ, si intestini strictura, vel obstructio, non protinus solvitur, in gangrænam vertit, cujus signa in interitide indicavimus.

COLICA NERVOSA.

Quamquam præcedentes colicæ species fatis molestæ ac periculosæ sunt: nulla tamen atrociores dolores excitat, quam *nervosa*.

Hic morbus quibusdam regionibus endemius est, fereque escarum & potionum, acore austero præditarum, usui frequentiori, vel plumbo, potibus vulgaribus forte admixto, tribuitur.

Præcipua ejus sedes centrum mesenterii esse videtur. Umbilicus introrsum confidit, atque intestina versus spinam dorsi adeo retrahuntur, ut interdum, quantalibet vi adhibita, nihil subter in alvum impelli possit.

Dolores vehementes fere quinque, vel sex dies; nonnunquam tamen duodecim, vel quatuordecim, durant, tantaque sævitia miseros ægros excruciant, ut ad desperationem adigantur. Verum tamen, quod notatu dignum est, pulsus per omne hoc tempus raro celerior, quam in sanitate, imo interdum potius

tardior est : id quod , motus systematis vascularis in hoc morbo perparum turbari , ostendit.

Morbus , nondum corroboratus , fortasse tolli potest immissa in anum decoctione colocynthidis , foliorum fenæ , & seminum , inflationes levantium , cui sal communis , vel amoniacus crudus , oleique , nominatim ejus , quod ex ricino paratur , justum pondus adjectum sit. Intestinis ex parte exoneratis , cathartica mitiora necessaria sunt , quæ alvi adstrictioni occurrant. Quorum in numero cum primis efficax est id , quod modo laudavimus , oleum. Præter hæc æger frigus vitare debet , nec quidquam , nisi lenia , concoctuque facilia , assumere.

Raro autem Medicus prius arcessitur , quam morbus ad secundum , quem dicerè licet , gradum ascendit , ubi assiduæ bilis viridis vomitiones accedunt.

Oportet hic primum bilis acris rejectionem libera liore jusculorum tenuiorum potatione , promovere , deinde medicamenta cathartica subinde per anum immittere , quæ stercus induratum deiciant , tum , doloris mitigandi causa , largiores opii portiones identidem exhibere , ægrique corpus ad umbilicum usque balneo tepido immergere , vel certe ventrem pannis laneis calefactis , & decoctione emolliente madidis , fovere. Nonnunquam vesicatoria , umbilico imposita , dolorem levarunt. Cæterum ii Medici , quibus colicam nervosam curandi opportunitas præ cæteris contigit , ultro fatentur , perpaucos ægrotantium cum sanitate in gratiam redire. Plerique omnes morbo succumbunt , ac , si qui etiam doloribus feliciter defungantur , propter succedentem tamen paraly sin diu miseram vitam trahunt.

Colica nervosa frequentissima est in India occidentali , ubi *colica sicca* (*the dry belly-ach*) appellatur. Cl. TOWN , qui in istis regionibus medicinam fecit , eam ita describit , ut vel atrocissima tormenta longe

superet, sed non, nisi vulgarem curandi rationem proponit. Nuper autem Cl. CHALMERS (*), Medicus Carolopolitanus in Carolina meridionali, novam mendedi methodum, a familia quadam Carolopolitana aliquamdiu in arcanis habitam, publici juris fecit, qua morbus cito & tam efficaciter tolli dicitur, ut raro, nisi in corpore, frequentioribus accessionibus antea jam vexato atque confecto, revertatur.

(*) Commentatio ipsius exstat in *the American Magazine for July 1769*.

Primum sanguis detrahitur, tum colocynthidis uncia, foliorum fenæ drachmæ duæ, & feminum anisi manipulus dimidius, cum pari pondere salis communis, ex tanta aquæ mensura decoquuntur, ut liquoris colati uncie duodecim remaneant; quorsum olei ac mellis, quantum ad clysmata conficiendum satis est, adjicitur. Clysmata hoc statim subter in alvum datur, interpositoque horæ dimidiæ spatio, iteratur, vel etiam repetitur, dum dejectio excitetur. Quod si dolor adhuc manet, per anum immittere oportet duodecim uncias lactis calidi, additis sex granis opii dissoluti, vel lac, in quo papaveris albi capita, quæ opii vicem præstant, decocta sunt. Postridie vitriolum æruleum in aqua solvitur, sic, ut singulæ hujus uncie singula illius grana contineant: cujus liquoris quantum duo, vel tria cochlearia capiunt, æger mane jejunos haurit, idque dimidia quaque hora tandiu repetit, donec vomitus moveatur. Proximo mane vitriolum iterum assumendum, in ejusque usu per novem dies continuos pergendum est. Ad quartum usque, vel quintum diem, fere multa bilis viridis acris supra infraque expellitur: insequentibus autem diebus ejus copia paulatim ita minuitur, ut sub finem curationis medicamentum nihil amplius, quam

levem nauscam excitet, & semel iterumque excrementa flava per alvum dejiciat, vel fortassis ægrotum plane non moveat. Per hoc temporis spatium victus ratio ea esse debet, ut nihil, nisi juscula carniū, vel ptisana avenæ, vel panis, ex aqua decoctus, saccharoque conditus, assumatur. Circa septimum autem, vel octavum diem, iis, quos victus tam tenuis fatietas capit, panis, & pullus gallinaceus elixus, atque interdum pauxillum spiritus, ex arundine saccharifera eliciti, sed multa aqua diluti, concedi potest: omnes autem potiones fermentatæ & acidæ prorsus alienæ sunt. Sanatus æger pedetentim ad consuetam vivendi rationem redit, nisi quod per aliquod adhuc tempus cavere debet, ne potu illo, quem *Punch* vocant, nimis acido utatur.

Si ventriculi dolor remanet, alvus rheo barbarico purganda, emplastrumque, ex galbano confectum, parti dolenti imponendum est.

Haud satis quidem apparet, num Cl. CHALMERS, quum commentationem laudatam ederet, ipse ea, quam demonstravimus, medendi ratione usus fuerit: sed ita tamen de illa loquitur, ut dubium non sit, quin in istis regionibus passim adhiberi soleat. Quæ clysmati adjicitur opii portio, nostro quidem judicio, major est, quam ut protinus inter initia tuto exhiberi posse videatur. Sed in tanta dolorum vehementia æque, atque in spasmis violentioribus, ab ea opii portione, quæ summum alias allatura esset periculum, nihil omnino noxæ metuendum esse, notum est.

Facillime induci quis potest, ut vitrioli cærulei usum in colica nervosa perhorrescat, siquidem dubitare vix licet, quin omnia acria eam exasperatura sint. Sed si bilis acris per illud tam efficaciter expellitur, validum omnino remedium evadere potest. Cl. CHALMERS in commentatione laudata historiam ali-

quam (*) refert, quæ, si per imprudentiam deceptus non fuit, demonstrat, quamvis largas vitrioli cærulei portiones sine magno periculo assumi posse.

(*) Liceat eam huc transcribere : *Femina quædam, ulcere tibiæ carioso laborans, a non nemine, ruri habitante, artis medicinalis rudi, viginti pulveres catharticos acceperat, quorum singulos tertio quoque die assumeret. Sexdecim pulveribus sine sperato successu devoratis, me adiit, quatuor reliquos ostendens. Singuli habuerunt viginti quinque grana vitrioli cærulei, nulla prorsus specie aliena occultati, ac levissime tantum contriti: quod fortasse magno ægrotae bono contigerat. Sed quamvis hoc medicamentum semper & vomitiones & dejectiones vehementiores excitasset: intermediis tamen diebus ciborum appetentia constitit, & ægræ exiguam, vel potius nullam sanitatis jacturam sensit.*

Si progressus morbi impediri non potest, ægerque doloribus ita defungitur, ut vita salva maneat, ad paralyfin, quæ succedit, tollendam, vel certe levandam, potest petroleum Barbadiense, cum spiritu, ex arundine saccharifera elicito, validiori mixtum, quo artus & spina dorsi perfricentur. Idem petroleum æque, ac balsamum peruvianum, etiam devoratum proficere dicitur. Sed si robur sub his remediis non cito redit, sanationem vix aliunde, quam a loci mutatione, navigatione, balneisque naturalibus calidis, expectare licet.

Ad morbum præcavendum in India occidentali & littore Guineensi insigni cum fructu medium corpus pannis laneis circumdant, & aquam, in qua theæ loco radix Zingiberis macerata est, bibunt.

Colica nervosa apud SAUVAGESIUM *rhachialgia* nominatur, & peculiare genus constituit, quod in octo species dividitur: de quibus, sicut etiam de varietatibus, quæ reliquis colicæ speciebus subiectæ sunt. Lectores nostros ad *Nosologiam* ipsius *methodicam* remittimus. Minutæ istæ divisiones si ad curationes stabiliendas tam necessariæ essent, ut iis carere nullo modo possemus, insertæ a nobis hîc fuissent. Sed quamvis, si tamquam historiæ morborum spectentur, eximium prorsus usum præstent: instituti tamen nostri limites nullas alias in medium proferri patiuntur, quam quæ aliquod ad curationes momentum habeant.

Colica hysterica, quum feminas proprie exerceat, in tertiam morborum classem reservanda est.

Hepatalgia, sive dolor jecinoris, & *splenalgia*, sive dolor lienis, ab inflammatione non dependentes, ægro superstite, a nonnullis colicæ speciebus distingui vix possunt, atque idcirco cum iis fere confunduntur. Neque vero distinctio ista magnopere necessaria est, siquidem morbis illis eadem, quæ colicis biliosis pertinacioribus, remedio sunt, hoc est, usus diuturnior gummi aperientium, cum sapone & aquis mineralibus, victus ratio moderata, corporisque exercitationes, nominatim equitatio.

C A P U T V.

De lithiasi, sive calculo.

LITHIASI duæ subjici possunt species :

I. *Lithiasis nephritica, sive calculus renum.* Dolor, qui locum non mutat, partem dorſi graciliorem, plerumque in altero tantum latere, perraro in utroque infestans, testiculus lateris affecti cum dolore retractus, cruris stupor, nausea, vel vomitus, dolori maxime urgenti accedens, lotium initio exiguum & aquosum, postea copiosum, turbidum, calidum, ac sæpe colore obscuro, vel cruore, tinctum, lithiasis nephriticæ signa sunt, calculumque in rene hædere, vel descensum per ureterem moliri ostendunt. Morbus hic a nephritide calculosa in eo tantum differt, quod symptomatum febrilium expers est.

II. *Lithiasis cystica, sive calculus vesicæ.* Signa sunt dolor vesicæ, nominatim circa cervicem, nec raro sanguis cum urina excretus, si quis equo, vel rheda, acrius vectatus est; gravitatis cujusdam in perinæo sensus; glans penis pruriens; urina, ex qua quod desidet, mucosum est; frequens ejusdem suppressio. A cystitide eodem modo differt, quo lithiasis nephritica a nephritide.

Difficile dictu est, quæ causæ proprie efficiant, ut particulae humorum terrenæ in calculos illos concreſcant, qui in pluribus corporis humani partibus, nominatim in organis uropoëticis, inveniuntur.

Plerique affinitatem quandam inter arthritidem & calculum statuunt, quod hi, quos arthritidis infestat, maximam partem calculosi sunt. Fortassis autem hoc inde præcipue repetendum est, quod ii, qui arthri-

tide laborant, sæpius per longum temporis spatium domi se continere, ac supini cubare coguntur. Exercitationes enim neglectæ, & talis decubitus, particularum crassiorum in renibus stagnationi necessario favent. Adde, quod multi per majorem vitæ longioris partem calculo sævissime excruciantur, & ab omni tamen arthritidis accessione plane immunes sunt.

Quamcumque causam ponamus, quæ corpus lithiasi opportunum reddat, fatendum nobis est, particulas humorum terrenas nusquam facilius, quam in renibus, concrefcere, siquidem plurimus sanguis arterias renales permeat, proxime a corde veniens, multisque particulis modo receptis onustus, quæ, quum vasorum actionem parum adhuc expertæ sint, cæteris humoribus ex toto similes evasisse falso existimarentur.

Qui renum humanorum fabricam curiosius examinarunt, nominatim Cel. BERTINUS, duos tubulorum uriniferorum ordines esse docent, unum arteriarum renalium finibus continuum, alterum e contextu vesiculari, in renibus conspicuo, oriundum.

In vesiculari hoc contextu particulas terrenas primum stagnare atque coalescere existimamus. Veri enim parum simile esse nobis videtur, eas in arteriarum renalium finibus hædere posse, quum sanguinem & urinam, ab eo secretam, per hæc vasa magna cum vi ac velocitate ferri necesse sit. In vesiculis autem interjectis facile accidere potest, ut particulæ terrenæ subsistant, mutuaque attractione in unum coeuntes, molem aliquam adipiscantur, atque ita arenulas, vel sabulum, forment. Quamdiu concreta hæc in contextu renum vesiculari quieta jacent, nihil neque doloris, neque incommodi, sentitur: ubi vero eo usque ingranduerunt, ut vel tubulos adjacentes, vel vasa sanguifera, comprimant, gravitatis cujusdam sensus, at-

que obtusus aliquis in lumbis dolor existit. Eædem autem arenulæ, ex sede sua dimotæ, humorumque; per vasa circumeuntium, torrente abreptæ, vel actione quadam spasmodica fibrarum muscularium, his partibus intextarum, excussæ, inter transeundum dolores movent; graviolem leviolemve inflammationem concitant, vel nonnunquam, laceratis vasis quibusdam sanguiferis, ut sanguis cum urina reddatur, efficiunt. Quod si contingit, ut in pelvi renum, aliove quo loco, per quem urina assidue perfluit, detineantur, brevi grandiores fiunt, atque in calculos abeunt, accedentibus continenter particulis terrenis, ab arenula primigenia tractis, quæ hac ratione nucleum calculi constituit.

Horum calculorum ex renibus in vesicam descensus dolorem, vomitum, & cætera, quæ calculosos exercent, symptomata concitat.

Inflammatione jam nata, morbus *nephritis* vocatur, de qua supra diximus.

Si symptomata, iis, quæ colicæ flatulentæ accedunt, similia, urgent, *colica nephritica* nominatur, quam clysmatibus ex terebinthina, oleo ricini, balneis calidis, opioque, ea, quam proximo capite demonstravimus, ratione curari oportet.

Ut primum calculus per ureterem transiit, atque in vesicam delapsus est, dolor & cætera symptomata nephritica conquiescunt, omniaque tranquilla sunt, donec is aut in urethram deferatur, aut, in vesica jacens, tam ponderosus evadit, ut novas facessat molestias.

Si calculus levis ac rotundus est, diu in vesica jacere, insignemque molem adipisci potest, prius quam ab ægroto sentiatur. Sin autem angulatus aut in summo asper est, quanvis parvus, plerumque tamen dolores, & urinam cruentam, vel mucosam, cum tenesmo ac dysuria movet.

Varia ad calculos dissolvendos tentata, remediorumque probatissimorum nomine commendata sunt:

Omniū efficacissima fuerunt, quæ aërem fixum e corporibus valide absorbent, eodemque tempore cum oleo facile se conjungunt, atque hoc idoneum reddunt, quod cum aqua misceatur. Vix enim aliquod corpus, e terra concretum, invenias, quod majorem simul & olei & aëris fixi copiam contineat, quam calculus humanus.

Atque hæc ratio est; cur sal causticus alkalinus fixus calculum tam efficaciter dissolvat. Quum vero sal iste summam acrimoniam habeat, eam potione quadam gelatinosa, vel mucilaginosâ, obvolvi oportet. Quorsum peridoneum est carnis vitulinæ jusculum. Ideoque, qui sale alkalino caustico fixo, tamquam remedio arcano, utuntur, lixivium saponariorum ex illo exhibere consueverunt.

Cl. BLAKRIE, qui in perscrutandis talibus medicamentis multum operæ posuit, firmissimis argumentis demonstravit, arcanum illud remedium CHITTICKIANUM nihil aliud esse, nisi salem, quem diximus, alkalinum causticum fixum, vel lixivium saponariorum, ex carnis vitulinæ jusculo exhibitum, quod quidem jusculum ægri singulis diebus in vase obferato ad Medicum mittunt, qui salem, vel lixivium, ei admiscet, atque ita illis remittit.

Cæterum non omnes diuturniorem salis alkalini caustici usum aut desiderant, aut ferunt.

Quidam calculi natura tam molles ac friabiles sunt, ut dissolvendis iis vel sola aqua simplex sufficiat. Prostantque exempla hominum, qui aqua, ex qua vilis aliqua planta decocta, vel macerata fuerat, per longius temporis spatium potata, plurimas lamellas, e terra concretas, cum urina excreverunt, quæ, prius manifesto stratorum in modum inter se conjunctæ, calculum constituerant. Exempli gratia, aqua, e cujus sextario triginta tantum fabæ coffeæ crudæ tamdiu decoctæ fuerant, donec viridesceret,

ſingulis diebus mane & vefperi, octo decemve uncia-
rum pondere, cum decem ſpiritus nitri dulcis guttis
epota, tam efficax fuit, ut intra duos circiter menſes
tantum lamellarum, e terra concretarum, numerum
expelleret, quo grandius aliquod vaſculum, ex quo
theæ potus bibitur, repleretur. Ægrotus ætate mul-
tum jam provectus, priuſque, quam decoctionem
illam ſumere cœpiſſet, aſſiduus doloribus aliſque
moleſtis ſymptomatibus pæne confectus fuerat. Sub
uſu decoctionis alvus, quoties res poſcebat, oleo rici-
ni purgata eſt.

Aliud ſimplex probatumque remedium exhibent
femina dauci ſilveſtris, ex aqua macerata, cum mel-
le, quæ non parum levamenti his ægris attulerunt,
quorum ventriculus nihil acre perferre potuit. HÆ-
NIUS valde commendat uvæ urſi folia. Sed, ſi ventri-
culus medicamenta paulo aciora ſuſtineat, neque
aut exulceratio aliqua, aut nimia organorum uro-
pœticorum teneritudo uſum ipſorum prohibeat, præ-
cipuam opem pollicentur aut lixivium ſaponariorum
(*), ex lacte recenti, vel carnis vitulinæ juſculo,
ſumptum, aut pilulæ, ex ſapone confectæ, & aqua
calcis: quæ quidem calculos aut diſſolvunt, aut an-
gulos eorum acutos obtundunt, ſuperficiemque aſpe-
ram levant, atque ita, ne partium, in quibus cor-
pora iſta dura jacent, vel per quas forte tranſeunt,
membranæ ſenſiles irritentur, efficiunt.

(*) Æger a minutis lixivii portionibus, velut
triginta, vel quadraginta guttis, incipit,
quas, quoad ventriculus patitur, gradatim
auget.

At ubi in lithiaſi, ſive nephritica, ſive cſtica,
aliquid incidit, quod calculi diſſolutionem tentari
vetet, nec quidquam, niſi ſymptomatum gravitatem

subinde levare sinat, vix aliud moliri licet, quam album, quoties res postulat, medicamentis mitioribus emollire, fabulumque & mucum aqua, ex qua herbæ ac radices, uinum vi blanda eademque prompta cientes, nec ventriculo alienæ, maceratæ, vel decoctæ sint, quoad fieri poterit, eluere.

Qui calculo laborant, omnes cibos ad concoquendum difficiles, ac ventriculum inflantes, æque atque embammata opipara, quæ facile rancore corrumpuntur, sollicitè cavere debent. Eademque ex ratione a butyro & acidis abstinendi sunt: siquidem hæc sæpius pyrosum movent, consensuque organorum, concoctioni inservientium, cum uropoëticis tantus est, ut nihil ventriculum offendant, quod non idem dolores nephriticos concitet.

Fuerunt Chirurghi, qui de calculo ex ipsis renibus excipiendo cogitare non dubitarent. Neminem autem ex sanioribus Medicis a se impetraturum esse confidimus, ut curationem tam temerariam unquam suadeat. Calculum ex vesica educere vetus ac satis nota curatio est, quæ sæpe numero felicissimum successum habuit. De variis calculum ex vesica educendi methodis Lectorem ad hos, qui de curationibus chirurgicis scripserunt, remittimus. Id unum serio hic monemus, ne quis Chirurgorum curationem istam suscipere prius audeat, quam & iose, & ministri, calculum in vesica, hære, manifesto perceperint. Nonnunquam enim, incisa vesica, nullus deprehensus est calculus, ægrotique, ex curatione mortui, corpore inciso, symptomata, vesicæ calculo adscripta, ex alia quadam causa pependisse, apparuit.

Utrique lithiascos speciei duas varietates, unam *calculosam*, alteram *arenosam*, subjicere possemus, prout, quas laborantes sentiunt, molestiæ vel a calculo, vel ab arena, proficiscuntur. In multis enim crebra est arenularum, vel sabuli, excretio, neque

materia terrena in talem massam unquam coalescit, quæ calculus vocari possit. Incidit hoc præsertim in provectioris ætatis hominibus, quibus perpetua aquæ, in qua plantæ involventes & emollientes maduerunt, potatione opus est: siquidem continens sabuli, vel arenularum, excretio efficit, ut summa vesicæ & urethræ teneritudo, atque ad inflammationem proclivitas maneat.

SAUVAGESIUS dolorem, a vitiis renum sine inflammatione oriundum *nephralgiam* appellat, eique septemdecim species subjicit. Sed duæ tantum, *calculosa* & *arenosa*, a vitiis renum primitivis dependent: reliquæ vel symptomaticæ, vel lumbaginis varietates sunt.

C A P U T X.

De ischuria, ejusque speciebus, varietatibus, & curationibus.

SAUVAGESIUS *ischuriam* non ad dolores, sed ad classem cachexiarum, & ordinem hydropum, retulit. Perperam. Neque enim morbum facile invenias, quem vehementiores dolores comitentur, quam lotii retentionem. Incuria autem hæc, si quidem incuria vocanda sit, cumulativissime rependitur minutis subtilibusque specierum descriptionibus, quas ipse SAUVAGESIUS Cl. CUSSONO, Doctori Medico Monspeliensi, deberi profitetur. Eruditus hic vir ischuriæ quadraginta quatuor species subjicit, & unamquamque celebriorum scriptorum auctoritate confirmat.

Dignus omnino CUSSONUS est, quem, ubi ischuria curanda occurrit, consulas. Sed instituti nostri limites hanc nosologiæ methodicæ partem ne compendio qui-

dem proponi permittunt. Satis igitur habebimus ischuriam triplici tantum ratione considerandè : primum, quum urina, in renibus vel ureteribus retenta, in vesicam non descendit; deinde, quum, in vesicam delata, inde non excernitur, vel propter impedimenta, in collo vesicæ objecta, vel propter vim fibrarum muscularium, tunicis vesicæ intextarum, minorem, quam quæ vi sphincteris superandæ sufficiat; denique, quum stricture urethræ, aliave obstacula, in hoc canali hærentia, urinæ excretionem prohibent. Unde tres ischuriæ species emergunt :

- 1) *ischuria renalis*,
- 2) *ischuria vesicalis*,
- 3) *ischuria urethralis*.

Sub unaquaque harum specierum plures varietates sunt, a causis, unde morbus nascitur, cognominandæ.

I. *Ischuriæ renalis* varietates sunt :

1) *Ischuria renalis ab inflammatione*, cujus signa & curationem supra in *nephritide* tradidimus.

2) *Ischuria renalis spasmodica*. Ischuriæ causa interdum est stricture spasmodica tubulorum uriniferorum, propter nexum sympathicum, etiamsi nihil vitii ipsis renibus infideat. Incidit hæc varietas in hystericeis, cognosciturque ex signis, temperamento hysterico propriis, & quod neque calculi, vel sabuli, neque injuriæ cujusdam externæ, quæ partis affectæ inflammationem excitare potuisset, indicia apparent. Cedit fere opio, simul adhibitis clystibus, ex terebinthina paratis, balneisque calidis.

3) *Ischuria renalis mucosa*, quum tanta mucii copia vasis renalibus impingitur, ut necessariam urinæ secretionem impediat : id quod ex lotio parco, turbido,

bido, cognoscitur, dum doloris tensionisque in regione pubis vacuitas, urinam in vesica non retineri, indicant. Lumborum dolor obtusus & gravitas, calculi, vel sabuli, signis non apparentibus, ægrique temperamentum phlegmaticum, distinguendæ huic varietati inserviunt, quæ saponem ac medicamentis diureticis stimulantibus, velut radice raphani agrestis, & seminibus sinapeos, cum radice scillæ in vino rhénano maceratis, curanda est.

4) *Ischuria renalis calculosa*, vel *arenosa*, quum, urinam a calculis, vel arenulis, ureteris, a rene descendente, viam obstruentibus, cohiberi, satis evidens est. Quod si nulla accessit inflammatio, saponem cum aqua calcis tentandus, vel lixivium saponariorum eo, quem supra demonstravimus, modo exhibendum est.

Illud in universum animadvertere oportet, nisi lotio ex parte duntaxat retento, parum sperari posse. Ex toto enim si retineatur, remedia rarissime aliquid proficiunt.

Ischuriam vesicalem & urethralem a renali facile distinguere licet doloris tum sede, quæ pubes est, tum vehementia. Quum enim urina in vesica cohibetur, fibrarum sensilium distentio acerrimos dolores movet, quibus assiduum meiendi desiderium, summusque, sed irritus, conatus, cum insigni hypogastrii tumore ac tensione, accedunt.

Quum causarum, *ischuriam vesicalem* parientium, indoles diversa sit: ad reversiones illius arcendas diversæ quoque curationes adhibendæ sunt. In ipso autem morbi impetu curatio ubique eadem est. Urina quippe ex toto cohibita, morboque nec clysmatibus, e terebinthina paratis, nec fomentis calidis, super abdomen impositis, nec sanguini, per venas detracto, ubi res & laborantis habitus hoc auxilii genus desiderant, mature cedente, protinus, nulla interpo-

sita dubitatione, catheter in vesicam immittendus; ejusque ope lotium educendum est. Quo facto, ægrum quieti addicere, alvum, si intestina nondum satis exonerata sunt, ducere, opiumque exhibere, oportet.

Si duodecim post horas vesica denuo repletur, cubansque urinam reddere non potest, haud exspectandum est, dum dolorum vehementia recrudescat, sed vesica iterum cathetere immisso exoneranda. Reliqua curatio rei præsentis momentis causarumque indoli accommodari debet.

Si lotium a calculo, in collo vesicæ obhærente, cohibitum est, isque inserto in vesicam cathetere repelli potuit, morbum aliquamdiu conquieturum esse, probabile est, sed ita, si nulla inflammatio insignior exorta est. Atque hic nihil non moliri oportet, quo illam arceamus, adhibendis iis remediis, quæ supra in *cystitide* commendavimus. Hæc morbi varietas *ischuria vesicalis calculosa* appellatur.

Quum urinæ retentio a collo vesicæ inflammato proficiscitur, *ischuria vesicalis inflammatoria* nominatur, & curationem antiphlogisticam desiderat. Catheter in hac ischuriæ varietate non, nisi timide & suspensa manu, immittendus est. Quod si immitti omnino non potest, unicum, quod superest, auxilium paracentesis vesicæ est, quæ aut in perinæo, aut supra pubem, instituitur. Prior modus melior est. De methodo ipsa hanc paracentesin instituendi Lectorem ad libros Chirurgorum, nominatim ad SHARPII *dijquisitiones criticas*, remittimus.

Quum lotium a spasmo sphincteris cohibetur, morbus *ischuria vesicalis spasmodica* vocatur. Hæc ischuriæ varietas plerumque oritur a consensu cum adjacenti intestino recto, vel utero, quum vasa a suppressis hæmorrhoidibus, vel catameniis, obstructa sunt, aut quum acria quædam alterutrum locum occupant.

Etiam in hac ischuria catheter quam cautissime inferendus est. Clysmata, ex terebinthina parata, cum opio, vapores calidi, ad hypogastrium derivati, & fomenta similia, super abdomen data, fere levamento sunt.

Quum vesica ob fibrarum muscularium laxitatem, vel paralyfin, sese exonerare non potest, morbus *ischuria vesicalis paralytica* dicitur. Hæc ischuriæ varietas haud infrequens est in senibus. Oportet urinam, in vesica subsistentem, duodecima quaque hora cathetere immisso educere, aut catheterem flexibilem in vesica relinquere. Sed hoc instrumentum altero quoque vel tertio die extrahendum est, ut a crusta, quæ ipsi, qua ultra sphincterem in vesicam penetravit, inhærescit, repurgetur. Cortex peruvianus & balnea frigida in hoc morbo necessaria sunt. Adhibetur etiam tinctura cantharidum. Fortasse vesicatorium, ossi sacro impositum, prodest. Si quis ex hoc morbo convalescit, quod interdum præter expectationem evenit, ei accurata victus ratione opus est, ut mature cubitum eat, perfrictionem vitet, modica cœna utatur, in eaque parcius bibat. Alias enim facile accidere potest, ut somno nimis longo opprimatur, atque inter hunc nimia urinæ copia vesicam distendat.

Pleræque omnes ischuriæ paralyticæ a vesica nimium distenta oriuntur, earumque initia fere ad certum aliquod tempus referri possunt, quo æger lotium nimis diu cohibuit. Nonnunquam urinæ retentio ab hac causa repente existit, quæ tum *ischuria polyurica* appellatur.

Quum urinæ retentio ab ulcere in collo vesicæ proficiscitur, quod doloris sedes lotiumque purulentum commonstrant, *ischuria vesicalis purulenta* nominatur. Cerei detergentes inserti, vel similis naturæ liquores per siphonem injecti, ea remedia sunt, a quibus plenam morbi sanationem sperare liceat. Eodem

aquæ sulfuratæ, per longum tempus potæ, valent.

Ischuria hysterocystica, ab utero, collum vesicæ premente, oriunda, quum ad tertiam morborum classẽ pertineat, ejus curationem tum exsequemur, quum morbos, feminis proprios, explicatum ibimus.

Sub *ischuria urethrali* plures varietates sunt. Quatuordecim a CUSSONO recensentur, ad quem Lectores remittimus. Duæ cæteris frequentiores sunt: una a carunculis, vel stricturis, urethræ post crebriores gonorrhœas virulentas, altera a calculo, urethræ impacto, nascens. Prior *carunculosa*, posterior *urethrolithica* cognominatur. Carunculosæ curatio a cereis, urethrolithicæ ab urethræ super calculum obhærentem sectione petenda est.

Ex historiis, a CUSSONO collectis, patet, urethram a muco glutinoso, pure, membranis, cruore coagulato, &c. obstrui, nec minus a tumoribus perinæi corporumque cavernosorum penis comprimi posse. Estque pessima ischuriæ urethralis varietas, ab urethra rupta proficiscens, per quam urina in scrotum aliasque partes adjacentes, delabitur, easque stupendum in modum tumefacit, inflammat, atque exulcerat. Vocatur *ischuria hydrocelodes*. Curatio mere chirurgica est, & peculiaribus rei præsentis momentis accommodanda.

C A P U T X I.

De Proctalgia, ejusque speciebus, & curatione.

ULTIMUM dolorum genus *proctalgia* constituit, hoc est, dolor podicis. sive extremi intestini recti. Morbus hic quum a pluribus causis nascatur, in plures quoque species dividendus est.

I. Prima proctalgiae species ab inflammatione oritur, atque idcirco *inflammatoria* nominatur. Inflammationes, in hac parte incidentes, facile in abscessum desinunt, quem ita aperiri oportet, ut funditus persanari possit. Alias enim ulcus apertum manet, oræque callosæ evadunt.

II. Existit hinc altera proctalgiae species, quæ *purulenta*, vel *fistulosa*, vulgo *fistula ani*, appellatur. Plenam harum fistularum sanationem, nisi omnibus carnibus atque tegumentis vitiosis exsectis, frustra susceperis. De ipsa curationis methodo Lectorem ad scriptores chirurgicos remittimus. Levamento sunt medicamenta, alvum mollientia, velut electuarium lenitivum cum floribus sulfuris, vel cremoris tartari & florum sulfuris pondera æqualia, cum melle in electuarium redacta.

III. Eadem medicamenta sæpe necessaria sunt in tertia proctalgiae specie, id est, *hemorrhoidali*, quem morbum *hemorrhoidas cacas* vulgo nominant. Sed si dolores nimium urgent, ad auxilia topica decurrendum est. Bene plerumque facit succus sedi semper vivi, cum vitello ovi conquassatus, vel cataplasma ex mica panis, croco, & vitello ovi, in lacte coctis, paratum. Commendantur etiam decoctiones plantarum emollientium, quibus anus foveatur, vel quarum vapores ad eum deriventur. Paremque usum præstant linimenta emollientia, quibus iuxta balsami sulfuris portio adjecta sit.

Ad partes roborandas, dolorisque reversionem arcedam nihil magis idoneum est, quam podicem quotidie mane aqua frigida fovere, siquidem hæc tunica venarum varicosarum debilitatas constringit, vel carnes fungosas, quæ, ut supra monuimus, sæpe proctalgiam constituunt, indurat.

IV. *Proctalgia cancrosa*. Acrimonia cancrosa, extremo intestino recto insidens, morbum maxime ter-

ribilem exhibet, siquidem omne, quod miseris ægrotis afferri potest, levamen huc tantum redit, ut medicamentis lenioribus alvum solvamus, ac subinde opium exhibeamus. Quum cicuta in hac proctalgia specie nonnunquam profuerit, semper tentanda est.

V. Sed interdum serum acre ab extremo intestino recto destillat, quod cuticulam corrodit, atque intolerabilem pruritum & dolorem movet. Hæc proctalgia species *intertriginosa* nominatur, quæ, si pertinacior est, non tantum lotiones ac linimenta refrigerantia, sed etiam medicamenta, acrimoniam humorum corrigentia, ut pilulas Æthiopicas pharmacopœæ Edimburgensis, & aquam calcis magis compositam, desiderat. Necessaria quoque sunt cathartica blandiora, quæ, quominus humores acres in podice deponantur, præpediant. Persæpe morbi hujus causa virus venereum est: quo in casu plerumque fungi quidam, quas *mariscas* appellant, vel scissuræ siccæ, quæ *raghades* vocantur, anum obsident. Curatio hic sine medicamentis, ex argento vivo confectis perfici non potest, quemadmodum suo loco docebimus.

Subjecta tabula dolorum, de quibus quarto hoc libro egimus, genera, species, & varietates, uno in conspectu repræsentat.

TABULA DOLORUM GENERALIS.

GENERA.	SPECIES.	VARIETATES.
I. Arthritis.	1. Arthritis regularis.	
	2. Arthritis irregularis.	
	3. Arthritis complicata.	

GENERA.

SPECIES.

VARIETATES.

1. rheumatismatica.
2. chlorotica.
3. melancholica.
4. scorbutica.
5. syphilitica.
6. asthmatica.
7. rhachialgica.
8. exanthematica.
9. rhachitica.

II. Rheumatismus.

1. Rheumatismus acutus.
2. Rheumatismus chronicus.

1. dysentericus.
2. arthriticus.
3. scorbuticus.
4. syphiliticus.
5. hystericus.

3. Lumbago.
4. Ischias.

III. Osteocopus.

1. Spina ventosa.
2. Osteocopus cancrusus.
3. Osteocopus syphiliticus.
4. Osteocopus ab osteosarcomi.

GENERA.

SPECIES.

VARIETATES.

- 5 Osteocopus
scorbuticus.

IV. Capitis dolor.

1. Cephalalgia.
2. Cephalæa.
3. Hemicrania.

V. Odontalgia.

1. Odontalgia
catarrhalis.
2. Odontalgia
cariofa.
3. Odontalgia
scorbutica.
4. Odontalgia
arthritica.
5. Odontalgia
hysterica.

VI. Otalgia.

1. Otalgia in-
flammatoria.
2. Otalgia puru-
lenta.
3. Otalgia ver-
minosa.
4. Otalgia ab
intrusis.
5. Otalgia catar-
rhalis.

VII. Pleurodyne.

1. Pleurodyne
plethorica.
2. Pleurodyne
flatulenta.
3. Pleurodyne
a spasmate.

GENERA.

SPECIES.

VARIETATES.

4. Pleurodyne
parapleuritica.

5. Pleurodyne
verminosa.

VIII. Dolor ventriculi.

1. Pyrosis.

1. a faburra.

2. biliosa.

3. ulcerosa.

2. Cardialgia.

1. a faburra.

2. a veneno.

3. sputatoria.

4. bradypeptica.

5. arthritica.

6. verminosa.

3. Gastrodynia.

1. ab ingluvie.

2. flatulenta.

3. biliosa.

4. a veneno.

5. a xiphoide.

6. ab extraneis.

IX. Colica.

1. Colica flatulenta.

2. Colica inflammatoria.

3. Colica biliosa.

4. Ileus.

5. Colica nervosa.

GENERA.	SPECIES.	VARIETATES.
---------	----------	-------------

X. Lithiasis.

1. Lithiasis nephritica.
2. Lithiasis cystica.

XI. Ischuria.

1. Ischuria renalis.

1. ab inflammatione.
2. spasmodica.
3. mucosa.
4. calculosa, vel arenosa.

2. Ischuria vesicalis.

1. calculosa.
2. inflammatoria.
3. spasmodica.
4. paralytica.
5. polyurica.
6. purulenta.

3. Ischuria urethralis.

1. carunculosa.
2. urethrolithica.

XII. Proctalgia.

3. hydrocelodes

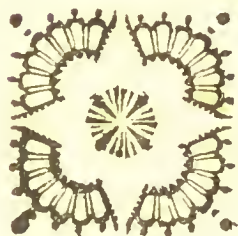
1. Proctalgia inflammatoria.

GENERA.

SPECIES.

VARIETATES.

2. Proctalgia purulenta vel fistulosa.
3. Proctalgia hæmorrhoidalis.
4. Proctalgia cancrofa.
5. Proctalgia intertriginosa.

INTRODUCTIONIS METHODICÆ

I N

PRAXIN MEDICINÆ

L I B E R V.

S P A S M I.

C A P U T I.

Tetani, catochi, & capistri, descriptio & curatio.

TETANUS, qui primum spasmodorum genus constituit, in rigida contractione musculorum, truncum corporis moventium, tum priorum, tum posteriorum, consistit, cui vehementes dolores accedunt. Quum priores potissimum muscoli contrahuntur, sic, ut corpus in priora curvetur, morbus ἐπισθότονος, si-
ve ἐμπροσθότονος, appellatur: ἐπισθότονος autem, quum posteriores muscoli ita contrahuntur, ut corpus in posteriora flectatur. Duæ igitur tetano subjici possent species. Sed hujus modi distinctiones ad curationem nihil conferunt, ideoque nihil, nisi generalem morbi historiam, dabimus, qui, quæ magna temperationum regionum felicitas est, raro inter nos, saltem tamquam morbus primitivus, occurrit. Supervenit omnino nonnunquam hoc spasmodorum genus tendinum vulneribus,isque, quem ἐπισθότονος nominant, interdum febribus, quæ acrimoniam rheumatisticam admixtam habent, accedit.

Frequentissimus tetanus est in regionibus calidis,

maximeque his, in quibus flagrantissimos calores repente accerrima ffigora excipiunt : quales nonnullæ ex coloniis nostris meridionalibus sunt, ubi non parum sæpe, fervidissimo anni æstu, ventus de subito in caurum se vertens, aëremque repente refrigerans, quum alios morbos, tum vel maxime hunc, de quo agimus, generat. Eoque factum est, ut tetanus inter morbos Carolinæ meridionalis endemios referretur. Fere vero in primis servos Nigritas, omnibus aëris injuriis patentes, eosque, qui auræ nocturnæ improvide se exponunt, infestat.

Tetanus interdum subito invadit. Quod si fit, æger plerumque intra horam vicesimam quartam, vel tricesimam sextam, vel quadagesimam octavam, moritur. Perpauci tertium diem evadunt, si symptomata a primo statim vehementia fuerunt. Sæpe autem morbus pedetentim & gradatim accedit, sic, ut ii, qui correpti sunt, non tam de dolore acuto, quam de rigore molesto cervicis & scapularum, conquerantur.

Rigor hic paulatim magis & magis increscit, ægroque, caput circumacturo, vel in priora flexuro, tantam facessit molestiam, ut recta & immobili cervice stare cogatur. Maxillas sine dolore diducere non potest, cibosque cum difficultate aliqua devorat : quo fit, ut ab assumendis illis absterreatur. Per intervalla sub sterni apice repentinum dolorem sentit, quasi eo loco aliquid introrsum trahatur, quod ad dorsum usque transeat. Eodem momento cervix & scapulæ magis rigescunt, caput retrorsum trahitur, maxillæque arctius clauduntur. Dolor sub sterni apice crebrius ac majore cum vehementia revertitur, cæteræque contractiones adeo invalescunt, ut caput abhinc omnino rigidum maneat. Æger cibos nunc recusat, quod inter devorandum maximis doloribus spasmisque recidivis corripitur, per spinam ad artus inferiores porrectis, ita quidem, ut hi truncum corporis

diutius sustinere nequeant, isque in lecto decumbere cogatur. Sic primum morbi stadium est, quod nunquam tridui vel quatruidi spatium complect. Ægrotus æque, ac qui circa ipsum sunt, primam mali accessiōnem non, nisi vulgarem quemdam rheumatismum, in cervice incidentem, esse sibi persuadent. Periculi, quod morbus minatur, gradus accessiōnis modo metiendi sunt. Quo lentiori pede obrepserit, eo maior salutis spes est. Si quis nonum decimumve diem evaserit, is fere convalescit. Sanguis, in hoc stadio missus, nihil, quod a statu naturali desciscat, exhibet, atque idcirco nihil inde colligere licet. Pulsus solito non velocior, sed durus, alvusque semper adstricta est.

Dolor, quem ab ægro sub apice sterni sentiri diximus, signum tetani pathognomonicum est. Isque, nisi mature levetur, magis ingravescit, & sexta quaque vel quarta horæ parte revertitur. Eodem tempore muscoli servicis, omnesque, qui per spinam dorsi descendunt, vehementissimis spasmodis afficiuntur. Facies pallescit & collabitur. Maxillæ hoc ipso momento magna vi inter se colliduntur, osque occluditur. Quod si diducere moliaris, spasmodorum reversio acceleratur. Malum in horas exasperatur, & sub finem miser ægrotus continentibus tormentis discruciat, spasmodis tam celeriter redeuntibus, ut vix ulla observari possit intermissio. Tandem tota musculorum universitas intumescit, ac rigida fit. Quum vero muscoli dorsi posteriores prioribus numerosiores sint, eosque superent, spina tam valde recurvatur, ut sinum faciat, arcui maxime similem, cubantis occipitio dumtaxat & calcibus lecto innitentibus. In tristissimo hoc rerum statu (musculis abdominis adeo contractis, ut omnia intestina sursum thoracem versus urgeantur) æger vehementer incalescit, ac sudoribus diffluit, pulsus admodum celer, vehemens, atque inordinatus est, corque

tanta vi palpitat, ut motus ipsius perspicue in oculos incurrat. Maxillæ nunc tam arcte præclusæ sunt, ut nihil omnino potionis ori ingeri possit. Atque ut jam ingeri possit, miser tamen ægrotus eam devorare non potest. Ad extremum spasmus in universo corpore incidunt, morsque tormentorum finem facit.

In terribili hoc morbo nihil, quod crisin, sive bonum exitum, à viribus naturæ effectum, referret, unquam observatum est. Si quid igitur expectare licet auxilii, id omne ab arte expectandum est. Magno curandorum bono experimentis cognitum est, opium in morbo recenti, nec ita violento aliquid levaminis afferre. Sed una cum opio balnea calida, eademque crebriora, in usum vocanda sunt. Oportet autem ægrum in balneo porrectum jacere, ac, dum in eo jacet, perfricari: e balneo sublatum non siccari, sed pannis calidis involvi, atque in lecto collocari: dum in lecto cubat, abdomen foveri, & vesicam, aqua calida ad dimidium repletam, super ventriculum imponi. Alvus interim semper soluta esse debet. Itaque, si adstricta sit, mannam & salem polychrestum, aliumve quem catharticum, cum oleo dulci, & tinctura foliorum senæ, vel, quod fortasse melius respondet, oleum ricini, exhibere convenit. Opii portiones largiores crebrioresque ingerendæ sunt. Neque enim hos ægros stupor inde invadit. Commonemus autem, ne quis tincturæ opii, quæ in pharmacopoliis jam parata prostat, confidat, sed opium solidum præferat, ejus portionem necessariam in liquore aliquo apto dissolvendam curet. Si ingesta difficulter devorantur, vel maxillæ clausæ sunt, opium subter in alvum dandum est: quæ quidem clysmata per totum morbi decursum sæpius repetenda sunt. Recte iis additur oleum. Nec terebinthinam, in vitellis ovorum solutam, sine fructu adjectum iri existimamus.

Quum vitriolum cæruleum in colica nervosa tam

bonos effectus præstet, operæ pretium fore judicamus, virtutem ipsius in tetano experiri. Quis enim scit, an bilis acris, in primis viis accumulata, morbum quadam tenus efficiat? Periculosum certe tale experimentum non est. Et in malis desperatis nova etiam remedia periclitari quid vetat?

Qui mortem evadunt ægri, diu tamen debiles atque infirmi manent. Neque id mirum videri debet, quum ea sit omnium spasmodorum natura, ut summam fibrarum muscularium laxitatem relinquant. Oportet, ad plenam sanitatem recuperandam, diuturnum corticis balsamique peruviani usum tentare, & spinam dorsi linimentis spirituosiss, vel spiritu, ex arundine saccharifera elcito, petroleoque Barbadenfi, inter se commixtis, perfricare. In ipsis autem spasmodis tum hæc, tum omnia alia stimulantia, sive devoranda, sive extrinsecus admovenda, prorsus aliena sunt. Omnia enim illa, sicut vesicatoria quoque, morbum exasperare consueverunt.

C A T O C H U S.

Rigor omnium musculorum, cum anæsthesia conjunctus, vel doloris difficilisque respirationis, quæ tetanum distinguunt, expers, *cathocus* vocatur.

Rarissimus hic morbus est, & longus, quum e contrario tetanus sit acutissimus.

Infantes in primis ac feminas corripit. Infans quidam, recens natus, omnes corporis sani & bene valentis notas exhibuerat. Hebdomada post rigescit, totaque musculorum universitas contractione spasmodica afficitur, accedente anæsthesia. Jacet, velut exanimis, pallet, friget. Inter hæc nonnunquam muscoli artuum convelluntur, atque articulos adeo distorquent, ut carpus & tali sedibus suis expelli videantur. Manet hic rerum status per tres quatuorve hebdomadas :

hebdomadas : id quod omnibus , qui spectatum veniunt , stupori , non tantum miraculo , est. Quis enim de vita infantis non desperaverit ? Nam nec lac e mammis fugere potest , nec parum sæpe ne ea quidem , quæ ori ingesta sunt , devorat. Præcipuum alimentum præbent jusecula carniū , quæ Medicus in alvum ex inferioribus partibus crebro indi præcipit. Sed hoc ipsum auxilium sæpe numero negligitur , siquidem nutrix , omnia in cassum tentari , omnemque horam vitæ tam miseræ supremam fore , persuasum habet. Sed contra omnium expectationem , muscoli sensim flaccescunt , articuli flexibiles evadunt , spasmi desinunt. Infans alimentis uti incipit , corpus paulatim reficitur , confirmatur , pinguescit , artusque , a spasmis tam distorti , ut nemini in perpetuum depravati non viderentur , rectorum gratiam recuperant. Sexto mense post , eandem alacritatem staturæque mensuram , quæ in hujus ætatis infantibus observari consuevit , exhibet. Corporis incrementum pulchre procedit , dentes sine magnis molestiis erumpunt , variolis feliciter defungitur : tandem vero , bi-mulus circiter , ex peripneumonia moritur. Hoc catochi exemplum a nobis ipsis observatum est.

SAUVAGESIUS catochi exemplum ex GALENO adducit , itemque ex diario aliquo litterario historiam feminae , quinquaginta circiter annos natæ , quæ per aliquot annos quotidie rigida omnium musculorum contractione afficiebatur , adjecto sopore tam alto , ut nulla re excitari posset. Tenebat hic status a solis ortu usque ad occasum : quo tempore spasmis agitata , ad se redibat , lacrimas fundebat , alvum exonerabat , cibum , ex vino & pane bis cocto constantem , assumebat , per totam noctem vigilabat , & , sole oriente , in rigorem ac soporem recidebat.

Morbus quem SAUVAGESIUS *catochum cutaneum* nominat , ad cachexias referendus , & valde etiam in-

frequens est. Aliquot abhinc annis quidam, illo laborans, in nosocomio Dubliniensi fuit. Cutis paulatim induratur & splendescit, sicut charta pergamenæ, vel cornu tenuioris lamellæ. Balnea calida, & medicamenta, ex argento vivo parata, cum feri lactis, & aquæ, in qua sarsæ parillæ radices decoctæ fuerant, potu liberali, ægrum sanarunt.

Ad cachexias etiam is morbus pertinet, quem SAUVAGESIUS *catochum scorbuticum* appellat, *sarcostoseos* nomine potius insigniendus. In hoc muscoli non a contractione spasmica indurescunt, sed quod contextus ipsorum in naturam, ossæ similem, degenerat, quemadmodum in notabili illo Clarkii cujusdam sceleto apparet, quod Dublinii in Museo Collegii Trinitatis asservatur, atque in *Transactionibus philosophicis* describitur.

CAPISTRUM.

Rigida contractio musculorum, maxillam inferiorem elevantium, quem *spasimum maxillæ inferioris* vulgo vocant, a VOGELIO *capistrum*, a SAUVAGESIO *trismus tonicus* dicitur. Trismus enim apud hunc generale spasmodum, musculos maxillæ inferioris afficientium, nomen est.

Hic morbus vel sponte sine ulla causa evidente nascitur, vel vulneribus, similibusve injuriis externis, tendinum præsertim, vel ligamentorum, supervenit.

Curatio ab iisdem remediis, quæ in tetano proposuimus, petenda est, hoc est, a fomentis relaxantibus, linimentis emollientibus, clysmatibus e terebinthina paratis, oleo ricini, asa foetida, opii portionibus largis & crebris, ac vesicatoriis, transversim super fauces impositis.

In *Observationibus medicis Londinensibus* utriusque capistri exempla referuntur. Quumque ægri auxiliis,

ibi propositis, feliciter sanati fuerint, tum de curandi ratione, tum de accurata symptomatum concomitantium descriptione, Lectorem illuc remittimus.

C A P U T II.

De hydrophobia, ejusque speciebus, & curatione.

CL. NUGENT primus verum *hydrophobiae* ingenium explicuit, quæ ante ipsum a plerisque ad inflammationes relata fuerat.

SAUVAGESIUS illam *vesaniis*, sive mentis morbis, annumerat, sed minus proprie. Symptomata enim hydrophobiæ characteristica ab his, quæ in *vesaniis* observantur, perspicue differunt, neque ægroti inter principia, nisi raro, delirant. Motus ille maxillarum in hydrophobis, quasi adstantes morfu corripere captent, nihilo magis a voluntate proficiscitur, quam in tetanicis, adeoque male vulgo ad mordendi desiderium trahitur, a quo miseri ægroti tantum absunt, ut plerumque in intervallis adstantes moneant, ne sibi nimium appropinquent.

Hydrophobia vel morbus primitivus est, sponte nascens, vel animalis rabiosi morbum sequitur. Posterior species priore longe frequentior est, raroque, nisi elapsis a morfu tribus quatuorve hebdomadis, apparet. Quo propius tamen locus, morfu vexatus, a glandulis salivalibus abest, eo citius hydrophobiæ symptomata ingruunt.

Aliquot diebus ante, quam symptomata accedunt, æger languet, mæret, nec quietem capit, adjecta summa præcordiorum oppressione, somnisque per somnia terrentia tumultuosis. Mox de subito plerumque dolores a loco, quo cutis læsa est, ad fauces

ascendunt, easque constringunt. Æger de strangulationis sensu conqueritur, & liquida devorare omnino non potest.

Symptomati huic, quo liquida devorari non possunt, haud semper ab initio id quoque accedit, ut æger ab iisdem abhorreat. Sunt enim, qui potum ardentissime appetant, variosque modos, & corporis situs ac positiones, experiantur, ut desiderium istud expleant. Sed ægra, cujus Cl. NUGENT mentionem facit, potum adeo perhorruit, ut ne sonum quidem aquæ cadentis, nedum ejus conspectum, sustineret. Spasmi, qui inter initia eos tantummodo musculos, qui devorandis cibis inserviunt, affecerant, in progressu morbi ad alias systematis muscularis partes pergunt, ac plura symptomata, iis, quæ in tetano apparent, similia, pariunt. In viris, corporum robore vigentibus, plerumque priapismus, vel ipsa satyriasis, accedit.

Miserrimus hic morbus eadem, quæ tetanus, auxilia desiderat, hoc est, largas opii portiones, subinde repetendas, quibus spasmi sopiantur. Neque vapores calidos nihil profuturos esse auguramur, si in fauces deriventur, sic, ut spongix, aceto fervente madidæ, ori naribusque continenter admoveantur. Ægræ Cl. NUGENTI multum sanguinis detractum est, ac præterea moschus & cinnabaris æque, atque opium, liberali manu exhibita sunt. Sub finem curationis opium cum camphora, moscho, asaque foetida datum est. Sed præcipuam opem pollicetur opium. Oportet igitur illud, quam fieri potest, citissime in usum vocare, neque in os solum ingerere, sed in alvum etiam ex inferioribus partibus indere, extrinsecusque in emplastris, linimentis, vel cataplasmatibus, admove.

Si quis a cane, aliove quo animali rabioso, morsus est, ad aquæ timorem præcavendum optime facit

unguentum, ex argento vivo confectum, quo vulnus minutatim ita perfricetur, ut levis quidam ptyelismus moveatur, qui in aliquot hebdomadas protrahendus est. Ægri in mare projectio, pulvisque antilyssus Londinensium, sæpe successu caruerunt, id quod exemplum *Elisabethæ Bryan*, a Cl. NUGENT relatum, vel maxime demonstrat.

Hydrophobia, uti jam diximus, nonnunquam sponte nascitur. Levior ejus gradus interdum in hystericeis observatur, qui, quum summa cum difficultate devorent, vix adduci possunt, ut aliquid liquidi assumant.

C A P U T III.

De convulsionis, epilepsiæ, eclampiæ, & ispiæ vórou speciebus atque curationibus.

IN spasmis, de quibus hactenus diximus, muscoli fere contracti manent: unde *tonici* appellantur. In quatuor autem illis generibus, quæ nunc describemus, violenta musculorum agitatio est, & natura noxiæ cujusdam materiæ expulsionem moliri videtur: unde *spasmi clonici* nominantur.

CONVULSIO.

Vulgo omnes spasmodorum clonicorum species *convulsionēs* vocantur: sed hic convulsionis vocabulo eas tantum musculorum universi corporis agitationes significamus, quæ fortuito incidunt, nec laborantem sensuum integritate privant. SAUVAGESIUS sexdecim huic generi subjecit species, quarum descriptiones ii, quibus convulsionēs curandæ sunt, non sine

fructu consulent. Nos paucas dumtaxat proponemus.

I. *Convulsio ab inanitione.* Profusis excretionibus, vel exinanitionibus, facile succedunt convulsiones, quæ conatus naturæ esse videntur, quos ad vitam protrahendam adhibet, sanguinem, in vasis minoribus per systematis vascularis peripheriam stagnantem, in vasa majora ad centrum urgendo.

Auxilia pharmaceutica hîc nullius usus sunt: sed id agendum est, ut vasa exinanita repleantur, & liquoris nervei jactura reparetur, juscûla tenuiora subinde ea mensura, quam ventriculus commode ferat, exhibendo.

II. *Convulsio traumatica*, quæ vulnera, aliasve injurias *externas, sequitur. Oportet, post largam pro re nata sanguinis detractionem, cataplasmata emollientia, fotusque ac litus relaxantes admove-re, alvum ducere, opiumque, cum aliis valentibus medicamentis antispasmodicis, ut moscho & asa foetida, consociatum, exhibere.

III. *Convulsio verminosa.* Convulsiones sæpissime à vermibus nascuntur, maximeque in pueris. Ubi hæc illarum origo satis apparet, ad anthelminthica, sicut in aliis morbis, quos vermes excitant, confugiendum est.

IV. *Convulsio plethorica.* Qui excretionibus, per circuitus redeuntibus, assueti sunt, his suppressis, in convulsiones nonnunquam incidunt. Curatio idoneas exinanitiones, atque excretionis suppressæ restitutionem desiderat. Quæ ratio est, cur in puellis menstruorum initium convulsiones sæpius tollat.

EPILEPSIA.

Epilepsia a convulsione hoc differt, quod omnes in ea sensus intercipiuntur; quod per circuitus, quamvis non semper certis intervallis, revertitur;

quod longus morbus est, qui per plures sæpe annos ægrotum sic affligit, ut vitæ periculosus non sit.

Qui epilepsia corripiuntur, subito concidunt, omnis omnino sensus expertes, iis, qui apoplexia tacti sunt, similes. Non autem, sicut hi, quieti, tamquam alto & gravi sopore oppressi, jacent, sed contra tota musculorum universitas spasmis tam violentis agitur, ut adstantes ægrum impedire vix possint, quominus noxam sibi inferat. Quod si in vigore accessionis lingua dentibus interferitur, morsu vexatur, vel interdum particula ejus aufertur.

Vis convulsionis tanta nonnunquam est, ut urina, sterqus, & semen, ex receptaculis suis, sanguisque ex narium & aurium vasis exprimatur. Atque in leviori etiam malo semper plurimæ spumæ ex ore moventur.

Spatium accessionis incertum est. Sed, finita violenta illa corporis agitatione, æger quietus jacet, quasi in somnum delapsus, una alterave hora post, ad se revertitur, omnium, quæ acciderant, immemor, & lassitudine ac languore confectus.

Plena omnium sensuum interceptio signum epilepsiae veræ pathognomonicum exhibet, ad quod si attendas, facile cognoscere poteris, an morbus simulatus sit: id quod a planis improbis in nosocomiis militariibus, atque a mendicabulis circumforaneis, ad misericordiam movendam, & stipem eliciendam, factitari consuevit. Deprehenduntur, si quid, quod valde stimulet, velut spiritum salis ammoniaci acerrimum, naribus admoveas, vel partem aliquam, teneriori sensu præditam, leviter pungas.

Vulgo accessionum recursus interlunio ac plenilunio tribuunt. Sed, ut hoc perquam incertum est, ita dubitari non potest, quin omnis immoderatio, sive cibi ac potionis, sive exercitationis, sive animi affectuum, ad illos accelerandos quam maxime faciat.

Pauci morbi sunt, qui a parentibus facilius ad sobolem transeant, quam epilepsia. A vehementi quoque terrore in junioribus nata est. Cl. LOCHERUS, Medicus Vindobonensis, ex quatuordecim epilepticis, in nosocomio D. Marci curatis, sex fuisse refert, in quibus terror morbum effecerit, unum, in quo ictui capitis adscribendus visus sit, & feminam, in qua a menstruis subito suppressis originem traxerit: in sex reliquis causam mali detegi non potuisse.

Epilepsia, per infantiam nata, nisi mutationibus illis, quæ pubertatis tempore in utroque sexu contingunt, solvitur, metus fere est, ne usque ad mortis diem permaneat.

In cadaveribus epilepticorum incisis varia reperta sunt, a quibus origo morbi repeti possit, velut cerebri meningumque duritiæ, superficiiei cranii internæ caries, ejusdemque exostoses, cerebrum prementes, feri, vel puris colluvies, vel quædam, e terra concreta, intra calvariam latentia, aliaque plura, a BONETO, MORGAGNIO & LIEUTAUDIO commemorata.

Quæ in epilepsia nonnunquam responderunt remedia, fere empirica fuerunt, variaque variis temporibus hoc nomine prædicata sunt, nominatim cranium humanum, ejusque, quam vocant, usnea, ungula alces, viscum quernum, oleum animale Dippe-
lli, ac nuperrime malorum aureorum folia, in quibus Medici Vindobonenses proprium adversus hunc morbum remedium posuerunt. Foliorum quantum manu comprehendi potest, ex libra aquæ decoquitur, eaque decoctio in duas portiones æquales dividitur, vel foliorum siccorum contritorum drachma dimidia bis in die devoratur. Vitriolum cæruleum sic exhibitum, ut singulæ portiones singula, vel bina grana haberent, interdum auxilio fuit. Cortex peruvianus, & radix valerianæ silvestris, cum cinnabari,

in electuarius redacta, epilepsiæ progressum ad aliquod tempus remorantur, atque in spasms minus inveteratis stabile auxilium promittunt.

Diuturnior usus aquarum mineralium, ex quarum ingenti varietate eæ eligendæ sunt, quæ maximè conveniunt, serum lactis caprilli, aqua marina cum balneis frigidis, fonticuli inter scapulas inusti, sed ita, ut nunquam coire sinantur, fetacea, per cervicem tracta, medicamenta, quæ alvum molliant, subinde exhibita, & vomitoria, quæ saburram in ventriculo accumulari prohibeant, sanguinis denique detractio, quoties humores nimium abundant, ad levandam atque moderandam accessionum vehementiam plurimum valent. Victus levis esse debet, & qui minime stimulet, animusque, quantum fieri potest, omni turbido motu vacuus servari.

In ipsa accessione nihil aliud, quam cavendum est, ne æger semet ipse lædat, in primisque ne lingua dentibus interferatur. Quidquid enim ad illius spatium contrahendum, vehementiamque spasmodorum infringendam suscipitur, irritum est.

Epilepsiam in species diducere, perparum ad curationem facere videtur, tametsi SAUVAGESIUS quatuordecim exhibuerit. Sola *epilepsia uterina*, sive *hysterica*, propiore consideratione digna est.

Proprie feminas, temperamento hysterico præditas, invadit, atque a vera epilepsia ægrotantis sexu, & quod ipsam antea aliis symptomatibus hystericis obnoxiam fuisse constat, distinguitur. Quamvis ægra subito corripiatur, &, sicut in vera epilepsia, concidat, artusque spasms æque violentis agitentur: sensus tamen raro penitus intercipiuntur. Ægra plerumque per accessionem vociferatur, ridet, vel verba quædam incondita effundit. Oritur epilepsia uterina fere a menstruis suppressis, accessionesque circa id tempus, quo illa ferri oportebat, potissimum ingruunt.

ECLAMPSIA.

Eclampsia ab epilepsia discernitur, quod accessio fugax tantum est, quod per circuitus non redit, nec per annos durat. De cætero utriusque morbi accessionem eadem prorsus comitantur symptomata, eadem spasmodorum vehementia, eadem anæsthesia.

Dubium videtur, num eclampsia tanquam peculiare morborum genus considerata sit. Ex septemdecim enim illis speciebus, in quas a SAUVAGESIO dividitur, ne una quidem est, quin *symptomatica*, sive *secundaria*, sit, alii cuidam morbo superveniens. Neque tamen, si hujus generis ægri curandi sunt, distinctiones istæ non utiles erunt.

HIERA NOSOS.

Hiera autem *nosos*, sive *morbus sacer*, ideo sic appellatus, quod incantamentis, vel causis, extra naturæ ordinem positis, tribuitur, peculiare morborum genus constituit, sed rarissimus est. Contigit nobis aliquando illum videre in adolescente septemdecim circiter annorum, qui tunc temporis plus duodecim jam annos eo laboraverat. Corpus continuis spasmodis adeo distortum, artusque ita depravati erant, ut insolita ipsius figura verbis describi non possit. Musculi assidue & sine intermissione agitabantur. Cæterum æger de nullo, neque dolore, neque alio quodam incommodo, querebatur. Sensus integerrimi erant, ita quidem, ut mater, quæ scholam, in qua pueri legere docebantur, aperuerat, administro illo uteretur.

Chorea S. Viti levior *ἱερᾶς νόσου* gradus esse videtur.

TABULA SPASMORUM GENERALIS.

GENERA.

SPECIES.

I. Tetanus.

1. Episthotonos.

2. Opisthotonos.

II. Catochus.

III. Capistrum.

1. Spontaneum, five
primitivum.

2. Secundarium.

IV. Hydrophobia.

V. Convulsio.

1. ab inanitione.

2. traumatica.

3. verminosa.

4. plethorica.

VI. Epilepsia.

VII. Eclampsia.

VIII. Hiera nosos.

INTRODUCTIONIS METHODICÆ

I N

PRAXIN MEDICINÆ

L I B E R VI.

DEBILITATES ET PRIVATIONES.

C A P U T I.

De comate, ejusque speciebus, & curatione.

PATHOLOGI in modo comata distinguendi parum inter se consentiunt. SAUVAGESIO *coma* ordo est, quem in septem genera dividit, quibus sexaginta quinque species subjiciuntur. Sed tantum abest, ut minuta ista diligentia hic necessaria sit, ut potius tironem confusum atque incertum reddat. *Coma* igitur generis loco ponimus, eique quatuor tantummodo species, *apoplexiam*, *carum*, *lethargum*, & *catalepsi*n, subjicimus.

I. *Apoplexia* repentina motus & sensus, omnisque animalis functionis privatio est. Articuli flexibiles, musculique laxi manent. Æger alto sopore oppressus videtur, & cum stertore spiritum trahit.

II. *Carus* somnus præaltus ac tranquillus est, ultra spatium naturale protractus, de quo æger excitari non potest.

III. *Lethargus* apoplexia imperfecta, vel carus imperfectus est. Æger excitari potest, sed statim in somnum relabitur.

IV. *Catalepsis* omnium sensuum suppressio est; tanta tamen musculorum vi superstite, ut, quocumque situ artus laborantis figurare adstantibus placuerit, eum retineant.

APOPLEXIA.

Apoplexia ab animi defectione pulsu & respiratione dignoscitur. In apoplexia pulsus ab initio semper validus ac plenus est, respiratio alta, & fere cum stertore conjuncta, facies plerumque rubicunda, sed semper turgida atque calida: in animi contra defectione pulsus vel admodum debilis est, vel plane non sentitur, respiratio non observatur, facies collabitur, rubor a labiis refugit, carnes frigent.

Ad ægrum, apoplexia perculsum vocati, semper omnia, quæcumque ægrotus ante accessionem fecit, vel assumpsit, sicut etiam ea, quæ ad corporis habitum ac temperaturam pertinent, curiose exquirere debemus, ut verum inde de morbo judicium ferre liceat.

Apoplexiæ in primis opportuni sunt homines natu grandiores, ad corpulentiam proclives, qui brevi & angusta cervice sunt, & sine corporis exercitatione desides totum diem comestationibus atque perpotationibus extrahunt. Corpora eorum, quos apoplexia sustulerat, incisa cerebrum, vel sanguine, vel sero, oppressum, exhibuerunt. Unde apoplexiæ in *sanguineam* & *serosam* divisio.

Apoplexia sanguinea magis subito, quam serosa, invadere, neque insignem oppressionem, aut inusitatam dormiendi cupiditatem, præviam habere creditur. Facies rubore exardescit, venæ turgent, oculi semiaperti sunt, sed non pellucet, respiratio satis libera, quamvis cum stertore strepituque faucium conjuncta, pulsus plenus ac validus est.

Apoplexiam serosam fere antecedunt insolita capitis

gravitas, vertigo, atque in somnum proclivitas. Corruptorum facies valde nec rubet, nec flagrat, venæ non intumescunt, respiratio difficilior est, cum majori faucium strepitu & stertore, spumarumque ex ore profluvio, pulsus neque validus, neque admodum plenus est, facileque intermittit.

Sunt exempla apoplexiæ, sola naturæ vi sanatæ, ubi sputa copiosa, sanguis e naribus prorumpens, uberesque alvi dejectiones, vitam servarunt. Fere autem ars sanitatem restituit.

Quæcumque apoplexiæ natura esse videatur, auxilia cum celeritate rapienda sunt, eaque adhibenda, quæ promptissimum effectum præstent. Oportet statim sanguinem detrahere, idque liberalius, nisi si æger valde debilis est, laxatis partibus solidis, exhaustisque fluidis, & morbus præterea per gradus accessit. Commodissimum est, primum venam in brachio, tum, nisi præsens levamentum allatum fuerit, pedibus in aquam calidam immisis, saphenam incidere. Quantum sanguinis detrahendum sit, ex signis plenitudinis definiri debet. Ægris, nimium plenis, sanguis non modo liberaliter, sed iterum etiam & sæpius mittendus est. Cucurbitulæ quoque sub occipitio, cute profundioribus vulnusculis ante incisa, adhibendæ sunt, eo consilio, ut quæ in occipitio jacent, venæ in primis vacuentur. Quum enim venæ fistæ intra cranium cum sinubus lateralibus duræ meningis connexæ sint, illis incisis, arteriæ cerebri longe citius exonerantur.

Ubi æger eo usque ad se rediit, ut devorare aliquid possit, potio, quæ alvum valide purget, ex tinctura sacra, cui ad effectum accelerandum duæ tresve tincturæ jalappæ drachmæ adjectæ sint, cochleario ingerenda est. Sin autem sanguinis detractio jacentem non revocat, sine mora per alvum infundenda sunt acria, sic, ut ex decoctione vulgari colocynthis coquatur, eique tinctura veratri & oleum

ricini addantur. Si ne his quidem morbus discutitur, vesicatoria cruribus ac feminibus imponenda, vel plantæ pedum ferramentis caudentibus adurendæ sunt.

His auxiliis utendum est, ubi vasorum cerebri, sanguine nimis oneratorum, indicia apparent. Ubi vero probabilior apoplexiæ causa feri colluvies est, sanguis parce, vel omnino non, detrahendus est. Magis idonea sunt medicamenta, quæ vomitum validius moveant, velut sal vitrioli, tartarus emeticus, vel vinum antimonii. Si vomitoria id effecerunt, ut æger ad se redeat, posteriores exinanitiones a medicamentis alvum purgantibus, supra jam propositis, petendæ, & vesicatoria, quæ torporem excutiant, imponenda, prætereaque commodæ spirituum volatilium alkalinorum portiones subinde exhibendæ sunt, ut, si fieri possit, febris aliqua excitetur, sub qua serum stagnans resorbeatur. Errhina quoque, sive medicamenta, sternutamentum proritantia, in apoplexia serosa prodesse creduntur, quum e contrario in sanguinea neque hæc, neque vomitoria, propter rationes, nemini non obvias, adhibere liceat.

Si ægrotus intra primum quatrimum revocari potest, plenæ sanationis spes est, eamque vivendi rationem præcipi oportet, qua futuris accessionibus occurratur. Sin autem morbus intra illud temporis spatium parum imminuitur, exigua spes relinquitur, metusque est, ne æger aut protinus pereat, aut in paralyfin insanabilem incidat.

In his, qui sanguine abundant, prospiciendum est, ne vasa nimium repleantur. Oportet igitur cibis levibus, iisque paucis, uti, qui ex oleribus potissimum consent, corpus vehementer exercitare, non diu in lecto conquiescere, nec somno ultra sex septemve horas indulgere, caputque sublime & levi vestimento tectum habere, alvum assidue quam tenerrimam fer-

vare, præcipueque operam dare, ne qua excretionum naturalium, vel earum, quæ in consuetudinem venerunt, supprimatur, ideoque sollicite cavere, ne corpus aëri frigido, aut humido, exponatur, in primis autem pedes ab his injuriis defendere, nec, nisi perfricatis illis, cubitum se conferre.

In corporibus, pituita abundantibus, quorum partes solidæ debiles, vel relaxatæ, parumque sensiles sunt, ad reversionem morbi arcendam quam maxime faciunt fonticuli, vel setacea, sic ut ulcera sanescere non sinantur, medicamenta, vomitum moventia, & alvum purgantia, ex justis intervallis exhibita, una cum aquis ferratis, per longum tempus potis, validis corporis exercitationibus, frictionibus siccis, usuque rerum attenuantium & stimulantium, quales sunt sinapi, raphanus agrestis & scilla, quæ cum floribus salis ammoniaci martialibus, gummi que ammoniaco, galbano, ac myrrha, conjungantur.

Præter apoplexiam sanguineam & serosam, qui morbi primitivi sunt, aliæ reperiuntur varietates, quæ, quamquam secundarios tantum morbos constituunt, comme norari tamen merentur. Tales sunt *apoplexia traumatica & temulenta*.

Apoplexia traumatica oritur ab ictu capitis, vel casu ex alto, unde cerebrum concutitur. Desiderat sanguinis detractionem largam, repetitam, & medicamenta, alvum valide solventia.

Apoplexia temulenta ab ebrietate, vel nimii opii usu, nascitur. Remedio sunt acida, ut succus malorum citreorum, vel acetum, quæ in os ægroti cochleario ingerenda sunt, si excitari potest, ut ea devoret.

C A R U S.

Cari curatio eadem, quæ apoplexiæ, est. Prout igitur vel a vasis sanguiferis nimium plenis, vel a sero,

fero, intra cranium accumulato, proficiscitur : ita auxilium vel a sanguinis missione larga & repetita, vel a vesicatoriis, aliisque stimulantibus, petendum est.

LETHARGUS.

Quum *lethargus* levior potius apoplexiæ, vel cari, gradus, quam peculiaris morborum species, sit, de curatione nihil amplius præcipiendum est.

CATALEPSIS.

Catalepsis morbus perrarus est. Quæ ad illam commendantur auxilia, sunt medicamenta, nervos validissime stimulantia & corroborantia, emetica, cathartica acriora, vesicatoria, cucurbitulæ. Quomodo illis utendum sit, ab HOFMANNO expositum est, ad quem Lectores remittimus, si quando æger catalepsi laborans, ipsis curandus obtingat.

C A P U T II.

De paralyfi, ejusque speciebus & curatione.

QUAMQUAM *paralyfis* motum liberum sensumque externum magnopere debilitat, vel ex toto tollit : sensus tamen interni integri manent, atque interdum parum imminuuntur.

In summo paralyseos gradu & motus & sensus tactus oboletur, vel in altero tantum corporis latere, vel in parte dimidia inferiore, transversim sumpta. Prior *hemiplegia*, posterior *paraplegia* nominatur.

Paralyfis fere comata, nominatim apoplexiam, ex
Tom. II. T

cipit. Succedit etiam colicæ nervosæ, sicut supra demonstravimus. Neque a nimia Venere, maxime in senili corpore, oriri non potest. Fumi quoque metallorum quorundam, præcipue plumbi & argenti vivi, eam inducunt.

Frequentior paralyseos species hemiplegia est, quæ fere apoplexiam sequitur. Paralyticos per plures adhuc annos vitam trahere, rarum non est, præsertim eos, qui hemiplegia affecti sunt. Ipsa etiam paraplegia, nisi intra primas duas tresve hebdomadas necat, ægrum fatis diu superstitem esse patitur.

Bonum in paralyfi signum est partium affectarum pruritus, levem dolorem excitans. Febris, si accedit, morbi sanationem pollicetur.

Tactus sensu incolumi manente, longe major sanitatis spes est, quam & motu & sensu sublato. At ubi partes resolutæ macie consumuntur, cutisque exarescit, æger vix unquam ad pristinum statum revertitur. Paralysis nonnunquam in gangrænam desinit, fereque convulsiones, ante mortem accedentes, miseram laborantis vitam finiunt.

Præter ea, quæ hominum, ab apoplexia peremptorum, corpora incisa exhibuerunt, in his, qui ex inveterata paralyfi obierant, medulla spinalis consumpta, vel pure macerata fuerat.

Multa adversus hunc morbum commendata sunt remedia: sed fatendum est, non nisi leviores mali gradus iis cedere. Prius vero, quam propria quædam curandi ratio stabiliatur, omnia, quæcumque ad corporis habitum, præviumque sanitatis statum pertinent, studiosissime ponderanda sunt.

Ubi hemiplegia, vel paraplegia, apoplexiæ supervenit in corporibus, quorum sanguis nimis glutinosus est, usus gummi attenuantium, cum salibus alkalinis fixis, & aquis ferratis, diu protractus, juvare potest, sub quo non alienum est, spinam dorsi lini-

mento volatili perfricare. Ubi vero sanguis sero abundat, necessaria sunt medicamenta vomitoria, subinde exhibita, vesicatoria, fonticuli, setacea.

Aquæ calidæ naturales sæpe in paralyfi profuerunt. quas si æger adire non potest, thermæ artificiales parari possunt, sic, ut sal martis in aqua calida solvatur, quæ ex superiore loco in artus resolutos detillet. Commandantur etiam, neque opem non promittunt, frictiones siccæ, urticæque, quibus pars affecta cædatur.

Nonnullis ignis electricus sanitatem restituit: quod auxilii genus tuto tentatur. Sed ab eo in singularum præcipue partium paralyfi multum expectari potest.

Paralyseos, aliis, quam apoplexiæ, morbis, ut rheumatismo, scorbuto, scrofulæ, lûi venereæ, vel colicæ nervosæ, succedentis, curatio aliquantum varianda, naturæque horum morborum accommodanda est.

Paralyfin in plures species diduci, necesse non est. Si quis est, qui plures cognoscere desideret, is SAUVAGESIUM adeat.

C A P U T III.

De animi defectione, ejusque speciebus & curatione.

ANIMI defectioni tres subjici possunt species.

I. *Lipothymia.* In hac omnes quidem vires subito concidunt, sed sensus non ex toto deficit, ægrique, quamvis frigentis & pallentis, arteriæ micare pergunt.

II. *Syncope.* In hac omnis & movendi & sentiendi vis subito exstinguitur, cum frigore ac pallore, cordisque & arteriarum motibus subsultantibus abolitis. Sed hæc perbrevia sunt. Æger enim aut cito perit, aut cito ad se revertitur.

III. *Asphyxia*. In hac eadem, quæ in syncope apparent, sed multo diutius durant, ægro per omne tempus veluti mortuo jacente.

Hic ea in memoriam revocanda sunt, quæ de motibus cordis atque arteriarum in *parte theoretica* diximus, eos non in sola contractione & dilatatione consistere, sed tertium præterea motum esse, subsultantem, quo apex cordis subrigatur, costasque feriat, & qui magnam partem ad pulsationem arteriarum conferat.

Quum vita, sine remanente aliqua circuitus humorum libertate, salva esse non possit, probabile nobis videtur, sub animi defectione sanguinem solo motu systaltico per vasa ferri, subsultantem autem tantisper intermitteri.

Quævis hujus morbi species a variis causis proficisci potest: unde plures oriuntur varietates, quæ curationem paulo diversam desiderant.

Lipothymia nonnunquam a vehementibus animi commotionibus nascitur, longe autem sæpius ab offensa quadam ventriculi.

Si homines, sanguine abundantes, ex nimia animi commotione in lipothymiam incidunt, protinus venam secare, acetumque, vel succum limoniorum, aqua dilutum potui dare, alvum ducere, potionem paregoricam exhibere, ægrumque in lecto collocare oportet.

Ira peculiari quadam ratione bilis secretionem afficit, unde ventriculi oppressio, cum nausea & vomendi cupiditate, osque amarum, cum vertigine, oritur. Quæ symptomata quamvis ita comparata sint, ut medicamentum vomitorium desiderare videantur: sollicite tamen ab hoc abstinendum est, ne æger in gastritidis periculum conjiciatur.

De terroris repentini effectibus supra diximus. Si tam graves sunt, ut opem medicam requirant, ante

omnia id agendum est, ut strictura spasmodica solvatur, sanguinisque circuitus ad pristinam libertatem revocetur. Oportet igitur, si corpus plenum est, sanguinem detrahare, potionemque, ex vini antimonialis & elixirii paregorici portionibus æqualibus constantem, ex aqua aliqua grata exhibere, quæ somnum conciliet, ac perspirationem incitet. Supra monuimus, convulsiones, imo ipsam epilepsiam, a terrore oriri posse: id quod cautos nos facere debet, ne cui per ludos ac jocos subitum pavorem incutiamus.

Si lipothymia a ventriculo nimis repleto, vel saburra aliqua, in ipso accumulata, proficiscitur, præfens auxilium exhibet vomitus, protinus, ubi æger acrium stimulantium ope eo usque excitatus est, ut devorare aliquid possit, moliendus. Convenit fauces penna, in spiritu cornu cervini intincta, irritare, ut quod non solum jacentem excitet, sed etiam vomitum moveat.

Syncopen frequentissime inducunt nimix sanguinis, humorumve, inde separatorum, excretiones, vel profusiones.

Oportet ægrum in loco, perflatum habente, supinum collocare; porrectis manibus & cruribus; crura, femora, brachia, pannis calidis perfricare; acetum acerrimum, vel, qui præstat, salem aceti, si hic non est, salem cornu cervini, vel hujus, aut salis ammoniaci spiritum, naribus admove, atque infricare, vel eundem spiritum, aqua satis dilutum, per os infundere; faciemque & cervicem aqua frigida conspergere. Ubi syncope his auxiliis dispulsa est, ægro vini calidi, in quo aromata decocta sunt, portio congrua exhibenda, isque jusculis, vel gelatinis levioribus, similibusque cibus, nutriendus est.

Syncopen, ab hyperemesi, vel hypercatharsi, ortam, nihil citius atque efficacius profligat, quam tinctura thebaica, vino calido mixta. Sed illam per inter-

valla, hoc est, quinque vel sex guttas dimidia quaque hora, dari oportet, donec optatus sequatur effectus.

Syncope, vel ipsa asphyxia, plures per horas continuata, frequens est in hysterisis. Accessio medicamenta antispasmodica, quæ odore fædo moveant, una cum acerbis stimulantibus, desiderat. Reversiones optime præcavet cortex peruvianus, ferro junctus. Sed quum hic morbus feminas proprie exerceat, in alium locum reservandus est.

SAUVAGESIUS syncopen in viginti unam, lipothymiam in duas, & asphyxiam in septemdecim species dividit. Sed quum hæ distinctiones perexiguam ad curationem momentum habeant, iis non immorabimur.

Neque in *asphyxia* exponenda multos nos esse, opus est, siquidem ejus curationem ex his, quæ jam præcepta sunt, colligere licet. Quibus addi potest, *syncopes a mephytide*, sive repentinæ illius suffocationis, qua, qui in puteos, vel cryptas, noxio illo vapore, quem alibi *aërem fixum* appellant, plenas, descendunt, corripuntur, auxilium unice in hoc situm esse, ut æger quam citissime extrahatur, aërique recenti aperto expositus, aqua frigida perfundatur, nares aceto fricentur, idque, si fieri possit, faucibus instilletur. *Syncope a fumis*, (eos, qui in loco concluso, ubi lignorum carbones accensi sunt, confederunt invadens) & *syncope a musto*, (in quam ii incidunt, qui cellas, in quibus mustum, aliive liquores fermentescunt, intrant) eadem prorsus ratione curantur.

Ad animas in eorum, qui aquis suffocati sunt, corpora reducendas, oportet artus truncumque corporis sale calefacto, vel cineribus calidis, perfricare, aëremque in anum, vel asperam arteriam, inspirare. Hæc enim auxilia nonnunquam, sed perraro, sanguinis, in vasis majoribus, cordi vicinis, stagnantis,

motum, musculique hujus systolen, restituunt. Sed eodem tempore venæ iis in locis incidendæ sunt, unde sanguis facillime detrahi possit.

Laqueo suspensi, vel strangulati, si colli vertebræ sedibus suis motæ non fuerunt, adhibitis protinus, sicut præceptum est, sanguinis detractionibus, ac frictionibus, interdum ad vitam revocati sunt.

Vitam sæpissime finit syncope: sub qua neque corporis agitatio, neque doloris, quem moribundus patiatur, indicia apparent. Neque hos, qui sopore oppressi moriuntur, molesto aliquo sensu affici, veri simile est. Sed eos, qui convulsi, vel suffocati, pereunt, sub transitu ad mortem incredibili angore cruciari, dubium non est. Aliquo ex quatuor his modis quicumque morbi, ægrum de medio tollentes, terminantur.

TABULA DEBILITATUM ET PRIVATIONUM GENERALIS.

GENERA.	SPECIES.	VARIETATES.
I. Coma.	I. Apoplexia.	1. sanguinea. 2. serosa. 3. traumatica. 4. temulenta.
	2. Carus.	
	3. Lethargus.	
	4. Catalepsis.	
II. Paralyfis.	1. Hemiplegia.	
	2. Paraplegia.	
III. Animi defectio.	1. Lipothymia.	
	2. Syncope.	
	3. Asphyxia.	

INTRODUCTIONIS METHODICÆ
 I N
 PRAXIN MEDICINÆ
 L I B E R VII.
 A N H E L A T I O N E S.

C A P U T I.

*De dyspnææ, orthopnææ & asthmatis speciebus
 atque curationibus.*

D Y S P N Œ A.

DYSPNŒÆ vocabulo eam spirandi difficultatem significamus, quæ ægrum assidue & sine intermissione exercet. Ea quum a variis causis nascatur, in plures species dividi potest. Sunt hæ:

I. *Dyspnæa pituitosa*, in qua pars pulmonum cellulosa humore seroso inundata est, qui ab habitu corporis hydropico, venarumque valvulofarum limphaticarum vi limpham e systemate cellulari resorbendi deficiente, oritur. Notæ ejus sunt facies pallida & turgida, pedes tumidi, urina exigua, pulsus debilis, universi corporis frigus & languor. Præcipuum auxilium pollicentur gummi attenuantia, cum sapone, scillæ raphanique agrestis radicibus, feminibus sinapeos, ac parca tartari emetici, vel alius cujusdam medicamenti, ex antimonio parati, portione. Præsenti levamento sunt vesicatoria, cruribus imposita.

II. *Dyspnœa a tuberculis*, in qua anhelatio a tuberculis, quæ vocant, sive glandularum lymphaticarum, per pulmones dispersarum, scirrhis proficiscitur. Hæc species fere in corporibus scrofulosis occurrit, tumoribusque externis & reliquis signis, scrofulæ propriis, ipsam comitantibus, dignoscitur. Plerumque in phthisin definit. Profunt serum lactis caprilli, & aqua marina, sic, ut per longum tempus bibantur: sed fatendum est, plenam sanitatem raro restitui. Proficiunt etiam setacea, vel fonticuli, ut quibus nimix plenitudinis, si qua forte existat, noxis occurrere posse videatur.

III. *Dyspnœa calculosa*, quam quædam, in pulmonibus e terra concreta, inducunt. Hæc species non, nisi calculis, per tussim, vel scretum, reiectis, dignosci potest. Fortasse saponis & aquæ calcis usus diuturnior aliquid in ea valet.

IV. *Dyspnœa physconialis*. Qui abdomen ex quacumque causa distentum habent, graves ducant anhelitus, necesse est. Curatio ad naturam physconix accommodanda est: sed ea sæpe numero difficillime definitur.

V. *Dyspnœa scorbutica*. Anhelationis, ab acrimonia scorbutica oriundæ, curatio a morbi primitivi curatione, quam suo loco proponemus, dependet. Cætera symptomata, scorbutico putrido propria, hanc dyspnœæ speciem a reliquis discernunt.

ORTHOPNŒA.

Per *orthopnœam* subitam & summam spirandi difficultatem, ab inflammatione pulmonum non dependentem, intelligimus. Differt a dyspnœa, quod morbus brevis acutusque est, qui cito vel tollit hominem, vel ipse cito finitur: ab asthmate, quod per circuitus non redit.

Orthopnoëæ duas subjicimus species, *idiopathicam* & *sympathicam*.

I. *Orthopnoëa idiopathica* a vitiis, ipsos pulmones proxime afficientibus, nascitur.

II. *Orthopnoëa sympathica* a nervis partium remotarum laceffit, pulmonum nervos per consensum irritantibus, dependet.

Sub *orthopnoëa idiopathica* duæ varietates sunt, *catarrhus*, quem vocant, *suffocativus*, & *peripneumonia notha*.

CATARRHUS SUFFOCATIVUS.

Catarrhi suffocativi causâ in stricture bronchiorum spasmodica ponitur. Morbus hic frequens in infantibus, certisque anni temporibus epidemicus, sed ante fere, quam cura adhiberi possit, letalis est.

Accessio vehemens & repentina est, nocte plerumque ingruens : id quod una cum peculiari illo stridore, qui spiritum celerem ac difficilem comitatur, hunc morbum ab inflammatione pulmonum distinguit; quæ semper per gradus quosdam accedit, neque stridulam illam respirationem conjunctam habet.

Summum hujus discriminis momentum est, propter sanguinis detractionem, quæ in pulmonum inflammatione non utilis, sed pernecessaria, in catarrho autem suffocativo prorsus perniciosa est. Oportet vesicatorium dorso imponere, asam foetidam tum in alvum ex inferioribus partibus indere, tum, in aqua solutam, potui dare. His enim remediis, si mature adhibentur, vita nonnunquam servari potest. Superata accessione, ad recidivam præcavendam, cortex peruvianus liberali manu exhibendus est. CL. MILLAR, qui nuper de asthma ex professo scripsit, se infanti duodeviginti mensium, hac orthopnoëa cor-

repto, duodequingenta horarum spatio, integram asæ foetidæ unciam potui dedisse, ac ferme tantumdem in alvum per clysterem immisisse dicit, deducta illa portione, quæ in solutione remanserat. Nos vero nullum tantulæ ætatis ægrum adhuc invenimus, cui tam brevi tempore tantum asæ foetidæ pondus ingeri potuisset. Cæterum bonos medicamenti laudati, quamvis minori pondere adhibiti, effectus testari possumus.

PERIPNEUMONIA NOTHA.

Peripneumonia notha morbus, a peripneumonia vera plane diversus, est. Neque enim aut cum calore, aut cum dolore, aut cum siti insigni, conjunctus est. Et quum peripneumonia vera plerumque homines robustos, vegetos, atque impigros invadat, & tempestate frigida sicca, aquilone flante, barometroque altam stationem occupante, frequentissima sit: notha e contrario fere senes, ac temperamento phlegmatico præditos, debiles & laxos, obesos desidesque, adortur, maximeque in locis humidis & cænosis, tempestate nebulosa, annique tempore hiberno, grassatur. Quæ omnia morbi hujus causam a fero, in cellulis pulmonum accumulato, repetendam esse commonstant: unde magna vasorum aëriiferorum oppressio, arteriarumque pulmonalium & bronchialium obstructio, liberum atque ordinatum sanguinis circuitum impediens, oritur.

Morbus hic semper quam maxime periculosus est, adeoque Medicum in præfagiendo longe circumspicissimum esse oportet, siquidem symptomatum inter initia benignitas & curandum, & curantem, facile decipit. Quum enim serum solida inertia inundaverit, symptomatum gravitas fere tum demum apparet, quum nulli amplius medicinæ locus est. Neque

humoris noxii resolutionem sperare licet, quum e cellulis, ubi stagnat, non, nisi per venas absorbentes, revehi possit, plerumque autem tenacior sit, quam qui vasis tam exilibus recipiatur. Humoribus, per vasa bronchiorum, vel pulmonum, sanguifera circumneuntibus, immixtus si esset, per anacatharsin forte, aliamve quam axcretionem criticam e corpore expelli posset.

Quum Pathologi partem pulmonum cellulosa a tubulosa non distinxerint, arteriæque pulmonalis fines ab humore noxio obstrui opinati sint, fieri non potuit, quin falsam peripneumoniæ nothæ theoriam proponerent. Enimvero, quæ huic morbo accedunt, symptomata nunquam probabiliter explicare poteris, si causam ejus alibi, quam in cellulosa pulmonum parte, collocaveris. Serum, in hac accumulatum, vasa & aërifera, & sanguifera, comprimit, illa quidem, quominus aëre satis distendantur, hæc, quominus sanguinem transmittant, impediens.

Progressus morbi a SYDENHAMO sic describitur: *Primo insultu nunc incalescit ager, nunc friget; vertiginosus est; de capitis dolore queritur lancinante, quoties tussis importunius fatigat; potulenta omnia vomitu rejicit, nunc sine tussi, nunc illa vexatus; urina turbida cernitur, & rubens intense; anhelus sæpe numero spiritum crebro ac celeriter ducit; pulmonum coarctatio adstantium auribus percipitur, quoties tussit æger, pulmone non se satis dilatante; dolet & thorax omnis, sed nulla, præsertim in habitioribus, febris indicia sunt: id quod SYDENHAMUS ob materiæ pituitosæ copiam, qua sanguis gravatus in plenam ebullitionem assurgere nequeat, accidere posse suspicatur.*

Sanguinis detractio in hoc morbo non modo non utilis, sed contra noxia fere est. Unica, quibus

æger servari potest, remedia sunt vomitoria, iterum atque iterum exhibita, & vesicatoria. Vomitorium maxime idoneum vel tartarus emeticus, vel vinum antimonii est. Neque, assumpto illo, multum superbibere oportet, quo agitatio inter vomendum vehementior sit. Vesicatoria dorso, lateri, brachioque imponenda, eademque partes lavandæ sunt. Alvus quoque ducenda est.

Sed omnia hæc auxilia parraro respondent, mortemque ægrotantis denuntiant assidua & laboriosa pulmonum coarctatio, gravis anxietas, atque intoleranda præcordiorum oppressio, una cum sopore continente, partium extremarum frigore, ac faciei manuumque livore.

In hominibus, senecta provectis, qui habitum corporis opimum fibrasque laxas habent, morbo fortassis occurrunt fonticuli, inter scapulas inusti, ut qui lympham in parte pulmonum cellulosa accumulari prohibeant, vitamque forsitan in longius spatium protollant.

Orthopnææ sympathicæ varietatum prima est *orthopnææ hysterica*, hominibus, temperamento hysterico præditis, familiaris. Dignoscitur signis, huic temperamento propriis. Fere a vehemente quadam animi commotione accedit, vel a flatibus, aliisque rebus noxiis, in canali cibali inclusis, excitatur.

Levamentum plerumque afferunt aqua calida, partes inferiores fovens, vesicatoria, eruribus imposita, & medicamenta grave olentia antispasmodica, velut tinctura fuliginis & tinctura valerianæ volatilis, inter se commixtæ. Quæ si non statim juvant, herbarum seminumque, inflationes levantium, decoctio, in qua asa foetida, extractique thebaici, vel mithridatii, vel theriacæ Andromachi, portio conveniens soluta sit, in alvum ex partibus inferioribus indenda est.

Vulgo hic morbus, si in feminis incidat, ab utero proficisci creditur, veteresque Medici in ea opinione fuerunt, quam vulgus etiam nunc mordicus tenet, ut uterum, sede sua motum, ad thoracem ascendere putarent, eoque nomine grave olentia, quæ ipsum in propriam sedem repellerent, naribus admoveri præciperent.

Iidem talia ad hunc morbum remedia imperare non dubitarunt, quæ nunc vel maxime insolita existimarentur, nec, nisi a Medico, summa gravitate atque auctoritate prædito, proponi possent (*).

(*) Testimonio est sequens historia, a DURETO narrata: *Ego nuper vocatus sum, media nocte, ad curationem mulieris, quæ ab hysterica suffocatione laborabat, & conciderat, quasi mortua: eam inveni frigidiorē marmore, pulsus erat parvus: maritus aderat, de uxoris salute valde sollicitus. Bene est, dixi, jussi, ut rem cum uxore sua haberet: rem habuit, indeque statim convaleuit. Vid. etiam HOLLERIUS & RIVERRIUS.*

Proxima orthopneæ sympathicæ varietas est orthopneæ stomachica, quam nimius cibus, vel aliquid noxii, ventriculum opprimens, excitat. Dignoscendæ illi nonnunquam inserviunt, quæ accessionem proxime præcesserunt, curiose perpenſa. Proprium ejus remedium est vomitus, sale vitrioli motus.

Nihil ad rem pertinet, orthopneam a vaporibus ad morbos referre. Fumi corporum inflammabilium ac sulfureorum, spiritus nitri, & calcis vivæ, in primis ii sunt, qui suffocando nocent. Vapores mephitici aliter agunt, atque inexplicabili quadam ratione sanam humorum animalium crasim momento temporis

destruunt. Corpora enim eorum, qui vaporibus mephiticis extincti sunt, statim intumescunt, sanguis e vasis emanat, brevique manifesta putredinis indicia apparent.

Reliquæ, quas proponere possemus, orthopnœæ varietates pleræque omnes symptomaticæ sunt, ab aliis morbis dependentes, adeoque ex professo de iis agi, necesse non est.

A S T H M A.

Asthma longus morbus est, per intervalla rediens, ægrumque complures per annos misere vexans. Illustris FLOYERUS, quum librum suum de asthma scriberet, triginta jam annos cum eo conflictatus fuerat.

Vulgo in *humidum* & *siccum* dividitur. In priori mucus, vel pus, extulfitur: in posteriori non item.

Asthmatici raro a tussi immunes sunt, præsertim hi, qui asthma humido laborant. Iidemque, si quid in victus ratione peccarunt, facilius accessione corripiuntur, quam ii, quos asthma siccum exercet. Quamdiu enim anacatharsis libera est, respiratio raro magnopere turbatur: interrupta autem illa, quod a variis causis accidere potest, præcordiorum oppressionem spiritusque difficultatem ingruere, necesse est.

Accessionem plerumque prænuntiant languor corporis, appetentia cibi dejecta, præcordiorum oppressio, ventriculique inflatio: vehemens autem spirandi difficultas ægrum fere media nocte invadit.

Spatium accessionis incertum est. Nonnunquam enim tribus quatuorve horis finitur: alias per plures dies tenet. Quamdiu autem tenet, laborantem pessime habet, siquidem is spiritum tam ægre trahit, ut neque in lecto decumbere, neque loqui, neque mu-
cum

cum extussire possit. Quæ quamquam sanguinis per pulmones transitum interruptum haud obscure testari videntur : peripneumonia tamen asthmatis accessioni raro , aut nunquam , supervenit. Conquiescente accessione , spirituque expedito , plus minusve mucî extussitur , lotiumque ex pallido & limpido rubicundum fit , cum copioso sedimento.

Ad minuendam accessionis vehementiam , sanguis , nisi summa debilitas , aut ætas senilis , prohibet , non semel tantum , sed , pro virium ac plenitudinis ratione , sæpius detrahendus , decoctio , alvum purgans , in qua asa foetida soluta sit , per anum infundenda , & , nisi symptomata cito mitescant , vesicatorium cervici imponendum est.

Vomitum in summo accessionis impetu moliri , periculosum est. Metus enim est , ne sanguinis in vasis capitis accumulatio augeatur. Idem vero sæpe asthmatis accessioni occurrit , maxime , si ventriculus saburra aliqua oneratus est. Aqua , in qua fabæ coffeæ tostæ validius decoctæ fuerant , asthmatis accessionem nonnunquam levavit.

In accessionum intervallis , iis , qui asthmāti , nominatim humido , obnoxii sunt , apprime utilis est vomitus , isque crebro repetitus. Aqua , in qua herbæ nicotianæ folia maduerant , nonnullis plurimum profuit. Bene etiam facit lac gummi ammoniaci , cum apta oxymelitis scillini vinique antimonialis portione comixtum , siquidem anacatharsin promovet. Neque idoneæ non sunt pilulæ , ex gummi ammoniaco , aliisve similis virtutis , & sapone confectæ , quas supra jam in *dyspnœa pituitosa* commendavimus. Recte autem iis superbibitur vinum medicatum , ex scillæ raphanique agrestis radicibus , & sinapeos seminibus , paratum.

Si his auxiliis alvus non solvitur , pilule , ex massa pilularum Rusi , sapone & aloë , vel ex rhei barba-

rici, scammonii, & saponis portionibus paribus, confectæ, subiinde exhibendæ sunt.

Asthma siccum interdum feri lactis caprilli, aquarumque, sale alkalino nativo abundantium, potus diuturnior levavit.

In utroque fonticuli a plerisque laudantur.

Tempestatum conversiones ab his, qui asthmate laborant, difficulter tolerantur. Idem aërem urbium, incolis frequentium, vix ægreque sustinent. At sunt tamen, qui aërem, tanta expirationum crassiorum varietate onustum, facilius ferant, quam rusticanum purissimum.

Cibi asthmaticorum leves, concoctuque faciles esse debent, vitatis omnibus, quæ inflationes movere possunt. Equo vehi sine ulla exceptione necessarium est.

Ubi asthma ab alio quo morbo, ut *arthritide* vel *febre intermittente*, dependet, aut ab *exanthematibus* repulsis ortum est, semper morbi primitivi rationem haberi oportet. Sic in *asthmate arthritico* cataplasmata, ex *sinapeos* seminibus parata, vel vesicatoria, pedibus imposita, quibus si fieri possit, arthritidis accessio arceatur, summe necessaria sunt: in *febricoso*, quod statis intervallis accedit, ad corticem peruvianum confugiendum est: *exanthematicum* denique vesicatoria, vel fonticulos, quibus acria, in sanguinem regressa, ad peripheriam corporis ejiciantur, usumque diuturnum aquarum sulfuratarum, feri lactis caprilli, decoctionum, humores acres corrigentium: vel ipsorum medicamentorum, ex argento vivo paratorum, desiderat.

C A P U T, II.

De hydrothorace & empyemate.

H Y D R O T H O R A X.

CEL. LIEUTAUDIUS, qui tot mortuorum corpora incidit, *hydrothoracem* longe frequentiore, quam vulgo existimetur, esse affirmat. Quum enim fere cognitu difficile sit, num aqua in thoracis cavo contineatur, morbus pro dyspnœa vulgari haberi solet. Satis tamen probabilia hydrothoracis signa hæc sunt: Respirationem, etiam tum, quum æger bene se habet, difficilem & frequentem, decubitus supinus multo difficiliorem ac frequentiore reddit, sic, ut primum, quum cubitum ivit, conquiescere non possit, aut, si maxime sumnum capiat, tamen eo non reficiatur, atque idcirco in lecto erectus sedere, hocque situ, corpore in priora inclinato, dormire cogatur. Quibus si sensus ponderis & dolor in apice sterni, nonnunquam ad lateris affecti scapulam excurrens, accedit, manusque & brachium ejusdem lateris intumescunt, idemque tumor in latere thoracis apparet, aquas in hujus cavo latere, dubitari non potest. Notam autem longè certissimam exhibet strepitus quasi undantis humoris, costis manu percussis, auribus perceptus.

Aquæ interdum in solo pericardio inclusæ sunt, quod, præter naturam distentum, pulmones opprimit, nec satis dilatari patitur.

Hydrothoraci semper accedunt calores hectici & marasmus, ac sub finem diarrhœa, quam colliquan-

tem vocant, ægrum ex numero viventium exturbat.

Hydrothorax morbus periculosissimus, raroque sanabilis est. Nisi enim serum stagnans ad renes derivari, & per urinam excerni potest, perexigua salutis spes est, siquidem medicamenta, alvum validius solventia, quæ in aliis hydropis speciebus nonnunquam respondent, hic raro juvant, sed potius corpus magis emaciant. Ab his igitur, quæ urinam movent, auxilium præcipue petendum est. Quo nomine scillæ radices, in vino maceratas, cum parvis medicamenti alicujus, ex antimonio confecti, portionibus, in primis commendamus.

Vesicatoria, cruribus sic imposita, ut ulcera non fanentur, sed per longum temporis spatium trahantur, magno levamento sunt, ac quodam modo ad serum inutile evocandum faciunt. Ultimum auxilium paracentesis thoracis est, cujus rationem SHARPIUS in primis & HEISTERUS optime descripserunt. Perforatur thorax sextam inter septimamque costam, loco, qui a spina dorsi & sterni pari intervallo distet. Si aqua solum thoracem inundavit, hæc curatio ad plenam sanitatem proficere potest: sed id ipsum rarissime contingit.

Eadem paracentesis melius succedit, si cavo thoracis aqua, quam si pus continetur. Si enim pus ex abscessu rupto effusum est, neque hic in exteriorem partem fertur, & acuitur, pulmonesque cum pleura in hoc loco ita coaluerunt, ut nihil humoris inter ipsos & hanc insinuare se possit, parum auxilii ab illa sperare licet.

E M P Y E M A.

Supra observavimus, in corporibus mortuorum incisis sæpe feri purulenti colluviem inventam esse, quod membranarum inflammatarum superficies exsudavit, partibus solidis neque exulceratis, neque ruptis. Talem colluviem in cavo thoracis latere, indicant signa hydrothoracis, modo proposita, si post inflammationem partium thoracis internarum accesserunt, hoc est, alterum thoracis cavum dilatatum, cutisque & carnes ejusdem lateris in tumorem sublatae, cum assidua tussi sicca, ac respiratione, nisi erecto & proclinato corpore, difficillima. His notis *empyema*, sive puris colluvies, in cavo thoracis inclusa, cognoscitur, cujus per paracentesin emissio fortassis a Medicis audacibus suadebitur.

Si æger huic curationi se submittit, eaque feliciter defungitur, itidem, ut in phthisi, ab ulcere pulmonum oriunda, præcepimus, curandus est.

 TABULA ANHELATIONUM GENERALIS.

GENERA. SPECIES. VARIETATES.

I. Dyspnœa.

1. Dyspnœa pituitosa.
2. Dyspnœa a tuberculis.
3. Dyspnœa calculosa.
4. Dyspnœa physconialis.
5. Dyspnœa scorbutica.

II. Orthopnœa.

1. Orthopnœa idiopathica.

1. Catarrhus suffocativus.
2. Peripneumonia notha.

2. Orthopnœa sympathica.

1. Orthopnœa hysterica.
2. Orthopnœa stomachica.

III. Asthma.

1. Asthma humidum.
2. Asthma siccum.

IV. Hydrothorax.

V. Empyemâ.

INTRODUCTIONIS METHODICÆ

I. N

PRAXIN MEDICINÆ

LIBER VIII.

MENTIS MORBI.

CAPUT I.

De mania & melancholia, earumque curatione.

QUAMQUAM *mania* & *melancholia* diversa morborum genera constituunt: facile tamen commutantur, varieque commiscuntur.

Melancholia enim, quæ cum tristitia & metu est, sæpe in *maniam*, cum audacia ac furore conjunctam, transit, &, remittente furore, gravior non raro timiditas animique abjectio redit.

Illud maxime mirandum est in hac ægritudine, quod non tantum ea laborantes morbis, qui infectione inferuntur, minus, quam homines, integerri-
ma sanitate fruenter, patent, sed etiam, si qui, aliis morbis impliciti, insania corripiuntur, ab illis nonnunquam liberantur. Duo, quæ hanc rem confirmant, insignia exempla ab Ill. MEADIO referuntur. Unum est virginis, annos natæ circiter viginti, mentis alacris, corpore nimis imbecille, quæ ex malo habitu, diu protracto, in hydropem abdominis incidere t.

Quum remediis quibuscumque frustra tentatis , spes nulla salutis affulgeret , supervenit repente , nescio qua de causa , insania cum maximis anxietatibus & vanissimis animi terroribus : se enim in judicium vocandam esse ob crimen læsæ majestatis , & capite plectendam , imaginabatur. Interea corpus vires acquirere , & ventris tumor subsidere cernebatur , ita , ut brevi valentio rem medicinam , utrique morbo convenientem , ferre posse videretur. Idcirco vomitu , purgatione per alvum , & medicamentis , tum quæ urinam cient , tum quæ stomachum juvant , ita res agebatur , ut post aliquot menses mens sana sano cum corpore rediret.

Alterum exemplum , a priori quodam modo diversum , etiam virginis est , quæ , annum agens vicesimum & octavum , sputo sanguinis , ex pulmone cum tussi perpetuo fere prorumpentis , vexabatur. Itaque missus est e brachio copia satis larga sanguis , altero quoque die , ad quinque , aut sex vices. Minuebatur hinc , non tamen cessabat malum , & transactis duobus mensibus , supervenit febris hectica , siti , calore , & nocturnis sudoribus comitata , cum summa macie , viscidæque ac tenacis materiæ frequenti excreatione , quæ ex faucium & pulmonis glandulis ferebatur , intermixtis hîc illic puris flavi portiunculis. Instabat jam vera phthisis , & mors præ foribus adesse videbatur. Ægra igitur de animæ salute sollicita esse cæpit. Quid tandem fit ? Misellam , sacris terroribus victam , brevi invasit religiosa dementia : nocte dieque oculis obversabantur demonum species , flammæ sulfureæ , & pænarum apud inferos æternarum horrendæ imagines. Ab hoc autem tempore evanescere in dies cæperunt , quæ morbus antecedens secum attulerat , incommoda , decrescere calor febrilis , sputum sisti , minui sudores , & habitus totus ita in meliorem verti , ut , quo minus mens corpori regendo par erat , eo magis vires officiis vitæ sufficere viderentur. At paucos post dies prorsus

melancholica evasit. Morbus igitur exinanitionibus, prout vires ferre poterant, & idoneis remediis ita oppugnabatur, ut sanitatis integræ spes aliqua ostenderetur. At, proh dolor! postquam tres menses fere sunt elapsi, febre hæctica cum pulmonis exulceratione reversa, tabe confecta periit meliori fato, ut visa est, digna puella.

Haud immerito quoque id mirum videatur, quod immodicum gaudium, nimis diu protractum, pariter cum anxietate & mœrore, mentem pervertat. Famoso enim illo seculi hujus anno vicesimo, quo societas, ad commercium per mare australe promovendum instituta, artibus dolosis ad lucrum faciendum viam invenit, quoque amplissimæ pecuniæ subito acquisitæ, & æque subito amissæ fuerunt, multo plures mente lapsi sunt, quos ad immensas opes evexerat fortunæ favor, quam quos iniqua fors ad miseriam & pauperiem redegerat.

Infani, in primis melancholici, magnopere interdum sibi in animum inducunt, ut ea faciant, quæ non possunt, quin maximum corpori dolorem afferant. Istius modi in casibus veri simile est, miseros vanas quasdam imagines accepisse, quæ dolorem, quo cruciantur, toleranter pati cogant: quales sunt, ni id faciant, se graviora perpeffuros, aut forsan, corpus ita vexando, supremo Numini acceptiores futuros, & peccata tætra, quorum rei sibi videntur, expiatiuros.

Quæ hereditaria est infania, vel ægrum a primis temporibus ætatis invasit, omnem artis potestatem superat. Fereque insanabilis etiam ea est, quæ spatium anno longius habuit, e quocumque fonte manaverit. Sæpiissime sola debilitas, vel morbi cujusdam, ut febrium intermittentium, variolarum, febris nervosæ, reliquiæ, dementiam, vel insaniam, faciunt. In hoc casu omnes exinanitiones alienæ sunt, sed curatio a cibis nutrientibus, aëre puro, exercitationibus

moderatis, & vino, petenda est: quum contra in ple-
risque reliquis, qui a variis causis, velut intemperan-
tia, vehementibus animi commotionibus, nimia men-
tis intentione, &c. proficiscuntur, omnis generis
exinanitiones, nisi corporis constitutio ex toto pro-
hibeat, necessariæ reputentur.

Sanguis commodissime aut ex brachio, aut ex jugu-
lo, detrahitur, &, si vires ægroti tam infirmæ sunt,
ut ex vena sanguinem mitti non patiantur, cucurbi-
tulæ occipitio, cute incisa, admoveri possunt.

Vomitum vino ipecacuanhæ in debilibus: in ro-
bustis tartaro emetico, aut vino antimonii, excitan-
dus est.

Medimentorum, alvum purgantium, valentissi-
ma sunt aqua, ex qua helleborus niger maceratus
est, vel hujus tinctura, aut aqua, in qua folia senæ
maduerunt, adjecta tinctura jalappæ. At si menses
in feminis, vel hæmorrhoides in maribus suppressæ
sunt, commodius est, alvi dejectiones aloë moliri.

Maximi autem momenti est, excretionem per uri-
nam augere, præsertim, si morbus ardorem febrilem
conjunctum habet. Incitanda quoque est excretio per
cutem: quo nomine balneum calidum in mania mire
proficit. HOFMANNUS plurimos, tum inveterata me-
lancholia, tum mania, laborantes, sanguine prius
detracto, nitroque assumpto, balneis calidis feliciter
sanatos esse testatur. Camphora quoque a multis valde
commendata est, sed, si Cl. LOCHERUM audias,
immerito. Exhibuerat is ægrotis potionem, quæ
camphoram, in aceto solutam, habebat, optimo cum
successu, quem soli camphoræ tribuendum esse, mi-
nime dubitabat. Fidum itaque experimentum captu-
rus, septem agris selectis magnam camphoræ portio-
nem, hoc est, drachmam dimidiam, bis in die exhi-
bebat. Sumpserant ægri remedium per duos menses
continuos, sed, quod Medico maximam admiratio-

nem movebat, unus tantummodo aliquid commodi inde perceperat. Revocabat igitur sex reliquos ad usum potionis pristinae, & paucarum hebdomadum spatio quatuor mentis sanitatem recuperaverant. Observato hoc effectu, facile sibi persuadebat, virtutem potionis unice ab aceto repetendam esse, ejusque pericula facere aggrediebatur. Ab initio acetum vulgare, paulo autem post stillaticium dabat, singulis diebus fescunciae circiter pondere. Præmittebat autem sanguinis missionem & alvi dejectionem, atque hæc auxilia, quum res postulare videbatur, sub usu aceti repetebat. Octo ægrotos, hac curandi ratione sanatos, enumerat. Quidam sex hebdomadum, alii duorum mensium spatio, convaluerant: nullus autem amplius tres menses curabatur. Non indicat laborantium ætatem, neque aliquid horum, quæ ad morbum pertinent, sed diem tantum notat, quo acetum portare cœperunt, & quo sani e nosocomio dimissi sunt, additque, etiam tum, quum observationes suas scriberet, ad unum omnes bene habuisse.

Simul ac primum ægroti aceto uti cœperant, torvit illa oculorum, quæ mente captis propria est, evanescebat, iique tranquilli & placidi erant. Remedium sudores in primis movebat: qui quo uberius manabant, eo citius morbus profligabatur. Menstrua etiam suppressa revocabat, vel justo parciora augebat. Auxilium tam simplex ac tutum maximi omnino faciendum, atque in pluribus etiam tentari dignissimum est.

Multum ad rem pertinet, insanos ita continere, ne sibi, vel aliis, noceant. Asperiores coërcitiones, ut catenæ & plagæ, tum crudeles, tum absurdæ sunt, quum lorica, quam vocant, angusta eos satis contineat, nec tamen lædat.

Lorica hæc ex panno bilice, aliove quo firmiori, confecta, ea parte, qua dorsum tegit, non confuta,

fed funiculis, quibus in modum thoracum muliebrium constringatur, instructa est. Manicæ arctæ, & tam longæ sunt, ut extremos digitos operiant, funiculumque trajectum habent, quo, veluti marsupium, claudi possunt. Hac ratione ægroto omnis digitis utendi potestas erepta est, sique supinus in lecto collocatur, & brachia super pectus transversa imponuntur, in eoque situ, manicarum funiculis circum loricam firmiter colligatis, continentur, manuum quoque usu caret. Ad hæc cingulum latius transversim super pectus ducitur, atque in sponda lecti firmatur, quod ægrum in situ supino contineat. Si etiam nunc violenter se gerat, ut arctiore coërcitione opus esse videatur, crura ad lecti pedes alligantur.

Magnum in curatione usum habet scire, omnes insanos meticulosos esse, soloque vultu severo ac minaci ita regi posse; ut custodibus, qui semel sui metum ipsorum animis incusserunt, in omnibus obsequenter pareant.

Longe difficilior res est cum iis, qui aut cum nimia hilaritate, aut cum nimia tristitia insaniunt, quam cum his, qui furore agitantur. Omnia, quæ moliri hic possumus, eo redeunt, ut ab imaginibus, mentes ipsorum occupantibus, ad alias contrarias abducantur. Itaque, si demens hilaritas est, intempestivus risus objurgatione & minis prohibendus est: in nimia tristitia quærenda delectatio ex symphoniis ludisque, quibus maxime capi sani assueverant.

Quamvis vesicatoria, capiti imposita, a plerisque commenduntur: MEADIVS tamen ea nocere potius, quam juvare, experientia doctus affirmat. Suadet autem, ut fetaceum sub occipite apponatur, caput ad cutem tondeatur, acetoque calido frequenter foveatur.

Opium plerumque in furoribus damnatur, ut quod malum exasperet. Nihilominus tamen furorum, lar-

gis opii portionibus discusserum, exempla prostant. Ac fortasse, si frequentius tentaretur, potentes ejus effectus cognosceremus. Multum profecto damni a paucis portionibus timendum non est, quæ, simul ac morbum augere deprehendantur, relinqui possunt.

Victus insanientium levissimus atque tenuissimus esse debet. Morbo superato, aquæ ferratæ, & balnea frigida, ad universum corpus corroborandum, malique reversionem arcendam, peridonea sunt.

INTRODUCTIONIS METHODICÆ

I N

PRAXIN MEDICINÆ

L I B E R I X.

C A C H E X I Æ.

C A P U T I.

De corpulentia, sive polysarcia.

RESTANT adhuc ea tantum morborum universalium genera, in quibus proxime ad conditionem humorum crassiorum attendendum est, qui vel in variis corporis partibus accumulari & stagnare, vel a variis acrimoniæ, sanam ipsorum crasim destruentis, speciebus depravari possunt.

Primum horum morborum genus *corpulentia*, quam græca voce *πολυσαρξία* appellant, constituit \

Supra docuimus, adipem, sive oleum animale, in statu corporis sano ac naturali, iis in locis, in quibus humores oleosi necessarii sunt, peculiari quodam vesicularum distinctarum apparatu coerceri, ne quaquaversum per telæ cellulosæ interstitia diffundatur. Sed sunt corpora, in quibus pars sanguinis oleosa magis, quam pro rata portione, abundet. facileque a reliquis elementis discedat, adeoque tam copiose accumuletur, ut vix dubitare liceat, quin vesiculas, coercendæ nimiae ipsius diffusioni destinatas, perrumpat.

Omenti præsertim moles aucta, adipisque circa renes & mesenterium accumulatio, abdomen tumefaciunt, ac motus diaphragmatis impediunt: quæ una ex causis est, cur obesi spiritum gravem tardumque habeant. Adeps, circa basin cordis, & vasa majora, cum eo connexa, hærens, illi sic incumbit, ut nec systole, nec motus subsultans, satis liber sit: unde pulsuum languor ac tarditas. At ubi humor oleosus totum corpus inundavit, interstitiorum telæ cellulosæ dilatatio non potest non humorum per systema nervosum juxta atque vasculare distributionem & circuitum interrumpere: unde asthenia, anæsthesia, coma, mors.

Hoc morbi genus eo miserius est, quia vix ulla sanationis spes ostenditur. Oleum enim animale crassius est, quam ut facile resorbeatur: constatque, humores, in systemate cellulari accumulatos, duabus tantum viis exauriri, vel elabi posse, aut, ut a vasis absorbentibus, quæ ex telæ cellulosæ interstitiis oriuntur, recipiantur, aut, ut per cutis poros exsudent.

Miser morbus polyfarcia eo quoque nomine est, quod sensim sine sensu obrepit. Hinc enim fit, ut laborantes tum demum, quum malum vetustate jam corroboratum est, opem medicam implorent.

Inter ea, quæ morbum minuant, remedia sapo in primis commendatus est, ut qui adipem liquefaciat, idoneamque reddat, quam vasa absorbentia recipiant. Cl. FLEMINGIUS aliquot abhinc annis libellum edidit, in quo hoc medicamentum proponit, subjecto ægri cujusdam exemplo, cui insigniter profuisse dicitur. Sed fortasse plus valet lixivium saponariorum, ea, qua in *calculo* præcepimus, ratione assumptum.

Cel. LIEUTAUDIUS parvas aceti scillini portiones, cum frequentibus alvi dejectionibus, & exercitatione acri, suadet. Sed raro contingit, ut ægroti in adhibendis illis medicamentis satis pertinaces sint, utpote

propter naturam mali instabiles mobilesque, nec ad statum suum satis attenti. Omne igitur, quod afferri potest, auxilium in hoc consistit, ut venienti morbo occurratur. Oportet hos, qui ad eum proclives sunt, multum exerceri, somnum circumcidere, cibo exiguo, præsertim in cœna, uti. Carnes salitæ corpus minus, quam recentes, implere creduntur. Coffeæ quoque potus liberalior obesis commendatur.

C A P U T II.

De hydrope, ejusque speciebus, & curatione.

OMNIS illa systematis cellularis pars, quam oleum non occupat, omniaque illa cava majora, quibus viscera continentur, assidue limpha quadam subtilissima humectantur, quæ per innumeros poros, in tunicis arteriarum hiantes, exsudat, sed, simul atque exsudavit, illico a vasis lymphaticis valvulosis absorbetur, atque humorum universitati refunditur. Hæc ita in statu corporis naturali & sano contingunt. Sed si quando major lymphæ illius copia in cellulas, vel cava, destillet, quam quæ a vasis absorbentibus commode recipi possit, aut si vasa hæc rumpantur, vel vim absorbendi amittant, *hydrops* oritur.

Si limpha in systemate cellulari accumulatur, totum corpus intumescit, morbusque *ἀνασάρκωσις* nominatur: si caput inundat *hydrocephalus*; si pectus, *hydrothorax*; si abdomen, *ascites* est.

Theoria hydropis superioribus temporibus perobscura fuit: nunc autem, quum vera natura ususque vasorum lymphaticorum valvulorum innotuit, (quod Cel. HUNTERO in primis debetur) non tantum proximam morbi causam intelligimus, sed etiam, unde auxilia petenda sint, liquido videmus.

Quidquid

Quidquid vim vasorum limphaticorum absorbentem debilitare, aut nimiam limphæ secretionem, vel excretionem, efficere potest, id causam hydropis remotam, sive possibilem, constituit.

Omne exinanitionum profusarum genus cordis atque arteriarum vim debilitat: unde sanguis haud satis elaboratur, nec minutæ ejus particulæ pro eo, ac par est, commiscentur. Aqua igitur facile a cæretis discedit, & per poros, in arteriarum lateribus hiantes, in interstitia telæ cellulosæ, vel cava majora, destillat, in quibus necessario accumulatur, nisi a vasis absorbentibus mature recipiatur. Sed eadem causæ, quæ cordis vim infringunt, etiam vasa absorbentia debilitant. Atque hinc fit, ut hydrops tam frequenter nimias sanguinis profusiones excipiat.

Quævis intemperantia hydropis fundamentum jocere potest, siquidem ciborum appetentiam dejicit, atque organa, digestionis inservientia, infirmat: unde nutritionis defectus, quem vasorum debilitas, sanguinisque circuitus languens, necessario consequuntur. Victus, ex cibis, parum alimenti præstantibus, potuque immodico constans, hydropem duplici ratione efficit, tum vim vasorum debilitando, tum sanguinem nimia aquæ copia inundando.

Progrediamur nunc ad exponendas hydropis species.

HYDROPS ὀΰνα σαρκᾶ.

Hydropis ὀΰνα σαρκᾶ notæ tam evidentes sunt, ut neminis non in oculos incurrant. Primi pedes, limpham stagnantem ostendunt, quorum tumor vesperi maxime conspicuus est. Is paulatim ascendit, truncumque corporis. brachia, & caput, occupat. Nunc spiritus ægre trahitur, cibi non appetuntur, urinæ parce redditur, alvus adstricta est, sitisque assidua

ægrorum vexat, viribus in dies magis deficientem, morboque cito succubiturum, nisi aut alvus sponte profluat, aut copiosa urinæ excretio superveniat. Neque enim, nisi a duabus his excretionibus, sperari aliquid potest, quum hydropici raro, aut nunquam, infudent.

Curationis initium a vehementioribus alvi dejectionibus faciendum est, cum hac exceptione, si neque profusa aliqua excretio, neque gravior aliquis morbus, laborantis vires exhaust.

Commodissima hic est jalappæ radix, variis modis exhibita(*), vel in robustioribus gummi guttæ & cremoris tartari pondera æqualia, sic, ut singulæ, quæ ægro exhibentur, portiones duodena, vel vicena grana; contineant.

(*) Quorum ventriculus satis valet, iis jalappæ radix, cum pari nitri pondere contrita, exhiberi potest: in tenerioribus potiones salinæ, palato gratæ, quibus jalappæ tinctura adjecta est, melius respondent.

Diebus, quibus alvus non purgatur, seminum sinapeos, quantum cœchlearium capit, devorandum, & aqua, in qua genistæ cacumina viridia decocta sunt, superbibenda est. Recte etiam bis terve in die bibitur unus alterve cyathus vini Rhenani, in quo sal aliquis alkalinus fixus ita solutus est, ut singulæ illius libræ singulas hujus uncias habeant. Singulis noctibus, tum ad somnum conciliandum, tum ad urinam ciendam, sumenda est portio, ex aqua cinnamomi, aceto scillino, & elixirio paregorico constans.

Si medicamenta, alvum purgantia, tertium quartumve assumpta, morbum non manifesto minuerunt, ab illis, ne ægri vires magis frangantur, desistendum.

atque ad ea , quæ per urinæ iter aquam superfluum expellunt , decurrendum est. Si ne per hæc quidem proficitur , ad sellam sudatoriam confugiendum est , quæ in hac hydropis specie præcipue valet , quoniam ejus ope magna lymphæ stagnantis pars per cutis poros excerni potest.

Solent etiam super talum ex parte interiore incidere : quod sæpe numero profuit , atque interdum insignem liquoris copiam exhaurit. Oportet autem Chirurgum cavere , ne plagis nimium altis , neve nimium longis , incidat. summanque curam adhibere , ut crura decoctione herbarum emollientium & calefacientium , cui spiritus vinosus adjectus sit , fovendo , gangrænæ occurrat.

Ubi per auxilia , hætenus proposita , aquæ stagnantes eductæ sunt , ad partes solidas corroborandas idoneus est usus diuturnior corticis peruviani , cum medicamentis , e ferro paratis , atque aromatibus , conjuncti. Adhibendæ etiam quotidie sunt frictiones , cum multa corporis exercitatione.

Victus in omni hydrope simplex esse debet. Carnes assæ potius sint , quam elixæ. Vegetabilia cruda , aquosa , instantia , vitentur. Potui detur vinum rhenanum , aqua selterana mixtum : si id non est , aqua simplex , cum spiritus juniperini momento.

HYDROCEPHALUS.

Hydrops capitis , quem *ὕδρονέφαλον* appellant , quodam modo infantix proprius est , nec unum forsitan sanati illius exemplum prostat. Nihilominus auctores fonticulos & fetacea , quibus aquæ detrahantur , commendant , alvumque per intervalla rheo barbarico & mercurio dulci , sexies sublimato , purgari jubent.

Hydrocephalum internum , a Cel. WHYTTIO tam

præclare descriptum, *febrem hydrocephalicam* nominare aucti sumus.

De *hydrothorace*, sive *hydrope pectoris*, jam diximus. Solus igitur superest

A S C I T E S.

Interdum accidit, ut una cum hydrope ἀνὰ σάκκα ægri hydrope abdominis laborent. Sed hi raro, aut nunquam, sanantur. Ipse *ascites* simplex difficulter removetur, nisi recens est, & abdominis viscera fatis integra sunt. His enim corruptis, vel obstructis, parum bonæ spei relinquitur. Et, quod curationem etiamnum difficiliorem reddit, plerumque nec vera horum viscerum conditio, nec prima morbi origo, cognosci potest.

Discernitur *ascites* a *physconia*, quod, si abdomen impellas, manu, alteri lateri imposita, aquarum, intus collectarum, fluctuationem percipias. Sed nonnunquam undans hic motus vix sentitur, sive humor contentus nimis glutinosus, sive in pluribus cystibus inclusus, sive cum *hydatidibus*, quas vocant, mixtus est.

Hydatides istæ vulgo pro vasorum, quibus limpha circumfertur, disruptorum tunicis habitæ sunt. Sed in hanc opinionem nos descendere, necesse non est. Facile enim formatio illarum a fortuito partium lymphæ stagnantis crassiorum concursu atque concretione derivari potest, quippe quæ partes similiter inter se coalescant, similemque speciem præbeant, ac partes crassiores aceti, aliorumque liquorum, quum lentorem contrahunt, &, quæ in iis subsederunt, numerosas cuticulas translucens exhibent. *Hydatides*, quæ aquis hydropicorum liberæ innatant, similitudine cuticulas istas repræsentant, neque ullum omni-

no structuræ organicæ vestigium ostendunt. Illas autem hydatides, quæ sæpius summo iccinori innascuntur, varices, vel vasa limphatica, ultra modum distenta esse, vero simile est.

A *tympanite* ascites tum tumoris pondere, tum aquarum fluctuatione, dignoscitur. Sed difficile dictum est, num colluvies aquosa in amplo abdominis spatio collecta sit, & stagnet, an in medium tunicarum peritonæi illapsa, harum distensione largum sibi receptaculum formaverit, an inter tendines musculorum abdominis transverforum & peritonæum effusa, illoque ab hoc disjungens, tumorem effecerit.

Ascites vulgatiores, sive is, in quo aqua intus in cavum abdominis contrahitur, ab urinæ paucitate incipit, eaque, quæ profluit, sordida, cum sedimento flavo, vel lateribus contritis simili, est: pedes fere ante intumescunt, quam aliquis abdominis tumor conspicuus sit; qui si apparet, totum id occupat: facies, nominatim palpebræ, temporibus matutinis turgent, nec raro altera manuum tumet: ægrum vehemens sitis exercet: capite declivi, ægre spiritum trahit: carnes extenuantur, & quasi liquecunt: vires collabuntur: pulsus debilis ac frequens est: sanguis detractus longe majorem, quam esse oportebat, feri copiam exhibet.

Incisis eorum, qui ex ascite mortui sunt, corporibus, jecinoris, proximeque lienis, pancreatis, & glandularum mesentericarum, vitia reperiuntur.

In curando ascite, quas exinanitiones ferre possit laborans, in primis considerandum est. Ubi enim fractæ sunt vires, nocet vehemens per alvum purgatio, ideoque, nisi abdominis tumorem spiritusque difficultatem cito imminuit, ab ea desistendum, & ad medicamenta, urinam moventia, decurrendum est. Incertæ autem, quod dolendum est, virtutis hic sunt medicamenta quæcumque, etiam illa, quæ præ-

tantissima censentur. Quæ enim in hoc quam maxime respondent, in illo spem fallunt. Aliud igitur atque aliud tentandum est, dum id, quod optatum effectum præstet, reperiatur.

In tutissimis valentissimisque medicamentis diureticis sunt radices scillæ, cum raphani agrestis radicibus, & sinapeos feminibus, in vino maceratæ, quibus, ad saporis gratiam conciliandam, exiguum aromaticum pondus adjectum sit; vinum rhenanum cum sale tartari; aqua, in qua juniperi baccæ maduerunt, cum spiritu nitri dulci; decoctio cacuminum viridium genistæ cum feminibus sinapeos non contusis, sic, ut mane & vesperi illius libra dimidia, horum quantum cochlearium capit, assumatur. Simplex hoc medicamentum, referente Ill. MEADIO, hydropem inveteratum profligavit, non solum alvum movendo, sed etiam quinque sexve urinæ libras quotidie ciendo. Spiritus ardentes, imo ipse vulgaris frumenti spiritus, in his, qui potui ipsorum assueti non fuerunt, interdum maximam vim diureticam præstiterunt. Sed omnium horum effectus incerti sunt. Quam ob rem, si hydropici aliquod potionis genus ardentem desiderant, id ipsis indulgendum esse censemus, dummodo in corpore non subsistat, sed libere cum lotio excernatur. Sunt enim exempla, quibus hydropem potus alicujus, laborantibus inusitati, auxilio penitus discussum fuisse constat.

Hæc diuretica illa sunt, quibus Medici cauti ac providi utuntur. Sed empirici, &, qui audaciores sunt, cantharidas, colchici autumnalis oxymeli, tincturam cupri, vel crystallos argenti, adhibere non dubitant. Commoneamus autem, ne quis, talis medicamenti periculum facturus, id pharmacopœo parandum committat, sed ipse potius conficiat, ægroque exhibeat.

Ubi vehemens dolor urget, ad medicamenta nar.

cotica confugiendum est, quæ interdum urinam etiam movent, atque ita duplicem maximi momenti usum præstant.

Ubi neque medicamenta, alvum solventia, neque urinam cientia, proficiunt, alia curandi ratio est, sed molestissima, at a nonnullis tamen summa cum patientia atque pertinacia adhibita, quæ in eo consistit, ut æger ab omni omnino potione abstineat. Oportet autem, ad sitim fallendam, os & fauces succo limoniorum oleoque dulci, inter se commixtis, eluere, vel panis hys cocti frustulum, in vino rhenano intinctum, subinde devorare. Globus plumbeus, ore contentus, salivæ fluxum invitat, sitimque restinguit, ut nautæ, aquæ inopia laborantes, sæpissime experiuntur.

Sin autem nulla ex his, quas proposuimus, curationibus ventrem siccet, sed humor nihilominus abundat, celeriore via succurrendum est, ut is per ventrem ipsum emittatur. Quæ quidem curatio, prout nunc peragitur, & simplex, neque cum dolore, aut periculo, conjuncta est. Enchiresin ejus qui scire avent, peritissimos Chirurgos, SHARPIUM & HEISTERUM, ac *tentaminum medicinalium Edinburgensium volumen primum* adeant, in quo celebratissimus ille Professor, MONROUS, cingulum aliquod latum, ad compressionem abdominis, dum aquæ profluunt, sustinendam a se excogitatum, describit. Nisi enim abdomen tali singulo, aut ministrorum manibus, comprimatur, periculum est, ne sanguis tanto impetu in vasa debilitata irruat, ut minor ejus copia, quam stimulandis ventriculis sufficit, ad cor redeat, adeoque letalis animi defectio oriatur.

Quandoquidem paracentesis abdominis tam facilis ac tutâ est, frequentius, quam fieri solet, institui, &, ubicumque cætera remedia non evidenter & cito proficiunt, suaderi debebat. Quod si enim procrastina-

natur, dum viscera per longam in aqua stagnante macerationem corrupta fuerint, constans auxilium ab ea expectari vix potest.

Si aquarum fluctuatio satis manifesta est, sperare licet, omnem humorem per ventrem emissum iri: sin obscurior est, iure suspicari possumus, illum aut nimis glutinosum, aut in cystibus inclusum, aut cum hydatidibus mixtum, aut, quod pejus est, purulentum, vel cruentum, esse. In omnibus autem his casibus neque in paracentesi, neque in ullo alio auxilii genere, multum spei relinquitur. Salutem enim illa curandi ratio sic tantummodo pollicetur, si limpha satis sana est, atque ex toto emitti potest.

Fuerunt, quibus aqua sæpius numero per ventrem emissa, & hac curandi via vita ad multos annos prorogata est. Cujus rei exemplum maxime memorabile, a MEADIO relatum, exhibet *Maria Page*, cui sexaginta septem mensium spatio paracentesis sexagies & sexies adhibita, ac mille nongentæ & viginti humoris libræ ita emissæ sunt, ut ipsa nunquam neque de forte sua conquereretur, neque curationem extimesceret.

Aquis emissis, medicamenta roborantia, ut vinum in quo corticem peruvianum & ferri scobem elimatam, cum aromatis calefacientibus, aptaque rhei barbarici portione, aliquis maceravit, per longum tempus assumenda sunt. Necessariæ etiam sunt exercitationes acriores, & frictiones abdominis. Victus levis esse debet, ac nutriens.

Nonnunquam venarum absorbentium vis repente ita increfcit, ut paucarum horarum spatio omnis humor, intus inclusus, resorbeatur, & per renes exeat. Sed talia forte casuque eveniunt, neque ab ullo, quod quidem cognitum habeamus, remedio effectum tam singularem ægrotis promittere possumus.

SAUVAGESIUS ascitæ undetriginta species subjicit:

sed ipse fatetur, minutas has distinctiones nihil magnopere ad curationem conferre. Quam ob causam nullas varietates hîc proponimus, sed Lectorem tum ad ipsius *Nosologiam methodicam*, tum ad SWIETENII *commentarios*, MEADII *monita*, & MONROI *libellum de hydrope*, remittimus.

C A P U T III.

De ictero, ejusque speciebus & curatione.

ICTERUM, qui sæpe cum ascite conjunctus est, color detegit, maxime oculorum & unguium, in quibus quod album esse debet, fit luteum. Urina fordida est, cum sedimento flavo: stercora albicant, vel canent: alvus adstringitur. Æger torpet: præcordia opprimuntur: cibis parum, aut omnino non, appetitur.

In morbo inveterato, pruritus importunus per totam cutem sentitur, hujusque color obscurior, subviridis, & quibusdam in locis subniger, vel lividus, apparet. Jamque morbus *melas icterus* vocatur, quum primum *icterus*, sive *aurigo*, a colore flavo appellatus sit. Interdum *regium* quoque nominant, quod ægrotis omnia, per quæ mens exhilaretur, indulgeri solent.

Quidquid bilem in intestinum duodenum ferri prohibet, icterum efficere potest. Hinc ductus communis a tumoribus, jecur aliudve quod viscus vicinum obsidentibus, compressio, strictura hujus canalis spasmodica, intestini duodeni inflatio, ductus ostium præcludens, glutinosa, vel solida, idem ostium obstructuentia, &c. pro causis icteri possibilibus habenda sunt.

Unde facile intelligitur, cur icterus interdum paulatim obrepât, & insanabilis sit: alias autem subito

invadat, brevique, nulla noxa evidente corpori illatz, solvatur.

Verus icterus, quem color flavus distinguit, non, nisi a *bile cystica* resorpta, oritur: id quod ictero mortuorum corpora incisa demonstrarunt. Si enim *solius bilis hepaticæ* excretio, vel ipsa etiam secretio, interrumpitur, color cutis non omnino in flavum, sicut in ictero vero, sed in luridum, sive pallidum, de flavo & viridi mixtum, mutatur.

Verus icterus raro homines, in vigore ætatis constitutos, sæpius natu grandiores adoritur, maxime hos, qui assiduo mærore lacerati atque confecti sunt, vel dolori & iracundiæ nimium parent. Præter omnes autem ictero opportuni sunt, qui vitam sedentariam agunt, cibis, nimia aromatum farragine conditis, utuntur, menfarumque deliciis ultra modum indulgent, ubi, sessione diutius protracta, viscera abdominis comprimuntur, humorumque per ea circuitus diaphragmatis actione, corporisve totius motu, haud satis promovetur.

Ægri ab initio de stricture, ponderisque opprimen-
tis sensu, circa præcordia, & per aliquot a sumptis
epulis horas de acriore pyrofi conqueruntur.

Mox anguli oculorum majores leviter flavescunt; totum paulo magis rubet; biliosa per alvum descendunt. Repentina tum eaque inenarrabilis sine causa evidente oritur anxietas, cum dolore intolerabili, os ventriculi dextrum & interdum totum ventrem inferiorem occupante.

Acerrimus hic dolor, qui sæpe pro colico habetur, cito febrem excitat, cum vomitu vehementi. Quæ symptomata ubi per horas aliquot tenuerunt, minuuntur, accedente plerumque alvi profluvio, tandemque ex toto desinentia, universam cutem colore flavo tinctam relinquunt. In nonnullis prima accessio faciem tantum ac pectus tingit: sed in his urinæ color flavus intenditur.

Viginti. quatuor post horas ægri plerumque, dolore, anxietate, & nausea, vacantes, tam bene se habent, ut integram sanitatem cito redituram esse, sibi persuadeant. Idque ita evenit, si obstructionis causa fugax, qualis intestini duodeni, ductusque communis, stricture spasmodica, vel nimia intestinorum inflatio, est. In hoc casu lotium in dies minus a bile tingitur, color cutis flavus paulatim deletur, neque ulla morbi vestigia remanent.

Sin autem obstructio a calculis proficiscitur, paucas post hebdomadas, vel fortasse post aliquot demum menses, omnia, quæ diximus, symptomata eadem serie revertuntur. Postquam sæpius ita repetierunt, icterus tandem constanter & perpetuo manet, nunc gravior, nunc levior, at mitioribus tamen, quam sub primâ accessione, symptomatibus stipatus. Color flavus nunc valde intentus, ac per totam cutem diffusus est: quidquid oculis occurrit, flavum apparet: ipsa saliva sapore amaro inficitur: procedente tempore, sanguis dissolvitur, exsudansque per vasa, & telæ cellulosæ interstitiis infusus, universum corpus livore decolorat: pruritus intolerabilis somnum prohibet: pedes intumescunt, tandemque, ventre aquis repleto, misellus æger hydropi succumbit.

Curatio icteri pro natura obstaculorum, bilem in intestinum duodenum effundi vetantium, varia est. Unde, quam necessaria sit specierum distinctio, perspicitur. Sed primos hos morbi fontes detegere, per arduum est, neque, nisi singularis sagacitatis Medicus, vere definiet, num icterus a solis flatibus, vel spasmis, an a viscerum adjacentium tumoribus, an a calculis, proficiscatur.

Prima icteri species, hoc est, *icterus spasmodicus*, qui a sola stricture spasmodica, sine constante aliqua obstructione, hauriri statuitur, distinguere forsitan potest temperamento ægroti, qui hyperæsthesia laborat,

atque ad symptomata hysterica, aliave incommoda spasmodica, proclivis est, jecinoris regione nec tumente, nec intenta, nec dolente. Accessionis curationem supra jam in *colica biliosa* proposuimus. Ac quum hæc icteri species fere, elapsis paucis diebus, vel hebdomadis, sponte desinat, nihil ad illam proprie specialiterque requiritur. Si flavus color pertinacius inhæret, ad remedia, quæ mox indicabimus, decurrendum est.

Icterus a pressu, hoc est, a jecinoris, vel alius cujusdam visceris vicini obstructione, vel tumore, oriundus, ex progressu lento, hypochondrique dextri inflatione, vel duritia, itemque ex valetudine ægrotantis prægressa, justam viscerum abdominis obstructorum suspensionem movente, cognoscitur.

Oportet, si qua sanationis spes reliqua est, aquis, sale alkalino fossili gravidis, cum gummi aperientibus, ac sapone, per longum tempus uti, alvumque, ubi res poscit, aloë, vel rheo barbarico, vel salibus catharticis, vel oleo ricini, solvere, prout ægri palatum, aliave momenta, desideraverint.

Nonnunquam cum gummi aperientibus, ac sapone, recte conjunguntur flores salis ammoniaci martiales, vel aliud quod medicamentum, e ferro paratum. Ubi vero proclivitas quædam ad inflammationem apparet, sanguinis detractione, ac remediis sedantibus, quibus symptomata febrilia mitigentur, opus est.

Icterus calculosus, quæ frequentissima icteri species censetur, cognoveris, si ad progressum morbi, qualis supra descriptus est, attenderis. Quamdiu calculi in bilis vesicula manent, nullum unquam icteri indicium est. Sæpe enim hoc receptaculum calculis plenum in iis deprehensum est, quorum cutis ne minimam quidem coloris flavi notam exhibuerat.

Raro hic morbus perfanatur. Si quid est, quo sanari possit, id aquæ, sale alkalino nativo abundan-

tes, vel vi abstergente præditæ, velut Baregieneses, per longum tempus potæ, sunt, cum crebra corporis exercitatione, nominatim equitatione, victuque ordinato. Proficere etiam potest serum lactis caprilli, idoneo anni tempore assumptum.

Cibus in omni ictero, vel cacochymia biliosa, levis, atque ad concoquendum facilis, esse debet, sic, ut omnia cruda, & inflationes moventia, rejiciantur: potui commodissime datur, ubi comparari potest, aqua Selterana, his, qui ad febres, vel inflammationes proclives sunt, cum vino Rhenano, frigidis autem ac pituitosis cum Maderensi, Ulyssiponensi, vel Andalusiano, mixta.

Frequentes morbi colici reversiones, quibus hi, qui ictero laborant, opportuni sunt, ea remedia desiderant, quæ alvi adstrictioni occurant, ita, ut pro corporis ægroti habitu, sæpius vel oleum ricini, vel sapo cum rheo barbarico, vel idem cum aloë, fumatur.

C A P U T IV.

De emphysemate, tympanite, physconia, atrophia, osteosarcosi, & sarcoctosi.

E M P H Y S E M A.

QUEMADMODUM oleum & aqua a cæteris, quæ sanguinem constituunt, partibus: sic aër quoque, discedere potest. Sed hoc raro accidit. *Emphysema* enim, sponte natum, morbus valde infrequens est. Sin autem pleura a costarum fragmentis,

aliove modo, sic vulneratur, ut aër ex pulmonibus in telæ cellulosæ interstitia se inlinuet, totum corpus portentosum in modum intumescit. Duo exempla singularia exstant in *Observationum medicarum Londinensium Vol. II & III*, unum a Cel. HUNTERO, alterum a Cl. LEAKIO memoriæ proditum, quorsum Lectorem remittimus.

Quod ad curationem pertinet, cutis pluribus locis incidenda est, per quæ aër, in tela cellulosa conclusus, prorumpat. Inter quæ ea adhibenda sunt, quæ inflammationem ac febrem prohibeant, vulnerisque sanationem adjuvent.

Emphysematis, sponte nati, late patentis, sed feliciter discussi, exemplum HUXHAMUS retulit. Sed, si tota cutis universitas intumuit, morbus fere extra omnem medeæ opem est. Sanguis enim, cujus aër a reliquis elementis sese expedit, necessario tantam corruptionem & depravationem antea subiit, ut nullum adhuc cognitum sit remedium, quo sanam ejus crasin restituere liceat.

TYMPANITES.

Inflatio abdominis aquarum, aliorumve humorum, in ipso stagnantium, putredini, vel visceris alicujus, in hoc cavo contenti, corruptioni, aut sphacelo, succedit. Sed hæc omnia non possunt non esse mortifera. Sola, quæ sanationem admittit, *tympanitæ* species ea est, in qua tumor abdominis a flatibus, totum intestinorum canalem distendentibus, excitatur. Exempla hujus morbi quum alibi recensentur, tum præcipue in *Commentariis Societatis regię scientiarum Parisinæ, anni 1713, in Transactionibus philosophicis, num. 414, & in Tentaminum medicorum Edinburgensium Vol. I*, ubi tympanites, feliciter curatus, a Cel. MONROO describitur. Auxilio sunt medicamenta, al-

vum blande solventia, interpositis subinde, quæ inflationes levent, atque intestina corroborent, frictiones abdominis, panni lanei lati, id ipsum obvolventes & obligantes, equitatio.

P H Y S C O N I A.

Duri illi tumores abdominis, qui generali *physconia* nomine appellantur, frequentissime in feminis occurrunt, fereque ab ovariorum, vel uteri, mole aucta proficiscuntur. In maribus si incidunt, plerumque jecur & splen affecti sunt. Nonnunquam tamen omentum a steatomate in stupendam molem excrescit. Infantes debiles, ac, qui scrofula laborant, in hunc morbum a glandulis mesenterii induratis incidere consueverunt.

Varietates has, ægro spirante, ad liquidum perducere vix licet.

Curatio, nisi tumores remediis, in *ictero a pressu* propositis, statim cedant, irrita est.

A T R O P H I A.

Exigua quoque spes est sanandi *atrophiam*, sive illam corporis emaciationem, quæ febre hæctica vacat, & sine ulla causa evidente incidit. Vulgo *marasmus nervosus* nominatur. Oportet primum organorum, digestionis inservientium, vitia corrigere, ciborumque appetentiam dejectam medicamentis, ventriculum roborantibus, alibi propositis, excitare, tum lac asininum, tenuius illud carnis bubulæ jusculum, quod theam bubulam appellant, aliaque alimenta leviora experiri. Vermes, nominatim tænia, atrophiam inferre possunt. Quare potentissima anthelminthica tentanda sunt. Cerevisia, maxime generosior, in non assuetis miram nutriendi vim sæpe præstitit.

OSTEOSARCOSIS & SARCOSTOSIS.

Minorem etiamnum salutis spem relinquunt miseri illi, sed magno generis humani bono perrari morbi, in quibus aut ossa in carnes, aut carnes in ossa degenerant.

Osteofarcofeos, in femina observatæ, exemplum a Cl. GOOCHIO (*) refertur. Inciso mortuæ corpore, ossa jecinoris indurati speciem repræsentarunt, &, quæcumque lamellæ primitivæ reliquæ fuerunt, partem ossis externam occuparunt: unde non falso suspicari nobis videtur, initium morbi in medulla, sive interiore parte ossium, fuisse.

(*) Vid. ejus *Cases and practical remarks in Surgery*.

Eodem morbo femina quædam, Lutetiæ Parisiorum anno hujus seculi quinquagesimo secundo mortua, laboraverat, cujus descriptionem Ill. MORANDO debemus. Minutatim is biennii spatio obrepserat, rheumatismum inter initia mentitus. Ægræ, dirissimis doloribus cruciatæ, musculi ita contrahebantur, ut omnes artus distorquerentur. Corporis figura hinc adeo depravabatur, ut verbis exprimi non posset, sed iconem subjici oporteret, quæ speciem illius ob oculos lectorum poneret. Putat MORANDUS, si balnea, ex alumine, sulfure & vitriolo parata, mature adhibeantur, id consecuturos nos esse, ut mali progressus retardetur.

Tertium osteofarcofeos exemplum, proximo simillimum, Waterfordiæ anno hujus seculi undesexagesimo observatum est. Femina, quadraginta septem annos nata, de doloribus conqueri cœperat, quos Medicus, pro rheumatismo habens, remediis, ad hunc morbum accomodatis, oppugnabat. Primo anno
tanta

tanta illorum erat vehementia, ut ægra in cubiculo se continere cogeretur: sub secundi autem initium motus artuum ex toto peribat. Miseram hanc vitam octo adhuc annos trahebat, sed ultimo biennio statura corporis sensim decrefcebat, donec plus tertia parte brevior evaserat, atque interea temporis ossa soliditatem suam amittebant. Nemo civitatis illius Medicorum tam curiosus fuit, ut mortuæ corpus incideret atque scrutaretur, sed satis habuerunt, cultrum in brachia, crura & femora adegisse, quo, ossa harum partium penitus dissoluta fuisse, patuit. Paulo ante mortem ossa maxilæ inferioris remollescebant: calvaria autem duritiam suam ad extremum usque conservabat. Ægra per totum morbi decursum ab omni præcordiorum oppressione ac nausea immunis fuerat, hilariter avidæque ederat & biberat, sensuum integritate ad ultimum vitæ halitum usa. Urina turbida erat, in eaque albidæ quædam, e terra concreta, calci similia, subsidebant.

De sarcostosi supra in catocho scorbutico diximus.

C A P U T V.

De sphacelo & necrosi.

IN *sphacelo*, cujus gradus inferior *gangræna* dicitur, ex partibus emortuis humor fertur, æque ipsæ in tumore sunt ac turgent: in *necrosi* partes emortuæ exsiccatae atque aridæ apparent.

Quidquid solidorum vivorum contextum dissolvere, aut sanguinis circuitum in singulis vasorum ferièbus ex toto interrompere potest, id inter causas sphaceli remotas, sive possibiles, referendum est.

Sic in inflammatione vehementiore solus impetus, quo sanguis in vasorum, sive ab acrimonia interna,

sive ab injuriis externis, jam debilitatorum, latera arietat, sæpe hæc vasa disrumpit, atque ita sphacelum infert: quemadmodum supra in *inflammatione* copiosius demonstratum est. Accidit hoc non raro post contusiones validiores, & fracturas compositas, quæ magnum vasorum numerum ita lædunt atque debilitant, ut tunicæ ipsorum molem sanguinis, qui postea supervenientis inflammationis vi in illa urgetur, sustinere non possint.

Sic in hydrope aquæ resorptæ vasa sic debilitant, ut quum scarificatio, vel vesicatoria, inflammationem moverunt, tunicæ ipsorum vi humorum irruentium resistere non possint, sed protinus rumpantur.

Sic ea quoque corpora, in quibus humores magnam contraxerunt acrimoniam, facile sphacelo corripuntur, sive vis sanguinis in vasa singularum partium incurset, sive humor acer, a reliquis, per vasa circumeuntibus, critice separatus, in singulas corporis partes se inclinet.

Sanguinis progressus interrumpi potest vel a nimio frigore, quod tempestate prægelida sæpe numero accidit, vel ab artuum singulorum ligatura arctiore, vel a partium singularum compressione, vel a decubitu, eundem situm sine ulla commutatione nimis diu obtinente. Humoresque ex toto stagnare possunt, ubi, sicut in paralyfi consummata, liquor animans nervis plane non infunditur.

Sphacelus & necrosis facile cognoscuntur partium affectarum fœtore cadaveroso, anæsthesia, & colore nigro, qui sanguini corrupto ac stagnanti, nunc e vasis laceratis per telæ cellulosæ interstitia effuso, tribuendus est.

Satis patet, curationem in partium emortuarum separatione consistere, adeoque hanc omni conatu molendam esse.

Ubi vis vitæ robusta, humorumque universitas satis sana est, remedia, ori ingesta, parum necessaria sunt. Oportet partes emortuas scalpello incidere, locis incisis balsamum aliquod calefaciens instillare, totumque membrum pannis laneis, ex fotu quodam antiseptico expressis, involvere, tum ad motum in vasis, quæ integra manserunt, ita augendum, ut humorum, in iis contentorum, impetus partes emortuas a vivis resolvat, tum ad humorum, e vasis disruptis effusorum, corruptionem atque putredinem coërcendam. At ubi vis vitæ languet, humoresque acres sunt, ad corticem peruvianum, vinum, aliaque medicamenta cardiaca, confugiendum est, non neglectis interea remediis externis, quæ partium emortuarum separationem maturent.

Membrum affectum in hoc casu abscindere, prorsus inutile est, nisi vitium constitit, partesque emortuæ a vivis resolvi jam cœperunt. Ubicumque igitur humorum universitatem corruptam esse apparet, neque sphacelus pro vitio topico haberi potest, curatio illa differenda, atque interea partium emortuarum separatio cortice peruviano, aliisque medicamentis roborantibus, antisepticiis, maturanda est.

Sphacelus a gelu propriam curationem desiderat. Unicum auxilium est, partes alienatas nive, cui salis momentum adjectum sit, perfricare, vel, in vicem hujus, aquæ frigidæ immergere, immersasque perfricare. Summaque cura providendum est, ne quid calidi super illas detur, aut æger igni admoveatur, donec humorum circuitus in partibus, gelu adustis, pristinam libertatem recuperaverit.

Necrosis interdum subito, sic, ut neque febris, neque inflammatio, neque insignis aliquis dolor antecedit, exoriri consuevit. Cujus rei stupenda exempla, quum alibi, tum præcipue in *Commentariis Societatis regię Scientiarum Parisinæ*, anni 1710, & in *Transac-*

zionibus philosophicis, anni 1763, memorix prodita sunt. Atque in his quidem integram hominum egenorum familiam, in Suffolcia habitantem, necrosi ista correptam, aliosque mortuos, alios pedibus, alios ipsis cruribus, mutilatos fuisse, legimus.

Necrosis hæc vulgo fecali cornuto, vel frumento corrupto, aliisve plantis putridis, adscribitur. Sed in ea, quam diximus, hominum egenorum familia veram mali causam reperire non licuit. Usa fuerat pejoris notæ frumento: at eodem vicini quoque usi, neque tamen ullum inde incommodum experti fuerant. Cæterum dubitari non potest, quin victus corruptus humores necessario depravet. Quæ causa est, cur ii, qui acrimonia scorbutica, vel humoribus, ad putredinem proclivibus, laborant, sphacelo & necrosi in primis opportuni sint.

C A P U T VI.

De scorbuto, ejusque curatione, cum nova scorbuto maritimo medendi methodo.

SCORBUTI vocabulum non a vulgo solum, sed ab ipsis etiam Medicis, ad significanda tantum non omnia cutis vitia adhibetur. Vagus hic loquendi modus nonnullis seculi superioris auctoribus debetur, qui tantam symptomatum varietatem ad scorbutum retulerunt, ut pauci ex morbis longis sint, quin scorbuti nomine appellari possint. Nos vero de *scorbuto putrido* hic loquimur, qui nautis, & militibus præfidiariis, victus animalis salubris, plantarumque recentium, inopia laborantibus, toties fatalis est, vel interdum certis anni temporibus publice grassatur, aut certas regiones proprie infestat.

Scorbuti putridi, in navibus bellicis (*), vel præfidiis (**), aut in regionibus frigidis atque humidis, sævientis, exempla commemorari, necesse non est. Satis enim superque nota hæc sunt, morbike origo maximam partem, & summo quidem jure, aëri humido adscribitur, præsertim, si, qui huic exponuntur, eodem tempore victu vegetabili recenti, vino, aliisve potionibus roborantibus, carent, atque ipsis interdum vestibus, quibus corpora sua adversus cœli injurias muniant, maligne instructi sunt. Sed eundem scorbutum in regione sicca & amœna, qualis Hamptonienfis est, publice grassari, hominesque, omnibus rebus ornatos & copiosos, invadere: id vero tale est, ut ejus rationem reddere, perarduum sit, neque aliud quidquam relinquatur, quam illum a propria quadam acrimonia derivare, cujus naturam non magis cognitam habemus, quam ejus, quæ variolas, arthritidem, aliumve quem morbum, progenerat.

(*) Cujus illustre exemplum præbuit classis Anglicæ, duce ANSONO, orbem terrarum circumvecta, in qua, quum mare australe navigaret, tertia fere pars nautarum, hac calamitate consumpta, periit.

(**) Cujus sævitiam præsidium Quebecense expertum est prima hieme, postquam urbs, Gallis erepta, in Anglorum potestatem venerat.

Cl. LINDIUS refert, principio & vere anni 1760, verum scorbutum putridum publice per Comitatum Hamptoniensem sævisse, qui stupendo progressu usque ad naves, in portu ac littore Spitheadensi collocatas, penetraverit. Corripiebantur illo aliquot centuriæ Gallorum, qui, bello capti, in castellis, Vincestriensi & Porcestriensi, custodia clausi fuerant. Ne

beatiores quidem familiæ, ruri habitantes, a levioribus tētionibus immunes erant, quin potius nonnullæ summam ejus gravitatem sentiebant. In nosocomio Hazlariano nautas, recens conductos, qui nunquam mare navigaverant, pariter invadebat, ac veteranos, qui plura in Indiam orientalem & occidentalem itinera fecerant, neque unquam antea illo affecti fuerant.

Quæ omnia, acrimoniam scorbuticam peculiari quadam propriaque indole præditam esse, demonstrant. Si enim communi vi septica ageret, æque facile febrem, atque scorbutum, inferret. Sed tantum abest, ut id faciat, ut contra, qui scorbuto laborant, febrium putridarum impressioni diu resistent.

Neque tamen acrimonia scorbutica per infectionem, aut contagionem, ad alios transmitti videtur, sicut variolæ, aut lues venerea, sed in corpore sponte nasci ex incognitis quibusdam aëris, nobis circumfusi, mutationibus, quæ, prout major minorve accedit victus vegetabilis salubris, liquorum fermentatorum, vestitusque mundi, vel necessarij, inopia, ita ad illam generandam magis minusve potentes sunt.

Inopia ista si cum statu cœli morbidò conjungitur, acrimonia scorbutica etiam sanissima optimeque valentia corpora infestat: in his autem, qui priori aliquo morbo confecti, vel natura laxi, torpidi, atque inertes sunt, morbus a solis aëris mutationibus oritur, tametsi cibus saluberrimis utantur, corpusque contra cœli injurias vestimentis satis munitum habeant.

Prima scorbuti indicia sunt facies, tristi quodam pallore scedata, ac turgida, inertia atque torpedo, & cujuscumque exercitationis metus. Paulo post gingivæ pruriunt, intumescunt, ac, digito vel leviter

pressæ, cruentantur. Os, ipseque spiritus, male olet. Eadem gingivæ in dies magis & magis tumidæ, lividæ, fungosæque ac putridæ redduntur: quod inter signa scorbuti pathognomonica referendum est.

Scorbuti, sicut cujusvis alius morbi, symptomata, pro corporum varietate, alia atque alia sunt, neque in omnibus ægrotis eodem semper ordine accedunt.

Sed, quod in hoc morbo cum primis notabile est, quamvis ægri variis iisdemque immensis molestiis premantur, nunquam tamen ventriculo laborant, appetentia ciborum constat, sensusque plerumque ad ultimum spiritum integri manent. Quum quieti cubant, nihil queruntur, parumque molestiæ ac doloris sentiunt: sed quum primum corpus erigere, aut dimovere tentant, spiritus ægre trahitur, cum magna præcordiorum stricture & oppressione, nec nunquam letali animi defectione. Hæ spiritus angustia a quovis motu, cum asthenia, animi abiectione, & gingivis putridis, pro symptomatibus morbi essentialibus habentur.

Cutis fere sicca est, ultimo morbi stadio excepto, quum ægri ad animi defectionem maxime proclives sunt, sub qua exiguo tenacique sudore madescit. In nonnullis ad similitudinem pellis anserinæ rugosa: multo autem sæpius levis atque splendida est, quam si oculis intentioribus contemplare, maculis super corpus non eminentibus, rubicundis, cæruleis, lividis, purpureis, margine quodam flavo circumscriptis, passim conspersam videas. Ab initio hæ maculæ maximam partem exiguæ sunt, sed, procedente tempore, latiores evadunt. Crura potissimum & femora, rarius caput ac faciem, occupant. Multorum crura in tumore sunt, qui vulgari hydropicorum tumore, atque œdemate vero, durior est, & digiti impressi vestigium diutius servat.

Ex levissimis vulneribus atque contusionibus ulcera fordida & contumacia fiunt, quorum species tam singularis atque uniformis est, ut ab omnibus aliis facillime distingui possint. Ex ulceribus scorbuticorum nunquam pus, sed sanies tenuis malique odoris, sanguine mixta, exit, quæ tandem similitudine cruorem coagulatum, summo ulceri incumbentem, repræsentat, neque a partibus subjectis, nisi magna cum difficultate, abstergi, vel separari, potest. Carnes, huic crustæ subjacentes, demisso specillo, tactui molles ac spongiosæ occurrunt, & valde putridæ sunt. Neque purgantia, neque exedentia, hic proficiunt. Crustæ enim, magno cum labore detractæ, protinus recrescunt. Oræ ulcerum plerumque livent, carnibusque fungosis, infra cutem enatis, fartæ turgent. Crescente morbi vehementia, e fundo ulcerum enascitur fungus mollis, cruentus, qui sæpe unius noctis spatio mire ingrandescit, &, quamvis ferro, vel medicamentis, aduratur, aut scalpello excidatur, statim æquè grandis repullulat. Quanta quanta autem ulcerum scorbuticorum malignitas est, non tamen, nisi post longam temporis intercapedinem, ossa carie afficiunt.

Hæ certissimæ ulcerum scorbuticorum notæ sunt, Medicosque commonere debent, ne quod ulcus, quod illas ostendit, medicamentis, ex argento vivo paratis, utpote hic longe perniciosissimis, curare aggrediantur.

Ingraveſcente morbo, ægri raro doloribus vacant, tametsi non in omnibus eundem locum occupent, nec raro in eodem ægroto alias atque alias partes infestent. Quidam de dolore omnium ossium conqueruntur, qui in artubus, nominatim in articulis, & cruribus, si tument, acerrime sævit: sed frequentissima dolorum scorbuticorum sedes pars aliqua thoracis est.

Alvus in nonnullis pertinacissime adstricta : in aliis laxa est , cum pessimi odoris dejectionibus. Lotium quoque foetidum , ac plerumque valde rubrum est. Ubi matula per aliquot horas resedit , superficiem spuma quædam oleosa contegit. Pulsus variat , sed fere tardior atque debilior , quam in sanis , est. Tendinum rigor , & articularum genuum infirmitas , mature in hoc morbo apparent : sed , ubi is magis inveteravit , ægri plerumque omnem omnino artuum usum amittunt , tendinibus musculorum , crura flectentium , in poplite contractis , cum genuum articulis tumidis ac dolentibus. Quorundam crura enormiter intumescunt , maculisque lividis , sive ecchymosis , variantur : in aliis hi tumores duri sunt : in aliis denique furæ & carnes femorum ex toto , sed sine tumore , indurescunt.

Quum ægri in morbo vetusto ad levissimum motum animo linqui , imo exspirare , soleant : summa cum circumspeditione dimovendi , aërique aperto exponendi sunt.

Scorbutici omni tempore , sed magis morbo ingravescente , obnoxii sunt sanguinis profluviis ex variis corporis partibus , ut naribus , gingivis , intestinis , pulmonibus , &c. itemque ex ulceribus , quæ fere , si fungus , e fundo ipsorum enatus , exciditur , copiosum cruorem profundunt. Difficile est , luctuosæ atque multiplicis illius miseræ , quæ ægris in ultimo morbi stadio proposita est , imaginem capere , in quo symptomata anomala & extraordinaria accedunt , sic , ut vulnera , quæ dudum consanuerant , ruptis cicatricibus , recrudescant , in fractisque ossibus calli , ante complures jam annos indurati , quasi compage jam recens soluta , discedant.

Terribilia autem hæc symptomata , mirum est , quam cito , idonea curatione adhibita , tollantur. Ubi enim partium solidarum contextus non ex toto destructus

est, succi plantarum recentium sanitatem humorum in hoc morbo tam efficaciter restitunt, ut, si tempore opportuno comparari possint, usus illorum liberalis acrimoniam scorbuticam vix unquam non corrigat. Neque magni interest, cujus generis plantæ illæ sint, modo recentes, ejusque naturæ sint, quæ copiosum ipsarum usum permittat. Acidæ & alkalæscentes, lenes & acres, dulces & amaræ, scorbutum ex æquo sanant, quamvis qualitates illarum, quæ sub sensus veniunt, inter se contrariæ, effectusque, quos alias in corporibus præstant, diversi sint.

Tota igitur curatio huc redit, ut ii fructus, aliaque vegetabilia recentia, eligantur, quæ facile & parari, & assumi possint, eaque forma exhibeantur, quæ quam maximam illorum copiam devorari patiatur.

Primus, qui salutem promittat, curationis hujus effectus fere leve quoddam alvi profluvium est. Cui si aliquot diebus post cutis mollitia & mador accedit, plane non est dubium, quin æger ex morbo convalescitur sit, præsertim, si vires recuperat, citraque animi defectionem dimoveri, vel aëri aperto exponi, potest.

At ubi vegetabilia recentia alvum non solvunt, neque cutem remolliunt atque humectant, una cum iis utendum est prunis coctis, vel decoctione tamarindorum cum cremore tartari, quibus alvi duritia removeatur, levique decoctione lignorum, & balneis calidis, quibus cutis pori relaxentur. Nihil enim ad profligandum scorbutum plus valet, quam sudores.

Quod ad curam symptomatum pertinet, oris & gingivarum vitiis optime succurrit humor aliquis cum medicamentis antisepticis, ore sæpe contentus. Cujus rei causa cortex peruvianus in aqua decoquitur, cui percolatæ tinctura rosarum cum myrrha

soluta adjicitur. Hæc enim compositio non tantum os purgat, sed etiam gingivas relaxatas atque spongiosas blande constringit. Artus tumidi & indurati, articuli rigidi, aceto calido fovendi, ac vaporibus aquæ calidæ, ad ipsos sæpe derivatis, stragularumque clausorum ope coërcitis, relaxandi sunt. Ulcera crurum neque oleosis, aut pinguibus, neque vehementer exedentibus, sed linteis, potius, forti decoctione corticis peruviani madidis, curari debent.

Scorbutus nullo tempore exinanitiones largas sustinet, aut desiderat. Et sanguinis igitur detractio, & per alvum purgatio, aliena est. Alvus, uti jam diximus, vegetabilibus recentibus, vel mitissimis catharticis, solvenda est. Illud autem semper providere oportet, ne ægri, post longam a vegetabilibus recentibus & fructibus abstinentiam, ab initio protinus nimiam eorum copiam devorent. Nisi enim ita, ut homines, inedia confecti, curentur, hoc est, nisi paulatim cibus illis assuefiant, periculum est, ne in dysenteriam mortiferam incidant.

Quum eam, quam hæcenus proposuimus, scorbuti curationem his tantum adhibere liceat, quibus abunde vegetabilium recentium suppetit; nautis autem & militibus præsidiariis non semper tam felicibus esse contingat: sæpe de alio quodam scorbuti remedio, quod ubique locorum parari posset, cogitavimus. Tandem, anno hujus seculi sexagesimo secundo, aqua, ex qua byne macerata sit, in mentem nobis venit, quam vegetabilium recentium succis substitui posse non dubitavimus.

In *Appendice* Lectores relatum legent, tum quæ difficultates ante superandæ fuerint, quam juxta novi hujus remedii experimenta fierent, tum quos effectus illud præstiterit, tum qua ratione eo utendum sit.

C A P U T VII.

De scrofula , ejusque curatione.

SCROFULA quum ex iis morbis sit , quorum vocabula minus tolerabiliter se habent , sæpe scorbuti nomine dissimulatur , tametsi illam inter & hunc ne minima quidem intercedat affinitas.

Morbus fere hereditarius est : interdum tamen a nutricibus in alumnos transit.

Acrimonia scrofulosa plerumque ante pubertatem se prodit. Post hanc enim habitus corporis fere tantum firmitatis acquirit , ut noxiis materiæ hujus morbificæ effectibus arcendis sufficiat.

An scrofula contagione in vicinos transferri possit , nondum inter Pathologos constat. Sunt , qui ita censeant. Sed , ut jam contagione in alios transire possit , pariter tamen , ac scabies & lues venerea , non transit. Cæterum , quum semper tutiore via eundum sit , consultius est , sanos a lecti consortio cum his , qui scrofula laborant , prohibere.

Humor scrofulosus potissimum aut glandulas , aut ossa , occupat. Initio nodi exigui , vel tumores duri , coacervati , non dolentes , maxime in cervice , per cujus latera longa serie disponuntur , interdum in alis , itemque circa mammas , apparent , aut articuli vel digitorum , vel carpi , vel genuum , vel cubiti , vel tali , intumescunt.

Sæpe articulorum horum distortio humori scrofuloso occasionem præbet se manifestandi. Sed ubi tales injuriæ externæ non præcesserunt , tumor pedetentim , sine ullo dolore , aut cutis decoloratione , existit.

Procedente tempore , quum acrimonia humoris do-
 usque augetur , ut solida viva irriter atque corrodat ,
 partes affectæ calent , rubent , dolent , & suppurant.
 Ex abscessu fertur humor tenuis , concretis quibus-
 dam subalbidis mixtus. Atque hæc concreta , quæ
 ex tumoribus scrofulosis ad apertis exeunt , tumorum-
 que ante suppurationem conditio , qua tactui duri &
 coacervati occurrunt , scrofulas ab aliis tumoribus
 præcipue distinguunt.

Labii superioris crassitudo scrofulosis propria cen-
 feri potest. Quam ob rem , ubi ea apparet , etiamsi
 alia indicia non accedant , haud injusta acrimoniæ
 scrofulosæ suspicio oritur. Sæpissime enim humor
 vitiosus non partes externas , sed internas , occupat :
 quo in casu plerumque glandulæ mesentericæ , ma-
 teria quadam , caseo simili , vel purulenta , vel ter-
 restri , infartæ , tument : unde macies , febris hec-
 tica , mors. Nec raro eadem materia glandulis lim-
 phaticis pulmonum insidet , tussimque , cum reliquis
 dyspnœæ , vel phthiseos , symptomatibus , jam des-
 criptis , inducit.

Quum ea acrimoniæ scrofulosæ natura sit , ut diu
 in corpore addita latere possit , necessarium est , ut
 ægre vincatur , quippe quæ ante , quam se prodatur ,
 nimis altas radices jam egerit.

Tria tamen sunt , quorum felices effectus in subi-
 genda hac acrimonia experimentis cognitos habemus ,
 aqua marina , cortex peruvianus , & cicuta. Neque
 vero his remediis indiscriminatim ac promiscue uti
 licet , sed , prout mali conditio est , alias aliud eligere
 oportet.

Illud formulæ loco constitui potest , aquam mari-
 nam , methodo RUSSELIANA (*), hoc est , potu &
 fotu , adhibitam , optime respondere , quum tumores
 nondum in pus conversi sunt , neque tabis sympto-
 mata accesserunt ; corticem peruvianum , quum ulcera

manant, & febris hectica accenditur; cicutam denique, quum morbus inveteravit, scirrhiq, vel cancri, naturam induit.

(*) Vid. ejus *Treatise on the use of sea-water in the diseases of the glands.*

Aquæ marinæ ea tantum portio bibitur, quæ albo blande solvendæ sufficiat. Ubi sitim molestant creat, aqua vulgari frigida miscetur. Cortex peruvianus efficacissimum se præstat, si tinctura ipsius, cum aqua calcis parata, exhibetur. Cicutæ vel extractum, vel succus, recens pressus, dari potest.

Cicuta non tantum suppurationem scrofularum maturat, sed humorem quoque, ex ulceribus exeuntem, corrigit. Priorem effectum etiam argentum vivum præstat. Sed is minime in votis esse debet. Nam, quæ hinc existunt ulcera, plerumque tardissime sanescunt. Resolutio igitur suppurationi semper præoptanda est. At si scrofulæ suppurant, non, nisi omni durtia emollita, aperiendæ sunt. Dignumque observatione est, minori eas negotio curari, quæ per se aperiuntur, quam quæ ferrum expertæ sunt. Sinus etiam, postea orientes, raro dilatatione sanantur. Neque enim hæc ulcera, nisi acrimonia subacta, aut habitu corporis satis firmato, coeunt. Quare, qui scrofulas secant, ægrum non tantum sine usu male habent, sed etiam tortoris vicem exhibent.

Ad scrofulas emolliendas & digerendas interdum alga marina prodest, sic, ut tumores ea perfricentur, vel cataplasma, ex eadem confectum, illis imponatur. Potens etiam ad digerendum est fel recens, linimento saponaceo mixtum.

Aquæ sulfuratæ in morbis scrofulosis longioribus apprimè salutares judicantur. Fere vero, nisi usu

illarum per aliquot annos continuato, plena sanitas non restituitur. Ac sæpe morbus evinci non potest, nisi cœli mutatione, sic, ut calidius, quam id est, ex quo discedit æger, petatur.

C A P U T V I I I .

De cancro.

CANCRI origo nonnunquam a scrofula derivari potest. Sæpe enim, qui illo ætate provectiores corripiuntur, annis puerilibus hujus signa exhibuerunt. Merito igitur affinitas quædam inter virus cancrorum & scrofulosum statuitur.

Cancer, sicut scrofula, glandulas potissimum & ossa afficit. Fit maxime in labris, naribus, mammis, alis: interdum autem in utero, cole, ano.

Tumores cancrofi, sicut scrofulofi, tactui nodosi & coacervati occurrunt: sed duritia tum hos, tum quosvis alios, superant. Prius, quam dolores movent, *scirrhi* nominantur, in quo statu cutis color naturalis raro mutatur: post autem, quam dolere incipiunt, ea nigritia, aut livore, decoloratur, venæque, cuti subjectæ, circa locum affectum varices repræsentant.

Cancer plures per annos citra dolorem atque exulcerationem consistere potest, & tunc quidem *cancer occultus* appellatur. Sed si humores tantam acrimoniam contrahunt, ut tegumenta corrodant, *cancer exulceratus* dicitur. Sanies, quæ exit, plerumque tam acris est, ut partes vicinas, sive molles, sive duras, celerime exedat, atque ita ulcus horrendum constituat, quod nullo medicamento, extrinsecus admoto, sanari adhuc potuit. Neque feliciores fuerunt Medici in repe-

riendo remedio , quod devoratum acrimoniæ cancro-
 fæ corrigendæ , vel subigendæ , fufficiat. Unicum igitur
 auxilium eft , tumorem vel fealpello excidere , vel
 medicamentis adurentibus tollere , fi quidem eum lo-
 cum occupet , ut fine infigni reliqui corporis injuria ,
 removeri poffit.

Utra curatio alteri præferenda fit , ex rei præfentis
 momentis dijudicare oportet. Si medicamenta aduren-
 tia fealpello præferenda effe videantur , perdifficile eft ,
 tale aliquod invenire , quod vim exedentem a lateribus
 non ultra , quam volumus , porrigat. In lapide qui-
 dem infernali & cauftico lunari , quamvis omni cau-
 rione adhibita , id incommodi nunquam præcaveri
 potest.

Compositio illa , quam in Hibernia familia Plunke-
 tiana , & in Anglia quidam , quibus ea a Plunketiis
 vendita eft , in arcanis fervant , ex his rebus , quas in
 nota fubjecta (*) proponimus , conftare creditur.
 Potentiſſime exedit , doloresque acerrimos movet : fed
 eo ſuper cætera excellit , quod vim ſuam a lateribus
 non exporrigit.

- (*) Foliorum & caulium ranunculi flammei pu-
 gilli duo , foliorum cotulæ fœtidæ pugillus ,
 arſenici albi drachmæ duæ , florum ſulfuris
 drachma , conteruntur , reſpergunturque ovi
 albumine. Ubi compositio cerati craſſitudi-
 nem habet , linteo illinitur , & ſic parti exe-
 dendæ imponitur , ſuperque veſica tenuis ,
 ovi albumine illita , injicitur. Manet ibi vi-
 ginti quatuor , vel quadraginta octo horas.
 Cruſta ſic , ut aliæ , medicamentis emollien-
 tibus & pus moventibus curatur.

Nemo

Nemo ignorat, quantis laudibus cicuta in Germania elata fuerit, & quam parum eadem in Gallia Angliaque responderit. In Hibernia quidem aliquoties insignem utilitatem præstitit, adeoque non ex toto negligenda est. Succus, recens pressus, extracto efficacior est. Ægri a quatuor, vel quinque, guttis incipiunt, earumque numerum gradatim augment. Usus cicutæ externus ad cancrum dudum commendatus est, ac fere aliquid prodest, tum humoris, ex ulceribus exeuntis, acrimoniam corrigendo, tum duritias emolliendo.

Iis, qui cancro laborant, opus est, victu levi lenique uti, omnia falsa, vel calefacientia, vitare, alvumque subinde salibus neutris, vel aquis catharticis naturalibus, solvere.

C A P U T I X.

De lue venerea, ejusque curatione.

CEL. ASTRUCIUS, qui plenam *luis venereæ* historiam, summa cum diligentia elaboratam, edidit, plane non dubitat, quin ea morbus novus sit, inter annum seculi decimi quinti nonagesimum quartum & nonagesimum sextum ab Hispanis, celebrem illum navigatorem, CHRISTOPHORUM COLUMBUM, in Americam comitatis, orbi nostro importatus. Ex quo apparet, luis venereæ æque, ac variolarum, materiam peculiari quadam natura præditam esse, primumque uni tantum orbis terrarum parti propriam, inde in tres reliquas defluxisse.

Virus autem venericum non sic, ut miasmata febrilia, in aërem recipi, cum eoque e loco in locum transferri potest. Nisi enim, quod toties accidit, morbus a parentibus in sobolem transeat, aliter, quam alte-

rius, eo laborantis, contactu, non contrahitur.

Sic nutrix, illo affecta, malum in alumnus, ac vicissim hic in illam transfert. Constatque exemplis, puerperas, quarum mammas mulieres, ulceribus oris venereis laborantes, exfluxerant, eo correptas fuisse.

Idem per lasciva quoque oscula propagatur, si os, vel labia ægroti, exulcerata sunt, itemque per ulcerum venereorum contrectationem, si cuticula tum temporis aliquo manus, vel digitorum, loco abrafa est, ut virus per nudam hanc cutis partem in corpus penetrare se possit. Vulgatissimus autem illum nanciscendi modus est per coitum, siquidem partes genitales, tum propter naturam suam spongiosam, tum propter summam cuticulæ, ipsas obtegentis, teneritudinem, a muco, jugiter exsudante, conservatam, præter cæteras idoneæ sunt, in quas virus venereum se insinuet. Si morbus per contactum contractus est, fere iis in locis, quæ acrimoniam primum receperunt, prima sui indicia exhibet. Quum igitur vulgatissimus illum contrahendi modus sit per concubitum, prima symptomata frequentissime in partibus obscænis, vel proxime eas, apparent.

Symptomatum horum, in singulis partibus incidentium, expositionem in eum locum reservabimus, quo curationes morborum secundæ classis exsequemur. In præsentia nihil aliud, quam morbi, universum corpus occupantis, symptomata describemus, & quas experimenta optime respondere docuerunt, curandi vias indicabimus.

Plerumque ipsa ægrorum confessio morbum declarat, sed interdum tantum abest, ut eum revelent, ut omni potius modo celare studeant, & contra invenias, qui, symptomatibus venereis se laborare, persuasissimum habeant, quum vere tamen alio morbi genere affecti sint. Quam maxime igitur necessarium est, ut naturam eorum symptomatum, quæ signa luis ve-

neræ pathognomonica exhibent, probe perspectam habeamus.

Primum, si symptomata topica, velut ulcuscula glandis, bubones, phimosis, &c. consuetis curationibus non vincuntur, aut si eadem sanata, sine nova contagione, rēcrudescunt, iusta nascitur suspicio, virus venereum cum universa limpha communicatum esse. Quod si eodem tempore ulcera in faucibus, vel exanthemata scabiosa sicca in cute, vel tubercula dura callosa, aut pustulæ, crustis flavis obtectæ, in partibus pilosis maxime, prorumpunt, nihil omnino dubii relinquitur, quin æger lue venerea confirmata laboret.

Quum vero hæc cutis exanthemata, fauciumque ulcera, nonnunquam sine ullo partium genitalium vitio accedant, certas proponi notas, necesse est, quibus ea, quæ vere venerea sunt, ab his, quæ ab acrimonia scorbutica, vel leprosa, oriuntur, distinguere liceat.

I. Exanthemata cutis venerea prurigine vacanti, demtisque furfuribus, cutis subjecta cupri colorem refert: leprosa pruritus movent, majorem furfurum copiam dimittunt, ampliusque, in genuum maxime & cubitorum articulis, spatium occupant.

II. Tubercula venerea, vel pustulæ venereæ, a carbunculis faciei facile discernuntur, quod nunquam in genis, aut in naso, oriuntur, neque apicem purulentum, sed furfuribus aridis, sicut exanthemata cutis, quæ diximus, aut crustis duris siccis, fulvi coloris, obtectum, habent, & in capillo maxime, aut proxime eum, in fronte, vel in temporibus, erumpunt.

III. Ulcera oris venerea a scorbuticis hæc notæ distinguunt:

1) Ulcera venerea primum tonsillas, fauces, & uvulam, deinde, sed perraro, gingivas: scorbutica primum gingivas, deinde fauces, tonsillas, & uvulam, afficiunt.

2) Ulcera venerea sæpe ad nares serpunt, quod scorbutica nunquam faciunt.

3) Ulcera venerea oras callosas habent: scorbutica non item.

4) Ulcera venerea circumscripta, maximamque partem rotunda, saltem certis locis inclusa sunt: scorbutica incertam figuram habent, latius procedunt, nec raro totum os occupant.

5) Ulcera venerea pleraque cava, & in fundo crusta alba, vel subflava, contacta sunt: ex scorbuticis fere carnes hebetes, fungosæ, enascuntur.

6) Ulcerum venerorum ambitus rubet: scorbuticorum semper livet.

7) Ulcera venerea sæpe ossibus subjectis cariem inducunt: scorbutica id raro, aut nunquam, faciunt.

8) Ulcera venerea tantum non semper cum aliis symptomatibus, quæ venerea esse constat, conjuncta sunt: scorbuticis signa, scorbuto propria, velut spirandi difficultas cum præcordiorum stricture, pigritia & torpedo, crurum tumor, gingivarum putredo; &c. accedunt.

Aliud certum luis venereæ confirmatæ signum exhibent dolores, profunde, quasi in medio ossium siti, noctu ingravescentes, ac tibiis maxime, brachiis, & capiti, insidentes. Vagi illi dolores in summa carne, qui muscutorum membranas, atque articulorum ligamenta, afficiunt, ab arthritidis, vel rheumatismi, similitudine plerumque tam prope absunt, ut, nisi aliis notis evidentibus adjectis, pro venereis haberi non possint: sed hi, qui alte insident, nec locum unquam mutant, qui mediam & solidiorem ulnæ, tibiæ, calvariaque, partem afficiunt, qui prima nocte potissimum magna cum vehementia seviunt, ut æger non, nisi sub lucis exortum, somnum capere possit: hi igitur dolores, sive alia luis venereæ symptomata accedant, sive non, pro acrimoniæ venereæ, per universum corpus diffusæ, signo minime fallaci

haberi possunt. Gummata partium carnosarum, nodi periosteï, ganglia tendinum, tophi ligamentorum, exostoses, fici, similiter lue veneream confirmatam testantur. Hi tumores duri, non dolentes, sunt. At quum iidem interdum haudquaquam ab acrimonia venerea, sed ab alia quadam, fortasse scrofulosa, nascantur: cauto opus est, ne, nisi certioribus atque evidentioribus luis venereæ symptomatibus apparentibus, aut prægressis, venereos illos esse, pronuntiemus. Hi tumores, si ab alia, quam venerea, acrimonia proficiuntur, rarissime dolent, neque inflammationi ac suppurationi valde opportuni sunt, quum venerei e contrario plerumque insignes dolores moveant, facileque inflammentur & suppurent, ossibusque, quibus incumbunt, fere cariem inferant.

Cariosa hæc ulcera plerumque ulnam, tibiam, & calvariam, occupant: quibus si dolore, noctu ingravescentes, accedunt, de genuina ipsorum natura ne tantillum quidem ambigi potest. Crebriores abortus, vel partus, scabie atque ulceribus scædati, semiputridi, aut exanimes, in lucem editi, sic, ut neutrorum causâ manifesta præcefferit, alterum saltem parentum lue venerea inquinatum esse, declarant.

Hæc præcipua, cæterisque evidentiora, luis venereæ confirmatæ testimonia sunt. Proponi alia etiam solent, magis ambigua, neque, nisi ad certiora aliqua indicia commodè revocari possint, inter luis venereæ notas referenda. Huc pertinent:

- 1) pertinaces oculorum inflammationes, sæpe repententes, cum magno calore, pruritu, & palpebrarum exulceratione;
- 2) tinnitus & sibilus aurium, cum ulceribus, vel carie ossium meatus acustici;
- 3) contumaces capitis dolores;
- 4) exanthemata cutis, similitudine scabiem, vel lepram, repræsentantia, nec medicamentis lenioribus cedentia;

5) tumores ossium ;

6) dolores vagi , pervicaces.

Sed nullum horum symptomatum venereum cense-
ri potest , nisi una cum eo signa certiora appareant.

In universum unumquodque symptoma singula-
tim considerandum , deinde cum reliquis comparan-
dum , atque ex universis demum iudicium feren-
dum est.

Ubi lues venerea satis explorata & perspecta est ,
ante omnia inquirere oportet , utrum vetusta , an re-
cens sit. Quo enim recentior est , eo , si cætera sint
paria , facilius tollitur. Sed alia etiam sunt , unde exi-
tum morbi præagire liceat , velut :

I. *Ætas agroti.* Lues venerea in infantibus ac seni-
bus periculosior est , quam in juvenibus , ætate floren-
tibus , viriumque robore præstantibus , ut in quibus
magna acrimoniæ veneræ pars corporis exercitatio-
nibus expelli , vel naturæ viribus quodam modo su-
bigi possit.

II. *Sexus agroti.* Quamvis feminæ majore ex
parte maribus debiliores sint , atque idcirco luis vene-
ræ , semel receptæ , vi minus resistere posse videan-
tur : experientia tamen docet , morbum ab illis faci-
lius , quam ab his , ferri. Cujus rei causa , ni fallimur ,
in menses , aliisque per uterum purgationibus , po-
sita est , quæ loca , primum contaminata , perlucen-
tes , magnam fortassis acrimoniæ partem secum abri-
piunt. Quod si enim excretiones istæ supprimuntur ,
vel per ætatem desinunt , omnia morbi symptomata
ingravescere consueverunt.

III. *Corporis habitus.* Quorum humores acres sunt ,
eos lues venerea crudelius exercet , quam hos , quo-
rum sanguis blandioris indolis est. Hinc , ubi scorbu-
tici , vel scrofulosi , morbos venereos nanciscuntur ,
symptomata nunquam non pergravia , sanatuque
difficillima sunt. Eandemque ob causam lues venerea
confirmata in iis , qui ad asthma , phthisin , hydrò-

pem, arthritidem, aliumve quem morbum longum, proclives sunt, multo magis timeri debet, quam in his, qui integra sanitate perfruuntur. Nam, quemadmodum morbum priorem virus venereum accedens exasperat: ita lues venerea, cum alio quodam malo consociata, necessario ingravescit. Quo plura oriuntur symptomata, quoque magis ossa afficiuntur, eo difficilior curatio est. Sed si acrimonia venerea in partem aliquam nobiliorem, velut cerebrum, pulmonem, jecur, se inclinat, morbus insanabilis est, ægerque vel tæbe consumitur, vel, apoplexia tactus, subito exstinguitur.

Satis superque inter omnes constat, præcipuum ac re vera unicum luis venereæ remedium esse argentum vivum, sive extrinsecus in unguentis, emplastris, lotionibus, vel suffusionibus, adhibeatur, sive ori in pilulis, trochiscis, pulveribus, potionibus, aliisve modis, ingeratur.

Olim luem veneream non, nisi ptyelismo, eoque largiori, sanari posse existimarunt: nunc autem hæc curandi via minus necessaria esse judicatur. Merito. Quum enim argentum vivum acrimoniam veneream propria quadam vi subigat & corrigat: nihil amplius requiritur, quam ut tanta illius copia corpori inferatur, quanta huic subigendæ & corrigendæ sufficit. Cujus effectus si a glandulis salivaribus diverti possunt, tanto meliores sunt, siquidem ptyelismum tot molestiæ comitantur, ut semper, quantum fieri potest, evitari debeat.

Argenti vivi, quocum sales concorporantur, vis mirifice intenditur. Hinc varia illa medicamenta, in quibus Chemicis varii generis acida cum argento vivo concorporare studuerunt.

Omnium, quæ ex argento vivo parantur, medicamentorum validissimum mercurius, quem vocant, sublimatus corrosivus est, siquidem perexigua ejus portio præsentissimi veneni vicem exhibet. Nun-

quam igitur per se exhiberi potest, sed in liquore aliquo dissolvendus est, ut in particulas quam minimas dispergatur. Vetus hoc remedium esse, sed raro a Medicis genuinis exhibitum, ex WISEMANNO disci potest. Sed quomodo in Sibiriam, remotam illam orbis terrarum partem, pervenerit, (hujus enim incolæ, quantum memoria ætatem præteritam repetere liceat, usos eo fuisse, Cl. CLERICUS (*) testatur) id vero vix, ac ne vix quidem, reperiri poterit.

(*) dans l'*histoire naturelle de l'homme malade*.

Alibi prorsus in oblivionem conjectum fuisse videtur, donec ab Illustrissimo SWIETENIO nuper in usum revocatum fuit, ita quidem, ut Vindobonæ, si Cl. LOCHERO fides habenda est, nullum aliud medicamentum, ex argento vivo paratum, quam hoc, exhibeant. In solo nosocomio D. Marci, cui laudatus LOCHERUS præfectus est, ab anno hujus seculi quinquagesimo quarto usque ad sexagesimum primum, quater mille, octingenti, & octoginta, malis venereis laborantes, illo sanati sunt.

Ejusdem remediî usus & in Angliam, & in Hiberniam, introductus est, sed ita, ut alia, quæ ex argento vivo fiunt, medicamenta non abrogarentur, Constititque experimentis, tum apud nostros, tum in Gallia, captis, efficaciam illius haud paulo incertiores esse, quam Vindobonenses prædicaverant. Galli quidem id perhorrescunt, neque alio, nisi veri veneni, loco habent. Nec diu abhinc est, quod Medicus quidam Gallus, quem Cel. PETITUM esse suspicantur, peculiari libello *) demonstrare conatus est, nullam luis venereæ curationem neque certam, neque tutam esse, nisi quæ argento vivo, sæpe, sed exigue, infricando, perficiatur.

*) Inscribitur *Parallèle des différentes méthodes de traiter la maladie vénérienne*.

Mercurius autem sublimatus corrosivus in spiritu aliquo ardente (Vindobonenses tantum vulgari frumenti spiritu utuntur) sic dissolvitur, ut singulæ hujus uncie singula ipsius semigrana habeant. Liqueoris hujus quantum cochleario capi potest, cum ptisanæ cujusdam tenuioris, vel aquæ, in qua hordeum decoctum est, libra mixtum: ab homine adulto mane & vespere assumitur. Ægros plerumque temporis in cubiculo calido se tenere, epotoque remedio, in lecto conquiescere oportet, quo sudores eliciantur. Cibus esse debet levior, potio, per diem larga, feri lactis, ptisanarum, vel aquæ, in qua hordeum decoctum est. Ubi remedium alvum non solvit, blandum aliquod catharticum subinde exhiberi oportet. Observavit enim Cl. LOCHERUS, eos, quibus alvum bis terve in die moverit, reliquis citius convaluisse. Idem affirmat, raro ab illo salivam, sed plerumque aut urinam, aut sudorem, citari. In usu remedii non modo, donec omnia symptomata desierint, sed etiam post per aliquot adhuc hebdomadas persistendum est. LOCHERUS ægrorum, a se curatorum, neminem, nisi exactis in nosocomio sex minimum hebdomadibus, dimisit. Neque alienum est, ægrotis, postquam mercurium sublimatum corrosivum sumere destiterunt, per aliquod adhuc tempus decoctionem lignorum potui dare.

Licet autem potentiores etiam nunc liquorem ex mercurio sublimato corrosivo parare. In aquæ stillaticæ puræ uncia mercurii sublimati corrosivi triginta, haud amplius, grana solvi possunt. Sed si aquæ huic, in qua mercurius sublimatus corrosivus solutus est, exiguum salem ammoniacum crudum injicias, aliqua hujus salis portio dissolvitur, ejusque ope aliquot adhuc mercurii sublimati corrosivi grana cum aqua incorporari possunt.

Liqueoris hujus, omnium, qui ex mercurio sublimato corrosivo conficiuntur, validissimi, gutta una

fatis abundeque efficax est, &, decoctionis lignorum sudoriferorum libræ mixta, atque epota, plerumque copiosum sudorem movet, virulque venereum potentissime corrigit.

Sed quum in adhibendo hoc medicamento tanta scrupulositate opus sit, vulgaribus Medicis commendari non potest, qui sibi & ægrotis melius consulent, si liquorem SWIETENIANUM exhibebunt, aut novam illam curandi viam, a Cl. PLENCKIO primum demonstratam, posteaque a Cel. SAUNDERS correctam, qua argentum vivum cum mucilagine gummi arabici copulatur, experientur. Argentum enim vivum, hac ratione exhibitum, morbis venereis tuto, celeriter, & jucunde, mederi dicitur.

At ubi neutra curatio placet, sed ad frictiones decurrere statutum est, ante aliquot diebus corpus præparandum est, ut, præmissa in plenioribus sanguinis detractiōe, alvoque blande aliquoties purgata, quotidie semel bisve in solum aquæ calidæ demittatur.

Ip̃sa curatio hoc modo ordinatur: Si æger bene valet, integraque ætate est, primò statim unguenti cærulei fortioris, in *pharmacopœa Londinensi* descripti, drachmæ duæ a ministro, cujus manus vesicis contactæ sunt, circa talos infricantur. Tum; uno die intermisso, alterum tantum unguenti adhiberi potest, sic, ut bidui spatium interponatur. Post quod, si nulla ptyelismi indicia accedant, una tantum drachma infricatur, ita, ut singulæ, quæ subsequuntur, infrições ascendant, donec ad truncum corporis perventum sit. Tum vero primum carpi perfricantur, ab iisque gradatim ad scapulas usque proceditur. Ne argentum vivum plus justo ad os feratur, ad cutem divertendum est. Oportet igitur ægrum semper in cubiculo calido versari, largamque copiam vel aquæ, in qua hordeum decoctum est, vel feri lactis, vel ptisanæ alicujus, bibere, qua con-

tinens perspiratio fervetur. Quod si nihilominus ptyelismus metuatur, subinde aut alvus leniori aliquo medicamento solvenda, aut sudor vaporibus calidis eliciendus est. Atque ita curatio continuari debet, ut, prout minor majorve ptyelismi metus est, altero quoque, vel tertio, vel quarto die, drachma unguenti infricetur: mediis autem diebus aut alvus purgetur, aut vapores calidi adhibeantur, nisi quidem ptyelismum dedita opera excitare velimus, quem tamen evitare vel ideo præstat, quod majorem ita argenti vivi copiam in corpus inferre licet.

Quantum argenti vivi infricari debeat, certo definire non potest. Res enim modo plus, modo minus, desiderat. Sed, etiam omnibus morbi symptomatibus ex toto sublati, frictiones tamen per quatuordecim minimum dies adhuc continuandæ sunt, & quum æger ab argenti vivi usu destiterit, balneis tamen calidis, lignorumque sudoriferorum decoctionibus, etiam nunc per aliquod tempus recte utetur.

Hæc brevis curationum, in lue venerea confirmata adhibendarum, deformatio est. Qui plenam morbi historiam, & amplam curationum specialium descriptionem requirunt, eos ad laudatum ASTRUCIUM, & qui hunc in compendium redegit, CL. CHAPMANUM, remittimus.

Nonnunquam tanta luis venereæ pertinacia est, ut argentum vivum ab ea vincatur, & quamvis usus hujus remedii non iteratus, sed repetitus sit, quædam tamen partium singularum vitia, nominatim nodi, ac periosteï tumores, remaneant. In his interdum proficiunt radices mezerei, sic, ut uncia illarum ex congio aquæ ad dimidias decoquatur, hujusque aquæ libra in die bibatur. Si qua sunt symptomata, quæ argento vivo non cedant, ea fortassis evincet radicum sarsæ parillæ decoctio, per longum tempus pota, maxime, si ager cælum mutet, atque in regiones calidiores discedat.

Quandoquidem omnibus libris antecedentibus (si proximum excipias, ubi opus non fuit, quum mentis morbos non in species diduxerimus) tabula subiecta est: huic quoque aliquam subijciemus, quæ cachexiarum genera & species sub uno conspectu ponat.

TABULA CACHEXIARUM GENERALIS.

GENERA.

SPECIES.

I. Corpulentia.

II. Hydrops.

1. Hydrops ἀνὰ σάκκα.
2. Hydrocephalus.
3. Hydrops pectoris.
4. Ascites.

III. Icterus.

1. Icterus spasmodicus.
2. Icterus a pressu.
3. Icterus calculosus.

IV. Emphysema.

1. Emphysema primitivum.
2. Emphysema adventicium.

V. Tympanites.

VI. Physconia.

VII. Atrophia.

VIII. Osteosarcomis.

IX. Sarcomis.

X. Mortificatio.

1. Sphacelus.
2. Necrosis.

XI. Scorbutus.

XII. Scrofula.

XIII. Cancer.

XIV. Lues venerea.

A P P E N D I X

D E

AQUÆ, EX QUA BYNE MACERATA EST,

V I R T U T E

SCORBUTUM IN MARI SANANDI.

OMNIA genera vegetabilium recentium, quæ ad cibum idonea sunt, scorbutum sanant. Sed aqua, ex qua byne macerata est, similem, ac succi recentes plurimum vegetabilium, naturam habet. Similes igitur effectus præstet, necesse est. Substituamus hanc aquam succis vegetabilium recentium, & observemus, num scorbutum sanet. Si sanat, nunquam remedio adversus hunc morbum carebimus. Byne enim, probe exsiccata, per plures annos integra manet, navibusque imponi, nec unquam in mundo non esse potest, si quando accidat, ut nautæ scorbuto corripiantur.

His argumentis inductus, anno hujus seculi sexagesimo secundo celebriores quosdam Medicos Londinenses rogavi, vellent auctoritate sua a summo rei navalis Senatu impetrare, ut iusta hujus remedii experimenta capi juberentur.

Annuit precibus nostris Senatus, atque experimenta in nosocomiis nauticis Portsmouthæ & Plymouthæ fieri mandavit. Sed successus spei conceptæ plane non respondit. Ex epistola enim Cel. HUXHAMi apparet, bynæ in utroque loco effectus valde noxios adscriptos fuisse.

Hi vero ab ægris simulati fuerant, stomachantibus, atque acerbè ferentibus, sc, dum byne nutriebantur,

ab omnibus reliquis vegetabilibus recentibus abstinere. At fieri tamen non poterat, ut huic ipforum luxuriæ subscriberetur: alioqui genuinos bynes effectus certo explorare haud licuisset.

Nihilominus summus rei navalis Senatus iterum mandavit, ut byne navibus, longiora itinera facturis, imponeretur, & aquæ, ex qua ea macerata esset, experimenta tum caperentur, quum, vegetabilium recentium illecebris remotis, spes ostenderetur, illam ab ægrotantibus æquioribus animis assumptum iri.

Sed nihil de experimentorum successu ad Senatum renuntiatum est. Pro certo igitur ponere licet, ea neglecta fuisse. Neque id mirum videri debet, si nobiscum reputemus, quantopere omnium mentes ea reformident, quæ ad experimenta, sanitatem tam prope contingentia, vel e longinquo accedunt.

Nec vero, publica hæc mandata impetrasse, fatis habuimus, sed simul privatim eadem de re Chirurgos quosdam navales adivimus. Pace autem interea temporis composita, exigua, vel nulla, opportunitas experimenta in navibus regiis capiendi relicta fuit, quum naves bellicas post id tempus raro tamdiu in mari permanere oportuerit, ut nautæ scorbuto affici potuerint.

Experimenta igitur ut in navibus Societatis Indiæ orientalis fierent, operam dedimus, eaque de re nonnullos, in iis merentes, adivimus. Sed apud hos petitio nostra nihilo magis, quam apud illos, qui in navibus regiis fuerunt, valuit.

Tot conatibus in cassum adhibitis, minimum absuit, quin, experimenta iusta unquam captum iri, desperaremus. Nec profecto incepta persecuti essemus, nisi appendix, Illustrissimi PRINGLIi libro *de morbis castrensibus* subjecta, ad similia experimenta instituenda nos excitasset: quæ quidem sententiam nostram de aquæ, ex qua byne macerata est, ad scorbutum sanandum efficaciam non mediocriter confirmarunt.

Experimenta igitur, quæ feceramus, singulatim descripta, cum exhortatione ad bynen in scorbuto tentandam, peculiari libello, qui *experimental essays* inscribitur, edidimus.

Quamquam hic libellus mense Maio anni 1764 jam prodierat: diu tamen nihil de quoquam uno experimento inaudivimus, donec triennio fere post, mense Martio anni 1767, navis regia, Jason, cui frater noster præfectus fuerat, ex insulis Falklandiæ in patriam reversa est. In hoc enim itinere experimenta quædam capta, iisque salubres bynes effectus cognitos fuisse, magna cum voluptate intelleximus.

Chirurgus navis, Cl. YOUNGIUS, diarium suum ad nos misit, in quo quatuor ægrorum historias consignaverat, quæ, etiamsi vim bynes antiscorbuticam non omnino demonstraverint: falsa tamen illa crimina, quibus eam in nosocomiis nauticis, Portsmouthensi & Plymouthensi, infamarant, gravissimo testimonio revicerunt. Ex iis enim apparuit, aquam, ex qua byne macerata est, liberalissime, sine ullo noxæ metu, potari posse.

Quatuor illas historias, a Cl. YOUNGIO nobiscum communicatas, mox libello nostro, iterum edito, subjecimus. Sed paucis mensibus post aliud, & quidem locupletissimum, testimonium ex India orientali a Cl. BADENACH, qui tum temporis in navi Societatis Indiæ orientalis Nottingham Chirurgi munereungebatur, post autem, in patriam reversus, Doctoris honores rite impetravit, accepimus.

Is in litteris, Bombaiæ a. d. XVII. Cal. Novemb. 1766, datis, sex ægrorum historias ad nos transmisit, quæ, scorbutum in mari liquore nostro, sine victus vegetabilis recentis ope, vere sanari posse, commonstrant.

Quæ res quum ad nautarum salutem quam maxime pertineat, nostrum esse judicavimus, historias illas, a Cl. BADENACH nobiscum communicatas, sta-

tim publici juris facere, edito schediafmate, quod inscripsimus: *An historical account of a new method of treating the scurvy at sea.*

In gratiam Lectorum, quibus schediafma istud, cujus exempla divendita jam sunt, videre non contigit, ipsas illas historias, una cum auctoris epicrisi, hic subjicimus.

H I S T O R I A I.

„ Carolus Wareham, nauta, annos circiter viginti duos natus, alias sanus, nuper, cum nave Pococke ex India orientali in patriam reversus, navem Nottingham conscendit.

„ Circiter initium mensis Martii anni 1766, quo tempore navis nostra in portu Gravesendensi stabat, febre catarrhali corripitur, ex qua non prius convalescit, quam, medio fere mense Aprili, calores verni redierunt, nave nostra tunc integrum jam mensem per mare vecta. Ab hoc tempore usque ad medium mensem Maium iisdem, quibus reliqui nautæ, officiis fungitur.

„ Duodevicesimo circiter mensis hujus die de gingivis exulceratis, animaque foetente, conqueritur. Corpus colore obscure flavo tinctum est. Solvitur alvus aqua, ex qua tamarindi cum tartari cremore decocti fuerant, osque gargarizatur. Nihil proficitur. Symptomata scorbutica per reliquum mensem Maium, primamque mensis Junii hebdomadam, ita invalescunt, ut ægrum lecto affigant.

„ Octavo mensis Junii die, quo aquam, ex qua byne macerata fuerat, primum bibit, has scorbuti notas exhibet: Gingivæ spongiosæ sunt, tument, dolent, livent, leviterque tactæ cruentantur. Spiritus tam male olet, ut neque ipsi, neque commilitonibus, tolerandus esse videatur. Dolor molestus pectus transversum occupat, cum difficultate spirandi,

randi, ad minimum corporis motum ingravescente. Pulsus naturali durior, pauloque celerior; corporis calor sano minor; alvus adstricta; urina admodum rubra, cum spuma pingui, per summa innatante, est. Crura & femora pustulis ac maculis lividis obseffa sunt. Poplites rigent, & dolent. Genua maximam partem tument, ac dolent. Crura semper circiter vesperam intumescunt. Cutis arida est. Oris exulceratio ciborum solidorum usum prohibet. Cibariam igitur voluntatem invitus coërcet, atque hinc infirmatur & macrescit.

Hoc die libram aquæ, ex qua byne recens macerata fuerat, bibit, sic, ut panis bis coctus in ea decoctus, saccharumque adjectum esset: unde potio non palato tantum, sed ventriculo etiam, accepta fuit. Alteram libram, cui elixirum vitrioli instillatum fuerat, per diem bibit, neque alio præterea cibo, aut potu, utitur. Grana, ex quibus potio parata fuerat, in pulvem cum oleo dulci redacta, poplitibus rigidis imponuntur.

Nono mensis Junii die eodem victu utitur. Nulla mutatio apparet.

Decimo die respiratio adstricta (quam æger nominare consueverat) remittitur. Cutis per noctem paululum madet. Victus idem, qui heri, ac nudius tertius, est. Exhibetur bolus catharticus.

Undecimo die tres libras potionis assumit. Respiratio liberior, poplitumque dolor minor est. Alvus ter dejicitur.

Duodecimo die idem, qui heri, victus. Alvus æque soluta est. Facies colorem recuperare incipit. Dolor pectoris conquiescit. Cutis magis humet. Dolores artuum minuuntur.

Decimo tertio die, vehementes intestinorum tensiones per noctem experitur. Succedunt dejectiones frequentiores. Utitur portione, in qua panis bis

„ coctus decoctus est: meraca abstinetur, quod me-
„ tus est, ne alvus nimium purgetur. Præterea cor-
„ tex peruvianus ex aqua decoquitur, eaque aqua,
„ cum melle rosaceo & spiritu vitrioli mixta, os col-
„ luitur.

„ Decimo quarto die, dejectiones manent, sed in-
„ testinorum torsiones desierunt. Omnia sympto-
„ mata mitiora sunt. Tres libras potionis assumit.

„ Decimo quinto die, omnes, tum pectoris, tum
„ artuum, dolores finiti sunt. Pustulæ ac maculæ li-
„ vidæ majorem partem evanuerunt. Os purum est.
„ Gingivæ minus spongiosæ sunt. Æger alacriter
„ obambulat. Alvus modice soluta est.

„ Decimo sexto die, æger tam bene se habet, ut
„ ad labores consuetos redire non dubitet. Sed, plu-
„ via cadente, madescit, insuperque vehementio-
„ rem corporis motum pectori inimicum sentit. Vic-
„ tus ratio eadem, quæ superioribus diebus, est.

„ Decimo septimo die, eodem victu utens, con-
„ suetis laboribus fungitur.

„ Decimo octavo die, omnia eadem, quæ pridie,
„ sunt.

„ Ab hoc autem die potionem ægro non amplius
„ exhibeo, propterea, quod byne, quam navi im-
„ ponendam curaveram, fere omnis consumpta est.
„ Quid sit? Paucis diebus post omnia scorbuti symp-
„ tomata revertuntur. Recurro ad remedia consueta,
„ hoc est, ad bolos atque decoctiones, alvum purgan-
„ tes, pilulasque, ex scilla confectas. Tento etiam
„ saccharum, in quadruplo aquæ pondere solutum,
„ idque eadem fere ratione & mensura, ac potionem,
„ ex byne paratam, exhibeo. Sed hæc omnia parum
„ proficiunt. Æger iterum lecto affigitur, elapsisque
„ ab omiſſa potione quatuor hebdomadis, tantum
„ non æque graviter, atque ante illius usum, ægrotat.

„ Decimo sexto mensis Julii die navem ad insulam

„ Joannam (unam ex insulis Comorensibus , inter
 „ partem insulæ Madagascar , cauro obversam , &
 „ continentem Africæ sitam) appellimus , ægrumque
 „ cum quadraginta prope aliis , scorbuto laboranti-
 „ bus , in terram exponimus : ubi , in tentoriis ex-
 „ tructis collocati , fructibusque ac plantis recentibus
 „ vescentes , paucos intra dies convalescunt ”.

H I S T O R I A II.

„ Johannes Hyett , miles recens conductus , unum
 „ & viginti annos natus , navem conscendit. Circi-
 „ ter decimum quartum mensis Junii diem gingivæ
 „ spongiosæ fiunt , isque de dolore infirmi dorsi fixo ,
 „ vagisque , omnia membra percurrentibus , conque-
 „ ritur. Ingravescunt hæc mala usque ad duodevicesi-
 „ mum ejusdem mensis diem , quo gingivæ livent ac
 „ tument ; femora , crura & poplites vehementer do-
 „ lent ; scapulæ atque artus exanthematibus purpu-
 „ reis , maculisque latis , scatent ; alvus adstricta , ac
 „ lotium valde rubicundum est.

„ Hoc die aquæ , ex qua byne macerata fuerat , li-
 „ bras tres bibit , quæ alvum bis sine torsione intesti-
 „ norum dejiciunt.

„ Undevicesimo die tantumdem bibit.

„ Vicesimo die per omnia melius habet. Portio
 „ medicamenti ad quatuor libras augetur , sic , ut ex
 „ duabus panis bis coctus decoquatur , totidemque
 „ potui dentur.

„ Vicesimo primo die eodem victu utitur. Dolores
 „ desierunt ; alvus soluta manet ; os purius est ; gin-
 „ givæ sanescere incipiunt ; color floridior fit ; vires
 „ redeunt.

„ Vicesimo secundo die de nullo fere malo amplius
 „ conqueritur ; os & gingivæ tam bene se habent ,
 „ ut pane bis cocto sicco vesci possit ; vires tantæ

- „ sunt, ut ad labores consuetos revertatur.
 „ Vicesimo tertio die optime valet. Atque ab hoc
 „ die usque ad vicesimum sextum labores suos alacri-
 „ ter peragit. Sed, byræ deficiente, ad pristinam im-
 „ becillitatem cito recidit. Confugio ad consueta scor-
 „ buti remedia: sed nihil proficio. Symptomata enim
 „ ingravescent, donec navis ad insulam Joannam ap-
 „ pellitur, ubi paucorum dierum spatio convalescit ”.

H I S T O R I A I I I.

- „ Thomas Redhead, miles recens conductus, tri-
 „ ginta duos annos natus, crurum & talorum tumore
 „ corripitur, digiti impressi vestigium servante. Cutis
 „ illorum arida, aspera, maculisque purpureis conf-
 „ persa est. Eædem maculæ femora quoque occupant.
 „ Alvus pertinaciter adstricta est.
 „ Decimo septimo mensis Junii die ad alvum pur-
 „ gandam decoctione tamarindorum cum cremore
 „ tartari utitur.
 „ Duodevicesimo die tres medicamēti libras exhibeo,
 „ sic, ut ex altera sesquilibra panis bis coctus
 „ decoquatur, altera potui inserviat.
 „ Undevicesimo & vicesimo die eodem victu uti-
 „ tur. Alvus soluta est. Crura ac tali multum detu-
 „ muerunt.
 „ Vicesimo primo die nec tumor, nec maculæ, am-
 „ plius apparent. Ab hoc tempore consuetis laboribus
 „ fungi incipit, pergitque, donec navem ad insulam
 „ Joannam appellimus ”.

H I S T O R I A I V.

- „ Jacobus Vaughan, miles recens conductus, un-
 „ deviginti annos natus, gracilis, & satis sanus, cir-
 „ citer decimum mensis Junii diem viribus defici in-

„ cipit ; gingivæ exulcerantur ; anima foetet ; facies
 „ pallore quodam inalbescit ; crura & brachia macu-
 „ lis purpureis decolorantur.

„ Symptomata ista in dies ingravescent , aliaque
 „ etiam accedunt , sic , ut duodevicesimo die hæc fere
 „ in ipso appareant : Gingivæ adeo tument , ut parum
 „ absit , quin dentes obtegant , livent , laxæ & spon-
 „ giosæ sunt , ac vehementer dolent ; anima pessime
 „ olet ; spiritus ægre trahitur ; dolor , ad minimum
 „ corporis motum increascens , pectori insidet ; facies
 „ turget , genæque , propius inspectæ , purpuræ colo-
 „ rem exhibent ; lumbi , omnesque artus dolent ; par-
 „ tes extremæ innumeris exanthematibus purpureis ,
 „ maculisque amplis , obsidentur ; pulsus durus , par-
 „ vus , & celer ; urina valde rubra , alvusque durissi-
 „ ma est.

„ Hoc die aqua , ex qua byne macerata fuerat , uti
 „ incipit , ita , ut tres libras eadem , qua diximus ,
 „ ratione assumat.

„ Undevicesimo die , nulla apparet mutatio. Re-
 „ medio , quod facile sustinet , itidem , ut pridie , utitur.

„ Vicesimo die , alvus semel dejicitur. Cætera ea-
 „ dem sunt , nisi quod dolor , pectus transversum
 „ occupans , magis ad latus se inclinât. Portio me-
 „ dicamenti ad quatuor libras augetur. Pedes aceto
 „ calido foventur.

„ Vicesimo primo die alvus bis solvitur. Æger per
 „ omnia melior est. Dolores vagi ex toto dispulsi
 „ sunt. Spiritus minus foetet. Facies minus livet , ac
 „ detumescit.

„ Vicesimo secundo die , os purius est ; gingivæ
 „ firmiores evadunt ; æger de nulla re , nisi de sensu
 „ quodam molesto in coxendice sinistra , queritur.

„ Vicesimo tertio die , multum per noctem suda-
 „ vit. Sumit bolum catharticum , osque ex repri-
 „ mentibus gargarizat.

„ Viceſimo quarto die alvus ſæpius deſicitur.
 „ Exanthemata purpurea & maculæ evanuerunt. Co-
 „ lor faciei floridior eſt. Nulla pars corporis dolet. Os
 „ ex aqua, in qua cortex peruvianus decoctus eſt,
 „ adjecto elixirio vitrioli, gargarizatur.
 „ Viceſimo quinto die, ſanus eſt, & bene valet,
 „ ſic, ut ad labores conſuetos redeat. Manet in hoc
 „ ſtatu uſque ad finem menſis Junii, ſed retro ante
 „ revolvitur, quam *navem* ad inſulam Joannam ap-
 „ pellimus, ubi una cum reliquis integræ ſanitati
 „ reſtituitur ”.

H I S T O R I A V.

„ Franciſcus Turner, miles recens conductus,
 „ quamvis diu in mari verſatus, nunquam tamen
 „ antea ſcorbuto laboraverat. Circiter viceſimum
 „ quintum menſis Maii diem, cruſ ſiniſtrum mihi
 „ oſtendit, in cujus ſura multæ ulcerum cicatrices
 „ apparent, quæ nunc livent, dolent, tenduntur,
 „ ac rigent. Gingivæ, eodem tempore putres &
 „ ſpongioſæ, dubitare me non ſiunt, quin vero
 „ ſcorbuto correptus ſit. Potui datur aqua marina;
 „ alvus ſolvitur; os gargarizatur. Fruſtra. Malum
 „ in dies creſcit, & tandem cicatrices ſponte rum-
 „ puntur. Gingivæ adeo putrent, ut ad leviffimum
 „ contactum cruententur. Sura ſiniſtra mox rigeſcit,
 „ amboque poplites contrahuntur, & indoleſcunt.
 „ Pulſus parvus ac duriuſculus, viriumque imbecil-
 „ litas tanta eſt, ut æger vix aliquot paſſus progre-
 „ di poſſit.

„ Quum hyne fere omnis conſumpta eſſet, pri-
 „ mum ei decoctio radicum ſarſæ parillæ per quin-
 „ que dies exhibetur, quæ in crure ſiniſtro perſpi-
 „ cue proficit, ſiquidem id remolleſcit, coloremque
 „ ſaniores induit.

„ Ab undeviceſimo menſis Junii die uſque ad

„ vicesimum quartum, singulis diebus aquæ, ex
 „ qua byne macerata fuerat, ternas libras bibit, quæ
 „ alvum solvunt, brevique hoc temporis spatio ri-
 „ gorem ac livorem crurum & poplitum tollunt.
 „ Ulcera coalescunt, gingivæ sanantur, ægerque
 „ per omnia tam bene se habet, ut ad labores con-
 „ suetos redeat, iisque per totum reliquum iter ala-
 „ criter fungatur ”.

HISTORIA VI.

„ Johannes Harlington, miles recens conductus,
 „ triginta septem annos natus, mediæ staturæ, fa-
 „ nus antea fuerat. Circiter vicesimum quintum
 „ mensis Maii diem, gingivæ spongiosæ fiunt, pal-
 „ lent, exulcerantur; anima foetet; ambo poplites ri-
 „ gent; dolores omnes artus pervagantur.

„ Increscunt hæc mala usque ad octavum mensis
 „ Junii diem, quo præterea fixus in lumbis dolor
 „ accedit, cum tumore genuum, ac tuberibus in
 „ parte tibiæ interiore, quorum quædam cærulei
 „ coloris sunt. Alvus durissima, corpusque adeo
 „ enervatum est, ut vix e lecto prorepere possit.

„ Hoc die aquæ, ex qua byne macerata fuerat,
 „ libras duas ipsi eadem ratione, qua reliquis, ex-
 „ hibeo.

„ Die nono & decimo, eandem medicamenti por-
 „ tionem assumit. Nulla apparet mutatio.

„ Die undecimo, alvus paululum solvitur. Symp-
 „ tomata minui incipiunt. Portio medicamenti ad
 „ tres libras augetur.

„ Die duodecimo, color faciei magis floret, om-
 „ nesque dolores tolerabiliores sunt. Præter medica-
 „ menti usum, os ex antisepticiis gargarizatur, &
 „ tibiæ tumores spiritu vini, in quo camphora so-
 „ luta est, perfricantur.

„ Die decimo tertio, noctu alvus fluere cœpit.

- „ atque interdiu pergit. Omnia symptomata leviora
 „ sunt. Iisdem, quibus pridie, remediis utitur.
 „ Die decimo quarto, melius se habet.
 „ Die decimo quinto, alvus etiam nunc fluit. Ipse
 „ belle est.
 „ Die decimo sexto, in eodem, quo pridie, sta-
 „ tu est.
 „ Die decimo septimo, alvus adhuc fluit. Omnia
 „ symptomata, præter dolorem infimi dorsi, tolera-
 „ biliora sunt.
 „ Die duodevicesimo, nulla apparet mutatio.
 „ Die undevicesimo, paulum sudat. Portio me-
 „ dicamenti ad quatuor libras augetur, eaque ulti-
 „ ma est, quam assumit.
 „ Quum per omne hoc tempus sola byne victi-
 „ taverit, tantum virium non recuperat, ut munia
 „ sua obire possit. Paucis igitur diebus post, omni
 „ byne consumpta, maximam temporis partem in
 „ lecto decumbere cogitur, donec ad insulam Mohi-
 „ lam appellimur. Quamquam autem, dum in hac
 „ insula sumus, & per quinque illos dies, quibus
 „ illinc ad insulam Joannam navigamus, magna
 „ malorum aureorum, limoniorum, aliorumque
 „ fructuum, copia vescitur: morbus tamen, prop-
 „ ter herbarum olerumque recentium inopiam, per-
 „ parum levatur. Decimo sexto autem mensis Julii
 „ die ad insulam Joannam appulsus, una cum reli-
 „ quis ægris, sicut jam diximus, paucos intra dies
 „ convalescit”.

E P I C R I S I S.

- „ Bynea, in navem nostram impositæ, penuria,
 „ ne plura caperemus experimenta, vetuit. Quan-
 „ tum ea profuerit, his judicandum relinquimus, qui
 „ scorbutum in mari viderunt, omniaque remedia,

adhuc tentata, parum, aut omnino nihil, adversus
illum valuisse; cognitum habent.

„ Ægri, quidquid profecerunt, quantumcumque
fuit, illud totum aquæ, ex qua byne macerata
fuerat, panique bis cocto, in eadem aqua decocto,
debuerunt. Neque enim Societatis Indiæ orientalis
naves tanta ciborum varietate instruuntur,
ut regiæ, quibus juscula carniū exsiccata, quæ
portabilia nominant, fago, oryza, hordeum, &c.
suppeditari consuerunt. Certumque habemus,
ægros nostros nihil aliud gustasse, ut qui per oris
ulcera cibis solidioribus vesci non potuerint.

„ Ex paucis illis, quæ facta a nobis sunt, experimentis
veri simile fit, aqua, ex qua byne macerata est,
per triduum, vel quatrimum, pota, dolores scorbuticos
imminui, alvum fluere, maculas pustulasque dispelli:
eadem satis mature, satisque copiose; exhibita ægros
intra decem circiter dies ita confirmari, ut lectum
relinquere, & laboribus modicis vacare possint:
minores ejusdem portiones, post restitutam sanitatem continuatas,
quominus ægri in scorbutum recidant, per plures
menses præcavere, sic, ut nullo præterea remedio
opus sit: id quod nihil earum rerum, quæ in naves
illo consilio impositæ adhuc fuerunt, efficere potuit:
consociatis cum medicamento nostro jusculis carniū portabilibus, fago, oryza,
carnibus recentibus, & quæ similia sunt, etiam in
longissimis navigationibus non esse, quod nautis
scorbutum metuamus.

„ Byne, quam adhibuimus, Gravesendæ emptæ
fuerat. Sacco inclusa atque in cubiculo præfecti
tormentorū bellicorū recondita, tribus mensibus
post, quum ea uti cœpimus, illibatam integritatem
servarat.

„ In paranda aqua formulam, ab inventore præf-

„criptam, secuti sumus, necessariamque bynes portionem singulis diebus mola manuali conterendam curavimus.

„Bynes contritæ, in vas æneum amplum conjectæ, mensuræ tres aquæ ferventes mensuras affudimus, & postquam per quatuor horas steterant, percolavimus, ægrisque, suam cuique portionem, distribuimus. Liquor percolatus pallidi coloris, saporis subdulcis ac pergrati, fuit. Calori septuaginta quatuor graduum scalæ Fahrenheitianæ per viginti quatuor horas expositus, dulcedinem prorsus incorruptam servavit: sed post triginta sex horas in vappam degeneraverat, coacuerat, spumamque in superficie exhibebat. Liquor, ex byne decocta paratus, minus bonæ notæ fuit, coloris obscurioris, glutinosus, sex fere octove horis tardius fermentescens ”.

Medicamentum nostrum etiam in Regina, Societatis Indiæ orientalis nave, tentatum est, quum anno hujus seculi sexagesimo nono patriam repeteret. Sed unus tantum ex nautis scorbuto laborabat, nec symptomata, nisi tribus ante hebdomadibus, quam navis in canalem Britannicum ingressa est, magnopere invaluerant. Aqua tamen, ex qua byne macerata fuerat, pota, ita refectus est, ut tum, quum is, qui nobis hæc retulit, Dartmouthiæ de nave abibat, laboribus suis commode vacare posset.

Chirurgus, in hac nave merens, eidem viro narraverat, se, quum ex patria in Indiam orientalem profecti essent, multis scorbuticis, qui tum in nave fuerint, hanc potionem exhibuisse, eos, qui levius ægrotaverint, omnes ex toto convaluisse, in his autem, qui symptomatibus nimis gravibus laboraverint, nihil aliud, quam morbi progressum impeditum fuisse.

Quas hætenus commemoravimus historias, comprobandæ medicamenti nostri antiscorbutici efficacæ sufficere posse existimamus. Sed nulla est, quæ

evidentius illam demonstret, quam sequens, a Cl. FOTHERGILLO ad Cl. RUTRY a. d. XV. Cal. Sept. 1770 perscripta:

„ Superiore hieme ad cauponem quemdam vocatus sum, quem talem inveni: Odor cubiculi, in quo decumbebat, tam foedus erat, ut in conclavibus, in quibus ptyelismus excitari solet, foedior esse non possit. Ad lectum propius accedens, illum ab anima cubantis proficisci sentiebam, quæ non minus, atque hominis vehementissimo ptyelismo obnoxii, foetebat. Corpus, quasi aqua inter cutem distentum, turgebat, gingivæ putres & spongiosæ erant, cum largo salivæ profluvio. Vires defecerant, nullum omnino cibi desiderium urgebat, spiritus ægre trahebatur, pulsusque ita languebat, ut vix tactu perciperetur. Manus & facies sudoribus frigidis, glutinosis, madebant, alvus continenter fluebat, parum urinæ reddebatur, sitis haud magna erat, pauca alimenta assuuebantur.

„ Æger triginta circiter annos natus erat, qui aliquot annis abhinc diem noctemque potando continuarat, sed inde ab aliquot mensibus sobrie vixerat. Medicamenta, ex argento vivo parata, neque interno, neque externo usu, unquam adhibuerat. Ædes, quas habitabat, exiguæ erant, & ab ultimæ sordidissimæque plebis hominibus, ibi compotantibus, frequentabantur: ipse in loco angusto atque impurissimo decumbebat.

„ Morbum pro vero scorbutico habebam, nec dubitans, quin mors proxime abesset, inutile iudicabam, eum iterum invisere. Quum pharmacopola in vicinia habitaret, in ædes ejus accedens, bynen ex aqua macerari, ejusque aquæ, quantum æger devorare posset, quatuor ad minimum libras, viginti quatuor horarum spatio, ingeri

„ jubebam. Itaque faciebant. Paucas post hebdoma-
 „ das pharmanopolæ forte obuius, rogabam, quam-
 „ diu æger, quem inviseram, vitam adhuc traxisset.
 „ Is vero ægrum, solo isto medicamento usum *),
 „ intra paucos dies convalescere cœpisse, ac nunc
 „ integræ sanitati restitutum esse, mihi narrabat ”.

*) Aliquanto post, quam scripta erat hæc epistola, Cl. FOTHERGILLUS rescivit, pharmacopolam suo ipsius iudicio singulis medicamenti portionibus aliquot guttas lixivii tartari adjecisse. Quo consilio id fecerit, haud facile divinaveris. Vis bynes antiseptica certe guttulis istis intendi non potuit.

Idem vero hoc medicamentum, ne quid dissimulemus, non eandem efficaciam præstitit in experimentis, quæ in itineribus, per Oceanum pacificum factis, instituta sunt.

Quum naves regiæ, Delphinus & Hirundo, nuper orbem terrarum circumnavigarent, Chirurgi bynen periclitari, successumque litteris consignare, iussi erant.

Ex diario, quod Cl. HUTCHINSON, navis Delphini Chirurgus, scripsit, apparet, scorbutum sexta circiter hebdomade, quam mare australe ingressi fuerant, se primum manifestasse, metumque fuisse, ne vulgaretur. Quum maximam aquæ partem jam consumpssissent, nescirentque, quando nova potituri essent, bynen in paucis tantum experiri licuit. Tres igitur, in quibus experimenta caperentur, delecti sunt.

Omnes scorbutum æque graviter laborabant, atque ægri, a Cl. BADENACH descripti. Aqua, ex qua byne macerata fuerat, vicesimo primo mensis Maii die uti incipiebant, singulisque diebus ternas, vel

quaternas, libras assumentes, sic, ut ex ea, pro suo quisque gustu, vel panem & fructus coquerent, vel panem bis coctum macerarent. Victus hic non palato tantum, sed etiam ventriculo, acceptus erat. Alvum more suo blande solvebat. Symptomata scorbuti post primam hebdomadem manifesto remittebant. Septimo autem mensis Junii die navis feliciter in insulas nonnullas incurrebat, nucibus cocoa, aliisque vegetabilibus gratis recentibus, sic abundantes, ut ægroti bynes usui statim renuntiarent. Per totum reliquum iter non opus erat ad hoc remedium recurrere, nisi tum, quum a lava ad promontiorum Bonæ Spei navigabant, quo tempore magna nautarum pars ægrotabat. Ibi tum, qui ex febribus, alviq̃ue profluviis, assurrexerant, aquam, ex qua byne macerata fuerat, liberalissime potabant. Quamvis igitur morbis illis valde infirmati, adeoque scorbuto peropportuni essent: gingivæ tamen firmæ manebant, neque maculæ in cute, aut aliæ scorbuti notæ, usquam apparebant.

Alteri navi tam felici esse non contigit. Paulo enim post, quam fretum Magellanicum superaverat, a Delphino separata, cum plurimis maximisque molestiis conflictata est, dum in Indiam orientalem perveniret.

Cl. WATSONUS, Chirurgus hujus navis, in diario suo, quinque ægrorum historias copiose accurateque descripsit, qui aquam, ex qua byne macerata fuerat, assumpserant, tametsi duodeviginti omnino in nave essent, qui scorbuto laborarent. Sed quinque illi gravius cæteris fuisse affecti videntur.

Quamvis non modo aquam, ex qua byne macerata fuerat, sed recentia etiam vegetabilia, ex insulis, in quas navis subinde incurrebat, apportata, plena manu illis suppeditarentur: duo tamen moriebantur, malumque in tribus superstitibus tam alte infederat, ut non, nisi elapsis sex octove hebdomadibus, confir-

marentur, tametsi interea temporis, alicubi in India orientali, (loci nomen non proditum est) in terram expositi, perpetuo suavissimis illis fructibus, quibus regiones, inter tropicos positæ, abundant, ad satietatem vescerentur. Unde, scorbutum, in mari australi ingruentem, præcipue contumacem esse, conficitur.

Nihilominus Cl. WATSONUS, bynen, etiamsi scorbutum non sanaverit, eo tamen valuisse credit, ut mali progressum insigniter retardaret. Neque negat, eam ab infectis paululum corruptam fuisse. Dubitat quoque, an ab initio optimæ notæ fuerit, siquidem aqua, ex cujus mensuris tribus una bynes mensura macerata fuerat, saporem minus dulcem habuit, sic, ut tres bynes mensuras ex quinque aquæ mensuris macerari oporteret.

Byne ante, quam in naves imponitur, curiosissime exsiccanda, capsulisque angustis, probe clausis, indita, in conclavi, quo panes repositi sunt, servanda est.

Quomodo hoc remedium parari atque exhiberi oporteat, ex historiis, jam propositis, satis patet. Quo magis autem ejus efficacia præ cæteris medicamentis, ad scorbutum adhuc commendatis, perspiciatur, excerpta quædam ex Cl. LINDIO *) hîc subjiciemus, in quibus experimentorum quorundam, a se captorum, successum exponit.

*) *Treatise on the Scurvy, page 191.*

„ Remediorum antiscorbuticorum potestatem ex-
 „ perturus, anno hujus seculi quadragesimo septi-
 „ mo, vicesimo mensis Maii die, in nave Salisburyæ,
 „ tum temporis per mare vecta, duodecim ægros, iis-
 „ dem fere symptomatibus affectos, selegi. Omnes
 „ gingivis putridis, maculis, lassitudine, genuum-

que imbecillitate, laborabant. Omnes in eodem loco cubabant, commodo ægrotis conclavi, in prioris navis parte sito. Omnes eodem victu, ut avenæ ptisana, cui ad saporis gratiam saccharum adjectum erat, pro jentaculo; sæpe numero jusculis carniū vervecinarum recentium, alias farto ex uvis corinthiacis exsiccatis, vel pane bis cocto, in aqua decocto, cum saccharo, &c. pro prandio; hordeo cum uvis passis, oryza cum uvis corinthiacis exsiccatis, sago cum vino, vel similibus, pro cœna, utebantur. Duo ex illis singulis diebus binas vini, ex pomis confecti; libras bibebant. Duo alii, ter in die, inani ventriculo, viginti quinque guttas elixirii vitrioli assumentes, osque ex reprimentibus, quibus larga ejusdem elixirii portio adjecta erat, gargarizabant. Duo alii, ter in die, inani ventriculo, aceti, quantum duo cochlearia capiunt, devorabant, idemque acetum non tantum ptisanis & reliquis cibis, sed etiam humori, ex quo os gargarizabant, liberali manu addebant. Duo, cæteris gravius ægrotantes, (poplitum enim tendines jam obriguerant, quo symptomate omnes reliqui vacabant) aquam marinam potabant, singulis diebus libræ dimidiæ pondere, quod, prout alvum magis minusve solvebat, imminuebatur, vel augebatur. Duo alii singulis diebus bina mala aurea, & singula limonia, ex intervallis, inani ventriculo, avidissime comedebant, sed non amplius sex dies, intra quos omnia, quibus carere poteramus, mala aurea & limonia absumpserant. Reliqui duo electuarii, ex alio, feminibus sinapeos, raphani radicibus, balsamo peruviano, & myrrha, confecti, quod Chirurgus quidam, in nosocomio aliquo merens, commendaverat, quantum nucis masculinæ magnitudinem implebat, ter in die assumentes: inter quæ aqua, ex qua hordeum cum tamarindis de-

„ coctum erat, potui dabatur, alvusque decoctione
 „ tamarindorum cum cremore tartari ter quaterve le-
 „ niter solvebatur.

„ Citissimum maximeque conspicuum effectum
 „ mala aurea & limonia præstiterunt. Alter enim ex
 „ his, qui ea comederant, sex intra dies ita confir-
 „ matus fuerat, ut laboribus consuetis vacare posset.
 „ Maculae quidem nondum ex toto evanuerant,
 „ neque gingivæ sanæ erant: sed, nullo alio reme-
 „ dio, præterquam gargarizatione ex vitrioli elixirio,
 „ usus, prius convaluit, quam navis a. d. XVI. Cal.
 „ Jul. portum Plymuthensem teneret. Alter omnium
 „ optime sanitati restitutus fuerat, eamque ob cau-
 „ sam ei cura cæterorum ægrotantium commissa est.

„ Proxime mala aurea, vinum, ex pomis con-
 „ fectum*), profuisse visum-est. Non optimæ illud
 „ quidem notæ fuerat, sed non nihil coalescere jam
 „ coeperat. Nihilominus hi, qui istud potaverant,
 „ exactis quatuordecim diebus, (tamdiu enim vario-
 „ rum illorum, quæ periclitati sumus, remediorum
 „ usus, si mala aurea excipias, continuatus est)
 „ reliquis longe meliores fuerunt, gingivarum pu-
 „ tredine, ac præcipue lassitudine, genuumque im-
 „ becillitate, aliquantum imminuta, cibi que cupi-
 „ ditate aucta ”.

*) Excerpta ex litteris, a Cl. IVES ad Cl. LIN-
 DIUM datis.

“ Non alienum judicavi, Te certiore facere de
 „ vini, ex pomis confecti, & aquæ marinæ,
 „ salutaribus in scorbuto effectibus, quos nuper
 „ in itinere maritimo, quod cum classe Ducis
 „ Martini feci, observare mihi licuit. Quum
 „ autem fatendum mihi sit, rebus illis nihil am-
 „ plius, quam morbi levamen, effectum fuisse,
 haud

„ haud necessarium esse videtur, singula exempla
„ testimonii loco in medium produci. Satis igitur
„ erit, Tibi narrasse, in superiori itinere
„ maritimo, quod cum eadem classe feceram, in
„ nave regia Garanono, septuaginta tormentis
„ bellicis, & quingentis hominibus, armata,
„ non tantum multos pariter, atque in reliquis
„ navibus, scorbuto laborasse, sed complurimos
„ etiam, quamvis in curandis illis nihil reliqui
„ fecerim, diem supremum obiisse. Classe in pa-
„ triam reversa, occasionem nactus, Duci Mar-
„ tino exposui, quandoquidem experimentis
„ cognitum sit, succos vegetabilium cujuscum-
„ que generis unica fida scorbuti remedia esse,
„ mihi que ipsi salutares pomorum effectus ante-
„ hac observare licuerit, dubium vix esse, quin
„ vinum, ex pomis confectum, non mediocri-
„ ter profuturum sit. Quæ monueram, cum
„ relationibus quibusdam, quas Dux aliunde
„ acceperat, congruebant. Statim igitur benigne
„ ac libenter aliquot cados vini, ex pomis con-
„ fecti, optimæ notæ, in agro Southamptonien-
„ si emit, curæque meæ commisit. In proximo
„ itinere maritimo his, qui scorbuto labora-
„ bant, singulis diebus binas ternasve vini, ex
„ pomis confecti, libras exhibebam, & quot-
„ quot illorum persuaderi potuerat, his in heb-
„ domade matutino tempore duodeviginti aquæ
„ marinæ uncias bibebant. De reliquo eadem
„ ratione, qua scorbutici solent, a me cura-
„ bantur, hoc est, quemadmodum ex colloquiis,
„ Tecum super hac re frequentatis, recorda-
„ bere, vomitu ex scilla, pilulis, ex sapone,
„ scilla, allio, &c. confectis, elixirio vitrioli,
„ aliisque medicamentis, ad stadia atque symp-
„ tomata morbi accommodatis. Ut in pauca
„ conferam, in nave nostra pro numero homi-

„ num totidem , quot in quavis alia reliquarum
 „ navium , scorbuto erant affecti. Sed , quum
 „ in reliquis navibus plurimi , in quibusdam
 „ viginti , in aliis triginta , quadraginta , quin-
 „ quaginta , & amplius , morerentur : nostra
 „ tamen navis duos tantum tresve , eosque sub
 „ finem itineris , vino , ex pomis confecto , per
 „ integram jam hebdomadem , vel decendium ,
 „ non amplius suppetente , amittebat. In por-
 „ tum reversi , multos , pessime ægrotantes , in
 „ nosocomium misimus ”.

“ Elixirium vitrioli , gargarizatu adhibitum , ad
 „ oris ulcera purganda plus reliquis remediis , nomi-
 „ natim aceto , valuisse observavi : devoratum autem ,
 „ in levandis cæteris symptomatibus nihil profuit.
 „ Atque , ut verum fatear , de efficacia hujus medica-
 „ menti in scorbuto vehementer dubitare cœpi , ex quo
 „ longissimum iter cum nave Salisburia anno hujus
 „ sæculi quadragesimo sexto , a decimo mensis Augusti
 „ die usque ad duodetricesimum mensis Octobris feci ,
 „ intra quod tempus unus tantum e militibus nostris
 „ scorbuto correptus est. Is vero , postquam ex febre
 „ intermittente quotidiana sub finem mensis Septem-
 „ bris convaluerat , corporis confirmandi gratia , eli-
 „ xirium vitrioli trium hebdomadum spatio assump-
 „ serat , nihiloque minus interea , dum remedio , ad
 „ scorbutum præcavendum commendato , utitur , in
 „ eum ipsum incidit.

„ Qui electuarium , ex allio , feminibus sinapeos ,
 „ raphani radicibus , balsamo peruviano , & myrrha ,
 „ confectum , cum decoctione tamarindorum , qui
 „ aquam marinam , qui acetum , assumpserant , qua-
 „ tuordecim abhinc diebus non magis valebant , quam
 „ hi , qui nihil aliud , nisi interdum pauxillum elec-
 „ tuarii lenitivi cum cremore tartari , ad alvum libe-
 „ ram servandam , aut sub vesperam vulgare aliquod

„ remedium , pectori levando aptum , devoraverant.
„ Unus tantum ex his , qui aceto usi erant , decen-
„ dio post levi alvi profluvio corripiebatur , quod ,
„ ut mea quidem ferebat opinio , non tam remedio
„ assumpto , quam ingenio ac decursui morbi , tri-
„ buendum erat. Quum de aliorum auxiliorum in
„ hoc morbo effectibus alio loco dicturus sim , hic
„ tantum observo , experimentis , a me captis , disci ,
„ efficacissima contra scorbutum in mari præsidia esse
„ mala aurea atque limonia. Parumque abest , quin
„ illa his valentiora credam. Sed haud scio , an , si-
„ mul exhibita , plus possint “.

Si quis experimenta LINDIANA cum iis , quæ Cl. BADENACH , cæterique , a nobis laudati , fecerunt , conferat , dubitare non poterit , quin aqua , ex qua byne macerata est , eadem virtute antiscorbutica , ac succi fructuum acidorum recentes , polleat. Sed quum byne non tantum parvo ematur pretio , sed etiam multo diutius , quam quodvis fructuum genus , servari possit , oppido patet , illam his longissime esse præferendam. Quare non tam speramus , quam cōfidimus , nullam posthac navem Societatis Indiæ orientalis , aut bellicam , longiori itineri destinatam , fore , quin satis magna bynes bonæ , probe exsiccatae , copia instruat.

Nec vero in mari tantum , sed in terra etiam , liquor noster efficacem se præstat. Nam , ut observationem Cl. FOTHERGILLI , supra relatam , & quasdam , a nobis ipsis factas , taceamus , ex *Observationum medicarum Londinensium Vol. IV* , apparet , cum in ulceribus inveteratis , cutisque exanthematibus , in quibus argentum vivum aut nihil prodest , aut plane nocet , multum ad corrigendam humorum acrimoniam valuisse.

Quandoquidem hoc remedium tam jucundum est , & a plerorumque omnium ventriculis tam facile perfertur , dubium non est , illud posthac vulgaribus

succis antiscorbuticis prælatum iri, quos propter saporem ingratum raro aut tam copiose, aut tamdiu, adhibere licet, ut constantem aliquam humorum animalium mutationem efficere possint. Haud immerito igitur sperare nobis videmur, hylen jatricam olim byne nostra collocupletatum iri.

Hæc prælo typographico subiecta jam erant, quum diarium Cl. PERRY, Chirurgi in nave regia *Endeavour*, una cum relatione, a navarcho COOKIO ad Scribam summi rei navalis Senatus missa, accepi, in quibus liquoris nostri effectus, in itinere, circum orbem terrarum facto, observati, narrantur.

Navis hæc rerum, ad valetudinem nautarum tuendam facientium, copiis abundantissime erat instructa, siquidem, præter ingentem bynes modum, brassicæ, muria conditæ, sinapeos, aceti, tritici, succi malorum aureorum ac limoniorum spissati, radicum salab, jusculorum carnis portabilium, saccharique, tum sicci, tum liquidi, magnam vim habebat. Quædam ex his in quotidiano usu erant; alia, ubi res poscebat, liberali manu distribuebantur. Quæ causa erat, cur in tam longa navigatione (integrum enim triennium a patria abfuerant) pauci, & quidem leviter tantum, scorbuto tentarentur.

Quum, domo profecti, æquatorem transirent, omnes fere nautæ in morbum biliosum, sed minus gravem, incidebant. Nihilominus, ut scorbutus ab ægris, jam infirmatis, defenderetur, medicamentum ex byne primum duodetricesimo mensis Octobris die anni 1768, parabatur, ejusque libræ binæ in die ægris, illo egere visis, potui dabantur. Quo quidem, aliisque auxiliis idoneis, præmuniti, salvi atque incolumes ad flumen D. Januarii perveniebant.

Quum, relicto hoc portu, fretum Mairianum peterent, tres infirmi aqua, ex qua byne macerata fuerat, utebantur, ejusque ope, dum navis ad Terram

Ignis appulsa est, conservabantur. Hoc loco tantam apii agrestis copiam colligebant, ut id, cum tritico commolito, jusculisque carniū portabilibus, ex aqua decoctum, ab omnibus nautis, jentaculi loco assumeretur.

Mense Januario anni 1769, quum promontorium Hornii præternavigarent, omnes nautæ æque immunes a scorbutō erant, ac tum, quum ex portu Plymuthensi discesserant. Ineunte autem mense Martio, morbus levibus quibusdam indiciis se prodebat. Quatuor ægri, quo in numero ipse Cl. PERRY erat, byne utebantur, eo cum successu, ut melior optari non posset. Intra triduum, vel quatrimum, symptomata insigniter imminuta, & decem intra, vel duodecim dies, ex toto profligata erant. Utebantur illa etiam, quibus propter imbecillitatem scorbutus timebatur. Persistebant in ejus usu, donec, undecimo mensis Aprilis die, ad Otaheitam fani ac bene valentes appellebantur. Ab hoc tempore quinque tantum in scorbutum incidebant: duo in littore Novæ Zelandiæ, tres in littore Novæ Hollandiæ. Posthac nemo unus eo tentabatur.

Quum navarchus COOKIUS mense Februario anni 1770, bynen, quæ tum temporis circiter biennium jam in nave fuerat, virium tam exiguarum esseprehenderet, ut a Chirurgo adhiberi vix, aut omnino non posset, nec parvustamen ejus modus adhuc suppeteret, ne plane nulli rei esset, in aqua fortiter macerari, atque ex hac aqua triticum commolitur coqui jussit. Hoc cibo, quem ob saporis suavitatem in deliciis habebant, jentaculi loco tamdiu vescebantur, donec omnis byne consumpta esset. Ac laudatus navarchus non immerito in ea sententia esse sibi videtur, ut multum utilitatis inde in nautas redundasse existimet.

Cl. PERRY diarium suum ita finit, ut dicat, in

tanta rerum varietate , quibus nautæ instructi atque
usi fuerint , se definire quidem non posse , cujus effi-
cacia in scorbuto præcavendo præcipua fuerit : ve-
rumtamen propter effectus , quos a byne præstitos
viderit , modumque , quo ea agat , dubitare neuti-
quam posse , quin nullum adhuc medicamentum , ne
ipsis quidem malorum aureorum ac limoniorum suc-
cis spissatis exceptis , cognitum sit , quod majore
virtute antiscorbutica polleat.

F I N I S.

